UNIVERSITATEA BUCUREŞTI

FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ŞI ŞTIINȚELE EDUCAȚIEI

TEZĂ DE DOCTORAT

Doctorand, CORNELIU GOLDU

Conducător ştiinţific,
Prof. univ. dr. IOAN CERGHIT

2008

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI

FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ŞI ŞTIINȚELE EDUCAȚIEI

TEZĂ DE DOCTORAT

PERSPECTIVE ŞI MODALITĂȚI DE VALORIFICARE DIDACTICĂ A EPOSULUI FOLCLORIC

Doctorand, CORNELIU GOLDU

Conducător ştiințific ,
Prof. univ. dr. IOAN CERGHIT

BUCUREŞTI 2008

PERSPECTIVE ŞI MODALITĂȚI DE VALORIFICARE DIDACTICĂ A EPOSULUI FOLCLORIC

INTRODUCERE – modalitatea de punere a problemei 5

PARTEA ÎNTÂI

DETERMINAREA CADRULUI TEORETIC AL CERCETĂRII

Capitolul 1 *Dimensiuni educaționale ale fenomenului globalizării*

1. 1. Globalizarea-un concept multidimensional între modernitate şi necesitate 8

1. 1. 1.Educația globală: conceptualizări, evoluții şi modele contemporane 9

1. 1. 2. Redefiniri ale modelului de cultură tradițional din perspectiva fenomenului globalizării 11

1. 2. Influențe ale comportamentului prosocial asupra psihologiei comunității 12

1. 3. Efecte ale raportului identitate- globalizare asupra personalității tinerilor 14

1. 4. Schimbări atitudinale etnice şi ale reprezentării identității naționale 16

1. 5. Prin accentuarea relației eposului folcloric local – național, spre un nou umanism planetar 19

1. 6. Reflecții şi atitudini personale implicate în lucrare 23

Capitolul 2 *Delimitări conceptuale:* **Rolul educației prin folclor într- o lume multiculturală 27**

2. 1. Considerații critice şi reconstrucții curriculare pentru argumentarea actualității temei cercetate 30

2. 2. Locul eposului folcloric în tabloul general al folclorului literar românesc; caracteristici şi elemente structurale 36

2.3. Evoluții conceptuale în cercetarea valorificării didactice a potențialului educațional al eposului folcloric 37

2.3.1.Pledoarie pentru o abordare sistemică a eposului popular 40

2.3.2.Stadiul atins în cercetarea problemei didacticii eposului folcloric 45

Capitolul 3 *Valori şi potentialități cultural-educaționale ale eposului folcloric - o abordare multi şi inter-disciplinară*

3.1. Dimensiunea metaculturală a şcolii actuale 59

3.2.Pentru o pedagogie a imaginarului folcloric 60

3. 3. Relația om –cosmos de integrare armonioasă a părții în întreg – coordonată specifică a eposului folcloric românesc 62

PARTEA A DOUA

DETERMINAREA CADRULUI OPERAȚIONAL AL CERCETĂRII 66

Capitolul 4 *Ipotezele si obiectivele cercetării*

4. 1. Concepția (filozofia) cercetării prefigurate: valorificarea speciilor eposului popular ca "structuri didactice deschise 66

4. 2. Ipoteze ale cercetării 70

4. 3.Obiective cognitive, afectiv-atitudinale şi comportamentale (acționale) ale cercetării 72

4. 4. Criterii şi indicatori de validare a ipotezelor şi de realizare a obiectivelor 74

Capitolul 5 *Organizarea şi metodologia cercetării*

5. 1. Modul de organizare a cercetării 75

5. 2. Metode şi tehnici de investigare 79

5.2.1. stemul metodelor de culegere a datelor: 79

a) metoda studierii materialului bibliografic; 79

b) metoda documentări i; 80

c) metoda comparativă ; 80

d) metoda cercetării experimentale : eşantionare , etapizare, elemente de conținut **81**

e) metoda observației 82

f) metoda analizei conținutului produselor activităților şcolare şi extraşcolare 83

g) metoda sondajul de opinie, a anchetei pe bază de chestionare scrise ; metoda convorbirii (contactul direct) **83**

h) metoda testelor 84

5. 2. 2 . Sistemul metodelor de prelucrare statistico- matematică a rezultatelor cercetării 85

Tehnici de organizare, sistematizare şi prezentare a rezultatelor cercetării 89

Capitolul 6 *Design-ul conținutului experimentului* *91*

6.1. Unități de conținut formale, curriculare 91

6.2. Unități curriculare complementare : Proiect de programă pentru opționalul "Eposul popular românesc" clasa a VII-a colectiv experimental 106

6.3. Metodologie didactică supusă experimentării : de la demersul didactic tradițional, la "structuri didactice deschise" **107**

6.3.1.Metode de dezvoltare a creativității: analiza de text, lectura activă **108**

Metode bazate pe creativitatea grupurilor **114**

6.3.2.Utilizarea **studiului de caz** ca metodă aplicativă de stimulare a gândirii şi creativității, de evaluare a competențelor **117**

6.3.3.**Procesul literar -**originală dezbatere problematizată a universului operei populare **117**

6.3.4.**Dramatizarea- modalitate interactivă de studiere a eposului folcloric în şcoală** **196**

6.3.5.**Jocul didactic :** Eficiența jocului de rol ,"spontaneitate originală în asimilarea realului"

Jocurile de simulare şi utilizarea lor în cunoaşterea folclorului literar **121**

6.3.6.**Metoda dezbaterii** **123**

6.3.7. **Metoda portofoliului** (mapa elevului pasionat de folclor) **124**

6.3.8.**Miniproiectul de cercetare-** o provocare adecvată posibilităților elevilor **126**

6.3.9.**Eseul şcolar –** joc al fanteziei şi inteligenței cultivate **137**

6.3.10.**Întrebarea problematizantă** cale esențială de acces spre textul epic popular **139**

6.3.11.**Aspectul lingvistic al experimentului** **141**

6.4. Unități de conținut extracurriculare : cercul de lectură, "târgul" de carte, tehnica imprimării textelor, târgul de carte, jurnalism şcolar, chestionare , ancheta folclorică **144**

6.5. Testări / evaluări **154**

Capitolul 7 *Analiza şi interpretarea rezultatelor cercetării* **159**

7.1.Rezultate privind reflectarea concepțiilor populare despre educație în miracolul modelator al " poveştii"

7.2.Constatări privitoare la prezența modelului educațional al eposului folcloric în conținuturile curriculare (programe, manuale) **166**

7.3. Date comparative, pe itemi specifici repetați, privind analiza rezultatelor obținute de elevii claselor a V a şi a IX a **176**

7.4. Analiza unor opinii exprimate în sondajul privind necesitatea introducerii unui proiect de programă şi de manual pentru un curs opțional de folclor **209**

7.5.Rezultate deduse din experimentarea unor metode moderne; analiza produselor activității subiecților educației (albume folclorice, culegeri, softuri educaționale, jurnale de lectură, portofolii, etc.) **216**

7.6. Implicații şi aplicații educaționale ale perceperii directe şi diferențiate a eposului folcloric **229**

Posibilități de receptare a esteticii eposului popular prin dialog interdisciplinar :

a) **Inițiative de identificare a unei "filozofii " a epicii populare** **231**

b) **Rolul cunoaşterii "rădăcinilor istorice" ale creației populare** **231**

c) **Importanța influențelor mitologice asupra eposului folcloric** **233**

d) **Posibilități de descoperire a profilului psihologic, etic, religios al neamului în eposul popular 233**

e) **Efecte ale studierii matematico-informatice a folclorului 238**

f) **Încercări de percepere a naratorului popular ca potențial ” cititor în stele” . 241**

7.7. Performanțe ale amplificării lecturii elevilor deschise de interinfluența epos folcloric - cultură cărturărească 246

7.7.1.Modalități de apreciere a eposului folcloric drept izvor al literaturii scrise 247

7.7.2.Date privind contribuția eposului folcloric la stimularea frecvenței lecturii 247

7.8. Constatări privind efectele interferențelor culturale locale, naționale şi universale întâlnite în eposul folcloric românesc 251

7.9.Contribuții ale cercului de folclor la cunoaşterea unor preocupări folcloristice locale 255

***Valorificarea datelor cercetării* 264**

***Concluzii , sugestii , propuneri , perspective* 265**

***Referințe bibliografice* 260**

***Anexe* 291**

INTRODUCERE – modalitatea de punere a problemei

"Spune-mi şi voi uita. Arată-mi şi poate îmi voi aduce aminte.
Implică-mă şi voi înțelege."

Proverb chinez

"Încă o lucrare despre folclor? Ce-ar mai putea aduce nou? Unde s-ar putea aplica? etc." sunt întrebări la care nu este nevoie de răspuns, deoarece nu ne propunem să realizăm un studiu de folclor, ci de didactică. Din dorința de a aprofunda probleme specifice, legate de anumite componente şi variabile ale fenomenului educațional, domeniul luat drept cadru de referință pentru circumscrierea şi contextualizarea temei propuse, metodologia eposului folcloric, direcționează cercetarea, prin dimensiunea sa exploratorie, descriptiv-analitică, explicativă, praxiologică şi predictivă, spre **evidențierea, evaluarea şi ameliorarea unor neconcordanțe interne ale procesului instructiv-educativ privind studierea folclorului literar la disciplina limba şi literatura română**.

Găsindu-şi originea în aspecte relevante ale câmpului educației interculturale, tema propusă apare la intersecția unor contradicții ca un semn de întrebare (şi de exclamare!) şi nu e o simplă curiozitate, o falsă problemă, inventată pentru a o "cerceta", ci se înscrie în prioritățile teoriei şi practicii educaționale actuale.

Actualitatea temei este demonstrată de caracterul ei interdisciplinar, chiar dacă formularea operațională a problemei de cercetat impune restrângerea câmpului preocupărilor spre cele cu aplicabilitate imediată, de soluțiile optimizatoare pe care le propunem pentru rezolvarea ei, concepute ca modalități de implicare efectivă a profesorului în inovarea practicilor educative.

Ca proces şi produs original, creator, reforma pedagogică, născută odată cu învățământul, este o "invitație" la schimbare ce include, ca acțiuni complementare, cercetarea şi inovația în educație la nivel material, (mijloace de învățământ, manuale) "de concepție", (conținuturi, strategii) de conduită interpersonală educatori-educați, etc.

În fluxul acestor căutări, nu e de mirare că prezenta lucrare este rodul unei investigații psihopedagogice de mai multe decenii privind aplicarea unor metode şi tehnici moderne, completată de actualele cercetări experimentale pe care le-am întreprins în ideea sporirii eficienței actului educațional în general şi a optimizării studierii folclorului literar în special.
.

Prezent într-o proporție acceptabilă în programele şi manualele ciclului primar şi gimnazial, a căror analiză comparativă o facem în subcapitolul 7.2., eposul folcloric parcurge trepte educaționale bine conturate: de la testamentul haiducului Toma Alimoş la cel al ciobanului mioritic, de la traseul inițiatic al lui Prâslea cel Voinic la cel urmat de Făt- Frumos în Tinerețe fără batrânețe şi viață fără de moarte, de la legende istorice la Monastirea Argeşului, şi numai o lectură superficială, grăbită, ar putea duce la concluzia eronată că acest tip de literatură este simplu şi lipsit de subtilități artistice, că procesul transfigurării lipseşte, etc.

"Creație poetică proteică multiseculară, folclorul reprezintă în arta poporului român un capitol de o mare bogăție, varietate, vitalitate şi de un înalt rafinament estetic. Împreună cu etnografia, etnologia, psihologia şi sociologia, folclorul, fenomen inimitabil din istoria culturii şi civilizației, concură la definirea spiritualității poporului român, fiind **enciclopedia poetică a vieții poporului**, concepția sa de viață şi de artă". (O. Păun, 1969, p. VII)

Coordonată fundamentală a literaturii noastre populare, eposul folcloric românesc a dezvoltat **teme, idei, motive**, **prețuite** de la cronicari la clasici şi romantici, poporanişti, tradiționalişti sau modernişti.

Întrucât diversitatea de opinii existente în literatura de specialitate merge de la negarea, fie şi prin ignorare sau marginalizare, a importanței studierii folclorului în liceu şi până la teoretizarea excesivă a necesității studierii lui, fără a se interveni practic pentru aceasta, ne propunem trecerea în revistă a pincipalelor lucrări care asigură cadrul teoretic general şi aducerea în discuție a conceptelor didactice-cheie utilizate sau utilizabile pentru descrierea oricărei creații epice folclorice.

Din evoluția teoriei, vom încerca, prin valorificarea propriilor abilități intuitive şi experiențe didactice creative, să desprindem doar firul care sesizează necesitatea şi specificul abordării didactice a eposului folcloric, prin orientarea cercetării spre descrierea şi aplicarea unor modalități de lucru intra şi extracurriculare care să valideze ipotezele şi să ducă la atingerea obiectivelor ce vor fi prezentate în capitolele următoare.

Întreaga lucrare are semnificația unui **proiect** pe care îl concepem şi îl supunem experimentării (şi experienței) şi care constituie principala ipoteză pe care o formulăm si o avansăm pentru confirmare / infirmare, conştienți că "Interesul susținut pentru folclor şi pentru cultura populară este ilustrat şi de noua misiune, noul mesaj al acesteia în întreaga Europă de azi şi pretutindeni în lume. Este vorba de **reprezentarea prin cultura folclorică a imaginii naționale** în contactele internaționale de cele mai diverse forme." (L. Balazs, p.32)

Obiectivele cercetării noastre vizează componentele actului didactic tripartit : proiectare – predare – evaluare, conferind studiului caracterul unei didactici speciale, capabile să pună în

valoare interactivitatea profesor-elev. Încercăm să răspundem astfel competențelor avute în vedere de o adevărată lecție de creativitate, lecția de literatură: stimularea gândirii autonome, reflexive, abordarea flexibilă a opiniilor, folosirea unor modalități diverse de înțelegere şi de interpretare a textului literar.

Pentru operativitatea consultării, am preferat consemnarea referințelor bibliografice la sfârşitul lucrării, în ordinea alfabetică a numelui autorilor citați în text.

PARTEA I

DETERMINAREA CADRULUI TEORETIC AL CERCETĂRII

Capitolul 1. *Dimensiuni educaționale ale fenomenului globalizării*

1.1. Globalizarea – un concept multidimensional între modernitate şi necesitate

> "A devenit un termen la modă, folosit de ceva timp în dezbaterile politice, publicistice şi ştiințifice în mod inflaționist, şi care este privit, pe de o parte ca o **amenințare**, şi pe şi pe de cealaltă ca o **oportunitate.** "
>
> (Johannes Varwick)

Nu ne propunem să detaliem componentele multiple, cauzele, consecințele şi strategiile de soluționare ale globalizării, (didactica politică, pedagogia pentru pace, etc.) ci doar să observăm impactul acesteia asupra vieții social - culturale.

În ciuda popularității sale, termenul "globalizare", cel mai vehiculat cuvânt al anilor '90, nu se bucură de un consens, asupra manifestărilor empirice sau asupra consecințelor sale existând argumente teoretice şi practice care susțin că globalizarea este departe de a fi un fenomen nou. Pe de altă parte, cu greu se poate identifica o valoare fundamentală a lumii postmoderne care să nu fie afectată de globalizare. Unii autori preferă utilizarea altor doi termeni: deznaționalizare şi internaționalizare, care par a se identifica pe mai multe arii: economică, de comunicare şi cultură, ecologică, mobilitatea deplasării peste granițe, securitatea (rezolvarea conflictelor). Indiferent de termenul folosit, mottoul tuturor politicilor postmoderne devine: **"gândeşte global, acționează local!".**

Controversata problemă actuală a educației globale poate fi considerată :

a) parte a globalogiei (ştiință a globalului, a mondialului) în curs de constituire ca prelungire a sociologiei, ca ştiință a societății.

b) parte a ştiințelor educației referitoare la: dimensiunile educației, politicile educaționale, noul curriculum, ipoteze pe care urmează să le valideze sau nu generații de cercetători.

Există şi delimitări ideologice între: **internaționalizare** (ideologie a mondializării) şi **globalizare** (ideologie a globalizării). Ideea globalizării e susținută încă de pe vremea lui Marcus Aurelius, care se declara "cetățean al lumii, nu doar al Romei" şi până la reprezentanții

educației progresive, care cred că ”este vremea să ridicăm o civilizație fără precedent, care să depăşească bazele naționalismului.”

Nici internaționalizarea academică (intensificarea interdependențelor, a comunicării, a schimburilor între instituțiile educaționale la nivel planetar) nu este o noutate. O dovedesc dialogul dintre Erasmus şi Nicolaus Olahus, visul acelui Collegium Pansoficum al lui Comenius, studiile cărturarilor români la Liov, Padova, Paris, Viena, etc. Aspirația către o Comunitate Academică Universală se construieşte pe baza programelor de cercetare academică transnaționale de tipul “Tempus”, “Erasmus-Socrates”, dar şi prin tentative de creare a unor spații academice de producere universală a valorilor (ex. Universitatea Central – Europeană). În acest caz, cooperarea internațională nu exclude limitarea autonomiei atât la nivel individual cât şi instituțional. Megaproiectul CODREE (Cooperation for Reinforcing the Developement of Education in Europe) înființat la inițiativa UNESCO, are ca priorități: educația pentru toți, educația pentru secolul XXI, dezvoltarea capacităților pentru reforma şi evoluția educației, etc.

Globalizarea este un fenomen cu o largă emergență istorică, jalonat de evenimente deosebite: criza petrolului şi miracolul japonez din anii`70, căderea Zidului Berlinului, dezvoltarea fenomenului I T.

Perspectiva **economică** a globalizării a atins chiar ideea că “nu vor mai exista economii naționale”.

Perspectiva **ştiințelor politice** susține că relațiile transnaționale au erodat puterea statului modern: statele cedează autonomia în favoarea unor organizații transnaționale regionale (UE, EFTA, ASEAN) sau mondiale (OECD, ONU, FMI , BM).

Pespectiva **culturală** consideră că globalizarea constituie o forță care generează fragmentare şi unificare deopotrivă, susținând atât dezvoltarea comunităților locale cât şi a celor globale. În fond, politica educației constă în ”grija statelor pentru declanşarea forțelor spirituale ale popoarelor şi pentru mărirea nelimitată a patrimoniului cultural “. (Şt. Bârsănescu, 2003, p.4)

1.1.1. Educația globală: conceptualizări, evoluții şi modele contemporane

Într-o definiție generică, globalizarea educațională este o integrare a unei dimensiuni internaționale în funcțiunile fundamentale ale instituțiilor educaționale.

Caracteristici ale educației în era globalizării :

A. Dezinstituționalizarea educației

a) globalizarea economică şi cea informațională duc la schimbarea actului de predare - învățare

b) estomparea până la anulare a idealului educațional în statele naționale

c) dezinstituționalizarea actului de predare-învățare de tip tradițional (experiențe de învățare prin rețele virtuale, certificate de competență)

d) idealul educațional va fi impus de cerințele economice, de competiția globalistă

B. Internaționalizarea unor dimensiuni educaționale are drept consecințe:

a) învățământul universitar reprofilat şi pe educația adulților

b) mobilitatea elevi, studenți, cadre didactice

c) "împrumuturi" în domeniul modelelor de reformă "asistate" de experți străini

d) încurajarea, în diferite state, a dimensiunii internaționale a curriculumului

e) schimburile intense de opinii

C. Noile tehnologii şi implicațiile lor în procesul educațional

- şcoli şi universități prin e-mail, internet, videoconferințe, etc.

D. Educația publică şi educația privată

Concepte asumate şi implementate de sistemele educaționale sunt: competitivitatea, libera alegere, piața educațională, privatizarea instituțiilor şcolare.

E. Rolul organizațiilor internaționale în promovarea politicilor educaționale transnaționale

UNICEF, UNESCO, Banca Mondială promovează reducerea instituțiilor guvernamentale la susținerea sistemului educațional public şi protejarea grupurilor dezavantajate social.

F. Produse ale globalizării educației: bacalaureatul internațional, sisteme internaționale de evaluare a performanțelor şcolare (ex. Programul PISA), reuniunile miniştilor educației, conferințe tematice internaționale, rapoarte, enciclopedii, programe de colaborare, sisteme de publicații, etc.

G. Reforma curriculară, integrată în reformele globale ale societății, reflectă obiectivele de dezvoltare ale acesteia şi nu devine realitate socială şi pedagogică decât dacă reuşeşte să transforme, cu timpul, practica educațională (relații didactice, relațiile şcolii cu familia şi comunitatea, mentalitățile, climatul educațional al şcolii,etc.)

Concluzii

Deşi este susținută şi ideea că implicațiile educaționale ale fenomenului globalizării sunt pure speculații, realitatea mondială pare a le contrazice prin:

a) Comercializarea imaginii în campanii de marketing:

- creşterea schimburilor educaționale (se preconizează ca 10% din populația liceală să fie inclusă în astfel de acțiuni)
- internaționalizarea curriculumului (bilingvism, cooperare în domeniul cercetării)
- "împrumuturi" în domeniul politicilor educaționale (modele de reforme: Montessori, Dewey, Pestalozzi)

b) Privatizarea ca business direct sau indirect :

-schimburi de opinii între decidenți educaționali

c) Capitalizarea: munca educațională e generatoare de valoare, plusvaloare şi profit; principiul unității în diversitate nu poate anula nici autonomia decizională, nici valorile educației naționale sau locale.

1.1.2. Redefiniri ale modului de cultură tradițional din perspectiva fenomenului globalizării

> "Nu există cultură cu majusculă, ci numai culturi diverse, varietate totdeauna la plural; varietatea lor e o binefacere, e sursa practic nesfârşită a împrospătării viziunii noastre despre lume şi a definirii individului şi umanității, este marea sursă a identității". (M. Malița , 98, p.14)

Cum influențează globalizarea procesul educației? În volumul citat anterior, se încearcă o definiție: "Peste planetă sunt aruncate plase care o strâng ca şi cum ar apăra-o de dezintegrare. Una este a comunicării instantanee, alta a informației nelimitate; alta financiar-bancară şi a economiei globale; o rețea se referă la ecologie, alta este a instituțiilor politice şi de securitate, a problematicii comune, toate suprapuse pe vechea rețea a oamenilor de ştiință şi pe cea străveche a idealului universal. Numim strângerea planetei în năframe şi năvoduri **globalizare"** (Op. cit., p. 13)

Fenomen **universal**, cultura populară se regăseşte în manifestări **locale** unice, este stabilă şi dinamică, în acelaşi timp, nu doar se moşteneşte, ci **se şi învață**. Conținând producțiile spirituale ale culturii populare, folclorul este astăzi pentru minorități un mijloc de revitalizare, de păstrare a identității naționale. Spre exemplu, folcloristul maghiar Bela Bartok a cules aproximativ 10.000 de melodii, din care peste o treime sunt româneşti. După 1990, culegerile de folclor maghiar, german, turcesc, albanez, etc. apărute în România confirmă că folclorismul, ca studiere şi promovare a folclorului, este o replică dată globalizării, cultura populară autentică devenind o carte de vizită, un paşaport apreciat în lume.

Tendinței de "**planetizare**", prin conturarea unor entități transculturale şi transfrontaliere i se opune cea de "**atomizare**", de separare în grupuri, regiuni, comunități. Dinamizarea sistemelor contemporane se realizează prin diversitate, nu prin omogenitate, imposibilă la cele peste două mii de popoare existente, cinci mii de etnii, fiecare cu tradiții specifice sau care se aseamănă. De aceea, este nevoie de o **educație prin şi pentru diversitate culturală**. Termeni concurenți educației interculturale sunt: educația multiculturală, educația antirasistă, educația pentru valori democratice, globală, incluzivă, educația pentru toleranță, etc. Nu întâmplător, o

țară ca Bolivia, la O.N.U., în 1973 a ridicat pentru prima dată problema ocrotirii folclorului. În 1989, la Paris, un document transmis de UNESCO tuturor guvernelor lumii e intitulat " Recomandare privind ocrotirea culturii tradiționale şi a folclorului", iar în1999, la Washington, se dezbate "Planul de acțiuni privind ocrotirea şi revitalizarea a ceea ce era considerată *intangible cultural heritage*".

Filozofia diversității în acțiune pledează pentru deschidere, empatie şi comunicare a valorilor fiecărei culturi prin programe axate pe **conținuturi** (curriculum intercultural) centrate **social** (pe egalizarea şanselor de reuşită) şi **pe elev**, care trebuie educat în spiritul perceperii propriei situații viitoare.

Din aceste perspective, trebuie redefinit modul de cultură tradițional: "Afirmația că globalizarea va duce la pierderea specificității este o prejudecată. Dimpotrivă, integrarea creează structurile pentru ca țăranul român să se pună în valoare cu ceea ce are mai specific. Aşa se întâmplă şi cu valorile culturale. În contrast cu celelalte culturi, se va vedea ce avem noi specific şi asta va ajuta tocmai la **păstrarea a ceea ce avem de valoare**. Ba chiar oamenii se vor simți încurajați să păstreze ceea ce au ca tradiție şi ca meşteşuguri." (St. Tănase, 2005, p.3)

1. 2. Influențe ale comportamentului prosocial (specific uman) asupra psihologiei comunității

În lucrarea ***Personalitate şi societate în tranziție*** , (S. Chelcea, 1995) termenul de "**comportament prosocial**" se referă la ajutorarea, protejarea şi sprijinirea altor persoane fără a aştepta recompense, beneficii, etc., deci la voluntariat. Limitarea posibilităților de alegere impusă individului determină procesul schimbării atitudinale.

Aşa se explică de ce folclorul, în general şi cel literar în special, nu este agreat de tineretul care nu-l cunoaşte nu pentru că nu ar dori, ci pentru că este educat în direcția excluderii tradiționalului, în numele aşa-zisei "modernități". Prin manipularea individului din punct de vedere ideologic, economic şi cultural, se reduce la minimum posibilitatea tinerilor de a-şi construi propria identitate.

Rădăcinile fenomenului schimbării opțiunilor etico-estetice sunt adânci. Timp de peste un mileniu şi jumătate, a avut loc cel mai puternic proces de globalizare de dimensiuni multicontinentale, în care schimbarea atitudinală nu s-a făcut prin renunțarea la vechiul cadru valoric, propus de greci şi preluat de romani: **Adevăr, Bine**, **Frumos**, ci prin completarea acestuia cu **Legalitate**, **Libertate, Solidaritate** şi **Sentimentul creştin al sacrului**.

Dacă în Japonia s-a realizat o modernizare rapidă şi spectaculoasă, aceasta s-a făcut cu sacrificii conştiente: este prima țară care realizează **educația permanentă** (**"**uitând" de o lege

a pensiilor!) o educație în acelaşi timp şi ancorată bine în tradiție, dar şi anticipativă, şi specifică, totuşi deschisă interculturalității.

La noi, o primă modernizare educațională, începută pe la 1821, a durat aproape un secol, având în frunte paşoptiştii, Părinții Fondatori ai României Moderne. Apoi ritmul s-a diluat de prin 1938, odată cu "vârtejul" câtorva dictaturi, datorită superficialității dar şi din alte cauze:

a) imposibilitatea dialogului între elitele culturale europenizante şi cele naționalist-autohtoniste.
b) starea populației (trei sferturi rurală, puțin deschisă modernizării). Până în 1989, au fost cincizeci de ani de ieşire din modernitate, cu toate încercările disperate şi reuşitele parțiale. O nouă încercare presupune asumarea **serioasă** a valorilor modernității: capitalism şi democrație, care deocamdată, la noi, sunt percepute ca "forme fără fond".

Educația europeană e un proces inevitabil ce presupune modernizarea idealului educativ, a obiectivelor, conținuturilor, formatorilor, etc. (detalii în lucrarea prof. C. Bârzea "Les politiques éducatives dans les pays en transition", Les Editions du Conseil de l'Europe, Strasbourg,1994)

În plină criză a coeziunii sociale, educația trebuie să reinventeze sau să revitalizeze idealul **democratic**, adică să țină seama nu doar de talentul individual, de "teoria inteligențelor multiple" şi de tradițiile culturale ale grupurilor care compun societatea, fiecare om regăsindu-şi locul în comunitatea lui locală, afirmându-şi originalitatea într-un învățământ individualizat, dar care, prin aportul multidisciplinar, să ajute la formarea conştiinței identității colective şi să-i permită să răspundă corespunzător la întrebarea: "Pentru ce trăim împreună?"

Se impune identificarea unui alt model de **educație pentru dezvoltarea umană** care să implice reorganizarea timpului şi respectarea naturii. O soluție oferă **alteritatea,** cunoaşterea şi înțelegerea celorlalți, esențială pentru evitarea omogenizării prin eterogenitate culturală şi pentru protejarea "unității în diversitate". Din păcate, se încearcă tot mai mult "protejarea" oamenilor de experiența celorlalți, prin" strategii" care țin de **egocentrismul** ce duce la ideea unei identități autosuficiente (sloganuri ca: " Nu ne vindem țara! " "Noi muncim, nu gândim ! ", etc.) **logocentrismul** decretează, conform unor reguli exclusiv raționale: părinții sunt mai presus de copii, bătrânii superiori tinerilor, oamenii sănătoşi mai presus de cei bolnavi , cei civilizați mai presus de cei aşa-zis" primitivi", **etnocentrismul** subjugă şi astăzi formele de alteritate prin procese de distrugere a culturilor străine considerate inferioare.

Strategiilor menționate li se opune **gândirea eterologică**, bazată pe conştientizarea propriei (non)identități prin confruntarea cu valorile culturale străine, cu ''celălalt" din propria cultură şi cu "străinul" din propria persoană. Prin **educarea empatică,** vom reuşi să contemplăm lumea şi prin ochii celuilalt.

Elevilor noştri le facem cunoscute modele româneşti de proeuropenism uitate, din păcate, chiar de unii autori de manuale. Kogălniceanu afirma încă de la 1840 în “Introducția “la “Dacia literară” că “literatura română e o literatură europeană”. În articolul ”În unire e tăria” (ziarul *Federațiunea* din 20 IV 1870), Eminescu susține necesitatea înființării unei ligi spirituale sub formă de Federațiune Europeană, el însuşi european prin formația sa intelectuală general latină, germană, franceză, sinteză de “homo antiquus” şi “homo europaeus”. Maiorescu este convins că popoarele trebuie a se “întări în cercuri etnografice”, deosebindu -şi fiecare misiunea istorică după propria natură. (*Critice* 1990, p.161). N. Iorga se întreabă retoric: “E cu putință o nouă Europă?” (*Neamul Românesc*, 6 martie 1938). L. Blaga (1990, p. 58) e convins că “Europa e pe cale de a crea o nouă metafizică şi un nou colectivism spiritual”, iar C. Noica (1988, p. 51) susține că, în cultura europeană, ”Unu şi Repetiția sa / Unu şi Variația sa / Unu în Multiplu / Unu şi Multiplu / Unu Multiplu” dau unități de fiecare dată autonome, ca monadele.” Exemplele de mai sus subliniază ideea că interculturalitatea este o permanență în gândirea românească.

1.3. Efecte ale raportului identitate – globalizare asupra personalității tinerilor

“Prăbuşirea” ideologiei şi practicii comunismului în Europa Centrală şi de Est s-a soldat şi cu schimbări la nivelul societății în ansamblu şi al personalității în special. Cauzele? Schimbări în ierarhia valorilor morale şi profesionale ale tinerilor, îndeosebi ale studenților şi elevilor, prin modificări ale atitudinilor social-morale (politice, etice şi etnice).

Există şi ceva stabil într-o societate instabilă? **Identitatea noastră națională şi culturală**, relațiile tradiționale de cooperare, etc: sunt factori de echilibru în raportul dintre societatea românească în tranziție de la real la ideal şi personalitate: “Lumea rurală românească este o rezervație de tradiții şi valori pierdute în restul Europei. Satele româneşti sunt adevărate **monumente vii de civilizație ancestrală**, pierdută de mult în Occident, care ar putea oferi şanse de revigorare chiar unor sate din Belgia, Franța sau Italia. De aceea, românii nu au voie să repete greşelile celor din vest.” (Evelyne Pivert - Preşedinta Asociației “Operation Villages Roumains”- Franța, 2005, p. 3)

Referindu-ne la psihosociologia personalității, “vom spune că personalitatea reprezintă o structură, (un sistem ierarhizat) nu o juxtapunere de trăsături sau caracteristici”. (S. Chelcea, 1995, p. 11) În acest ansamblu, tineretul acceptă valorile societății **deschise**, democratice (libertatea de gândire şi exprimare, de deplasare în lume, respect, demnitate) opunându-se celor ale societății **închise** (şablonizare, politizare excesivă, corupție, birocrație). De aceea, şi

învățământul trebuie să asigure afirmarea identității culturale naționale în cadrul deschis spre o mai bună cunoaştere a culturii altor națiuni pentru înțelegere şi apreciere reciprocă.

În actualul context, este necesară o nouă abordare a etapelor şi conexiunilor educației: ”Combinarea metodelor tradiționale de predare cu abordări extraşcolare trebuie să le permită elevilor să intre în contact cu cele trei dimensiuni ale educației: etică şi culturală, ştiințifică şi tehnologică, economică şi socială.”(J. Delors, 2000, p.17)

Pentru flexibilizarea programelor, profesorii ar trebui să lucreze în echipe, chiar internaționale, într-un parteneriat pe care globalizarea îl face inevitabil, căci perspectivele se simt deja: ”cei fără o educație temeinică sunt lăsați în voia sorții, departe de centrul acțiunii” (J. Delors, 2000, p.30) . Pentru a mai atenua parcă duritatea afirmației de mai sus, volumul universitarului gălățean Dumitru Tiutiuca, apărut la Iaşi, la Editura Junimea, în 2005, ***Cultură şi identitate,*** subintitulat interogativ “C-aşa-i românul?”, este o carte de eseuri de antropologie culturală. În subcapitolul “Cine se teme de mituri”, surprind fraze ca : ”Referindu-ne la stricta contemporaneitate, putem spune că însăşi ideea unei Europe unite, unitare, este un mit în care nu cred prea mulți” şi că “Aşa cum Coloana lui Brâncuşi a fost demontată bucată cu bucată, pentru ca în final să fie re-asamblată pe banii Comunității europene, se zice, tot aşa stă încă şi societatea românească de azi, dez-asamblată, făcută bucăți şi aşteaptă să vină vreun Făt-Frumos de la Banca Mondială care să o salveze.” Ultima parte a cărții tratează defectele naționale ca pe o “repetabilă povară”.

Concluzionând, avantajele şi dezavantajele globalizării sunt complementare, nu contradictorii cultivării identității culturale. În aceste condiții, sarcina grea a educației este transformarea interdependenței într-o solidaritate liber-asumată, care să-i ajute pe oameni să se înțeleagă **pe ei**, **între ei** şi să îi înțeleagă şi **pe ceilalți**.

1.4. Schimbări atitudinale etnice şi ale reprezentării identității naționale în viziunea tineretului

> “Ca european, doresc ca România să intre în U.E. cu **ceea ce o face să fie altfel.** Sper că românul va fi mândru de a fi european, dar va fi şi mai mândru de a fi român” (Gérard Onesta - vicepreşedintele Parlamentului European, 2005, p. 3)

Definiția dată de Gordon W. Allport în 1935: ”O **atitudine** este o stare de pregătire mintală şi neurală organizată prin experiența care exercită o influență diriguitoare sau

dinamizatoare asupra răspunsului individului la toate obiectele şi situaţiile cu care este în relaţie" (apud S. Chelcea, 1995, p. 227) a fost preluată şi de A. Chircev în **Psihologia atitudinilor sociale,** cu privire specială la români, Ed. Institutului de Psihologie al Universităţii Cluj, Sibiu, 1941. Deşi au trecut sute de ani în care s-a conturat portretul întâlnit în lucrarea de mai sus, într-o statistică făcută pe 1024 de subiecţi, (S. Chelcea, op. cit.p. 248) se ajunge la rezultate relativ apropiate: ospitalitate 16,3%, hărnicie 11,1%, omenie 10%, muncă 8,3%, inteligenţă 5,6%, cinste 3,6%, **patriotism , 3,6%**, etc..

După decembrie 1989, se constată schimbări în opiniile şi atitudinile politice ale populaţiei României. În studiul **Stereotipurile, marcatori ai identităţii naţionale,** apărut în *Dilema* nr. 396 / 2000 p. 6, prof. univ. dr. S. Chelcea inventariază, pe baza unei anchete, 83 de atribute pozitive şi 98 negative. În rândul studenţilor, primele trăsături autoatribuite sunt a) calităţi: ospitalitate 28,6%, inteligenţă 15,6%, omenie 4,7%, **patriotism 3,8%.** b) defecte: lene 9,1%, delăsare 5,9%, credulitate 5,6%, indiferenţă 4%. Toleranţa este trecută la defecte, 4,1%, probabil fiindcă nu se cunoştea exact sensul de bază al termenului.

În aceste condiţii, ar părea, oare, desuet să cerem tinerilor de astăzi să completeze definiţiile cuvântului "**patrie**" (comunitatea de teritoriu, de limbă, cultură, istorie, factură psihică, viaţă economică, obiceiuri, etc.) din manuale sau dicţionare cu păreri personale? Există chiar o lucrare care le-ar putea completa cunoştinţele (Al. Hanţă,1976). Din păcate, sunt din ce în ce mai rare astfel de încercări.

Noţiunea de **patriotism** a fost folosită multă vreme în accepţiunea restrânsă de sentiment patriotic. Dintr-o perspectivă mai largă, patriotismul este o noţiune complexă, în conţinutul căreia "se disting trei planuri: al conştiinţei, al sentimentului, al poziţiei concrete, practice" (Mica enciclopedie de politologie, Bucureşti, Ed. Şt. şi Enciclopedică, 1977, p. 342.)**.** Ceea ce constituie pornire naturală, înclinaţie, impresie sau sentiment, poate deveni, prin educaţie, atitudine, comportament stabilizat, mod de a fi.

Educaţia interculturală şi transculturală pot sensibiliza tânara generaţie prin trezirea interesului faţă de diferenţele culturale, faţă de procesele mimetice. Tinerii de astăzi şi de mâine nu mai aparţin unei singure culturi şi pot înţelege că **identitatea** trebuie concepută prin raportare la **alteritate**. Dacă întrebarea despre celălalt o include şi pe cea despre sine şi invers, educaţia interculturală este şi **autoeducaţie** şi creează diferenţe în propria imagine. De aici, necesitatea unor noi cercetări de **antropologie filozofică, istorică şi culturală** pentru a echilibra răspunsurile la întrebările: "Ce păstrăm? Ce protejăm?" şi pentru depăşirea europocentrismului umanităţii printr-un criticism filozofic axat pe marcarea propriilor competenţe şi limite: "Sunt convins că această inerţie pozitivă a unor forme de viaţă rurală din România,

tradițiile satelor româneşti, va impulsiona spiritualitatea Europei Occidentale în aşa fel, încât unul de acolo să nu mai fugă până în India sau până în Nepal în căutarea Sacralității, găsind-o la noi." (Eginald Schlattner - preot şi scriitor sas din Roşia-Sibiu 2005, p. 3)

Strategiile identitar-etnice în spațiul românesc constituie preocupări ale conf. dr. Lavinia Bârlăgeanu în publicații şi studii din volume colective: **Psihopedagogia artei** (2001)**,** (2004) ***Paradigma educațional-umanistă în context postmodern*** (2002). Este coordonatoarea proiectului de cercetare interuniversitară ***Diferențe culturale, strategii identitare, politici interculturale*** şi co-responsabil de proiect AUF ***La fonction pédagogique de la tradition orale en Roumanie***. În martie 2007, Centrul Educația 2000+ publică volumul ***Şase exerciții de politică educațională în România,*** care avertizează asupra organizării rețelei şcolare" cu spatele la cultura celorlalți" şi constată că educația interculturală e un concept rostit des, cercetat rar şi analizat sporadic, iar europenizarea este şi efect al funcționalității gândirii interculturale. Într-un "exercițiu de viziune", Anca Nedelcu se întreabă: "Cum este asimilată o percepție out-grup care vorbeşte despre *frica de interculturalitate* a unui sistem care se autoflatează adesea cu performanțele sale, apreciate ca superioare față de cele ale elevilor din alte spații, în baza principiului: *la noi se face carte serios, nu ca la alții*.? ''.

În spațiul românesc, sub forme mai mult sau mai puțin oficiale, mai există glasuri încrâncenate de violență, urmare a crizei spirituale şi a dezintegrării sociale din unele zone multietnice. Este, oare, şi "meritul" educațional al unor manuale de istorie sau de literatură națională, scrieri uneori cu iz naționalist - protocronic, conturând imaginea idilică a unei nații pline de curaj şi demnitate sau al unor exaltate cântece populare (unele cu text *adaptat*) ca: "Aşa-i românul", "Hai să-ntindem hora mare" sau al altor producții mass-media contrazise de realități ?

Pe de altă parte, dominația etnocentrismului occidental încearcă să impună o **standardizare culturală** cu atât mai mult cu cât globalizarea nu dispune încă de un proiect de societate viabilă. În aceste circumstanțe, inerția tradiției poate constitui un obstacol în calea unor procese adaptative absolut necesare, societățile remodelându-se permanent. În 1991, la Primul Simpozion Național de Etnologie, între ale cărui materiale se află şi volumul ***Imagini şi permanențe în etnologia română***, am întâlnit studiul lui Eugen Agrigoroaie ***Miorița*** – Orizont etnografic, folcloric şi estetic. De la ritual la mit, la colindă şi baladă. În anul următor, a apărut la Paris un dicționar de etnologie şi antropologie (Pierre Bonté,1992).

Educația se confruntă şi cu puternica provocare istorică de a apăra **biodiversitatea şi diversitatea culturală** pentru supraviețuirea societăților noastre. În situațiile menționate, este

evidentă necesitatea **educației pentru schimbare**, orientarea axiologică a şcolii în sensul valorilor pluriculturalității şi al cooperării europene.

Un rol de bază în cunoaşterea şi aprecierea tradițiilor orale îl au lecțiile de literatură, care oferă modele de conduită patriotică, atitudini elevate privind ataşamentul față de propria țară. Contribuția unei literaturi naționale la cultura universală include obligatoriu şi firesc toate sclipirile de gândire, sensibilitate şi valoare artistică existente în creația folclorică. Fiecare popor, de-a lungul istoriei sale, şi-a transpus în basme, legende, balade, întâmplări extraordinare ale unui erou înzestrat cu însuşiri senzaționale O ilustrare artistică a patriotismului, cu mare forță, o găsim întotdeauna în literatura populară, în special în eposul folcloric. Dacă ar ocupa un loc binemeritat în manualele şcolare, textele folclorice ar oferi minunate prilejuri de a pune elevii în contact cu tezaurul de simțire patriotică românească. El exprimă întrepătrunderea destinului individual cu cel al mediului natural şi social. Patria, ca entitate fizică şi spirituală, e "picior de plai" şi "gură de rai", codrul e o ființă mitică, "mumă şi tată" care îl ocrotesc pe omul simplu, "frate bun" care alină şi mângâie, e o "casă românească" de adăpost şi refugiu, e "împăratul" căruia poporul i se adresează cu venerație: "Măria Ta". Haiducul, solitar, dedică un imn libertății şi bucuriei de a trăi "Codrilor, ulmilor şi fagilor, / Brazilor, paltinilor / Că-mi sunt mie frățiori / De poteri ascunzători" (Toma Alimoş)

Numeroase creații populare subliniază, prin elemente toponimice şi onomastice, specificul etnic românesc. Dunărea este "drum fără pulbere", martora unor întâmplări dramatice; Oltul se înfrățeşte cu haiducul, în vreme ce Mureşul, cu apele-i line, îndeamnă la reverie şi la confesiune. Cerna devine sfetnicul lui Iovan Iorgovan, dar şi instrument justițiar. Eroul popular se adresează munților, apelor şi câmpiei ca unor adevărați frați, iar despre țară exclamă: "Până-i lumea n-oi uita / Țara mea şi pe maica / Până-i lumea nu uit eu / Țara mea şi satul meu" (O. Densusianu, 1920, p. 39) .

Deosebit de sugestive în educarea sentimentelor şi atitudinilor patriotice sunt baladele şi legendele populare care, prin hiperbolizarea întâmplărilor, trezesc sentimente de profundă admirație față de faptele înaintaşilor. Basmele populare contribuie la dezvoltarea şi actualizarea educației contemporane prin caracterul universal şi profund uman al genului.

Afirmarea propriei identități naționale, redescoperirea propriilor rădăcini şi întărirea solidarității de grup reprezintă, în viziunea tineretului, o experiență pozitivă sau negativă. Totul depinde de completarea educației pentru conştientizarea **unicității** propriei culturi cu înțelegerea moştenirii culturale **comune** a umanității. În acest sens, chiar din 1994, UNESCO a inițiat proiectul **Participarea tinerilor la păstrarea şi dezvoltarea Patrimoniului Planetei,** în 1995, în Norvegia, desfăşurându-se primul Forum al Tineretului pentru Patrimoniul Planetei. În

august 2007, Anul european al şanselor egale pentru toți, Secretariatul *Global Compaign for Education Europe* a propus Romaniei începerea demersurilor oficiale pentru a deveni membru oficial *GCE.* 2008 este Anul european al dialogului intercultural.

1. 5. Prin accentuarea relației eposului folcloric local-național-universal, spre un nou umanism planetar

"Într-o cultură, vine ceasul când te întrebi: care mi-e substanța – limba, folclorul, aria de cultură?"

(C. Noica, 1980, p. 52)

Se poate vorbi despre conştiința fenomenului autohton la "o rasă occidentală cu obiceiuri orientale?" (I. Drăghicescu, 1995, p. 415)**.** Cât de actual mai este motto-ul pus de Mateiu Caragiale romanului "Craii de Curtea Veche", preluat din Raymond Poincaré: "que voulez-vous, nous sommes ici aux portes de l'Orient, ou tout est pris à la légèrè…?". Există o vie "matrice stilistică" în cadrele căreia fenomenul românesc "ne apare ca un ansamblu conturat din latențe şi realizări"? Am profitat, pe un teritoriu mult timp fragmentat istoriceşte, de avantajul unei limbi unitare? Oare modalitatea practică de păstrare a ființei naționale a fost la noi o "retragere din istorie"? (L. Blaga, 1969, p. 255)

Lipsa condițiilor dezvoltării unei literaturi scrise a fost compensată prin dezvoltarea unei foarte compacte creații folclorice, care a deținut "acelaşi rol pe care îl au, în alte literaturi mai vechi, perioadele lor clasice." (I. Pillat, 1943, p. 29) . Clasicismul folcloric a fost doar o sursă şi un model: Ion Neculce, înainte de 1745, prin "O samă de cuvinte", precede cu două decenii culegerea de legende a englezului Thomas Percy şi primele colecții germane. În a doua parte a secolului al XIX-lea, prin Eminescu, s-a realizat o sinteză a spiritualității româneşti de alte dimensiuni decât cea înfăptuită de Cantemir. De nici un alt erou nu poate fi apropiat mai semnificativ Eminescu decât de legendarul Manole: " **Meşterul Manole** şi **Luceafărul**, înrudite organic, sunt pentru noi ceea ce au fost pentru realitatea romană imensul Coliseum sau pentru medievali arhitectura uriaşă a unei catedrale gotice." (C. Ciopraga, 1973, p. 269)

Dacă Nae Ionescu cerea chiar "decuplarea" noastră de la Europa, Mircea Eliade vedea, paradoxal, salvarea acesteia într-o țară ca… România. Acest "Frazer al generației sale", cum îl numeşte într-o scrisoare entuziastă Giovanni Papini, era fascinat de viziunea unei Românii grandioase şi eterne, eliberate de "teroarea istoriei". Înființând revista "Zalmoxis", se gândea să pună mai bine în evidență faptul că formele tradiției noastre culturale sunt de aceeaşi vârstă cu cele asiatice sau indoeuropene. Adept al "hermeneuticii totale", Eliade a crezut întotdeauna că **metoda** poate revoluționa ştiința, asigurându-i un sens nou, calitativ. În prefața la "Yoga", preciza: "Ceea ce caracterizează problematica actuală a culturii româneşti este **autohtonia**,

adică rezistența elementelor etnice împotriva formelor de cultură străină". Este îngrijorat de faptul că nu acordăm importanța cuvenită tocmai acelor ştiințe care ne aşază pe picior de egalitate cu marile culturi europene, convins că mitologia a comunicat istoriei cunoştințe ce constituie fundamentul ştiințelor moderne: matematica, medicina, astronomia, chimia, metafizica, arhitectura, etc. El va fi apreciat de Gilbert Durand astfel: "Comme Jung decouvrént la **terre incognita des arhétypes** que animent la psyche individuelle, l'oeuvre d'Eliade met au jour la terre des grandes **constantes mythologiques** qui regle en fin de comte des imitations culturelles et les rapports sociaux." (G., Durand, 1978, p.163) **.** Tot Durand va pleda pentru un nou "umanism planetar", care nu poate porni decât de la redescoperirea sacrului, necesitatea reabilitării spiritului primordial putând contribui, după părerea sa, la elaborarea unei culturi de tip universal.

Conceptul de "**transumanism**" în viziunea acad. Basarab Nicolescu (revista "Perspective"nr. 1/2007 p.7) este o nouă formă de umanism care oferă ființei omeneşti capacitatea de maximă dezvoltare culturală şi spirituală prin căutarea a ceea ce există printre, între şi dincolo de ființele umane, adică un fel de *Ființa ființelor,* iar transdisciplinaritatea o consideră o cale de cunoaştere a misterului vieții .

În secolul al XX-lea, dominat de "nostalgia originii", "fenomenul românesc" devine o problemă modernă, o preocupare dominantă pe toate frontierele culturii: acum iau naştere Muzeul Satului şi Atlasul Lingvistic Român, N. Iorga scrie ***Istoria Românilor***, V. Pârvan - ***Getica***, Al. Rosetti - ***Istoria Limbii Române***, G.Călinescu - ***Istoria literaturii române de la origini până în prezent***, Perpessicius editează seria ***Opere*** de M. Eminescu, L. Blaga -***Trilogia culturii*****,** M. Eliade – ***Istoria religiilor*****.** Concluzia îi aparține: "Prin pătimirea acestor câțiva aleşi, fructifică şi izbăveşte cultura fiecărei națiuni şi îşi face drum în timp istoria…Am deveni deodată sterpi şi bolnavi dacă n-ar exista în fiecare țară, în fiecare moment istoric, anumiți oameni dârji şi luminați care să-şi pună întrebarea justă. "(***Insula lui Euthanasius***)

Ideea comuniunii umane solidarizate prin cultură este anunțată de formula "convergența panumană" (Romain Rolland) şi reluată de René Maheu în ***Civilizația universului*** (1968).

Decantate timp îndelungat în plan local şi național, în eposul folcloric mondial se regăsesc **teme** ca: universul, viața, moartea, iubirea, timpul, războiul, copilăria, etc.şi **motive**: drumul, frații învrăjbiți, fântâna, izvorul, încercările, aparența înşelătoare, codrul, copacul, somnul, visul, florile, astrele, ajutoare şi recompense, etc.

Metodele de corelare a fenomenelor artistice locale şi naționale cu fluxul universal aparțin literaturii comparate de care s-au ocupat la noi: Tudor Vianu (1956)**,** Al. Dima (1971)**,** Paul Cornea (1968), I. C. Chițimia (1971), I. Zamfirescu (1972), Sanda Radian (1977)**,** etc.

Aptitudinile de asimilare sau iradiere accentuează personalitatea unei literaturi: ”**Specificul național**, în aspectul său fundamental înseamnă **diferențiere**, o deschidere spre existența în care se reflectă o conştiință colectivă” (C. Ciopraga, op. cit. p. 9)

Într-o literatură, există stiluri individuale, dar şi dominante concretizate într-un “stil național” cu ecouri mitologice, căci ”**Miturile** unei națiuni sunt adevărurile ei vitale’’. (E. Cioran)

Mitul sacrificiului în numele unor ”doruri” îl întâlnim şi în basme, balade sau legende: Mioriţa, Meşterul Manole, Tinerețe fără bătrânețe sunt meditații ale rostului omului pe pământ, cu ecou în versul eminescian: ”Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”. În lupta cu destinul, eroii literaturii populare nu manifestă nici pesimism, nici optimism, ci o impresionantă luciditate. Imaginea cal-călăreț din basme, din “Toma Alimoş”, e regăsibilă în peste două sute de monumente ale Cavalerului trac, a căror mentalitate arhaică are la bază ideea jertfei omeneşti şi a credinței în nemurire. Nu întâmplător, toți aceşti eroi **ştiu să moară frumos**, ba chiar îşi **aleg o moarte frumoasă**, triumfând asupra propriului destin şi devenind astfel nemuritori.

În “Răsunete ale Pindului în Carpați” (1861), Al. Odobescu reuşeşte prima tentativă de înscriere a Mioriței într-o paradigmă culturală europeană; îl urmează Coşbuc cu Elementele literaturii populare (1900), care considera că Mioriţa are corespondență în cântecele vechilor inzi. Th. Speranția (1915) face corelații cu legenda regelui egiptean Osiris şi a ritualului cabirilor din teritoriul dacic, în studiul Mioriţa şi căluşarii. Urme de la daci. În Mioriţa şi epica medievală franceză (1996), I. Taloş apropie capodopera noastră de Cântecul lui Roland.

I. Filipciuc, în lucrarea Mioriţa şi alte semne poetice (2002), face o comparație a “constantelor poetice” din creații populare europene: versiunea franceză, poloneză, sârbă, bulgară, albaneză şi grecească. Marea Călătorie sau Creația, asimilate ceremonialului de inițiere sunt, în acelaşi timp, imitări ale gestului primordial şi prefigurări ale morții. Nu ni se pare deloc exagerată propunerea pe care o facem ca volumul Mioriţa străbate lumea, în care, aşa cum precizează subtitlul, sunt adunate într-o singură carte **123 de traduceri** ale colindei şi baladei semnate de Ramiro Ortiz, (versiunea italiană p. 60) Rafael Alberti, (spaniolă p.114) Jules Michelet, (franceză p.130) J. K. Schuller, (germană p. 194) Iosif Vulcan, (maghiară p. 353), în rusă, greacă, japoneză, arabă, hindusă, romani, esperanto, etc. apărut la Câmpulung “Biblioteca Mioriţa” 2001, să fie procurat pentru toate bibliotecile din țară şi chiar trimis la toate ambasadele sau institutele culturale române din străinătate. Tot acolo ar trebui să ajungă şi filmul **Mioriţa,** cu variante vrâncene titrate în engleză de elevii şi profesorii noştri.

Pentru limbile de circulație internațională, există chiar mai multe traduceri care pot fi comparate. De ce nu s-ar traduce şi alte “traduceri” româneşti (studii, monografii) ale unor basme, legende, snoave, care sigur şi-ar găsi corespondențe în literaturile popoarelor?

Omul arhaic sau modern construieşte după acelaşi principiu, căci lumea înconjurătoare, civilizată de mâna omului, nu poate fi validată decât prin faptul că are un prototip" extraterestru" care i-a servit ca model. Ritualul construcției a dat naştere în lume unui număr mare de legende. Numai în sud-estul Europei ele au fost creatoare de balade, după următorul algoritm: ritual de construcție, (mit cosmogonic), legenda victimelor jertfite, balada. Este incontestabilă originea sud-dunăreană a baladei Meşterul Manole. Mircea Eliade în volumul **Meşterul Manole** (1992) aminteşte că două legende spaniole (una a punții din Toledo şi alta a palatului din Madrid) păstrează amintirea jertfei zidirii, tradiție întâlnită şi la podul din Shanghai, la un palat din Japonia, dar şi la temple din America, Polizenia, Africa, sau India, în legende germane, persane, sau iudaice ,în care se jertfeşte pentru că aşa s-a făcut la început, când au luat naştere lumile. Orice acțiune este o imersiune în spațiul şi timpul mitic şi, înfăptuind, omul nu piere, ci îşi construieşte mântuirea "cu moartea pre moarte călcând", prin sacrificiu (sacru = sfânt), con-sacrându-se. Nu se disprețuieşte omul sau viața, ci, dimpotrivă, "corp comun", spațiul şi timpul devin consubstanțiale. O deviere de la traseul reintegrării în cosmos ar fi fatală, de aceea Ana nu se opreşte şi nu este oprită nici de Manole , nici de Dumnezeu.

Dacă mitul arhaic indo-iranian al sacrificării taurului a căpătat rol important în Misterele lui Mithra, constituite în Iran, Armenia, Caucaz şi destul de cunoscute şi în Dacia, tema vânătorii rituale a zimbrului este însă autohtonă în Legenda lui Dragoş, ca probă de tip eroic. Ca şi la unguri, "ideologia vânătorii" devine "ideologie pastorală". Mitologia cerbului aparține protoistoriei balcanice, fiind atestată şi în folclorul românesc.

Având structură asemănătoare cu a poveştilor, snoava accentuează funcția socială a satirei în eposul folcloric prin vizarea abaterilor de la idealul moral, în special cel de muncă. Prototipul românesc al personajului comic, **Păcală**, îşi găseşte uşor corespondent şi în snoavele altor popoare.

Prin teme, motive, personaje, valențe educative şi estetice, eposul folcloric românesc, parte din întregul universal, este o "oglindă" care dezvăluie că "Nu suntem, ca **literatură națională**, nici tragici, nici exclusiv exuberanți, ci aşa cum ne-au fost împrejurările. Aşa-numitul «tragic al istoriei», vizibil în destinul multor națiuni, s-a convertit, la noi, într-o **imensă voință de a trăi.**" (C. Ciopraga, 1973, p. 8).

1.6. Reflecții şi atitudini personale implicate în cercetare

Evoluția treptată a lucrării noastre de la teorie la practică se poate constata chiar din simpla enumerare a direcțiilor de cercetare premergătore studiilor doctorale. Am ales ca temă a tezei de licență "Structura basmului fantastic la Ioan Slavici" (sub conducerea prof. univ. dr. George Munteanu) iar lucrarea metodico-ştiințifică pentru obținerea gradului didactic I s-a intitulat

”Implicații şi aplicații didactice ale studierii basmului popular”,1987, (îndrumător conf. univ. dr. Doru Scărlătescu).

În ambele lucrări propunem corectarea şi completarea actualului sistem de definiții al principalelor specii epice populare studiate inconsecvent în timp (ciclul primar, gimnazial, liceal) şi în spațiu (manuale, auxiliare didactice) într-un cadru unitar, adaptat la gradul de înțelegere al elevilor. În acest scop, am realizat cu ajutorul lor un **mic dicționar de terminologie folclorică**.

Cercetarea noastră a pornit de la două motivații practice: lipsa unor criterii clare de analiză a textului epic folcloric în procesul didactic, precum şi lipsa de coerență în programele şcolare şi în manuale ceea ce priveşte abordarea textului epic popular, ajungându-se, în noile manuale, chiar până la ignorarea capitolului în discuție.

În susținerea unor modele structurale la nivelul eposului folcloric, ne-am oprit in special asupra elementelor care țin de titlu, incipit, final, timp, spațiu, narator şi personaje. Datorită acestui tip modern de analiză, privit din dubla perspectivă a avantajelor şi dezavantajelor, cercetarea noastră pune în valoare particularități ale textului epic popular, precum: valențele de pre-texte anticipatorii ale titlului şi incipitului, discontinuitatea temporală, mobilitatea spațială (toposuri predilecte), inconsecvența unor instanțe narative, complexitatea personajului, stereotipii structurale, etc. Încercarea de valorificare constructivă a oricărui segment al narativului propune o lecție de creativitate care circumscrie interactivitatea profesor-elev competențelor ce trebuie avute în vedere la lecția de literatură: stimularea gândirii autonome, abordarea flexibilă şi tolerantă a opiniilor, etc.

Un prim ecou al preocupărilor noastre îl regăsim în **“Programa de pregătire pentru olimpiada** de limba şi literatura română pentru elevii de gimnaziu” care, din anul şcolar 2005/2006, include pentru elevii de clasa a V-a şi a VI-a Concursul Național de limbă şi literatură “Ionel Teodoreanu” (Mina-Maria Rusu, 2006). Se consideră că un elev concurent la aceasta olimpiada va trebui să dovedească un orizont cultural deschis, construit prin aportul disciplinelor de studiu complementare, fapt care îi va permite să realizeze lucrări valoroase, originale. Competențele vor fi evaluate atât prin sarcinile de lucru de la proba scrisă individuală, cât şi prin **proba de lucru în echipă**, prezentă în structura concursului, la etapa națională, pentru elevii claselor a VIIa şi a VIIIa. Temele propuse pentru proba în echipă, au ca obiectiv realizarea unor **proiecte individuale** intitulate: “Obiceiuri de iarnă în județul X”, “Obiceiuri de nuntă în județul Y”, “Portul popular în județul Z”. Pentru ediția 2008 a olimpiadei, temele propuse de minister sunt: “Țara de Sus - emblemă a spiritualității româneşti”, “Legende despre formarea poporului român şi a limbii române”, ”Obiceiuri şi tradiții româneşti”.

Considerăm că unele "evoluții conceptuale" întâlnite în manuale şi programe suferă de diletantism, de inconsecvență în definiții şi în exemplificări. După modelul viabil "baladă populară-baladă cultă", s-a ajuns la termenul, după noi, pleonastic "doina populară" şi la cel la fel de greşit "doină cultă". Exemple ca "Doina" de Eminescu, Goga, Coşbuc, "Cântec sfânt" de St. O. Iosif, etc. subliniază elogiul creației populare făcut de scriitori în **ode**. Nu mai puțin incorect ni se pare şi termenul de "snoavă populară", (confundabil în definiții "curioase" cu povestea şi cu fabula) ba chiar şi folosirea termenului "poveste" când textul este evident un basm .

În subcapitolul 7.5., prezentăm rezultate deduse din experimentarea unor metode şi procedee moderne de receptare a eposului folcloric şi realizăm analiza produselor activității subiecților educației, completând-o cu exemple de inițiative personale, cu propuneri, sugestii, perspective.

CONCLUZII

Cercetarea noastră de tip experimental (ameliorativ) vizează reliefarea unor modalități diverse de valorificare didactică a eposului folcloric şi a perspectivelor deschise de acestea; actualitatea şi utilitatea temei se regăsesc în schimbările din domeniul educației prin:

a) accentuarea fenomenului globalizării societăților, a economiilor şi a practicilor culturale (inclusiv educaționale)
b) avansul către societatea cunoaşterii opus creşterii ignoranței şi indiferenței tinerilor față de valorile naționale originale
c) educația permanentă şi consecvența cu care ar trebui tratat folclorul în şcoală şi în afara ei

Modelul schimbării va fi centrat la noi, în următorii ani, pe **instituția şcolară de educație publică**, în care ceea ce rămâne **încă** determinant la sfârşitul unui ciclu de învățământ este, în unele cazuri "elementul de conținut", nu competența sau abilitatea ce urmează a fi dezvoltate având ca suport cunoştințele.

- Tema aleasă reprezintă rezultatul unor îndelungi preocupări teoretice şi practice personale în domeniul metodologiei folclorului literar.
- Pentru stabilirea cadrului teoretic al cercetării, a fost nevoie de o subliniere a conceptului cultural tradițional, a educației multiculturale, a efectelor globalizării asupra identității naționale şi culturale.

- În acest scop, am adus în discuție evoluția noțiunilor de “patriotism”, “identitate şi alteritate”, “unicitate”, etc.
- Considerăm că şi accentuarea relației eposului folcloric local – național - universal poate contribui la conturarea unui nou umanism planetar.

CAPITOLUL 2. Rolul educației prin folclor într-o lume multiculturală

> "E păcat cum că românii au apucat de-a vedea în basm numai basmul, în obicei numai obiceiul, în formă numai forma, în formulă numai formula. Formula nu e decât manifestațiunea palpabilă, simțită, a unei **idei oarecari**. Ce face, de exemplu, istoricul cu mitul? El caută spiritul, ideea acelor forme, cari ca atare sunt minciune şi arată că mitul nu e decât un simbol, o hieroglifă, care nu e deajuns că ai văzut-o, că-i ții minte forma şi că poți s-o imiți în zugrăveala pe hârtie - ci aceasta **trebuie citită şi înțeleasă**." (M. Eminescu)

Fără a fi un miracol, o formulă care face minuni, **educația** este un instrument indispensabil în perfectionarea dezvoltării individului, în construirea relațiilor dintre oameni, în atingerea idealului de pace, libertate şi dreptate socială.

Un rol esențial în proiectarea viziunii asupra viitorului dominat de globalizare îl are Comisia Internațională pentru Educație în secolul XXI, al cărei preşedinte, Jacques Delors, în Raportul către UNESCO (J. Delors, 2000, p.11) sistematiza perspectivele în trei direcții importante:

- De la **comunitatea locală** spre o **societate globală**
- De la **coeziune socială** spre **participarea democratică**
- De la **creştere economică** la **dezvoltarea umană**

"Cum putem învăța să trăim împreună în *satul mondial* ? Un posibil răspuns la aceasta întrebare îl găsim tot în sursa citată. Cei patru piloni "pe care se sprijină procesul educativ continuu sunt: "a învăța **să ştii**, a învăța **să faci**, a învăța **să trăieşti împreună** cu ceilalți şi a învăța **să fii**" (J. Delors, 2000, p.78.)

Necesitatea unui set comun de valori universal acceptate, (toleranță, democrație, solidaritate , respect, echitate şi justiție socială, etc.) cultivate prin educație şi prin instruire reciprocă în vederea unei morale şi unei culturi globale nu exclude, ci presupune accentuarea păstrării şi reînnoirii tradițiilor fiecărei culturi. Odată cu promovarea unei culturi civice reale, sentimentul diferenței nu va mai provoca animozități, ci se va încuraja respectul față de cultura celorlalți prin:

- ❖ conştientizarea drepturilor omului şi a responsabilităților sale sociale
- ❖ acceptarea si respectarea specificului național

- ❖ deschiderea empatică spre valorile culturale universale prin educația interculturală
- ❖ accentuarea sentimentului obligației protejării mediului natural
- ❖ depolitizarea valorilor cultural-educative
- ❖ dezvoltarea creativității, a educației pentru schimbare

Intuind problemele educaționale ale secolului viitor, încă din 1981 B. Jeffcoate atrăgea atenția asupra necesității unui "curriculum multicultural". Cartea profesorului G. Văideanu ***Educația la frontierele dintre milenii***, Bucureşti, Ed. Politică 1988, anunță o temă asupra căreia, în scurt timp, se va reveni insistent: "educația pentru diversitate culturală", "educația în situații pluraliste", ***An Introduction to Multicultural Education*** (J.Banks, , Allyn & Bacon, Boston,1991) ***Şcoala şi educațiile paralele*** (T. Cozma, Iaşi, Polirom 1998) sau ***Zece mii de culturi. O singură civilizație*** (M. Malița, Bucureşti, Nemira 1998). Trecerea de la o logică mono la logica de tip inter va fi prezentată în volumul ***Educația interculturală*** (T. Cozma, Iaşi, Polirom 1999). Ulterior se va remarca tendința clară de a se face ***Paşi spre şcoala interculturală*** (L. Ciolan, Bucureşti, Corint 2000) sau se va marca drumul "spre o pedagogie interculturală" şi se vor evidenția ***Dimensiuni culturale şi interculturale ale educației*** (C. Cucoş, Iaşi, Polirom , 2000) ori se va încerca ***Abordarea pedagogică a diversității culturale în şcoală*** (în volumul ***Pedagogie*** – coordonat de Emil Păun, Dan Potolea, Iaşi, Polirom 2002).

Toate sursele menționate avertizează că procesul trecerii de la o educație monoculturală la una interculturală presupune modificarea atitudinilor în direcția acceptării alterității, a diversității ca pe un privilegiu, nu prejudiciu, fără a ocoli răspunsuri la întrebări ca:

- Putem găsi un echilibru între drepturile individului şi modurile de expresie colective fără ca unele să le anuleze pe celelalte?
- Cum putem deosebi teoretic, practic sau politic diferențele rezutate din dreptul la specificitate şi egalitate?
- Sunt relevante pentru instituțiile publice identitățile particulare (culturale, etnice, rasiale, religioase)?
- Instituțiile de învățământ a căror neutralitate asigură egalitatea şanselor la educație trebuie să dea prioritate particularului în raport cu universalul, lezând valorile democratice?

Educația pentru cunoaşterea şi aprecierea folclorului, ca parte a educației interculturale, solicită pe lângă participarea activă, creatoare şi un efort continuu de cultivare a interogativității față de propriile valori şi ale respectului valorilor celuilalt. Educația pentru diversitate culturală se

impune ca atitudine deschisă spre programe centrate pe conținut (de transformare curriculară) pe social (pentru şanse egale de reuşită) şi pe elev (ca relaționare şi comportament în grup)

Problemele semnalate mai sus sunt admirabil sintetizate în capitolul I "Impactul cunoaşterii culturale asupra evoluției procesuale a învățământului" din volumul ***Sisteme de instruire alternative şi complementare*** (I. Cerghit, Bucureşti, Ed. Aramis, 2002). Autorul constată o "revoluționare a cunoaşterii şi apropierea învățământului de limitele înaintate ale acesteia". (p.12) Şi aceasta deoarece este vorba de "o altă filozofie a cunoaşterii – un alt învățământ" (op.cit p.13) şi de "redefinirea modelului cultural şi regândirea continuă a modelului de învățământ" (op. cit.p.20)

Varietatea modelelor oferite de secolul al XXI lea presupune o largă deschidere spre creativitate didactică, începând chiar cu alegerea uneia sau alteia dintre căi: "Didactica modernă nu se pronunță împotriva sistemelor alternative, complementare sau compensatorii, ci în favoarea abordării pluraliste, a diferențierii variatelor soluții în măsură să aducă mai mult dinamism şi flexibilitate, să se consituie într-un antidot la posibila alunecare spre un conservatorism pedagogic, uniformitate şi rutină în activitatea didactică. " (op .cit. p. 33)

În acelaşi spirit cu cel al Colocviului International **"Educație şi multiculturalism**", desfăşurat la Bucureşti pe7 iunie 2004, profund implicat în studierea "patrimoniului cultural imaterial" cu accent pe rituri, "procese de imitație creativă care pleacă obligatoriu de la modele", atenționând asupra gravității problemelor educației viitoare, se înscrie şi studiul ***Puncte critice în transmiterea şi învățarea moştenirii intangibile*** prezentat de profesorul Cristoph Wulf de la Universitatea Liberă din Berlin la deschiderea Colocviului **Identitate şi globalizare,** organizat de Universitatea Bucureşti şi de Centrul Educația 2000+, 1-3 iunie 2005. La Conferința Universitatea Europeană – "România interculturală" (27 - 30 XI 2006) s-au prezentat lucrări ca: "Interculturalitatea - de la cultura de apartenență la cea de referință" (Emil Păun), "Educația interculturală-provocarea diversității culturale. Mondializarea şi europenizarea diferențiată" (Cristoph Wulf), "Europa în vechea cultură populară" (Laura Iliescu) "Abordarea calității educației din perspectiva interculturalității" (Serban Iosifescu), "Didactica limbii materne din perspectiva multiculturală" (Lavinia Bârlogeanu).

Sintetizând ideile din volumul colectiv ***O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea*** (coordonator Teodor Cozma) Iaşi, Polirom, 2001, ajungem la următoarele **Concluzii:**

- Perspectivele educației interculturale înseamnă în primul rând **modernitate**, globalizare şi **dialogul culturilor.**
- Un rol esențial în ansamblul educației culturale îl are **educația pentru diversitate.**

- Dacă nivelurile **educației multiculturale** sunt: educația monoculturală, starea de toleranță, de acceptare, respectul, afirmarea solidarității, etapele educației multiculturale vizează:
  - dobândirea capacității de a recunoaşte inegalitatea, xenofobia, rasismul, injustiția intolerantă şi prejudecățile
  - însuşirea unor cunoştințe şi formarea unor abilități de schimbare a acestor mecanisme sociale aberante printr-un comportament prosocial
- **Educația interculturală** şi cea pentru globalizare au depăşit faza *pedagogizării* drepturilor omului, fiind considerate:
  a) terapii preventive pentru efectele viitoarelor şocuri sociocultuale
  b) exerciții spirituale, ideologice şi comportamentale de adaptare la actuala şi viitoarea condiție de "homo mundi"
  c) catalizatori şi facilitatori ai fenomenului de globalizare
- Demersul promovării **educației integrate** trebuie analizat din cel puțin trei perspective: psihologică, pedagogică şi socială.
- Interculturalismul, considerat ca filozofie, proces şi program, vizează în special domeniul educativ, întrucât se pare că: "Numai profesorii pot umaniza sau dezumaniza educația" (Florence Steiner).

2.1.Considerații critice şi reconstrucții curriculare pentru argumentarea actualității temei cercetate

O scurtă privire retrospectivă asupra schimbărilor intervenite în ultimii ani la nivelul disciplinei limba şi literatura română, constată că reforma curriculară care a debutat în 1994 – 1995 prevestea o remodelare substanțială care nu a fost tocmai una sistematică, în ciuda asigurării cadrului de referință, a ariilor curriculare, a ideii de transdisciplinaritate, a programelor şcolare coerente, a obiectivelor generale şi a standardelor de performanță: **"Scopul studierii limbii române este acela de a forma un tânăr cu o cultură comunicațională şi literară de bază, capabil să-şi utilizeze în mod eficient şi creativ capacitățile proprii pentru rezolvarea unor probleme coerente din viața cotidiană, să poată continua în orice fază a existenței sale procesul de învățare"** CNC, 1988, p. 11) .

Nu întâmplător, imediat după apariția noului curriculum național, este vizibilă, după 2000, în raport cu anii '90, o dinamică a didacticii speciale, termen intrat în atenția profesorilor de română şi prin noua viziune a şcolii clujene (Vistian Goia – ***Didactica limbii şi literaturii***

române în gimnaziu şi liceu, Ed. Dacia 2002, Alina Pamfil ***Limba şi literatura română în gimnaziu***. ***Structuri didactice deschise***, Ed. Paralela 45, 2003) fericit îmbinate cu apariții ca: ***Didactica modernă*** (M. Ionescu şi I. Radu ed. a II a, Dacia, 2001), ***Instruire interactivă*** (M. Bocoş, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2002) şi ***Teoria şi practica cercetării pedagogice*** (M. Bocoş, Casa Cărții de Ştiință, 2003).

Deşi domeniul actual al didacticii limbii române, realizând o sinteză între tradiție şi inovație, se caracterizează prin tratarea obiectivelor din perspectivă inter- şi transdisciplinară, se constată decalajul dintre înnoirile aduse de manuale şi rămânerea în urmă a cercetării didacticii cu caracter aplicativ, pe de altă parte. O explicație a acestei rămâneri în urmă o găsim în faptul că metodele şi mijloacele didacticii nu se schimbă rapid şi de aceea nici disciplina care le studiază nu poate avea o evoluție spectaculoasă: **"Vechile didactici** se construiau, în general, pe dezvoltarea indirectă a competenței de comunicare prin strategii preponderent descriptive şi analitice. Rolul **noilor didactici,** informate de pedagogii funcționale, este de a oferi strategii viabile pentru realizarea modelului comunicativ-funcțional" (M. Columban, 2004, p. 77).

La o modificare a viziunii profesorului față de didactică au contribuit şi ghidurile metodologige editate de Serviciul Național de Evaluare şi Examinare, forumurile de abilitare curriculară organizate de Consiliul Național pentru Curriculum, programul Magister al DPPD Cluj, activitățile Centrului Educația 2000+ (cursurile şi publicațiile despre dezvoltarea gândirii critice) simpozioanele naționale de didactică ale Asociației Naționale a Profesorilor de Limba şi Literatura Română, revista "Perspective", etc.

"Mutatis mutandis", **un model american de lectură** este propus de profesoara Delia Gomboş ca sursă alternativă pentru stimularea interesului față de lectură (revista" Perspective" nr. 10/2005, p. 55) prin analiza comparativă a manualului românesc şi a celui american pentru clasa a V a. Cel românesc, alocând un spațiu bogat narațiunii, propune spre studiu şi specii ale eposului folcloric: basmul, legenda, snoava. Cel american se numeşte ***Reading Fantastic Voyage***, şi, deşi este format A 4 şi are 754 de pagini, este structurat în 6 capitole, fiecare cu propria culoare, față de 12 capitole cât are cel românesc, unde amestecul de culori distrage atenția elevului. Prin permanente conexiuni dintre literatură şi realitate, manualul american oferă motivația studiului, subliniind că: "literatura nu este un univers paralel realității, ci se întrepătrunde cu aceasta" (p.57). Elevului i se adresează permanent întrebări deschise: "Ce părere ai despre …? " Cum te-ai simțit când ai citit fragmentul….?" "Cum ai reacționa dacă ai fi personajul…?" Manualul este însoțit de două caiete speciale pentru elevi, unde exercițiile de gramatică sunt separate de cele de citire, scriere, pronunțare. Simțindu-se permanent în centrul atenției, elevii "iubesc manualul" (p.56) Partea finală, Wrap-Up , (exerciții recapitulative) îi

întreabă limpede: “care sunt lucrurile cele mai importante în viață? “ Sperăm că se va ajunge şi la noi ca, în loc de “Citiți integral textul ***Amintiri din copilărie*** de Ion Creangă”, manualul să-l invite pe elev: “Citeşte mai departe pentru a afla … că fiecare lectură este numai un drum posibil şi alte căi rămân întotdeauna deschise” (Jean Pierre Richard).

Încet dar sigur, didactica trece de la explicare la oferire de modele, coboară în clasă, se sincronizează cu tendințe educative ale sistemelor occidentale, asigură tranziției şi sistemului educativ un caracter permanent. Să nu uităm însă că elevii, saturați de “reproducere” şi frustrați de “producere”, devin nişte indivizi pragmatici, care ştiu să gândească, să-şi susțină un punct de vedere, să-şi urmărească scopurile, înțeleg şi produc “texte” şi “discursuri”, dar nu au formată **conştiința valorilor perene**, cresc (prea) repede şi uită că sunt **oameni**. Acest aspect nu trebuie privit doar din perspectivă didactică, educativă, ci şi din cea sociologică, deoarece, deşi se vorbeşte mult de comunicare, trăim într-o societate care nu se preocupă să comunice bine cu ea însăşi. Pentru a evita riscurile uniformizării ca dezavantaje ale modelului comunicativ-funcțional, e necesar să modificăm structura conținuturilor, prin deschiderea activităților de învățare a tehnicilor de comunicare spre folosirea lor, prin evoluția lui “*a învăța să comunici”* spre “*a comunica pentru a învăța”,* cu permanentă atenție la primejdia diminuării competenței culturale, adică, în cazul nostru, la “reducerea semnificativă a importanței studiului textului literar aşezat alături de textele nonliterare şi prezentat, deseori, ca suport al formării noțiunilor de teorie literară” (A. Pamfil, 2003, p. 13) .

Ce “**perspective”** şi mai ales ce “**modalități de valorificare didactică”** se pot găsi într-un domeniu vechi de când lumea, folclorul literar, mai ales când segmentul de cercetare este redus, din inițiativă proprie, pentru a fi aprofundat, doar la eposul popular? Este întrebarea de bază la care îşi propune să răspundă prezenta lucrare, care se consideră o treaptă între realizările actuale ale studierii didactice a folclorului epic şi orientările şi prioritățile cercetărilor viitoare. Dubla perspectivă are ca suport ideea că: “În folclor, pedagogul poate sesiza două aspecte educaționale care pot fi studiate deopotrivă: un aspect episistemic (concepția educațională folclorică) şi unul axiologic (valențele educative ale folclorului)” (S. Stoian, 1978, p. 7) .

Numeroasele prejudecăți despre **folclor** sunt legate în primul rând de necunoaşterea reală a noțiunii. Unii îl consideră dispărut sau pe cale de a se pierde, alții cred că dintotdeauna a stat în atenția cercetătorilor. Vârsta obiectului de studiu abia dacă a trecut de două secole în lume, iar la noi chiar mai puțin. De la formarea limbii noastre până la primele scrieri literare în româneşte, timp de un mileniu, creațiile populare au reprezentat modalitatea esențială de expresie artistică. Folclorul literar va continua să existe în paralel cu evoluția literaturii

cărturăreşti, ba mai mult, unele creații au cunoscut o dezvoltare deplină abia după apariția literaturii scrise: marile realizări ale eposului folcloric vin din secolele al XVI-lea – al XIX-lea. Există încă opere folclorice remarcabile departe de a fi cunoscute, altele, ale căror semnificații mitice sau simbolice n-au fost pe deplin descifrate (***Toma Alimoş, Iovan Iorgovan***)**.** Abia după 1989 a fost posibilă recunoaşterea existenței unor categorii folclorice ca "descântecul" sau "colinda", iar existența folclorului urban este încă ignorată.

În pofida altor puncte de vedere, considerăm că locul eposului folcloric în manuale, programe şi în clasă este un subiect departe de a fi epuizat, iar materialele deja publicate sau doar existente în arhive oferă posibilitatea unor ipoteze şi interpretări noi.

Structură sau sistem de semne care urmăreşte un scop estetic precis, textul folcloric a fost folosit mai mult ca pretext, ca argument în demonstrații psihologice, istorice, mitologice, antropologice, etc.

Foarte mulți scriitori au simțit nevoia să se pronunțe despre literatura populară, piatra de temelie a culturii române care a oferit modele şi a generat specii literare. Dintre contemporani, Marin Sorescu (1973), C.Țoiu (1974), D. R. Popescu (1984), I. Alexandru (1974). Dicționarul folcloriştilor I, din 1979, numără aproape 40 de scriitori.

Din perspectiva marilor epoci literare, există studii despre: ***Folclorul în substratul literaturii române vechi*** (I. C. Chițimia) ; ***Iluminismul şi clasicismul întârziat*** (Ov. Papadima); ***Romantismul. Prelucrarea folclorului*** (T. Vârgolici); ***Epoca marilor clasici***. Folclorul ca substanță a creației poetice originale (G. Munteanu) ; **Zăcăminte folclorice în poezia noastră contemporană** (Al. Dima). Remarcabilă este sinteza ***Temelii folclorice şi orizont european în literatura română*** (coordonator Ov. Papadima) Ed. Academiei, 1971.

Că "oamenii au nevoie de poveşti mai mult decât de pâine" (***O mie şi una de nopți***) e un adevăr de care sunt conştienți, din păcate, în special politicienii noştri, care au crezut că vom putea intra în Europa cu un buchet de flori injectate cu o culoare "la modă " după cum bate vântul pe la noi sau pe acolo. De ce uităm atât de uşor că **suntem în Europa** şi prin tricolorul unor "flori alese" din poezia prozei populare? Nu mai contează şi rădăcinile, sau nu este bine să se reamintească prea des de ele?

Studierea eposului folcloric este utilă în egală măsură istoricului literar, lingvistului şi pedagogului care se regăsesc în personalitatea complexă a profesorului de limba şi literatura română.

Lingvistul îl va ajuta pe elev să înțeleagă că limba literaturii populare păstrează valori arhaice, evidențiază diferențieri regionale şi are deosebite valori stilistice, idee dezvoltată în lucrarea de față, în capitolul 6.3.11. În condițiile în care dispoziții oficiale pretind ca din toamna

lui 2006 întreaga activitate şcolară să se ghideze după normele ediției a II a, 2005 a ***Dicționarului Ortografic Ortoepic şi Etimologic*** care "va fi utilizată de aici înainte ca **unica** sursă pentru aplicarea corectă a normelor academice în domeniul ortografiei limbii române", considerăm că ar fi normal ca, în primul rând în şcoală, dar şi în afara ei să se reactualizeze interesul față de problemele exprimării corecte şi, eventual, elegante, luându-se inițiativa introducerii în toate ziarele a unei rubrici de cultivare a limbii literare. Emisiuni radio-televizate "Cum vorbim, cum scriem?", "Cum e corect?" să devină o permanență, concursurile pentru funcționari publici şi pentru mass-media să includă probe de cunoaştere a normelor lingvistice actuale. Este de strictă necesitate apariția unui DOOM pentru elevi, şi oferirea lui, ca premiu, în toate concursurile, împreună cu un CD conținând exerciții şi răspunsuri aşa cum este cel aprobat de MEC. (L. Crihană, G. Ciubotaru, J.M. Scarlat, A. Nicoară, 2006). Cultivându-le ca modele de exprimare, se contribuie la reconfirmarea cuvintelor lui Eminescu: "Limba este însăşi **floarea sufletului etnic** al românului".

Istoricul literar va remarca dubla importanță pe care o prezintă cunoaşterea şi înțelegerea adecvată a literaturii orale:

a) Ea constituie un domeniu de seamă al istoriei noastre literare: "Când întâile cronici se iviră, ele atestau o expresie rafinată, efect al unei înaintări culturale neîntrerupte" (G. Călinescu, 1968, p. 15)

b) Literatura populară nu e un simplu capitol de istorie literară separat de evoluția literaturii scrise, ci e un sector cu o evoluție proprie, paralelă cu cea a literaturii scrise, într-un dualism cultural care presupune interferențe prin permanente schimburi de valori.

Atestând vechimea națiunii, folclorul e o **dovadă a continuității culturale**. Nu există personalitați în istoria culturii româneşti (scriitori, critici, esteticieni, filologi lingvişti, sociologi) care să nu fi studiat folclorul, iar cunoaşterea opiniilor acestora prezintă interes pentru înțelegerea lui.

Pedagogul va urmări aspectul sesizării, exemplificării şi analizării unei concepții educaționale folclorice care "nu s-a bucurat până acum de o cercetare mai întinsă" (S. Stoian, 1978, p. 7)**.** Lipsa reperelor bibliografice în domeniul didacticii folclorului literar, impune o documentare atentă şi selectivă în constituirea unui demers metodologic original. Am considerat că este oportună inițierea unor investigații ştiințifice privitoare la condițiile şi mecanismele psihopedagogice de formare şi dezvoltare a personalității creative a elevului prin intermediul eposului folcloric, parte a culturii național – universale. Am pornit de la premisa că patrimoniul cultural existent presupune un câmp axiologic, operarea cu anumite valori care, introduse în curriculum, completat cu activități extracurriculare, ar putea deveni o temelie

culturală. O încercare a constituit-o opționalul cross-curricular **Eposul folcloric românesc**, proiect validat prin rezultatele experimentului la clasa a VII a C.E., în 2004. El a presupus elaborarea unei programe specifice (pe care o reproducem în subcapitolul 6.2) şi notarea în rubrică specială în catalog. Schema de proiectare pentru elaborarea programei propusă de Ghidul metodologic al MEC – CNC pentru gimnaziu (2002, p. 17) conține:

• Argument	
• Obiective de referință	• Activități de învățare
1.	
2.	
3.	
• Lista de conținuturi	
• Modalități de evaluare	

Evaluarea şi autoevaluarea elevilor au fost facilitate de aplicarea unor **fişe de argumentare**, de urmărire a dezbaterii care să permită aprecierea cât mai variată a rezultatelor elevilor. Am utilizat în acest scop:

a) fişa de urmărire individuală a competenței – sinteză în domeniul lecturii destinată uzului factorilor externi (părinți, alte instituții culturale)

b) fişa de urmărire colectivă a competenței – răspunsuri la întrebări legate de textul narativ

c) fişa de urmărire individuală a competenței de redactare a unui text cu dominantă narativă

d) chestionar de evaluare formativă a lecturii

e) chestionar de verificare a înțelegerii textului epic (G., Meyer, 2000)

Exercițiile orale şi scrise utilizate în aplicarea componentei experimentale au vizat capacitatea de argumentare a elevilor, asimilarea eficientă a structurii textului epic folcloric, dezvoltarea creativității, a capacității de lucru individuale şi în echipă.

2.2. Locul eposului folcloric în tabloul general al folclorului literar românesc; caracteristici şi elemente structurale

Lumea asta nu-i a mea,
Ceialaltă nici aşa ,
Lumea asta-i cum o vezi
Ceialtăltă-i cum o crezi."

(Poezie populară)

Studierea folclorului literar ca sistem deschis presupune cunoaşterea organizării lui într-o structură ierarhică. Pentru a fi studiate la cursul opțional, am propus:

- Épica populară în proză cuprinde: **basme, legende şi snoave**
- Cântecul epic include: epica eroică "voinicească", ***Badiul***, ***Kira Kiralina***, ***Ilincuța Şandrului***; epica fantastico-mitologică, ***Iovan Iorgovan;*** cântecul epic istoric şi haiducesc, ***Iancu Jianu***, ***Pintea Viteazul***; balada nuvelistică, ***Ghiță Cătănuță***, ***Dobrişan***. Un loc aparte îl ocupă capodoperele ***Miorița*** şi ***Meşterul Manole***, adevărate sinteze de epic, liric şi dramatic.
- Literatura aforistică şi enigmistică: proverbe, zicători, ghicitori
- Cântecul liric şi strigăturile

În demersul ştiințific pe care îl intreprindem, încercăm conturarea unor elemente de didactică a eposului folcloric prevăzut în actualele programe: balade, basme, legende şi snoave. Deşi deosebite ca specie, toate au caracteristici şi elemente structurale comune, regăsibile la nivelul întregii culturi populare:

1 . Caracterul **oral** este un mod propriu de existență şi manifestare care stabileşte o legătură specială între interpret şi auditor. Lectura poeziei sau a basmului popular reprezintă trecerea la un alt sistem de reprezentare, exterior mentalității folclorice.

În studiul ***Estetica oralității*** (A., Fochi,1980, p. 357), se apreciază că "sarcina oricărei cercetări cu adevărat ştiințifice în domeniul culturii folclorice este de a defini ceea ce aparține subiectului şi ceea ce aparține cântărețului".

Varianta = Subiect + Cântăreț + Moment

↓ ↓ ↓

(element constant) (dependent de stil, talent) (performanță).

2. Caracterul **colectiv** marchează raportul individ-colectivitate, căci faptul folcloric, concret este un bun la realizarea căruia au contribuit succesiv numeroşi creatori, iar transmiterea lui va fi asigurată de alte generații de interpreți.

3. Caracterul **tradițional** evidențiază raportul dintre tradiție şi inovație, opoziție dinamică implicând şi continuitate şi variație. Acest caracter a determinat conservarea unor valori culturale străvechi în sistemul valoric al unor culturi evoluate, moderne.

4. Caracterul **anonim** este o consecință a caracterului colectiv şi a oralității.

5. Caracterul **sincretic**: cântecul popular este o împletire de cuvânt şi melodie, iar cuvântul şi gestul se regăsesc în povestitul popular.

Structura faptului folcloric se bazează pe un sistem de relații instituit între constituenți (teme, motive, subiecte, personaje, mijloace expresive, etc.). Geneza şi evoluția faptului folcloric sunt determinate de funcționalitatea lui.

Toate categoriile folclorice amintite evoluează împreună cu dezvoltarea întregii culturi populare, care se produce odată cu cea a societății a cărei oglindă etico-filozofică şi estetică este.

2. 3. Evoluții conceptuale în cercetarea valorificării didactice a potențialului educațional al eposului folcloric

În evoluția conceptului de **folclor**, termen propus de William Thoms, în 1846, se observă înlocuirea lui treptată cu o terminologie eterogenă, ținând de "cultura populară" (tradițională), deşi chiar la 1725 Giambattista Vico afirma că "tradiția este întâiul element roditor al istoriei" şi anticipa" principiile unei ştiințe noi cu privire la natura comună a națiunilor. (M. Pop,1976p.11) De aici şi o înțelegere diferențiată: "Când aud de folclor, cei mai mulți se gândesc la ***Miorița*** sau la ***Toma Alimoş***, toate învățate la şcoală, la cântece şi jocuri populare, pentru că le mai văd şi aud la televizor, pe scurt, la ceva cam învechit şi, în mod cert, legat de viața la sat " (C. Eretescu , 2004, p. 9) .

Discipline ştiințifice cu orientări teoretice şi metodologice proprii, (etnografie, antropologie culturală, etnopsihologie, etnologie, etc.) revendică diferite sectoare ale culturii populare.

Şcoala engleză se orientează exclusiv spre "popular literature" şi "popular antiquities" şi defineşte folclorul ca ştiință a tradiției conservate oral, cuprinzând fenomene de cultură transmisibile prin cuvânt (literatură, credințe) şi practici (obiceiuri, rituri)".T. Benfey elaborează teoria migrațională a temelor şi motivelor literaturii populare iar A. Lang teoria paralelismului cultural, susținută şi de J. Frazer. **Şcoala franceză** vorbeşte de "un fel de enciclopedie a tradițiunilor claselor populare sau a națiunilor puțin înainte de evoluție". **Şcoala germană** delimitează ca obiect al folclorului "studiul tuturor manifestărilor de viață ale poporului de jos". L. Uhland şi W. Wundt susțin " şcoala etnopsihologică iar Frații Grimm propun studiul comparat al basmelor. A. van Gnnep elaborează teoria originii totemice a acestora, iar Max Muller e adeptul "şcolii mitologice". Prin J. Krohn, **şcoala finlandeză** propune reconstituirea arhetipurilor prin comparativismul istorico-geografic. **Şcoala rusă** studiază prin, M.Azadovski, fenomenul povestitului. B Tomaşevski, în "Teoria literaturii. Poetica "(1927) insistă asupra metodei formale în concretizarea şi specificarea ştiinței literare. V. I. Propp – "Morfologia basmului" (1928) studiază "funcțiile" personajului. R. Jakobson şi P. G. Bogatârev în "Folclorul ca formă specifică a creației" (1929) constată că "folclorul conservă numai acele forme care sunt funcționale pentru o comunitate dată". (M., Pop, P., Ruxăndoiu, 1991, p.14, 23-24)

Întrucât bibliografia privind **şcoala românească** de folclor este foarte bogată, ne vom opri în subcapitolul următor doar asupra lucrărilor pe care le-am considerat reprezentative pentru studierea eposului folcloric. Ele impun trei tipuri de cercetare: nemijlocită, în teren, tipologică (sisteme metodice), teoretică (istoricizantă, funcțională, estetică).

Două paradoxuri ale culturii populare sunt interesante: pe de o parte manifestările locale şi regionale unice intră în **universalitate**, iar pe de altă parte, ea este şi **stabilă şi dinamică**, în continuă schimbare.

Nu optăm pentru opoziția terminologică "literatură populară – literatură cultă", pentru că însuşi folclorul literar reprezintă un orizont de cultură, de aceea vom încadra termenii în noțiunile complementare **cultură populară - cultură cărturărească , instituționalizată, scriitoricească** şi sugerăm chiar introducerea lor în viitoarele manuale. Necesitatea reabilitării interpretării celor două tipuri de culturi prin prisma unor principii estetice comune a semnalat-o G. Călinescu: "analiza critică este nu numai posibilă, ci şi obligatorie, din ea decurgând atât adevăruri estetice cât şi observații de ordin folcloric". (G. Călinescu, 1965, p. 5).

Conceptul de **folclor literar** a fost asimilat de-a lungul timpului cu termeni ca: "literatură populară", "literatură orală", "literatură **tradițională**", deşi tradițională poate deveni şi literatura scrisă, elevii învățând chiar despre curentul literar tradiționalist. Educația în spiritul eposului folcloric este o tradiție bine înțeleasă, nu doar o simplă reluare a trecutului, are caracter sistematic şi este structurată (instituționalizată) pe plan social.

Eposul folcloric (germ. EPOS = poveste, narațiune, povestire, DEX, 1998, p.345) provine din grecescul "epikos",derivat de la "epos" = zicere, discurs. Este clasificat de R. Vulcănescu (1985, p.689) "în epos dunărean, pastoral, antifeudal şi antiotoman". El cunoaşte, în folclorul românesc, două forme de manifestare esențiale.

a) Epica în proză diferențiază ca funcție şi structură basmul fantastic, legenda mitologică şi snoava, reunite prin caracteristicile discursului narativ în proză, cu numeroase interferențe tematice şi imagistice. Scopul educativ al acestei specii este evident: "Din poveştile astea trage multe învățături şi poporul că vine la ele, învață" (informator din ținutul Dornelor). "Cel ce nu învață din poveste, nu învață din ceea ce vede cu ochii" (povestitor din Țara Oaşului)". (O. Bârlea, 1956, p. 117).

b) Epica în versuri cântată conține balade (cântece bătrâneşti) şi legende.

O altă dilemă exitentă în mintea elevilor şi a profesorilor care consultă manualele şi programele gimnaziale sau liceale e generată de întrebarea Epic sau narativ? "Narativul reprezintă sfera cea mai largă, cea a unui act de enunțare şi a unui enunț specific lui; narativul

de tip lingvistic poate fi nonliterar sau literar; epicul ar constitui doar narativul literar". (M. Mureşan, 2005, p. 55)

Educația prin "poveşti " (termen generic pe care îl folosim pentru **basme, balade, legende, snoave**, sinonim cu "epos") suferă astăzi de insuficientă cunoaştere şi valorificare didactică a acestui tezaur de modele culturale primordiale, colecție vie de obiceiuri şi cunoştințe străvechi, purtătoare a unor mesaje educative de actualitate: respectul pentru tradiții, atestarea vechimii şi continuității noastre culturale, deschiderea spre valori artistice universale..

2. 3.1. Pledoarie pentru o abordare sistemică a eposului folcloric

Confuziile în definirea basmului şi a poveştii, a proverbelor şi zicătorilor, perpetuate şi în manuale actuale, şi determinate şi de imposibilitatea unei stricte delimitări, au dus la încercarea de a recunoaşte şi un alt gen literar, cel didactic. Trecând în revistă planurile real şi simbolic ce se intersectează în basm, G. Călinescu subliniază că "nu e de ignorat nici un al treilea plan, didactic, tolerabil când e absorbit în fapte fără nici o intenție discursivă" (G. Călinescu, 1970, p. 224). De aici "înainte mult mai este" până la "genul didactic", pe care n-a putut nimeni să-l definească până acum mulțumitor, "pur şi simplu fiindcă el nu există" (O. Papadima,1968, p. 598).

Privit comparativ cu celelalte specii ale eposului folcloric, **BASMUL** (sl. basni = născocire) a fost cel care a stârnit cel mai de timpuriu interesul specialiştilor. Apreciindu-i vechimea, aceştia au răspuns parțial la întrebarea "de unde vine basmul?" şi foarte general la "ce este basmul?", existând atâtea definiții câte basme se cunosc pe lume. De aceea, orice lucrare despre basm nu vine decât să completeze definiția acestei veritabile "opere deschise".

Spiritul de sinteză călinescian defineşte basmul ca fiind "o operă de creație literară cu o geneză specială, o oglindire a vieții în moduri fabuloase ... un gen vast, depăşind cu mult romanul, fiind mitologie, etică, ştiință, observație morală, etc." (G. Călinescu, op. cit., 220).

O discuție amplă a generat şi diferențierea ce trebuie operată între **basm** şi **poveste**. Ceea ce caracterizează basmul propriu-zis (fantastic) în raport cu basmul nuvelistic (povestea) este natura protagonistului, a actelor şi faptelor sale în raport cu adjuvanții şi oponenții săi.

Structură de structuri, basmul, una dintre cele mai vechi creații literare ale omenirii, (Gaston Maspero a publicat cel mai vechi basm cunoscut care datează la egipteni încă din anul 1250 î.Hr., intitulat "***Cei doi frați***") "e un râu în care se varsă toate celelalte torente ale culturii populare: mituri, legende, credințe şi concepții despre lume. Basmul e însăşi poezia prozei populare" (Antologie, 1966, p. 26)

Diversitatea interpretărilor, uriaşa bibliografie critică, numărul mare de basme par să pledeze pentru ideea că aproape totul despre această specie literară s-a spus. Lucrări

remarcabile studiază ***Estetica basmului*** (G. Călinescu), ***Morfologia basmului*** (V. I. Propp), ***Structura poetică a basmului*** (Gh. Vrabie) şi, mai nou, imaginarul educațional din perspectiva basmului în ***Pedagogia alternativă*** (Şt. Popenici). Sub influența unor sugestii oferite de această ultimă lucrare, încercăm să răspundem la ipotetica întrebare: dacă vom încerca o valorificare complexă a imaginarului fantastic al basmului popular, vom reuşi să oferim o alternativă tendințelor de subestimare a folclorului literar, scepticismului, superficialității sau chiar indiferenței cu care sunt tratate mesajele sale educaționale ?

Cu intenția de a răspunde la această întrebare, practicienii, învățătorii şi preoții de la țară au fost cei care au permanentizat legătura dintre folclor şi pedagogia oficială. Istoria **basmului** românesc este situabilă în spațiul de tranziție folclor pur – texte semifolclorice de inspirație religioasă. Nu întâmplător, primul basm românesc, cunoscut ca datând din 1797, aflat într-un manuscris miscelaneu la Biblioteca Academiei Române, e consemnat de I. C.Chițimia sub titlul ***Istoria unui voinic înțelept şi învățat întrebându-se din ponturi cu o fată de împărat***. După prima colecție de basme româneşti a fraților Schott, apărută în 1845, vor mai culege şi publica basme populare Franz Obert, profesor la Mediaş (1885), Demeteriu Boer, profesor blăjean (1858), profesor Ştefan Cacoveanu (1860), profesor G. Pitiş (1870), învățător Al. Vasiliu (1885), învățător Gh. Cătană (1893), învățător I. Pop-Reteganul (1903), învățător C. Rădulescu-Codrin (1904), profesorii I. Slavici, B. P. Hasdeu, L. Şăineanu, O. Densusianu, M. Gaster, Ov. Bârlea, Gh. Vrabie.

Pe baza lucrărilor de specialitate şi a manualelor alternative, **basmul** este definit ca "specie epică în proză, mai rar în versuri, înfățişând întâmplări şi personaje fabuloase, reprezentând într-o formă sau alta lupta dintre bine şi rău, încheiată totdeauna prin victoria binelui" (M. Semenov, 2004, p. 9).

În lumea în care se petrece acțiunea basmului, minunea nu e fapt neobişnuit: "supranaturalul nu îngrozeşte şi nici măcar nu uimeşte, de vreme ce constituie însăşi substanța universului, legea, climatul său. Nu încalcă nici o regulă: face parte din ordinea sau mai degrabă absența ordinei lucrurilor" (R. Caillois, 1970, p.7). Ca şi jocul, basmul reprezintă o inițiere a copilului în istoria umanității, producându-se, prin asimilarea şi confruntarea cu eroii din basme, o lume a reprezentărilor imaginative, creîndu-se posibilitatea nu neapărat de a-şi da răspunsuri definitive, cât mai ales de a-l face conştient că este înconjurat de posibile sugestii, prin care i se deschide un ipotetic traseu educativ, care poate fi exploatat pentru compunerea "poveştilor" necesare educației noi.

Termenul de "**BALADĂ** " (cântec epic) a fost impus în literatură de V. Alecsandri, prin volumul ***Poezii populare ale românilor. Balade (cântece bătrâneşti***) publicat în 1852. El o

numeşte “o specie epică în versuri aparținând literaturii populare sau culte, în care se înfățişează o întâmplare (legendară, eroică, fantastică) plasată într-un trecut mai îndepărtat” (M. Semenov, Op. cit., p.8).

În lucrările ***Cântecul epic eroic*** şi ***Balada familială***, Al. I. Amzulescu structurează corpusul tematic al cântecelor epice în două categorii: eposul eroic şi balada familială. După conținutul pe care îl exprimă, baladele se clasifică în: *haiduceşti* (***Toma Alimoş***), *istorice* (***Constantin Brâncoveanu***), *pastorale* (***Mioriţa***) *legendare* (***Mănăstirea Argeşului***), toate incluse în programa gimnazială.

Specifică unor capodopere româneşti (ex. ***Mioriţa***) este întrepătrunderea structurii narative (epice) cu o amplă secvență lirică sau chiar dramatică. În unele balade întâlnim elemente de fabulos (***Novac şi corbul).*** Personajele principale, hiberbolizate, se află în antiteză, iar textului i se asociază o melodie creată paralel cu acesta şi inseparabilă. Operele circulă în numeroase variante, în forme prozodice simple.

Cu o poetică mai fluctuantă decât cea a basmului, dar şi a poveştii, balada (ex. ***Iovan Iorgovan***, ***Corbea)*** propune modele generale, valabile pentru ansamblul fenomenului epic românesc prin reducerea componentului pur epic, raportat la fondul cultural, la sistemul mitologic şi etic al societății.

După modelul compozițional aplicat basmelor fantastice de V. I. Propp în ***Morfologia basmului***, Al. I. Amzulescu stabileşte o structură-nucleu a eposului eroic: o situație inițială, trei secvențe aflate în succesiune şi în opoziție (prejudicierea, confruntarea, remedierea lipsei). În cazul baladei familiale, situației inițiale i se adaugă secvența impasului, a probelor şi a remedierii.

Foarte importantă este valoarea istorică a cântecelor epice, “mici poemuri asupra întâmplărilor istorice şi asupra faptelor mărețe” (V. Alecsandri).

A. Fochi constată că din 402 de subiecte câte numără cântecul epic românesc, 41 se întâlnesc la bulgari, 29 la sârbi, 26 la unguri, 22 la ucraineni, 13 la greci, etc. Contribuția românească la dezvoltarea cântecului epic european se observă şi în elemente tematice, în adaptarea la situațiile de mediu şi mentalitate. “Cineva a spus că baladele sunt catedralele spiritualității româneşti. Neavând tihna şi mijloacele să ridicăm, în Evul Mediu, marile domuri, am pus miturile în limbajul cântecelor româneşti” (E., Simion, 1994, p. 4).

Cântecele epice româneşti de forme mici şi mijlocii (200 - 300 de versuri, foarte rar până la 1000) au circulat în special datorită bătrânilor, iar prilejul cel mai potrivit pentru interpretare era ospățul de nuntă. Lăutarii alternează fragmente cântate cu pasaje “băsmuite”, declamate. Câțiva străluciți interpreți au fost Petrea Crețul Şolcan, lăutarul Brăilei, Marin Dorcea

(45 de piese) Stan Şerban (42 de piese) .Toate aceste date le-au "descoperit" elevii C.E. la Institutul de Folclor "C. Brăiloiu" din Bucureşti, unde au şi ascultat şi procurat un original CD conținând celebre interpretări lăutăreşti ale cântecului eroic popular.

LEGENDA populară este o specie a epicii folclorice "în versuri sau în proză care oferă o explicație fantezistă unor elemente reale. Fenomene naturale, evenimente istorice, construcții, detalii geografice, animale, plante, insecte, etc. sunt explicate în scurte povestiri prin apelul la miraculos sau prin invenție poetică" (M. Semenov, op.cit., p. 30) .

Fiind specia cu cea mai mare vechime între speciile poeziei orale, legenda a avut funcții rituale în ceremonialurile de venerare a ființelor mitologice în Antichitate şi la popoarele primitive. Printr-un lung proces de desacralizare şi-au modificat funcția, devenind text de ascultare şi evoluând către basm, de aceea structura ei compozițională se aseamănă cu cea a basmelor despre animale şi a snoavelor.

Evenimentele povestite sunt prezentate ca aparținând unui trecut nedefinit ("demult", "odată", "pe vremuri", "cândva"), naratorul nu devine niciodată personaj, iar fabulosul este omniprezent.

Varietatea de legende populare româneşti numără aproximativ 5000 de tipuri narative, având ca subspecii: legendele **etiologice**, **mitologice**, **hagiografice** şi **istorice,** incluse toate în manuale.

SNOAVA (sl. iz nova = din nou) este "creație epică în versuri sau în proză aparținând literaturii populare, în care se relatează o întâmplare hazlie. Este o narațiune satirică având final moralizator" (M. Semenov, op. cit., p. 55). Cele două personaje caracteristice snoavelor româneşti sunt Păcală şi Tândală, tipuri reprezentative din lumea satului. Snoavele sunt numite în popor "bazaconii, bazne, bălăcării, calicii, jitii, palavre, polojării, poveşti, şotii, taclale" şi acoperă toate aspectele existenței: relații de familie, conflicte sociale, defecte morale sau fizice, etc.

Un loc important între modalitățile de realizare a comicului îl ocupă simularea prostiei, a inabilității ca şi executarea "ad litteram" a poruncilor primite de la stăpân.

Specie realistă, bazată pe dialogul viu, snoava nu este lipsită şi de unele elemente fantastice. Nu are vechime foarte mare, ca geneză fiind plasată în Evul Mediu târziu (narațiuni despre dracul păcălit de o femeie). S-a răspândit rapid în fondul tradițional al multor popoare, în care întâlnim astăzi numeroase subiecte comune.

Prototipul personajului comic gen Nastratin Hogea, Till Eulenspiegel, Jean l'Idiot, Ivan Durak, Bertholdo, are largă circulație şi în snoavele populare româneşti, ca produs indigen sau

de împrumut, născocire a fanteziei populare sau produs al conştiinţei sociale (ex. ***Petrea Prostul***, ***Mateiaş Gâscanul***).

În volumul ***Wallachische Märchen***, Stuttgart und Tiübingen 1845, Arthur si Albert Schott comentează snoavele din ciclul Păcală, culese de ei din regiunea Oraviței, comuna Sasca şi Iam, în şase ani, de pe pozițiile şcolii mitologice, conform teoriei monogenezei indogermanice. Comparat cu Mandschifern, antic zeu al soarelui, Păcală apare inițial ca un prost, apoi se detaşează prin deşteptăciune, pricepere şi bunătate.

I. Slavici, cel care va prelucra snoave în volumul de povestiri ***Păcală în satul lui***, aminteşte în vol. ***Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürger und der Bukovina*** Viena 1881, că o mare circulație în popor o au şi "povestirile vesele despre Păcală sau Pepelea "omul sucit al românilor" care, "datorită norocului, iese totdeauna bine". Sub titlul ***Literatura poporană***, Slavici publică o serie de articole în "Educatorul" (1883), în care consideră snoava populară "o istorioară mai scurtă, în pronunțată culoare locală, povestită cu intenția de a prezenta un adevăr, exprimat de obicei printr-o vorbă ori printr-un proverb" şi precizează că "pe cât e de lesne a cunoaşte o snoavă, pe atât de greu e a o spune" (I. Slavici, 1883, p. 58)

Primul dintre exegezii snoavelor din ciclul Păcală, S. Mangiuca, în ***Călindarul indian, gregorian şi poporul român***, Oravița, 1882 (studiu urmat de 27 de snoave) susține, ca mitolog, că Păcală este originar din Italia ca şi personajul Giufa, care răzbună şi pedepseşte fapte şi tendințe rele. Tot el afirmă superioritatea snoavei româneşti față de cea grecească prin logica faptelor, structura episoadelor şi biografia personajului.

Deşi sesizează identitatea Păcală – Pepelea, M. Gaster în ***Literatura populară română*** (1883) discută proza populară românească fără referiri la snoavă.

În volumul ***Basmele române,*** (1895), L. Şăineanu include şi ciclul Păcală, diferit de Pepelea, "reprezentant poporal al imbecilității", iar în ***Studii de folclor,*** vol. II, se consideră că Păcală (Pepelea) "e un geniu național care întrupează bucuria curată ce produce ghiduşia şi plăcerea indestructibilă de râs a țăranilor noştri." (E. Niculiță-Voronca, 1912, p. 74).

A. Schullerus afirmă în ***Cartea povestirilor transilvănene*** (1930) că snoavele ca şi basmele se integrează în circuitul universal. După ce într-un articol îl apreciase, Victor Eftimiu, într-un alt articol din 1966, îl consideră pe Păcală un "personaj diabolic". Chiar dacă C. I. Gulian în vol. ***Sensul vieții în folclorul românesc*** (ESPLA 1957) consideră că Păcală este personaj "curios şi inoportun", cursul de ***Folclor literar românesc*** (EDP 1967) de Barbu Teodorescu şi O. Păun vede în acelaşi personaj expresia omului inteligent, care, prin farse conştiente, pedepseşte răul prin glumă şi bună dispoziție.

Cele mai numeroase şi competente studii dedicate snoavei le datorăm Sabinei Stroescu, (1965, p. 216 si 585), care subliniază funcția socială a satirei şi tehnica portretului în snoave. În volumul ***La typologie bibliografique des faceties roumaines*** (1969) cercetatoarea înregistrează 160 de titluri de volume şi 341 de periodice cu 3029 tipuri de anecdote româneşti în 10.442 de variante, 2722 fiind prin excelență naționale. Aceste aşa-zise specii scurte (proverbul, zicătoarea, ghicitoarea, anecdota, snoava) circulă uneori integrate în balade, basme, colinde, etc.

Capitolele care urmează se doresc o pledoarie convingătoare pentru abordarea eposului popular ca suprasistem educațional deschis, ce include sisteme etice, estetice, filozofice, lingvistice, stilistice, etc. fiind o sinteză între popular şi cărturăresc, între național şi universal. Din această perspectivă, am remarcat şi vom încerca să aplicăm ideea ”deschiderii didacticii disciplinei spre pragmatică” (A. Pamfil, 2003), având ca efect necesitatea reordonării unor traiecte didactice în acord cu permanența comunicării, în condiții mereu schimbate.

2.3.2. Stadiul atins în cercetarea problemei didacticii folclorului

Când Societatea de Ştiințe Filologice a propus în ianuarie 1989 reactualizarea unei valoroase inițiative: culegerea producțiilor folclorice pe baza unor **chestionare** practicate în folcloristica românească de B. P. Hasdeu, N. Densuşianu, Romulus Vuia şi Ion Muşlea, reînnodarea firului tradiției se făcea în ideea valorificării tezaurului creației populare româneşti, pentru definirea noastră ca națiune şi pentru ca, în viitor, să constituie un argument de bază al vechimii şi continuității noastre etnice, deoarece investigarea folclorului nu poate fi concepută astăzi decât în strânsă relație cu tradiția de peste 160 de ani din acest domeniu. Chestionarele prin corespondență lansate la sfârşitul secolului al XIX lea au constituit sursă etnofolclorică prin care au fost anchetate concomitent 1354 de localități. Operația ar putea fi continuată, cu forțele de astăzi, pentru celelalte 13.000 de localități. În câțiva ani, s-ar putea aduna tezaurul spiritualității populare româneşti, decisiv pentru desăvârşirea enciclopediei folclorului şi etnografiei româneşti, dacă şi-ar mobiliza forțele Academia Română, Ministerul Educației, Cercetării şi Tineretului, Institutul de Folclor “C. Brăiloiu”, Institutul de Lingvistică, Centrele culturale județene, Inspectoratele şcolare, etc.

Există astăzi la îndemâna cercetătorilor **metode şi mijloace moderne de înregistrare** a faptelor de cultură populară tradițională sau actuală care facilitează abordarea din **perspectivă interdisciplinară** a materialelor culese şi pot asigura cercetarea modernă a culturii populare: aspecte lingvistice ale textului popular, relaționarea etnografiei cu toponimia, stabilirea ariei de răspândire geografică a unei teme folclorice, folosirea documentelor istorice în sprijinul studiului

etnografic, remarcarea reflexelor folclorice din literatura scrisă, deoarece “Când un eveniment se produce într-una din ştiinţele umaniste, reprezentanţilor unor **discipline apropiate** nu numai că le este permis, dar chiar li se cere să verifice imediat consecinţele lui şi aplicarea posibilă la fapte de un alt ordin” (C. L. Strauss, 1978 p.43)

O atenţie primordială merită autenticitatea şi **specificitatea locală** a faptului folcloric. În Buletinul de informare şi documentare ştiinţifică al Filialei Societăţii de Ştiinţe Filologice Baia Mare, volumul V, 1989, au fost publicate chestionarele alcătuite de I. Chiş Şter, Pamfil Bilţiu şi Constantin Corniţă şi un material teoretic şi documentar valoros. Iniţiativa acestor chestionare folclorice ar trebui să devină o prioritate aflată sub auspiciile Academiei Române.

Experienţa **culegerii folclorului**, a valorificării lui cu sprijinul elevilor şi al studenţilor, presupune familiarizarea profesorilor şi cu alte metode decât **chestionarele concepute şi trimise “de la centru**”. Intrăm astfel într-un domeniu marcat de comentarii prestigioase “de pe margine”, căci graniţele didacticii folclorului sunt înţesate de studii de folclor, critică, istorie şi teorie literară, antropologie, etc., dar termenul propriu-zis nu este nici delimitat precis, nici explorat suficient.

Într-o lucrare despre stema Moldovei, **Legenda “Buor”**(1979), pentru a desluşi sensul vânătorii “buorului”, profesorul I. Filipciuc a urmărit şi rolul celorlalte “fiare” celeste din colindele şi basmele românilor, prezentat într-o comunicare la sesiunea “Cântecele Obcinii” în satul Botuş, judeţul Suceava, în 1982. În anul următor, revista “Cronica” din Iaşi îi publica **“XXIV de contrapropoziţii despre Mioriţa”** (I. Filipciuc, 1983, p. 5). Câteva din ele sunt dezvoltate în articolul **“Portretul ciobanului tras printr-un inel”** în revista “Steaua” 1983 (I. Filipciuc, 1983, p. 43-45). Au urmat rodnice discuţii cu folcloristul A. Fochi, la Bucureşti şi cu filozoful C. Noica, la Păltiniş, din care a rezultat o bogată “arhivă” ce conţinea, pe de o parte texte folclorice autentice şi pe de alta, variante contrafăcute. O antologie de comentarii “Lepturariu Mioriţei” (respinsă la Editura Eminescu în 1988) va fi urmată de o anchetă literară “Mioriţa printre munţii ce se bat în capete “, refuzată în 1984 de Editura Albatros, dar cu câteva răspunsuri tipărite în “Viaţa românească” 1987 şi în revista “Mioriţa”, Câmpulung Moldovenesc (1991 -1996) şi un documentar despre “Didactica Mioriţei în şcoala românească” (în manuscris). În1992, o complexă manifestare de exprimare directă, colocvial-ştiinţifică, muzicală, plastică, a fost dedicată în exclusivitate celor 150 de ani de la descoperirea capodoperei de la Soveja, şi s-a intitulat **Simpozionul Mioriţa,** ca şi volumul editat atunci. Cu acea ocazie, s-a subliniat ideea înfiinţării **Bibliotecii Mioriţa,** care să adune la Câmpulung un sistem informativ modern: corpus de texte literare şi melodice, ediţii critice, traduceri, comentarii, albume, casete video, microfilme, etc.

În revista "Viața românească" (1989, p. 26-37), profesorul Filipciuc a inițiat o anchetă literară intitulată **Noi lecturi ale Mioriței**, la care au răspuns: N. Boboc, I. C. Chițimia, N. Cojocaru, Gh. Geană, I. Popescu-Sireteanu, N. Steinhardt şi Gr. Vieru. Revista "Apostrof" din Cluj (1998, p.98-99) dedică integral un număr temei **"Miorița-Meşterul Manole şi psihologia poporului român",** despre care vor scrie N. Brana, St. Borebely, D. Chioaru, Livius Ciocârlie, F. Faifer, H. Gârbea, I. Mărgineanu, M. Muthu, C. P. Bădescu, I. Petraş, L. Pițu, E. Pop, A. Popescu, Gh. Schwartz, L. Stoiciu şi E. Vasiliu. Anchetei literare **Miorița versus Dracula** (1994, p.40-42) inițiate de revista "Eufrion", Sibiu,1984, i-au răspuns: N. Danilov, Gh. Grigurcu, Fl. Iaru, Dan C. Mihăilescu, etc. Replica bucovineană apărută în revista" Miorița", 1996, este ancheta literară **Miorița versus Dada** (1996)**,** la care răspund Fl. Grigoriu, Ioan Lazăr, E. Istirescu, M. Lăzărescu, etc.

În 2002, neobositul dascăl I. Filipciuc îngrijeşte apariția unui volum de traduceri, **Miorița străbate lumea,** în care se află şi câteva fragmente din teza sa de doctorat susținută la Iaşi, în 1998: "Constante stilistice şi semnificații arhaice în Miorița", conducător ştiințific prof. univ.dr. D. Irimia. Toate inițiativele reuşite de mai sus îşi găsesc încununarea în masiva lucrare **Miorița şi alte semne poetice,** apărută în 2002, în Biblioteca Miorița, Câmpulung Bucovina. Rezultat al muncii de două decenii, lucrarea se încheie cu aceleaşi "contrapropoziții " traduse în franceză, spaniolă, engleză, germană şi maghiară" în speranța că interesul pentru capodopera folclorică a neamului românesc se va prourma şi peste grija zilei de mâine" (pag. 436).

O sumară retrospectivă a contribuției unor personalități la **elaborarea metodelor** celor mai potrivite pentru abordarea ştiințifică a creației populare ne va fi suficientă pentru a ajunge la stadiul actual al cercetării problemei.

Primul nostru folclorist modern, **Vasile Alecsandri,** depăşeşte entuziasmul romantic, neomițând nici o latură a fenomenului folcloric: originea poeziei populare, categoriile sociale şi de vârstă care o vehiculează, relația text-muzică. Metodă nouă nemaiîntâlnită la noi, este **importanța notelor** din colecție, în special **asupra variantelor** baladelor, comentarii care au asigurat o mult mai redusă intervenție a culegătorului în textul folcloric decât s-a crezut.

B. P. Hasdeu, întemeietorul folcloristicii ştiințifice româneşti, a ştiut să preia şi să aplice strălucit rezultatele metodologice ale altor discipline; a subliniat **latura istorică şi lingvistică** a faptelor de folclor, a făcut **filologie comparată** şi a creat o şcoală ştiințifică de folclor: Simeon Florea Marian, Lazăr Şăineanu, Ion Pop-Reteganul, Theodor Burada, G. Dem Teodorescu, Gr. Tocilescu, etc.

Sinteza cunoştințelor anterioare a făcut-o **Moses Gaster** în ***Literatura populară română*** 1883, care are drept ca scop "a arăta că poporul nostru stă pe aceeaşi înălțime a

culturii pe care stau celelalte popoare ale Occidentului … şi literatura populară română formează o verigă din lanțul de aur ce leagă popoarele între dânsele" (M. Gaster, 1983, p. 3) . Folosită multă vreme ca manual, cartea a admis în categoria folclorului texte care nu sunt folclorice, cum ar fi cărțile populare, dar a omis poezia lirică.

La vremea când pe plan european nu se începuse încă **cercetarea formalistă** a fenomenului literar, **Theodor Sperantia** publică în 1904 ***Introducere în literatura populară română –studiu comparativ***, carte nouă şi îndrăzneață pentru acel timp şi cu ecouri chiar până în cercetările actuale.

Cristalizarea unei metodologii moderne a abordării creațiilor populare este legată de activitatea lui **Ovid Densusianu,** care a fundamentat folcloristica din punct de vedere etnopsihologic, a inițiat studiul **interdisciplinar** al folclorului, în relație cu dialectologia, psihologia şi filologia. Inaugurează o nouă direcție teoretică în folclor în 1909, prin cursul de deschidere la Universitatea Bucureşti "***Folclorul. Cum trebuie înțeles":*** "Cercetătorul trebuie să cuprindă în câmpul lui de observațiune şi actualitatea şi trecutul pentru că nimic nu poate fi pătruns în toate tainele lui dacă e izolat în timp, ca şi în spațiu." (apud O. Bârlea,1974, p.317). În 1923, scoate revista Grai şi suflet, lansând ideea **întocmirii unei arhive de folclor** în scopul publicării unei **enciclopedii a folclorului** şi a unui **atlas folcloric** român.

D. Caracostea continuă munca de elaborare a unei metodologii proprii folclorului: interdependența principiului istoric cu cel estetic, folosirea **metodei geografiei lingvistice şi folclorice** în cercetarea unor teme, studiul variantelor, abordarea textului din interior, fără exagerări extratextuale (în cursul litografiat ***Balada populară română*** 1932 – 1933). În anul următor, **I. A. Candrea** ține cursul ***Privire generală a folclorului românesc în legătură cu alte popoare"***, iar în 1938 Al. Dima susține teza de doctorat **"Conceptul de artă populară".**

În privința culegerii şi publicării materialelor eposului folcloric, s-au obținut în ultimele decenii rezultate meritorii:

- Publicarea volumelor din seria ***Folclor din Oltenia şi Muntenia, Folclor din Transilvania, Folclor din Moldova*** sau seria ***Caietelor arhivei de folclor*** din Iaşi;
- Antologii de gen: ***Flori alese din popezia populară*** E.P.L. 1967 (I. Şerb), ***Balade populare româneşti*** E.P.L. 1964 (Al. Amzulescu), ***Antologie de proză populară epică*** E.P.L. 1966 (O. Bârlea)
- Ediții integrale: Eminescu, M. ***Literatura populară. Opere VI*** Ed. Academiei, 1963 (D. Perpessicius) Alecsandri, V. ***Poezii populare ale românilor.*** Ed. Minerva 1971 (D. Murăraşu),Teodorescu, G. Dem ***Poezii populare române***. Ed. Minerva 1982 (G. Antohi).

Materialul publicat şi mai ales nepublicat existent în arhive este imens şi, în mare parte, nestudiat.

Veşnic actuală, posibilitatea educării creativității este acceptată de unii, ocolită cu "prudență" de alții sau redusă, vag, la sfera stimulării dezvoltării. Elevii creatori preiau, modifică şi "înfloresc" ideile dascălilor creatori. Şcoala clujeană oferă, în acest sens, generoase modele, atât prin revista" Perspective" (director Alina Pamfil) cât şi prin "Şcoala reflexivă", revistă de gândire critică (redactor-şef Simona- Elena Bernat)

În domeniul didacticii folclorice, bibliografia este mult mai "lejeră". O confirmă şi răspunsul oficial pe care l-am primit în scris de la Biblioteca Centrală Pedagogică "I. C. Petrescu" Bucureşti. Există articole tangențiale, publicate în presă: "Şcoala gălățeană"," Convorbiri didactice" (Bacău)," Perspective "(Cluj) şi lucrări de tipul: Petru Şpan, ***Poveştile în educația şcolară***, Sibiu, 1905, Constantin Mureşanu, ***Pédagogie pitoresque***, Neuchâlet, Paris,1932, Ov. Papadima, ***Idei şi funcții educative în folclorul românesc***, Vol. "Din istoria pedagogiei româneşti" vol. II, E.D.P.Bucureşti, 1966, S., Stoian , Alexandru, P. ***Pedagogie şi folclor,*** E.D.P., Bucureşti, 1978, Rodari, Gianni, ***Gramatica fanteziei (introducere în arta de a inventa poveşti),*** E.D.P., Bucureşti, 1980, N., Constantinescu, ***Lectura textului folcloric***, Ed. Minerva, Bucureşti, 1980, A., Gh.,Olteanu, ***Reflexe folclorice în literatura scrisă***, Humanitas Educațional, Bucureşti, 2000, Şt., Popenici, ***Pedagogia alternativă – imaginarul educațional,*** Iaşi, Polirom, 2001, P., Ruxăndoiu, ***Folclorul literar în contextul culturii populare românești,*** Editura Grai şi suflet, Bucureşti, 2001 .

Ultima carte citată aduce o viziune particulară asupra folclorului literar. Este un sistem de interpretare a creației artistice orale propus de un specialist conştient atât de complexitatea materiei cercetate, cât şi de modul riscant de a aborda valori amenințate de curentul nivelator al civilizației contemporane. Volumul este deschis spre un orizont de aşteptare mai larg decât al unui curs universitar. Nu începe, ca de obicei, cu o definire a obiectului, stabilind granițele relative şi caracteristicile care îl disting de alte fenomene. Se încearcă o jalonare a căilor de acces spre acest obiect, se caută "perspectiva care ne poate oferi o viziune mai clară asupra lui, metodele de investigație care ne pot duce la sesizarea naturii lui intime." (op. cit. p. 17) Se conturează un sistem teoretic şi metodologic pentru cunoaşterea trăsăturilor specifice faptelor de folclor literar, obiect integrat "sistemului general de valori culturale aparținând unei comunități etnice". (idem, p. 116) Propune o regândire a abordării tradiționale după "continuitatea şi metamorfoza structurilor mitice" şi o lectură modernă a basmului ca fenomen cultural integrat povestitului, în relația mit-basm-legendă. Subcapitolul "Elemente de cultură populară românească" urmăreşte dimensiuni sincronice şi diacronice ale acesteia, atrăgând atenția

asupra problemei autenticității textului interpretat oral, înregistrat audio sau publicat. Oferă o lectură modernă a basmului ca text cultural integrat în fenomenul povestitului şi prin relația mit – basm – legendă. Modelul oferit reprezintă o deschidere spre o didactică a folclorului literar ca abordare culturală interdisciplinară.

După modelul specialiştilor de la Centrul Cultural Dunărea de Jos, care au realizat scurt - metrajul Valea Horincei la Cavadineşti, elevi ai Liceului Teoretic "Spiru Haret" din Tecuci s-au remarcat prin filmele documentare: Caloianul, Proorul Sfântului Gheorghe, Hatalul, Dar de lumină, Dragobetele, Păzitul usturoiului, Naşterea, Botezul , Pomul vietii, etc. cu care au participat la Concursul Național de Cultură şi Tradiție Românească. Centrul de identitate culturală românească "Zestrea", pe care l-am vizitat cu elevii C.E., are drept componentă definitorie, alături de Ansamblul de Datini "Altița", colecția etnografică şi Cursul opțional "Cultură şi civilizație tradițională românească", adevărat curs practic de demnitate şi patriotism. A fost o întâlnire din care elevii gălățeni au înțeles că filmele etnografice, concepute inițial ca mijloace de învățământ, încununează efortul de cercetare şi valorificare a culturii tradiționale din sudul Moldovei, reconstituirea şi interpretarea diverselor obiceiuri devenind un "modus vivendi". Urmărindu-şi colegii, au descoperit cu surprindere, alături de talentul artistic al elevilor, soluții tradiționale la marile probleme ale vieții comunitare contemporane: alienarea individului, abandonul copiilor, violența şi infracționalitatea juvenilă, invazia kitsch-ului.

Un obiectiv al Centrului Cultural "Dunărea de Jos" din Galați îl constituie revigorarea climatului cultural, a tradiției populare specifice zonei de sud a Moldovei, întrucât presa locală semnalează situații dramatice prin articole ca: "Au murit viorile pe Prut?", "Costumul popular în suferință". Pliantul editat de instituția culturală mai sus menționată intitulat Grupuri folclorice din județul Galați conține fotografii şi informații incluse în proiectul "Publicații şi CD-uri cu materiale folclorice", în care este inclus si un CD audio "Melodii de joc din zona de sud a Moldovei", albumul cu cusături populare tradiționale, pliantul de prezentare a meşterilor populari gălățeni,'' Studii de folclor'' vol. 4 sunt expresia altor preocupări ale aceluiaşi centru cultural valorificate în opționalul propus.

Cele mai multe dintre grupurile prezentate funcționează în regim de clase externe ale instituției: "Doina Siretului" din Tecuci, "Romăncuța" din Pechea, "Rapsozii Brateşului" din Tuluceşti, "Rădeşteanca" din Rădeşti, "Tecucelul" din Tecuci, "Lozioara" din Braniştea, "Bujoreanca" din Cavadineşti, "Fluieraşii" din Braniştea, "Doina Brateşului" din Frumuşița, "Colindița" şi "Bătrânii" din Piscu, "Armonia" din Bereşti, "Altița" din Tecuci, Fanfara din Toflea, etc.

Ele au participat la Festivalul de datini şi obiceiuri stăbune “Tudor Pamfile”, care se desfăşoară anual la Galați, “Naiul fermecat” de la Piscu, “Horincea” de la Cavadineşti, “Sus la munte la Muscel”- Câmpulung-Muscel, “Cântă de răsună lunca”, Tecuci, “Sărbătoare Bujorului” Tg. Bujor, “Sărbătoarea Salcâmului” Bereşti, “FLuieraşul fermecat” Braniştea.

Valorile culturale tradiționale sunt prețuite şi la sat şi la oraş. Şcoala “Dimitrie Cantemir” din Galați a invitat în aprilie 2006 o sută de elevi de la şcoala din comuna Tudor Vladimirescu,județul Galați şi de la şcoala “Tudor Pamfile” din Bârlad, județul Vaslui, în cadrul proiectului de parteneriat cu tema **“Reconsiderarea atitudinii față de tradițiile şi valorile etno-culturale din zona noastră**”. Activitatea a cuprins o expoziție de măşti populare făcute de elevi (recent, s-a înființat o clasă pe acelaşi profil la Şcoala Şivița), o expoziție de icoane, echipa de dansuri a şcolii “Tudor Vladimirescu”, grupul vocal-instrumental “Vocile primăverii” al şcolii “Dimitrie Cantemir” din Galați şi orchestra de muzică populară a şcolii “Tudor Pamfile” din Bârlad. Următoarea întâlnire a avut loc în luna mai la Bârlad.

Revistele de folclor studiate direct de elevii în şedințele de cerc pe care le-am desfăşurat la Biblioteca Județeană “V.A. Urechia” au fost încă de la începutul secolului trecut adevărate focare de cultură animate de învățătorii şi preoții care îşi luau în serios misiunea de luminători spirituali. Aceste reviste atrăgeau atenția asupra importanței căutării, culegerii şi promovării folclorului autentic. La Şcoala Nr. 1 din Cavadineşti – Galați am găsit păstrată cu grijă o întreagă colecție de reviste editate de primul învățător al satului, Ioan Petcu, care, alături de alți intelectuali ai satului au scos între anii 1928-1933 revista **“Colinda”,** publicație în spiritul celei editate de N. Iorga, în care alături de memorii de război, figurau producții literare proprii, aspecte din istoria satului, dezbaterea ideii de civilizație rurală, practic se evocă ”sufletul satului”. Existau, la acea dată, abonați din rândul sătenilor la această revistă. Astăzi, mai aflăm sporadic despre asemenea evenimente (ex. Revista ”Memoria etnografică” apare, încă, în Maramureş)

Există în prezent chiar denumiri de “facilitator comunitar”, “agent de dezvoltare comunitară”, “promotor comunitar”. Se înțelege că ele includ şi termenul “cultural”. Un exemplu găsit de elevi pe internet îl constituie Ansamblul folcloric ’’Plaiuri Someşene’’ din comuna Feldu, județul Bistrița-Năsăud, care a distribuit partenerilor din străinătate un pliant cu obiceiuri şi tradiții locale, precum şi un CD de prezentare a comunității, cu text în limbile română şi engleză. Încă din 2001 a încheiat parteneriate culturale cu localitățile Voreg St. Vincent din Franța şi Lolleria din Spania.

Şi învățarea pe bază de **proiecte culturale** se întâlneşte de la nivelul preşcolar la cel postuniversitar în numeroase variante existente pe site-ul ”didactic.ro_portalul profesorului

modern". Un exemplu în domeniu îl constituie amplul Project "The Club of Folktale and Creative Arts" al Fundației Tismana, premiat în 2005 în emisiunea TVR1 "Satul românesc – sat european", care a concluzionat că reformarea dimensiunilor culturale şi dezvoltarea lor vor duce la deschiderea unui nou orizont economic: artizanatul şi agroturismul, deci şi la posibilitatea atragerii de fonduri prin cunoaşterea şi aplicarea modelului european de funcționare a fundațiilor şi a democrației participative. În Programul de granturi pentru educație, lista proiectelor finanțate de M.E.C.T. (anexa A nr.1081/24.05.2007) cuprinde peste 30 de titluri despre: educația pentru cunoaşterea tradițiilor, obiceiurilor, muzee sau cluburi şcolare de etnografie şi folclor, identitate națională în diversitate europeană etc.

Universitatea de Stat din Moldova (Chişinău) propune, pe tema în discuție, lucrări interesante**:** "Însemnătatea educativă a folclorului" (N. Băieşu, 1980), "Cunoaşterea şi valorificarea tradițiilor folclorului literar şi implementarea lor în învățământul primar" (M. Robu,1991), "Principiul etnocultural în învățământ" (Vl. Pâslaru, 1983, N. Silistraru, 1997), "Tradițiile culturale în continuitatea generațiilor" (V. Capcelea, 1998), etc. Le – am întâlnit interpretate în teza de doctorat a Cezarei Gheorghiță intitulată "Fundamente etnopedagogice şi etnografice ale dezvoltării capacităților creative la studenți" (2006).

CONCLUZII:

- Chiar dacă perspectivele reformei nu au fost pe măsura aşteptărilor, noile apariții în domeniul didacticii speciale au deschis direcții de cercetare aplicate chiar de manualele alternative în realizarea modelului comunicativ-funcțional prevăzut de programă.
- Cursurile şi publicațiile dedicate dezvoltării gândirii critice se bazează pe strategii interactive, proiectarea personalizată a demersului didactic, diversificarea posibilităților de evaluare.
- Completarea profilului moral al elevului se face şi prin transformarea lui "a învăța să comunici" în "**a comunica pentru a învăța**".
- Aspectele educaționale urmărite de cercetarea noastră sunt, în esență, concepția educațională folclorică şi valențele educative ale eposului popular, ambele elemente dovedindu-se utile în egală măsură istoricului literar, lingvistului şi pedagogului ce se reunesc în personalitatea profesorului de limba română.
- Caracteristicile eposului folcloric se recunosc în constante semiotice, culturale, lingvistice şi poetice întâlnite în: estetica oralității, caracterul colectiv, tradițional, anonim şi sincretic.

- În evoluțiile conceptuale, un loc important îl ocupă complementaritatea noțiunilor de **cultură populară** şi **cultură cărturărească**, scriitoricească, definirea eposului folcloric în proză sau în versuri.
- Complexitatea genului presupune o obordare sistemică a celor patru specii studiate în şcoală: **basmul, balada, legenda şi snoava**.
- Stadiul atins în cercetarea problemei este cel al **perspectivei interdisciplinare**, remarcarea specificității locale, completarea metodologiei studierii eposului folcloric cu analize şi sinteze originale.

Capitolul 3. *Valori şi potenţialităţi cultural-educaţionale ale eposului folcloric – o abordare interdisciplinară*

3.1. Dimensiunea metaculturală a şcolii actuale

"Şcolile sunt atelierele în care se face lumina.
Lumina şi întunericul sunt principala cauză a ordinei
şi a confuziei în lume."

(Jan Amos Komensky)

Factorii logicii "de piaţă" impun o nouă cultură a instituţiei şcolare, în care cantitativismul îşi subordonează calitatea actului educaţional, învăţarea şcolară se direcţionează exclusiv pe reuşita la examene, iar elevul devine consumator de bunuri oferite de piaţa şcolară, în care cultura generală riscă să fie trecută la "cunoştinţe inutile" şi dă naştere la o listă interminabilă de întrebări: "Educaţia trebuie să reproducă şi să conserve cultura sau mai degrabă să o îmbogăţească şi să cultive potenţialităţile omului? Ce reprezintă educaţia-instruire, socializare, transmitere a culturii? Va rămâne educaţia doar un mijloc de menţinere şi reproducere a structurilor şi stabilităţii sociale sau va deveni, mai degrabă, un domeniu al inovaţiei şi progresului social? Cum va arăta educaţia în perspectiva informatizării, globalizării şi internaţionalizării? Îşi va pierde ea rolul pe care îl are în dezvoltarea identităţii socio-culturale a tinerilor?" (E. Păun, 2002, p. 13). Mai poate fi o "Alma Mater" o "şcoală-hipodrom" în care iniţiativa şi independenţa sunt întrecute, nu contează cum, de egoism şi oportunism? Şi ce fel de **oameni** creşte ea?

La atâtea întrebări, răspunsurile sunt şi ele diferite. Şcoala îl poate pregăti pe elev ca: **a**) simplu consumator al culturii **b**) viitor creator de cultură: artist, critic de artă, cercetător ştiinţific, etc. **c**) fiinţă umanizată cu acces, prin cultură, la universalitate, situaţie în care **şcoala**, în accepţiunea metaculturală, dezvoltă ***o altă formă de cultură***, **cultura şcolară,** prin care subiectul e determinat a judeca şi a acţiona, devenind capabil a se cultiva, adică a cunoaşte lumea pe cale culturală, a se "co-naşte" odată cu aceasta.

Aşa cum cultura nu este educativă în sine, ci devine educativă prin relaţia cu subiectul, elevul nu **este**, ci **devine**. Ca orice cultură, şi cea populară implică trei aspecte esenţiale: **să fie transmisă, să fie învăţată şi să fie împărtăşită** (adică asimilată efectiv). Educaţia există atunci când subiectul are conştiinţa intrării într-un câmp în care marile modele ale culturii umane îi sunt oferite nu pentru a fi imitate, ci pentru a reflecta la ele.

Cartea este obiectul fermecat cu care se delectează "Făt-Frumos cel cu cartea în mână născut", din carte culege multă învăţătură" (lat. "invitiare" face trimitere la "vitium", care, din

“deprindere, obişnuinţă a ajuns …. “viciu”). Cei ce “învăţau carte” “ca la carte” deveneau “cărturari”, nu “neştiutori de carte”, căci pe-atunci era încă valabil dictonul, “dacă ai carte, ai parte”. O prejudecată motivabilă într-o oarecare măsură este cea a cărţii necesare la vârsta necesară. A recomanda ca Ion Creangă să fie citit doar în copilărie este nedrept şi pentru cititor şi pentru autor. ***Alice în ţara minunilor*** sau ***Micul Prinţ*** se pot citi şi în copilărie şi la maturitare, sensurile îmbogăţindu-se în funcţie de vârsta cititorului. ***Douăsprezece basme minunate*** de Regina Fabiola sunt scrise cu gingăşie, într-un stil clar şi de aceea plăcut copiilor, abordând subiecte ce se adresează imaginaţiei lor bogate cât şi curiozităţii înnăscute. Profitând de aceste calităţi, am aflat de la ei despre viziunea canadiană din volumul ***Întoarcerea Micului Prinţ*** (J. P., Davidts, 2004) prin care s- a dovedit încă o dată că Micul Prinţ are dreptate: “Oamenii mari nu pricep singuri nimic, niciodată şi e obositor pentru copii să le dea mereu lămuriri”.

Legendele sau basmele românilor de Petre Ispirescu şi ***Poveştile*** lui Creangă sunt cărţile care au încântat copilăria multor generaţii. Chiar romanul lui Marquez poate fi citit ca un basm pentru cei mari, fastuos şi baroc, mai aproape de poveştile copilăriei decât de romanul balzacian.

Scriitorii sunt adesea invitaţi să ofere tinerilor cărţi despre tineri, în care tradiţionalul conflict între bine şi rău ce stă la baza basmului să fie înlocuit cu altul mai “actual” între brutal şi vulgar, cu scop afirmat de a forma “generaţia pro” (de fapt, “generaţia contra”!) , care să urmeze un nou “model”. De aici până la subcultura “de cartier”, cu elemente noi de refuz al valorilor sociale de progres, nu e decât un pas.

Învăţătura are la bază **înţelegerea** care, ca receptivitate la o idee nouă, se deosebeşte, oarecum, de înţelepciunea populară, socotită dar dumnezeiesc şi presupune pricepere, selecţie şi practică, toate alcătuind o deosebită experienţă de viaţă.

În eposul folcloric, eticul determină esteticul, structura didactică a basmelor, legendelor, baladelor şi snoavelor nu insistă pe atribute fizice, ele nefiind decât deschizătoare de portret moral: “de ce creştea, copilul se făcea mai isteţ şi mai îndrăzneţ”. Plecarea pe drumul iniţiatic presupune o pregătire legată de experienţa generaţiilor anterioare (calul, armele şi hainele tatălui), iar parcurgerea drumului înseamnă renunţare la egoism şi intoleranţă şi deprinderera echilibrului, a cinstei, ştiinţei de carte, respectul muncii, empatia şi generozitatea, într-un cuvânt **armonia**.

Ca ştiinţă complementară, **poetica folclorică** (P. Ursache, Ed. Junimea, Iaşi,1976) apropie şcoala stilistică a lui D. Caracostea de cea sociologică a lui D. Gusti, istorico-etnografică a lui N. Iorga de filozofia culturii a lui C. Rădulescu-Motru. Încă din 1960, T. Vianu, Al. Rosetti şi M. Pop organizau un Cerc de poetică şi stilistică, iar la Timişoara, E. Todoran şi V. Creţu Cercul

ştiinţific de folclor. Există remarcabile sinteze de poetică matematică (S. Marcus) mitologie românească (R. Vulcănescu, V. Kernbach) estetică (Gr. Smeu – ***Repere estetice în satul românesc***).

Considerând satul românesc cadrul natural al vieții estetice, L. Blaga afirma în ***Elogiul satului românesc*** (1937, p. 6) că "fiecare sat se simte, în conştiința colectivă a fiilor săi, un centru al lumii" .

Raportul existențial om-cosmos este surprins în folclor în "trei modele metodologice" (P., Ursache, 1980):

a) modelul **sociologic** descoperă în folclor tipare mitice.

b) modelul **semiotic** are în vedere gândirea prin asemănare, corespondență, afinitate.

c) modelul **psihanalitic** consideră că psihologia populară, ca ramură a psihologiei generale, e un sistem de reguli instituționalizate pentru a permite funcționarea mecanismului social, iar principii care stau la baza marilor sisteme religioase: Bine, Rău, Frumos, Adevăr, Viață, Moarte, Umanitate, înlocuiesc particularul, accidentalul.

Minimodel analitic, basmul ***Sufletul*** (colecția Petre Ispirescu) este analizat de Hasdeu pentru ilustrarea teoriei onirice a basmului. Lazăr Şăineanu vorbeşte de funcția prospectivă a visului: "Visul nu-i în poveşti decât un antemergător al realității viitoare" (L., Şăineanu, 1978 p.22), iar în basmul ***Luceafărul de ziuă şi Luceafărul de noapte***, visul are doar rol prevestitor, cum este întâlnit în "visurile" mari: mituri, legende, basme ce dezbat probleme socio-cosmogonice ale umanității.

La loc de frunte în ierarhia categoriilor esteticii folclorice se află **frumosul:** "În educația pe care orice mamă de la țară, orice femeie de om muncitor o face copilului ei, nu o dată se amestecă această expresie: *este frumos sau nu este frumos.* În privința aceasta, o femeie simplă pricepe mult mai mult decât acei autori de cărți pentru şcolile primare în care se caută a se dovedi că o faptă morală atrage după dânsa întotdeauna o răsplată şi aceasta nu poate să nu transforme un frumos suflet de copil în negustor de fapte bune. Deci, frumos şi urât sunt **elemente de pedagogie populară** şi copilul se deprinde de la început cu această concepție". (N., Iorga, 1992 p.33)

Frumosului folcloric i se alătură **grațiosul,** legat în parte de misteriul feminin şi **naivul**, ca modalitate elementară de a desființa spațiul şi timpul şi de a aduce totul în prezent.

Pentru că în basm personajul **bun** este prezentat simplu şi direct, copilul nici nu se mai întreabă cum ar vrea el să fie, ci cu cine ar vrea să semene, căci alegerea modelului îi va structura, prin imitație, viitoarea personalitate, având în vedere considerente de ordin estetic şi afectiv. Din păcate, şcoala neglijează adevărul cuvintelor lui Platon, conform cărora copilul

trebuie format în direcția iubirii **virtuții,** în disprețul **viciului,** dar simpla afirmare a unor valori nu înseamnă educație şi cu atât mai puțin comportament moral. Tiparul narativ este specific basmului tradițional şi totuşi de ce până acum nu s-au realizat filme, soft-uri educaționale, jocuri pe calculator care să promoveze în rândul elevilor lectura basmelor populare sau a celor ale lui Creangă (cel despre Harap-Alb e de negăsit!)? Spre deosebire de basmele tradiționale, răul este terifiant , uneori ascuns sub masca opusului său, totuşi, chiar şi în "Harry Potter", acest basm modern, cu mijloace atractive superioare celui clasic, Cercetaşii îi învinge pe Viperini, adică binele învinge răul.

Tehnica educativă bazată pe forța formativă a modelului subliniază ideea că identitatea morală este direct relațională cu acțiunea. Acest principiu se regăseşte în eposul folcloric în faptul că narațiunea prezintă comportamnetul eroului şi felul în care acesta aplică principiile etice. În culturile arhaice, basmele au avut un **rol inițiatic**, fundamental **educativ**. Unitatea lor de compoziție nu este determinată de particularități ale psihicului omenesc, ci de realitatea istorică. Ceea ce astăzi se povesteşte, odinioară era făcut în realitate sau reprezentat, iar ceea ce nu era făcut era imaginat. Tinerilor li se povestea ceva în timpul inițierii, tocmai ceea ce urma să se petreacă cu ei, personajele fiind nu ei, ci strămoşii lor, cei care, născuți în chip miraculos, s-au dus în împărația urşilor, lupilor, etc. aducând de acolo focul, dansurile magice, etc. Miturile transpuse în rituri şi ritualuri, reprezentau cel mai de preț tezaur al tribului, elemente constitutive ale vieții, dar şi ale fiecărui om în parte. Momentul desprinderii de rit constituie începutul istoriei basmului, prin transformarea unei povestiri sacre într-o narațiune profană, adică artistică, nu "esoterică".

Sublimul îmbină deopotrivă grandiosul şi dinamicul. Aflat în moment de grea cumpănă, păstorul mioritic, simbol al eroicului, dă problemei filozofice a morții o dezlegare alegorică postexistențială, dovedind că gândul este mai general uman şi mai filozofic decât fapta. **Eroicul** şi **monumentalul** țin de sublimul tragic al eroilor din basme şi balade: "Eroul piere în luptă printr-o moarte violentă (de altfel, adeseori un ins devine erou datorită exclusiv morții violente, fulger, incendiu, etc. Ființa care-şi găseşte sfârşitul printr-o asemenea moarte continuă să trăiască într-un nou corp". (M. Eliade, 1992 p.121)

Datorită acțiunii şablon, a formulelor narative, basmul se află în seria sublimului liniar, în timp ce balada în cea a monumentalității prin hiberbolizare (***Corbea***, ***Badiu***, ***Novăceştii***).

Tragicul îşi are originea în neîmplinirea eroului datorită unor situații neprielnice sau dintr-o eroare a destinului. În cântecele epice eroice (balade haiduceşti) personajele au prevestiri negre, cele din basme, predestinate sau blestemate, trebuie să înfăptuiască ceva neobişnuit. Fără a fi socotită ca un sfârşit absolut, în concepția populară, moartea este un rit de trecere

spre o altă formă de existență, continuarea vieții putând avea chiar un efect mai însăimântător decât moartea fizică, eliberatoare de nefericirea lăuntrică. Manole devenit formă (biserică) şi istorie (alter-ego al lui Neagoe Basarab) izvor creator ("fântână lină") se întâlneşte cu Ana (femeia-simbol al renaşterii) în "mitul eternei reîntoarceri" la o existență primordială sacră şi ciclică .

Comicul include satira, umorul şi ironia în cupluri comice – păcălitorul păcălit, Păcală şi Tândală, chipuri monstruoase din basme, legende sau mituri.

Imaginarul ia forme fantastice (tulburarea ordinii trebuie remediată) cromatice (alb-negru, laie-bucălaie) stilizate până la abstractizare.

Referitor la **sfințenia** neamului său, Iorga exclamă: "La ce grad înalt de moralitate neînvățată, ci venită de la sine, dintr-un instinct care se întinde armonios asupra tuturor domeniilor, se poate ridica Românul netrecut prin şcoli capabile a-i falsifica, prin împrumutul nepractic al lucrurilor străine felul de a gândi!" (antologia lui I. Chimet citată mai jos, p. 43)

În eposul folcloric românesc, întâlnim ca personaj pe Dumnezeu Sfântul, numele popular al sărbătorilor este Sântoader, Sâmedru, Sântămăria, un lucru bine făcut e "sfânt", "omul sfinţeşte locul" şi are în suflet "sfânta frică" când se jură pe "sfânta dreptate" şi astfel se con-sacră prin felul de trăi.

Nu întâmplător, volumul al treilea al lucrării lui I. Chimet (1992) se intitulează ***Dialog despre identitatea românească***. El încearcă surprinderea sufletului românesc din şase unghiuri: etnic, juridic, filozofic şi al culturii populare, perspectiva estetică şi unghiul critic.

Din perspectivă estetică, Petru Comarnescu subliniază "Specificul românesc în cultură şi artă" în câteva trăsături pe care le întâlnim în special în literatura populară:

a) un sentiment aparte al naturii: contemplație, armonie, puritate

b) un simț al măsurii şi al strictului necesar: gingăşie, seriozitate

c) vioiciune: nuanțe, varietate ritmică, noblețe, dor

Ducând mai departe aceste idei, Basile Munteanu studiază ***Literatura română în perspectivă europeană***. Numeroase ore de dirigenție sau activități extracurriculare le-am organizat pe această generoasă temă…

3.2. Pentru o pedagogie a imaginarului folcloric

Deşi nu a existat o preocupare deosebită pentru evidențierea unei pedagogii folclorice, istoria pedagogiei confirmă resurse ale pedagogiei culte în cea populară: necesitatea educației, posibilitatea şi permanența ei. Mediul formativ natural şi spiritual se reflectă în special în basme, legende, balade şi snoave şi este esențializat în proverbe şi zicători.

Una din laturile importante ale eposului folcloric românesc este **valoarea educativă a experienței** pe care o reflectă în materie de educație, el nefiind doar depozitarul unor arhetipuri cognitive, relaționale şi de acțiune ale experienței umane, ci şi purtătorul unor mesaje educaționale foarte actuale, insuficient explorate şi valorificate. Alături de fantastic, fabulosul, feericul, miraculosul alcătuiesc disponibilități ce se pot dezvolta prin intermediul *imaginarului arhetipal*. Opus lui, este *imaginarul ideologic*, care cuprinde politici, strategii şi proiecte constituite într-un curriculum virtual contemporan, creație a noilor tehnologii informaționale şi de comunicare (TIC). Libertatea este anulată de simplul fapt că elevul nu ştie care sunt variantele opționale pentru că nu mai este orientat spre criteriile selectării: "În domeniul valorilor, **se elimină reperele** pentru ca modelele să nu limiteze libertatea individului, eroii sunt demitizați, ironizați, negați şi distruşi simbolic pentru a se elimina instrumentele de manipulare cultural-ideologică. În termeni educativi, rezultatul este predictibil: avem o situație similară cu cea în care am arunca un copil în apă adâncă fără a-l fi învățat mai întâi să înoate pentru ca el să fie liber să aleagă stilul care îi convine. În majoritatea cazurilor el se îneacă." (Şt. Popenici, 2001, p.11).

Imaginația, forma de combinare şi manipulare mentală a imaginilor şi a simbolurilor, are ca produs imaginarul, care include ca elemente culturale de bază arhetipul şi mitul. Reprezintă arhetipul eroului şi traseul inițiatic pe care acesta îl parcurge, elemenete formative ale **imaginarului educativ**, modele ale dezvoltării fiecărui individ pentru care călătoria simbolică începe în şcoală, poarta deschisă spre itinerare evolutive pe axa Frumos-Bine-Comportament?

Citind sau ascultând un basm, legendă sau baladă, copilul trăieşte evenimente care, fără să-şi dea seama, îi întipăresc în minte structuri logice. El îşi construieşte un univers imaginar pornind de la un ireal verosimil, asemănător cu cel din literatura ştiințifico-fantastică. Tiparul acțiunii ca model organic de început, mijloc şi sfârşit este o figură esențială a devenirii regăsibilă în cauza ce generează acțiunea şi în satisfacția noului echilibru. "Prâslea cel voinic" este povestea transformării mezinului în voinic şi împărat. Hotărârea tatălui de a tăia copacul miraculos din grădină e o provocare pentru mezin să-i aducă părintelui său bucuria şi să salveze pomul cu mere de aur. Pentru a reuşi, trebuie să fie lucid, să rămână, să ştie să-şi atingă ținta, nemulțumindu-se cu jumătăți de măsură: trebuie să ducă la capăt ce a început, să poată coborî singur în cealaltă lume, să omoare zmeii pentru a elibera domnițele şi tot singur să găsească drumul înapoi la ai săi. Toate depind de **puterea gândului** de a distruge viclenia, forța brută, ghicirea relelor intenții, atragerea ajutoarelor, învingerea somnului, a durerii şi a celorlalte obstacole. În aşteptarea zmeului, tânărul citeşte şi noaptea, este dornic să cunoască

şi să acționeze, va trimite scrisori de pe tărâmul celălalt. Când, însă, trebuie să vorbească despre sine, preferă cuvântului, discret, faptele.

Însăşi ideea că, de când se ştiu, copiii cresc la "**şcoala basmului**" este dovada încrederii omenirii în forța lor modelatoare, "că, de n-ar fi, nu s-ar povesti". Iată de ce inițierea în cultură e bine să înceapă cu texte narative populare şi să se revină mereu la aceste modele ale acțiunii şi ale construcției identității.

Fiindcă au înțeles chiar mai repede decât şcoala importanța mitului pentru omul contemporan, industriile de succes ale erei informaționale reuşesc să insereze treptat în curriculumul şcolii un curriculum imaginar. Succesele "poveştilor" din mass-media şi ale anumitor producții cinematografice demonstrează că modelele pe care elevii le caută se găsesc aproape exclusiv în afara instituției şcolare. În timp ce "poveştile" şcolii, marcate de raționalism îngrăditor al spațiului de manifestare a imaginației îşi permit "luxul" de a testa în timpul procesului strategii aproximative, "poveştirile adevărate" ale TV oferă serii de narațiuni transpuse în imagini ce reprezintă personaje cu care spectatorul se identifică involuntar. Autosuficiența, facilitatea, lipsa de responsabilitate față de rezultate au, deja, în şcoli efecte de lungă durată: tânărul are permanent nevoie de modele şi dacă aceasta i se refuză instituțional, este atras de eroii din alte spații de manifestare, "eroii străzii", care refuză valorile progresului, pledând pentru violență, eludarea legilor, dispreț față de muncă, etc. Reacția este controlată şi provocată de interese ideologice şi de profituri economice.

Pentru a rămâne vie, şcoala trebuie să regândească relația profesor-elev, acceptând alternative şi sugestii şi renunțând la multe prejudecăți. Spații în care se descoperă calea "de a fi împreună", clasele vor deveni comunități de învățare doar atunci când imaginația va fi liberă şi când vor fi încurajate empatia şi responsabilitatea: "se impune o educație estetică pe deplin umană, precum şi o educație fantastică la scara tuturor fantasmelor umanității…se impune **o pedagogie a imaginației**" (G. Durand, 1998, p. 428). În cadrul ei, un instrument insuficient exploatat este un tip de narațiune arhaică utilizată ca text educativ inițiatic prin care eposul folcloric se apropie cu greu de utopie, descriere literară a unei societăți imaginare ce propune o alternativă concurentă prezentului dar, spre deosebire de aceasta, el prezintă gesturi şi modele care nu aparțin viitorului, ci trecutului: "vrei viitorul a-l cunoaşte, te întoarce în trecut!" (M. Eminescu)

Un principiu fundamental al cercetării eposului folcloric îl reprezintă raportul sincronic-diacronic în abordarea creației populare. Aplicarea lui confirmă concluzia lui V. I. Propp pe care le-am subliniat-o elevilor: cercetarea **sincronică** trebuie să preceadă obligatoriu cercetarea **diacronică**. Nu întâmplător, lucrarea sa fundamentală, ***"Morfologia basmului",*** apare în 1928,

completată fiind tocmai în 1946 de ***"Rădăcinile istorice ale basmului fantastic***". Suntem astfel îndrumați să descompunem opera epică populară în părțile sale componente, să-i studiem forma, ca abia apoi să putem compara specii, variante, să stabilim relații între speciile populare epice locale, naționale sau internaționale, deci să completăm analiza "morfologiei" cu cea istorică şi comparatistă. În 1955, tot V. I. Propp va publica "***Monografia eposului eroic",*** în care planurile sincronic şi diacronic sunt urmărite simultan, descifrarea structurii (tematică, eroi, poetică, etc) fiind posibilă numai în urma îmbinării celor două planuri ale cercetării, noutatea lucrării constând nu atât în obiectivul pe care şi-l propune, cât mai ales în materialul cercetat şi în **metoda** folosită: "Unitatea compozițională a basmului nu este determinată de cine ştie ce particularități ale psihicului omenesc, nici măcar de specificul creației artistice, ci de **realitatea istorică**. Ceea ce astăzi se povesteşte era odinioară făcut în realitate sau reprezentat, iar ceea ce nu era făcut era imaginat" (V. I. Propp, 1973, p. 456).

Aplicăm observația de mai sus şi celorlalte specii ale eposului folcloric: **balada, legenda, snoava** şi parcă am coborî trei trepte din trecut în prezent. Şi raportul mit - basm, bazat pe antinomii de tipul: caracter ritualist-neritualist, sacru-profan, veridic-neveridic, fantezia etnografică - poetică, erou mitologic-nemitologic, timpul acțiunii preistoric-anistoric, prezența sau absența etiologicului etc. se poate extinde la întregul epos folcloric, căci numai după studierea formei tipice şi a rădăcinilor este posibilă descoperirea lumii ideilor filizofice, morale şi estetice ale tuturor speciilor.

3.3. Relația om-cosmos de integrare armonioasă a părții în întreg – coordonată specifică a eposului folcloric românesc

Sistematizarea elementelor esențiale ale **paradigmei cultural-folclorice** a unui popor este aproape imposibilă, căci, paradoxal, lipsită de ştiința cărții, cultura populară rămâne mai cuprinzătoare şi mai profundă decât cea cărturărească: "crestătura unui «soare» sau a unei «cruci» din grinda casei țăranului dintr-un sat uitat, cusăturile de pe îmbrăcăminte, figurile şi culorile de pe ouăle "închistrite" pentru Sf. Paşti, dansurile cu figurile de joc şi melodiile cântecelor, doinele, cântecele de leagăn, vrăjile, descântecele, orația de nuntă, colindele şi baladele, legendele, basmele şi snoavele alcătuiesc un întreg paradigmatic, greu de pătruns din partea unui privitor din exterior". (I. Filipciuc, 2002, p. 254). Nu ne-a împiedicat nimeni să le "privim din interiorul" unor ore de dirigenție şi am fost plăcut surprinşi de interesul şi de participarea documentată a elevilor.

Ei au demonstrat de ce pentru înțelegerea unui segment al paradigmei ritualice a "Mioriței", ne ajută, prin funcționalitatea lor diferită, **căluşarii, caloianul, călătoria** lui Făt-

Frumos din basm, **cununa de seceriş** şi un grup aparte de **colinde**. După grecescul “kalos” (frumos), deducem că şi “calo-ianul” şi “călu-şarii”) erau rituri închinate “frumoasei frumoaselor” .

Calul din basme este un **model didactic** unic pentru elev, dar mai ales pentru profesor. Deşi, inițial, nu arată fizic promițător, este capabil de o “ofertă” educațională“ serioasă: îi promite lui Făt - Frumos performanțe deosebite, dacă va îndeplini anumite condiții (probe). Din simplu însoțitor, prin puterile magice pe care i le oferă inițierea (experiența) devine mentor, ghid, confident şi mai ales prieten care, aflat la dispoziția eroului, şi-a câştigat, pas cu pas, respectul şi încrederea acestuia chiar din momentul când a fost ales şi dincolo de viață şi de moarte: în ***Toma Alimoş*** îi îndeplineşte chiar dorințele testamentare, iar în ***Tinerețe fără bătrânețe*** ajunge să se confunde cu însuşi spiritul etern al eroului, care îi readuce fizicul în pământul strămoşesc şi apoi se întoarce pe tărâmurile nemuririi.

În centrul basmelor populare se află **drumul călare al lui Făt-Frumos peste mări şi țări, adică prin constelații**. În Tinerețe fără bătrânețe, Făt-Frumos cel Drăgăstos ajunge de la Ghionoaie (simbolul zeului Marte) la Scorpie (Scorpionul-simbolul lunii octombrie) două surori având câte trei luni (fete sau capete) şi la Tinerețe fără bătrânețe care este vară (cu cele trei luni-zâne) cea mai mică fiind Fecioara, cu care se şi însoară. Elevii au trasat pe o hartă a cerului din emisfera nordică drumul imaginar al lui Făt-Frumos, constatând că traseul de la steaua α a constelației Ares (Gheonoaia) la steaua α din constelația Scorpion (Scorpia) şi la steaua α a constelației Virgo (Fecioara), trece pe lângă steaua α din constelația Lirei (strălucitoarea stea Vega) numită de români Ciobanul sau Luceafărul cel frumos. Valea Plângerii în care nu are voie să meargă Făt-Frumos este steaua α a constelației Aquiarus (Vărsător), de fapt locul în care vărsase lacrimi amare chiar înainte de a se naşte, adică de a intra în forma existenței terestre. Linia dreaptă de la Ares la Aquarius trece pe lângă steaua α a constelației Pegas (calul cu patru aripi). Călătoria lui Făt-Frumos (lat. ”foetus” = lumină, “suflet de om”) este o “lecție” de astronomie folclorică bine ştiută cândva, de poporul român.

Singularitatea acestui basm , “tradusă” într-un întreg volum (M.,Constantinescu, 1979), constă nu doar în finalul deosebit de cel al altor basme româneşti şi străine, ci în credința că naşterea unui copil în zodia Vărsătorului (20.01-18.02), când lumina solară e minimă, n-ar fi un semn de bun augur, aşa cum îi avertizează acel unchiaş dibaci pe împărat şi pe împărăteasă. Calul îl povățuieşte pe Făt-Frumos să-l hrănească şase săptămâni (cam 40 de zile) cu orz fiert în lapte, aliment ritualic (coliva), plecarea având loc peste trei zile, la echinocțiul de primăvară, adică pe 21 martie, când lumina este egală cu întunericul (I. Filipciuc, 1998, p. 95-III).

Drumul cosmic al lui Făt-Frumos exprimă în termeni simbolici trecerea anuală a Soarelui prin anotimpuri şi constelații spre un punct țintă pentru hierogamia unui pământean cu o

divinitate celestă, veşnic tânără mireasă (“mândra crăiasă” din Mioriţa), din care cauză şi poartă numele de Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte.

Paradigma colindelor şi baladelor româneşti configurează raporturile spaţiu-timp-cosmos-pământ-animal-om. Sărbătorile de iarnă la români cuprind 12 zile şi 12 nopţi nefaste, care marchează trecerea de la Anul Vechi la Anul Nou, ele semnificând cele 12 luni “împrăştiate” de-a lungul zodiacului, cu credinţa că, între 25 decembrie şi 6 ianuarie, când se plămădeşte Anul Nou, zodiile de pe cerul înstelat se arată oamenilor, concepţie mitologică generală în universul cultural-folcloric al românilor, demonstrată de poveştile, legendele, baladele, şi mai cu seamă basmele fantastice, unde lunile anului sunt gândite ca nişte personaje sălăşuind într-un tărâm sacru. O femeie bătrână şi bolnavă vrea cireşe în luna lui Marte; cel care ştie că fiica ei a răspuns la întrebarea lui îi dăruieşte cireşe. E doar unul din semnele că, în timpurile vechi, la traco-daci şi la romani Anul Nou era serbat la 1 martie, odată cu venirea primăverii.

Între Crăciun şi Bobotează “vorbesc animalele”, soarta se poate prospecta “privind printr-un inel zvârlit în apă“, de aceea tinerii îşi schimbă între ei inelele, se prognozează vremea, **crăci**le vor arde toată noaptea de **Crăciun**, când se împart colaci ornamentaţi cu Soare, Lună şi stele. Cetele de colindători formate din 12 tineri neînsuraţi purifică spaţiul (casă, ogradă, sat) de elementele profane adunate peste an, se aşază în cerc şi se mişcă în ritmul muzicii (obicei consemnat la Adjudul- vechi). Nu peste tot în tradiţia folclorică românească căderea unei stele înseamnă moarte ci, dimpotrivă, un viitor plin de vitalitate. Unele texte sunt cântate şi în alte momente ale anului: baladele ***Mioriţa, Dobrişan***, ***Soarele şi Luna, Şarpele***, ***Meşterul Manole***, ***Antofiţă a lui Vioară.*** Personajul principal este, de regulă, un ţăran (Voinea, Făt-Frumos) sau o tânără (Ileana Cosânzeana, Sora Soarelui), un bărbat matur (Soarele), un bătrân (Moş Crăciun) sau personaje biblice (Dumnezeu, Sf. Petru, Sf. Ion, Sf. Maria, Isus Hristos). Flăcăul sau fata se înfruntă cu un animal (bour, cerb, leu, şarpe) ce se dovedeşte mai slab decât omul şi mărturiseşte a fi de pe alt tărâm, corespondenţe ale animalelor constelate pe bolta cerească. Dacă eroul ajunge la “pădurea de aramă”, e străbătut celălalt tărâm până la “cerul stelelor”, “pădurea de argint” este spaţiul selenar, iar “pădurea de aur” este teritoriul Soarelui. ”Fiarele cerului” trăiesc în gospodăria Sfintei Duminici şi hrănirea lor va fi o probă dificilă pentru eroi.

Jertfa acceptată de un “mândru ciobănel” va face iarăşi pământul să rodească prin laptele animalelor domestice (“feţişoara lui”) spicul grâului (“mustăcioara lui” înspicată) mura câmpului (“ochişorii lui”) ierburile şi pădurile (“perişorul lui”).

Unei morţi exemplare îi sunt sortiţi şi haiducul Toma prin sabie, prin zidire Ana lui Manole, prin înecare Sora Soarelui, prin ardere Chira Chiralina .

Această sumară trecere în revistă a câtorva constante poetice sugerează ideea că ne aflăm în fața unui **limbaj ritualic specific** unui moment sacru din relația om-cosmos, care s-a păstrat ca un relicvar de simboluri. Structura lui constantă e formată din:

a) început, în care povestitorul se adresează direct ascultătorilor: "sculați, gazde", "ascultați, boieri", "a fost o dată"

b) formulă narativă sau refren ce segmentează textul: "Leru-i ler", "Florile-s dalbe", "Şi se luptară…"

c) partea epică propriu-zisă – confruntarea eroului cu obstacole, încercări, probe

d) încheiere "Ş-am încălecat pe-o şa", "La mulți ani, cu sănătate!", "Am cântat cântec bătrân", etc., după ce exponentul răului a fost înlăturat.

Multiplele **potențialități cultural-educaționale** ale eposului folcloric se diferențiază în tipuri sau valori:

- literar-poetice-remarcate de V. Alecsandri şi D. Caracostea în cazul Mioriței
- cultural-etnografice de factura celor propuse de O. Densusianu, L. Blaga, C. Brăiloiu, I. Muşlea sau A. Fochi
- documentar-istorice în sensul celor remarcate de Th. Speranția şi Ion Taloş
- ritual-mitologice extrase de Al. Odobescu, G. Coşbuc , M. Eliade, R. Vulcănescu, V. Kernbach
- pseudo-semice-interpretări parodice, politice, etc.

Ajungem la concluzia că, în evoluția cultural-spirituală, oamenii au folosit întâi semne ritualice, apoi mitologice (perioada religioasă), trecând la semne poetice (perioada metafizică) sau ştiințifice.

Din paradigma ritualică europeană, rezultă că:

a) acțiunile personajelor principale implică un **sacrificiu** (sau simulacru)

b) victima, un **fecior pământean**, e ucis ritualic spre a trece hotarul din tărâmul muritorilor pământeni în tărâmul celest al nemuritorilor şi a se însura cu o pururi fecioară divinitate a Dragostei.

c) ritualul la care e supus tânărul "nelumit" se referă, indiferent că e în balade, basme, colinde româneşti sau străine la un **luptător** (vânător, militar, păstor, cavaler)

d) este un **ritual** asemănător cu cel din cultul militar-agrarian al zeului Mithra

e) divinitatea pururi- fecioară este o **zână stranie**

f) în schimbul sacrificiului uman liber-consimțit, tânărul primeşte ca însemne celeste ale vieții veşnice **colacul sau cununa ("tras printr-un inel")**, iar pământenii vor beneficia

de revigorarea naturii. De aceea, “Omul din Mioriţa se simţea egal şi dator acestui cosmos, nu ca un element supus, muritor, ci ca un stimul raţional, ordonator şi reîmprospător, un altoi la fiinţa cosmică, o zvâcnire de energie vitală.“ (I. Filipciuc, 2002, p. 348)

Nu numai eposul popular, ci întreaga literatură folclorică se întemeiază la orice popor pe funcţionalitatea unor constante, arta specifică a folclorului regăsindu-se tocmai în raportul constante-variabile. Statutul oralităţii folclorice implicate în ritualitate, sacralitate şi mitologie se bazează pe **constante** semiotice, culturale, ceremoniale, iconice, lingvistice şi poetice. **Constanta poetică** este doar un element al **nucleului narativ**. Se înţelege că într-o operă din eposul folcloric pot exista unul sau mai multe nuclee narative (S. Ispas, 1981, p. 230). Subiectul poate fi internaţional, dar creaţia are trăsăturile folclorului naţional, prin sistemul formular al stilului tradiţional, care este o ţesătură, un suport trainic de dăinuire.

CONCLUZII

- Şcoala de astăzi revalorifică dimensiunea metaculturală, determinând elevul la “co-naissance”, a cunoaşte, a se recunoaşte(sau re-cunoaşte!)şi a se autocunoaşte cu ajutorul culturii.
- Capodoperele eposului folcloric românesc reprezintă o originală dovadă a libertăţii de a gândi a neamului nostru.
- Mesajele educaţionale actuale pe care le transmit operele populare sunt încă prea puţin studiate şi aplicate.
- Dezvoltarea imaginarului arhetipal (bazat pe modele) este frânată de manipularea făcută de imaginarul ideologic al mass-mediei şi al industriei publicitare.
- Urmărirea simultană a planului sincronic şi diacronic ne ajută la descifrarea structurii (temă, eroi, poetică) speciilor epice populare, dar şi a interferenţelor lor.
- Calul, spiritul eroului, îşi regăseşte funcţionalitate diferită în călătoria lui Făt- Frumos, în caloianul, în căluşarii, etc.
- Relaţia om-cosmos este subliniată în eposul folcloric printr-un limbaj ritualic specific unui moment sacru.
- Sunt evidenţiate astfel valori literar-poetice, cultural-etnografice, documentar-istorice şi ritual-mitologice.
- Prin educaţia pentru schimbare se poate propune diversitatea culturală, opusă etnocentrismului, care încearcă să impună o standardizare culturală.

PARTEA A II-A DETERMINAREA CADRULUI OPERAȚIONAL AL CERCETĂRII

Capitolul 4. *Ipotezele şi obiectivele cercetării*

> "Pledăm în favoarea dezvoltării unei imagini mereu înnoite şi înnoitoare asupra procesului de învățământ, a întăririi convingerii potrivit căreia nu există un singur mod în care elevii învață şi cu atât mai puțin nu există un singur mod în care aceştia să fie învățați." (I.Cerghit, 2002, p. 8)

4. 1. Concepția ("filozofia") cercetării prefigurate – valorificarea speciilor eposului folcloric ca "structuri didactice deschise"

Dezvoltarea **cantitativă**, dinamică, a cunoaşterii şi culturii se corelează cu amplificarea **calitativă,** prin restructurări şi reformulări ale unor idei, structuri, cognitive, teorii, etc. Revoluționarea generală a cunoaşterii obligă omul să învețe mai mult şi în maniere diferite, într-un ritm accelerat şi cu o diversificare a strategiilor de instruire, în condițiile în care îşi face loc o altă concepție despre ştiință, o altă filozofie a cunoaşterii. Dacă obiectivul esențial al filozofiei tradiționale a învățământului era o transmitere de cunoştințe nelegate întotdeauna de practica vieții reale, noua **filozofie pragmatică**, din perspectiva căreia cunoaşterea ştiințifică este simbol al geniului creator al omului, apare ca **idee în acțiune** directă de transformare a realului.

Un învățământ dominat de această concepție are ca prioritate transformarea cunoaşterii în şi prin acțiune, pregătind competențe intelectuale şi profesionale, trecând de la mai vechea paradigmă a "conținutului", bazată pe **a şti,** la cea de "curriculum", bazat pe **a şti să aplici** cunoştințele, adică a **şti să faci**, a demonstra competențe.

"Educația cognitivă", bazată pe acțiune, meditație socială şi metacogniție, imprimă un alt stil de cunoaştere, obligă la compararea demersurilor educaționale proprii cu cele realizate de colegi, la adoptarea unei atitudini critice în selectarea surselor de documentare, flexibilitate în (re)formularea ipotezelor, etc.

În prelungirea acestor idei, concepția ("filozofia") cercetării prefigurate urmăreşte dezvoltarea **competenței de comunicare** la nivelul tuturor componentelor sale: **lingvistică, textuală, discursivă şi culturală**, prin valorificarea speciilor eposului folcloric ca "structuri didactice deschise" spre interpretări diverse, întrucât rolul didacticii speciale nu se limitează la crearea unor strategii adecvate cunoştințelor disciplinei, ci este şi cel de a contura perspective integratoare, prin analiza finalităților studiului limbii şi literaturii române, selectarea orientărilor

inovatoare, compatibile trecerii de la simpla acumuare de cunoştinţe la formarea de competenţe prin viziuni extensive, deşablonizate. Aceste orientări subliniază prezența în centrul activității a subiectului implicat in **comunicare**, **lectură** sau **interpretare**, datorită unor strategii şi unor activități de tip atelier de dezbatere, interviu, atelier de scriere şi lectură, expunere orală sau prin metode de evaluare centrate simultan asupra rezultatelor şi procesului învățării: proiectul, portofoliul, jocul de rol, studiul de caz, eseul, etc.

Am considerat necesar ca obiectivelor-cadru existente în programele de gimnaziu să le mai adăugăm unul care se referă la **dezvoltarea capacității de argumentare şi gândire critică**, datorită importanței pe care o are formarea unor personalități puternice, capabile de integrare în societate prin permanentă (auto) instruire.

Ne-am oprit numai asupra eposului folcloric, pe de o parte pentru a delimita riguros domeniul de cercetare, pe de altă parte fiindcă epicul este agreat de elev pentru "călătoria" exploratorie ce-i permite prelungirea realului, pentru compensarea dezacordului cu lumea exterioară prin pătrunderea într-un univers diferit şi pentru satisfacția confirmării unor adevăruri cunoscute sau doar intuite, "că de n-ar fi, nu s-ar povesti".

Pentru înțelegerea acțiunii ca "rețea conceptuală", chiar din clasa a V a, studiul eposului folcloric porneşte de la exemple de **acțiuni** din basme, legende, balade, snoave , date de elevi şi dezvoltate după parametrii: "Ce se săvârşeşte?", "Cine?", "De ce?"," Împreună cu cine şi împotriva cui?", "Cum?"

Se trece apoi la transformarea succesiunii evenimentelor într-un enunț esențial numit "**tema**" textului, la sesizarea simetriei început–sfârşit, a coeziunii dintre fiecare secvență a textului şi întreg (**structura**).

Referitor la comprehensiunea textului epic, şirul conceptelor teoretice prezente în programele şcolare cuprinde:

a) Seria perechilor conceptuale: autor-narator, lector-naratar (cititor ideal), ficțiune-referent, narațiune-ficțiune, fixează **locul epicului** în ansamblul literaturii.

Naratorul nu apare indirect decât în cazul "povestirii în ramă" (ex. ***O mie şi una de nopți***). Ficțiunea este o lume ce există în şi prin cuvinte, lumea re-prezentată de text şi reconstituită de ascultător sau cititor. Referentul vizează lumea din afara textului, lumea noastră reală. Pentru înțelegerea raportului realitate-ficțiune, am pornit, inductiv de la compararea a două texte cu subiect identic, ex. un text despre apariția lanțurilor muntoase şi legenda românească ***Albina***, ***ariciul şi munții***. Diferența autor / narator am prezentat-o prin diverse strategii: repovestirea (scrisă sau orală) din perspectiva unui anumit personaj subliniază modificarea textului la toate nivelurile povestirii, dacă am schimbat instanța narativă. Prin jocul

de rol, am evidențiat modul în care un autor concepe un fragment de text epic şi dramatizarea acestuia. Naratorul relatează şi detaliază, personajele rostesc replicile şi interpretează rolurile. În final, autorul, naratorul şi actorii pun în scenă metatextul. Pentru antrenarea întregii clase, am format mai multe "trupe" care să-şi pună în scenă variantele proprii de text, sub formă de concurs. Aşezarea "în oglindă" a ficțiunii şi narațiunii orientează dezbaterea spre un **ce** al textului şi un **cum** al realizării lui (A. Pamfil, 2003, p.156):

Universul ficțional	**Narațiunea**
Care sunt evenimentele textului?	Cum sunt prezentate evenimentele din text?
Care sunt aspectele ce definesc personajele?	Cum sunt prezentate personajele?
Care este spațiul şi timpul în care se petrec evenimentele?	Cum este conturat spațiul şi timpul?

Acțiunea am redus-o la precizarea momentelor subiectului sau la "schema canonică" din manualele editurii Humanitas: starea inițială, transformarea (complicația, dinamica, rezolvarea) şi starea finală, într-o "gramatică" structurală a povestirii.

b) Seria **speciilor** eposului folcloric basmul, balada, legenda, snoava urmăreşte aprofundarea problematicii genului la nivelul formelor. Structurarea conceptelor de teorie literară am realizat-o inductiv, deductiv, analogic, din punct de vedere didactic urmărind: lectura (relectura) şi interpretarea textului, "descoperirea" conceptului, regândirea textului din perspectiva acestui concept, reflexia asupra modului în care va fi aplicat.

Definirea tipului de cercetare şi a caracteristicilor ei

Am optat pentru cercetarea **operațională**, "cea mai eficace trăsătură de unire între cercetătorul specialist şi practician, între cercetarea fundamentală şi practica şcolară" (G. Landscheere,1995, p. 39).

Nu am exclus contribuțiile cercetării sistematice, completate de cele ale celei spontane, dar am pus accent pe un model provocator, **cercetarea-acțiune** (cu stagiul "diagnostic" şi cel "terapeutic"), deoarece în domeniul educației, ea "reprezintă o formă de abordare autoreflexivă, realizată de participanții la situații sociale, (inclusiv educaționale) cu scopul de a îmbunătăți: a) raționalitatea şi justețea propriilor practici sociale sau educaționale; b) "înțelegerea acestor practici şi a situațiilor în care se desfăşoară practicile respective" (C. Ulrich, 2002, p. 126).

Obiectul cercetării îl reprezintă practicile educaționale, transformarea unor componente, a unor mentalități privind folclorul literar printr-o inițiativă strategică experimentală ce presupune

provocarea intenționată a unor fenomene şi desfăşurarea de acțiuni educaționale ale căror rezultate sunt analizate pentru a li se stabili eficacitatea. Lucrarea studiază comparativ aspecte ale sistemelor naționale de educație şi învățământ; este organizată pe termen lung ("longitudinală''), presupune şi abordări în plan istoric, diacronic, dar şi transversal, sincronic, pe eşantioane-clasă, în anumite momente. Este un studiu de tendință, de predicție, pentru a stabili modele ale schimbărilor produse deja şi pentru prefigurarea unor decizii manageriale, de politică educațională.

În structura demersului investigator, am corelat **ipotezele** cu o varietate de **obiective** care demonstrează încă o dată că "viitorul nu trebuie aşteptat, ci construit şi inventat" (G. Berger).

4. 2. Ipoteze ale cercetării

În acest subcapitol pe care îl putem intitula şi "Ce s-ar întâmpla dacă…. ?" încercăm să avansăm câteva posibilități de răspuns la problema analizată, plauzibile, verificabile, testabile şi, eventual, alternative, din care să rezulte că proiectul educațional pe care îl propunem, este validat din punct de vedere funcțional (indică finalități), structural (include conținuturi, tipuri de instruire, strategii didactice), al produsului (se concretizează în propuneri de programe, proiecte, softuri educaționale, materiale auxiliare realizate cu elevii, etc.). Sunt anticipări ale unor posibile răspunsuri, predicții care asigură legătura între tema şi finalitatea lucrării, între demersurile investigative, rezultatele obținute şi concluziile cercetării. Formularea ipotezelor s-a bazat pe strategii deductive dar şi inductive şi "reprezintă adevăratul moment de originalitate al unei cercetări" (M. Bocoş, 2005, p. 41). Apoi, în contextul verificării ipotezelor, am urmărit testarea acestor instrumente de cercetare, convinşi fiind că, dacă sunt în concordanță cu deontologia, epistemiologia şi metodologia pedagogică, atât confirmarea cât şi infirmarea lor reprezintă un plus de cunoaştere pentru cercetare.

Ipoteze generale

Ținând seama de faptul că ipoteza constituie o prezumție ce caută să pună în relație de cauzalitate o variabilă independentă şi una dependentă, enunțurile formulate de noi sunt următoarele:

1. Permite actuala dezvoltare a cercetărilor - acțiune de tip experimental (ameliorativ) focalizate pe o problemă specifică, analizată în condiții specifice, conturarea unor perspective şi găsirea unor modalități eficiente de valorificare intra - şi extracurriculară a eposului folcloric?

2. Oferă globalizarea şi interculturalismul premise de deschidere a unui **punct de vedere** național spre un **orizont de vederi** universal?

Ipoteze particulare

1. Este de presupus că studierea concepției populare intuitive despre educație exprimată în special prin eposul folcloric, (basme, legende, balade, snoave) ar putea pune în evidență originea unor precepte sau teorii ale educației aplicabile şi astăzi.

2. Aplicând o restructurare a conținuturilor temelor despre folclorul literar existente în curriculum-ul actual în aspecte precum:

- asigurarea, în manuale, a unor definiții asemănătoare pentru aceeaşi specie folclorică
- diversificarea exemplelor de activități de învățare
- corelarea conținuturilor programelor din ciclul primar cu cele din gimnaziu şi liceu pentru evitarea repetărilor şi, prin aceasta, creşterea numărului de texte folclorice studiate
- asigurarea eşalonării studiului folclorului literar pe toată perioada liceului
- includerea literaturii populare în programa de bacalaureat,

vom ajunge la :

a) Evidențierea unor noi elemente, inexistente în curriculumul actual sau incomplet şi confuz prezentate în manuale şi la elaborarea unor propuneri de (re)integrare a unor specii în cuprinsul manualelor.

b) Corelarea activităților de scriere cu cele de comunicare orală, de lectură şi de studiu al limbii, care să determine creşterea competenței lingvistice a elevilor.

c) Îmbunătățirea climatului educativ prin reorientarea spre aprecierea creației folclorice autentice atât în şcoală, cât şi în familie şi în societate.

3. Utilizarea, prin contrast, a metodelor tradiționale şi a celor moderne va pune mai bine în evidență avantajele şi dezavantajele unor procedee şi tehnici adecvate sesizării spiritului folcloric.

4.Dacă programa aplicată în clasă (activități curriculare) va fi substanțial completată cu activități extracurriculare de tipul: procese literare, excursii tematice, corespondență cu personalități, spectacole, etc. s-ar putea ajunge la o reconstrucție, la o **remodelare a motivației elevilor**, în sensul că aceştia vor deveni mai sensibili, mai receptivi la frumosul din folclor; vor manifesta mai mult interes pentru cunoaşterea creațiilor populare; vor putea face distincții mai clare între frumosul autentic şi cel fals (kitsch-uri)

5. Prin abordarea folclorului literar în general şi a eposului popular în special cu ajutorul metodelor activ-participative, s-ar putea obține, în studiul limbii române, o eficiență sporită în identificarea specificului competenței de comunicare (componenta verbală, cognitivă, literară, enciclopedică, ideologică şi socio-afectivă) față de cea atinsă prin mijloace tradiționale.

6. Dacă problematica folclorului literar este tratată şi testată interdisciplinar, ar fi posibil să se ajungă, prin aportul diferitelor discipline de învățământ, (literatură, educație muzicală,

educație plastică, limbi străine, educație civică etc.) la transformarea concepțiilor conform cărora folclorul nu mai este "la modă", la combaterea mentalităților că el este pe cale de dispariție şi că nu trebuie cunoscut decât la țară, a tendințelor de comportament ce vizează disprețuirea sau chiar distrugerea unor obiecte populare din inventarul claselor, acceptarea şi promovarea falselor valori "populare".

7. Adecvarea selectării textelor din curriculum şi din manuale cu nivelul de vârstă şi cu experiența de viață a elevilor ar putea fi o cale de a trezi mai mult interes pentru lecturarea literaturii belestristice autentice.

8. În condițiile diversificării strategiilor şi a tehnicilor didactice cu caracter explorator, (chestionare, înregistrări, interviuri, dezbateri, corespondențe) se pot sesiza influențe tematice, motivice şi estetice între creații epice populare locale, naționale şi internaționale.

4.3.Obiective cognitive, afectiv-atitudinale şi comportamentale urmărite în cadrul cercetării

Pentru încurajarea şi exersarea unor schimbări de perspectivă, a intersectării unor perspective, ne-am propus atingerea mai multor **obiective realiste,** subordonate identificării şi validării unor modalități de perfecționare şi inovare a teoriei şi practicii educaționale:

1. Posibila reconsiderare, pe baza datelor cercetării, a concepției educaționale folclorice şi a valențelor educative ale eposului popular în noul context al interculturalității şi globalizării.

2. Analiza actualelor programe şi manuale pentru identificarea unor elemente care ar putea contribui, probabil, la restructurarea capitolelor referitoare la eposul folcloric. Evidențierea superiorității unor metode (x) față de alte metode (y) în aspecte de intra- şi interdisciplinaritate, de interactivitate sau a complementarității lor.

3. Relevarea potențialului creativ profesor-elev prin abordarea unor metode adecvate (eseul şcolar, jocul de rol, studiul de caz, ancheta pe teren, proiectul individual şi de grup, etc.),

4. Creşterea semnificativă a eficienței instruirii prin studierea eposului popular ca posibilitate de formare a competenței de comunicare.

5. Identificarea efectelor de ordin comportamental (deprinderi, atitudini, interese, acțiuni, motivații, etc.) deduse din lucrări, discuții, activități şcolare şi extracurriculare.

6. a) Organizarea unor concursuri pe teme folclorice pentru stimularea spiritului de competiție, cât şi a celui de echipă, a parteneriatului elev-profesor şi dezvoltarea capacității de argumentare şi gândire critică, amplificarea interesului elevilor pentru elaborarea unor proiecte de valorificare a materialului folcloric, stabilirea unor obiective, mijloace şi strategii de lucru.

b) Dezvoltarea unor posibilități de elaborare şi realizare a unor proiecte bazate pe utilizarea e-mail-ului care să pună în contact elevii noştri cu alții din zone folclorice reprezentative. Găsirea unor parteneri pentru proiecte interculturale complexe, bazate pe utilizarea web - ului.

7. Influențarea şi ameliorarea comprehensiunii şi interpretării lecturii suplimentare prin identificarea unor noi forme de extindere a contactului cu textul folcloric.

8. a) Descoperirea unor procedee eficiente de atragere a elevilor şi a profesorilor spre cunoaşterea şi aprecierea folclorului epic prin diversificarea căilor de percepere directă şi diferențiată. (vizite la muzee, la Institutul de Folclor, întâlniri cu folclorişti şi rapsozi, cunoaşterea comunității săteşti prin parteneriatul cu şcoli din mediul rural, manifestări artistice locale, etc.)

b) Elaborarea şi avansarea către forurile competente a unui proiect minimal, uşor adaptabil privind activitățile extracurriculare centrate pe cunoaşterea folclorului, în perioada vacanțelor, a sărbătorilor (excursii, vizite, întâlniri)

c) Identificarea, în rândul familiilor elevilor, al cunoştințelor, a persoanelor care ar putea colabora în realizarea acestor activități.

d) Relevarea unor interferențe culturale locale, naționale şi universale care-şi găsesc ecou în eposul folcloric românesc.

Primele patru obiective generale, 5 şi 8 afective, 7 cognitiv, iar 6 acțional îşi găsesc răspuns în subcapitolele corespunzătoare din capitolul 7.

Design-ului cercetării trebuie să demonstreze atât validitate internă (să putem concluziona că variabila independentă este cauza efectelor identificate prin intermediul variabilelor dependente), cât şi validitate externă (măsura în care conținutul probelor ”reflectă realitatea din afara laboratorului în care trăieşte subiectul uman” (I. Radu, 1993, p.36)

4.4. Criterii şi indicatori de validare a ipotezelor şi de realizare a obiectivelor

1. Capacitatea de a extrage din basme, balade, legende şi snoave a unor învățături şi a unor modele morale, stabilirea de către elevi a unor asociații cu unele precepte, teorii, etc.şi aplicarea lor.

2. Posibilitatea de a reproduce, recita sau interpreta fragmente de texte folclorice.

3. Cunoaşterea şi utilizarea la clasă şi în afara ei, în scopul aprecierii valorii autentice, a unor importante culegeri de folclor.

4. Selectarea, înregistrarea şi dezbaterea conținutului unor emisiuni dedicate valorilor folclorice autentice.

5. Performanțe ale elevilor în realizarea unor culegeri, albume sau a unor portofolii pe teme de folclor local.

6. Participarea, ca spectatori sau interpreți, la serbări, spectacole şi festivaluri folclorice.

7. Dorința exprimată de elevi de a fi antrenați în programe naționale şi internaționale de cunoaştere şi de popularizare a folclorului românesc.

8. Propuneri ale elevilor de realizare a unor softuri educaționale cu tematică folclorică.

9. Puterea de a se mobiliza în vederea rezolvării unor situații-problemă cu care s-au confruntat în realizarea unor proiecte destinate păstrării tradițiilor.

10. Contribuția elevilor la inițierea unei arhive virtuale internaționale de folclor.

11. Capacitatea de a atrage propria familie, vecinii, prietenii, către cunoaşterea şi aprecierea folclorului autentic.

12. Încercarea de a descoperi în texte epice populare a unor trăsături specifice ale folclorului național prin comparare cu creațiile altor popoare.

13. Posibilitățile de identificare şi de promovare a valorilor umanitare subliniate de creații folclorice.

14. Sugestii ale elevilor privind captarea interesului tinerilor din alte țări pentru folclor pe baza schimbului de mesaje prin poşta electronică.

15. Inițiativa sesizării şi evitării "împrumuturilor" culturale asimilate uneori chiar în detrimentul unor simboluri şi obiceiuri autentic româneşti.

16. Posibilitatea depistării şi valorificării reflexelor folclorice ale literaturii cărturăreşti.

17. Tendința "deschiderii" studierii folclorului către interdisciplinaritate şi interculturalitate.

18. Modificări în balanța comunicărilor directe în clasă şi în afara ei.

19. Sporirea implicării în perfecționarea propriei exprimări.

20. Evoluția rezultatelor şcolare; promovarea unor noi produse ale învățării.

Analiza în funcție de aceste criterii şi indicatori, o realizăm în lucrare în capitolul 7.

Direcții anticipative, estimative

- Diversificarea, in ritm accelerat, a strategiilor de instruire presupune o nouă pragmatică bazată pe ideea de acțiune, pe "**a şti să faci**"şi a trăi afectiv, pe competențe demonstrate de performanțe.
- Concepția cercetării pe care o realizăm urmăreşte dezvoltarea competenței de comunicare lingvistică, textuală, discursivă şi culturală prin aprecierea valorilor populare epice ca "structuri didactice deschise" înțelegerii şi interpretării.
- Obiectivelor–cadru din programa gimnazială le-am mai adăugat unul, referitor la dezvoltarea capacității de argumentare şi de gândire critică, pe care l-am şi exemplificat, credem, corespunzător.

- Ca modalitate de cercetare, am ales-o pe cea operațională, cu accent pe **"cercetarea-acțiune**" prin care, corelând permanent ipotezele cu o varietate de obiective, evaluăm curriculumul intenționat, în timp ce pe alte căi (ex.examene) se apreciază doar curriculumul atins .
- Ipotezelor generale legate de punerea în evidență a superiorității unor modalități de valorificare intra- şi extracurriculară a eposului folcloric, le-am adăugat câteva ipoteze particulare , conturate pe parcursul cercetării, în directă legatură cu obiectivele acesteia, în raport de care am stabilit criteriile şi indicatorii de validare a ipotezelor şi de realizare a obiectivelor.

Capitolul 5. *Organizarea şi metodologia cercetării*

> "Întrebarea care adeseori se pune: care **metode sau strategii** sunt mai valoroase – cele moderne sau cele clasice? - este o falsă întrebare şi ea ar trebui reformulată astfel: când şi în ce condiții o strategie este de preferat alteia? De regulă, mai multe proceduri sunt relevante pentru acelaşi obiectiv, dar în condiții diferite."(D. Potolea,1989,p.186)

5.1.Modul de organizare a cercetării

Considerăm că proiectarea, experimentarea şi validarea unor strategii educaționale care valorifică creația populară epică reprezintă un ansamblu flexibil de etape, cu potențial adaptativ la situațiile concrete ce presupune atitudine critică dar şi imaginație creatoare.

Am menționat, la începutul lucrării, preocupările pe care le-am avut pentru cercetarea basmului, anterioare implementării proiectului actual.

Planificarea şi monitorizarea cercetării s-au desfăşurat la Colegiul Național "Vasile Alecsandri" din Galați în perioada 2002-2008, după discuții preliminare cu colegi de diferite specializări despre conținutul experimentului şi despre necesitatea colaborării cu colectivul catedrei de limba şi literatura română de la Universitatea "Dunărea de Jos", cu cadre de la Inspectoratul Şcolar Județean şi C.C.D. Galați . Problemele descoperite (cu argumentări şi explicații) şi modalitățile în care ne-am propus să le rezolvăm au fost popularizate şi în cercurile metodice, dar şi într-un set de articole publicate în revistele "Convorbiri Didactice" (Bacău) şi "Şcoala gălățeană".

De peste 140 de ani, între bătrâne ziduri străjuite de carte şi ferestre deschise spre luminarea sufletelor, Colegiul nostru reuneşte **Şcoala Ardeleană** a lui I. Cetățianu, primul director din 1867, I.Tohăneanu, A. Frățilă, N. Abramescu, Fl. Ştefănescu - Goangă, Gh. Bogdan-Duică şi **Şcoala Dunăreană** a lui V A. Urechia, A.Holban, cu activitatea foştilor dascăli ai şcolii : G. Oprescu, Gh. Adamescu, Gh. Țițeica, N. Longinescu, I. Iordan, care i-au avut elevi şi pe Eremia Grigorescu, C. Ressu, I. Frunzetti, V. Madgearu, D. Cuclin etc. Şi astăzi, liceul care a dat peste 20 de academicieni îşi asumă însuşirile pe care B. P. Hasdeu i le atribuia patronului nostru spiritual, V. Alecsandri: "vesel, trist, viteaz, cuminte , răbdător, plin de speranță şi de credință, glumeț şi înțelept, ca poporul român însuşi."

Procesul cercetării noastre s-a derulat în următoarele secvențe:

Etapa I **Delimitarea temei , a problemei de cercetat**

– identificarea şi formularea operațională a temei de cercetat (prin evitarea alegerii unei probleme vaste, a repetării unor cercetări finalizate deja)

– realizarea informării şi documentarea bibliografică asupra problemei de cercetat (fundamentarea teoretică, studiul documentelor curriculare oficiale, valorificarea unor surse software)

Realizarea design-ului cercetării: formularea ipotezelor, stabilirea obiectivelor, elaborarea unui proiect al cercetării unitar şi coerent.

Etapa a II a **Organizarea şi desfăşurarea cercetării**: stabilirea timpului, locului, metodologiei de investigare, a modalităților de culegere a datelor,a resurselor umane (eşantioane experimentale şi de control, colaboratori), şi materiale.

- etape, activități specifice, modificări în derularea fenomenelor educaționale

Etapa a III a **Analiza, prelucrarea şi interpretarea datelor**, cu prezentarea parțială a rezultatelor experimentului.

- Elaborarea concluziilor finale; sugestii, propuneri, anexe

Etapa a IV a - **Redactarea, definitivarea formei şi prezentarea lucrării**.

- Valorificarea rezultatelor cercetării prin difuziunea în practica educativă a experienței dobândite

Stabilirea eşantionului de experimentare

Am preferat eşantionarea fixă / panel care, în cercetarea longitudinală, oferă posibilitatea culegerii rapide a datelor, capacitatea monitorizării efectelor unor intervenții educaționale şi prospectarea evoluției fenomenelor investigate.

Prin tehnica eşantioanelor paralele/echivalente, căreia îi corespunde un design experimental intersubiecți, am avut în vedere legea variației biologice, psiho-pedagogice, sociale: apropiere ca vârstă şi pregătire, numărul subiecților din fiecare clasă fiind aproximativ egal, predominând fetele, ca în majoritatea claselor, dar nu la mare diferență de numărul băieților. În funcție de speciile epice populare prevăzute de programă, am ales două clase a V a (una, colectiv de control – C.M. alcătuit din17 fete şi13 băieți, alta, colectiv experimental – C.E.- 16 fete, 14 băieți) pentru studierea speciilor basm popular, legendă populară şi snoavă (şi al baladei populare în clasa a VI a). La nivel liceal, am optat pentru două clase a IX a (una C.M., alta C.E.) egale numeric (15 fete şi15 băieți) pentru studiul basmului popular şi al baladei populare, specie care se reia din clasa a VI a în clasa a VIII a şi în clasa a XI a. Am considerat că suplimentarea numărului de subiecți din eşantion nu sporeşte reprezentativitatea acestuia, însă, dată fiind complexitatea experimentului, celor 60 de elevi de clasa a V a şi 60 de clasa a IX a li s-au mai adăugat 30 de copii din învățământul primar, 11 folclorişti (profesori, scriitori,

îndrumători culturali). 40 de elevi Au răspuns la chestionare: 40 de elevi, şi deşi chestionarul a fost transmis la 50 de profesori, dpar 20 dintre aceştia au răspuns la solicitare. Totalul subiecților cuprinşi în cercetarea de ansamblu depăşeşte 250 de persoane. Întrucât cele două tipuri de eşantioane nu se deosebesc semnificativ la începutul experimentului (loturile au şi acelaşi profil), diferențele constatate la sfârşitul acestuia le-am pus pe seama variabilelor independente, a factorilor experimentali, a modificărilor pe care le-am introdus numai la clasele experimentale, interesându-ne, ca variabile dependente, performanțele şcolare şi comportamentale ale elevilor. Din compararea nivelului de start (mediile şcolare ale subiecților cuprinşi în cercetare), a rezultat că sunt colective omogene, aproximativ egale ca valoare, deşi mediul de proveniență este eterogen (unii dintre liceeni fiind şi din mediul rural, chiar din județe diferite, ceilalți în majoritate provenind din familii de intelectuali). Precizăm că este liceul cu cea mai mare medie din județ la admitere şi care organizează concurs pentru intrarea în gimnaziu.

Pentru a fi siguri de echivalența grupelor, pe lângă verificarea scorurilor cu care au intrat elevii la gimnaziu (la sfârşitul clasei a IV-a au fost testați la română, engleză şi matematică) şi la liceu (în urma testării naționale) am realizat şi o evaluare la început de ciclu gimnazial şi liceal, în octombrie 2002, apreciind că de acuratețea metodologică în alcătuirea grupelor de subiecți depinde, în mare măsură, relevanța **rezultatelor (R)** pe care le vom obține şi, implicit, şi validarea experimentului. Mai mult, deoarece egalitatea absolută nu este posibilă, am considerat că nivelul claselor experimentale poate fi chiar ceva mai scăzut decât cel al claselor de control (cazul claselor a IX a), pentru a fi sesizate cât mai obiectiv efectele ameliorative ale intervenției, fapt confirmat şi de rezultatele testării finale.

Metodologia didactică utilizată în cazul **colectivelor - martor (C.M.)** a implicat **abordarea tradițională (MT)** a fenomenului educativ, prin metode expozitive: lecturarea textului, narațiunea, descrierea, explicația, discuția, exercițiul (la clasa a Va) prelegerea, comentariul literar (la clasa aIX a). **Colectivelor experimentale (C.E.)** li s-au adăugat, ca modalități de manipulare activă a variabilelor independente, **metode moderne, activ -participative (M M)**: lectura “dirijată”, jurnalul, învățarea prin dramatizare, jocul didactic (în special claselor a V a) şi jocul de rol, studiul de caz, proiectul, eseul, problematizarea, tehnici video, procesul literar, interviul, etc. cl. a IX a.

Am considerat că varianta experimentală cea mai adecvată posibilităților oferite de şcoala noastră este:

- Clasele a V a:

C. E. R1 MM R2 MM R3 MM R4 R5

C. M.	**R1**	**MT**	**R2**	**MT**	**R3**	**MT**	**R4**	**R5**
Evaluare inițială			***pretest***		***test***		***pottest***	***Evaluare finală***
4.oct. 2002			Basm 18 oct.		1noiembrie		29 noiembrie	
			Legendă 13 dec.		24 ian.2003		21 febr.	
			Snoavă 21 martie		4aprilie		6 mai	
cl. aVIa			Baladă 3 oct.2003		17 oct.		31 oct.	14noiembrie2004

- Clasele a IX a:

C. E.	**R1**	**MM**	**R2**	**MM**	**R3**	**MM**	**R4**	**R5**
C. M.	**R1**	**MT**	**R2**	**MT**	**R3**	**MT**	**R4**	**R5**
testare inițială			***pretest***		***test***		***pottest***	***Evaluare finală***
25oct.2002			Basm 1 XI 2002		22 XI		6 XII	
			Baladă17 I 2003		31 I		21II	7 III 2003

5. 2 Metode şi tehnici de investigare

Ca şi în cazul activităților educaționale, şi în cercetarea întreprinsă metodele şi procedeele nu au fost utilizate izolat, ci integrate unor sisteme metodologice complexe şi complementare de colectare a datelor, de măsurare, prelucrare statistico-matematică şi de interpretare a lor.

Dacă în acest capitol trecem doar în revistă metodele de cercetare folosite, aducem exemplificări detaliate în capitolul dedicat design-ului conținutului experimentului, fără a le confunda cu rezultatele obținute din experimentarea unor metode şi procedee (didactice!) moderne de receptare a eposului folcloric prezentate in capitolul 6.

5. 2. 1. Sistemul metodelor de culegere a datelor cercetării

a) <u>Metoda studierii materialului (bibliografic) de referință</u>

Clarificarea unor concepte ştiințifice am realizat-o prin studierea atentă şi critică a literaturii de specialitate, prin care am identificat şi analizat comparativ soluțiile propuse de alți cercetători şi practicieni pentru probleme asemănătoare încercând ca, prin atitudinea interactivă, reflexivă şi obiectivă adoptată, să nu pierdem din vedere faptul că originalitatea nu exclude dar nici nu se confundă cu valoarea autentică.

Colaborarea pe teme bibliografice începută cu biblioteca şcolii s-a extins la Biblioteca Județeană “V. A. Urechia”, Biblioteca Centrală Pedagogică “I. C. Petrescu”, Biblioteca “Panait Istrati” din Brăila, Biblioteca Universității “Babeş Bolyai” din Cluj, Biblioteca “Miorița” din

Câmpulung Moldovenesc, Centrul Educația 2000+, Centrul Cultural "Dunărea de Jos", Societatea Română de Radiodifuziune – redacția jocuri şi concursuri, Liceul de Artă "D. Cuclin" Galați, Arhiva Institutului de Etnografie şi Folclor "Constantin Brăiloiu" Bucureşti, etc. N - am omis aprecierea unor posibilități oferite de computere: biblioteci electronice, pagini web, produse sowftare destinate autoinstruirii şi (auto)evaluării. Pe baza lor, am alcătuit, pentru fiecare specie epică studiată, un **repertoar bibliografic minimal pentru elevi (gimnaziu / liceu).**

b) Metoda documentării, ca demers critic activ, ne-a permis inventarierea datelor şi a rezultatelor referitoare la tema cercetată, aprecierea stadiului atins de cercetările anterioare, păstând permanent un echilibru între cultura de specialitate şi cea pedagogică şi metodică prin participarea la strategii de formare, la simpozioane, corespondență cu centre culturale, etc.

c) Metoda comparativă a inclus tehnica analizei comparative a conținutului programelor şi manualelor; studierea materialelor metodice auxiliare, care ne-au permis să observăm sincronic şi diacronic abordări în timp şi spațiu ale eposului folcloric, teorii şi practici pedagogice diferite, asemănări şi deosebiri privite constatativ, dar şi prospectiv, cu intenția unor îmbunătățiri măsurabile, deliberate şi durabile.

Cercetarea documentelor curriculare oficiale, care reprezintă şi o sursă de documentare, a urmărit *Curriculumul Național pentru învățământ obligatoriu. Cadru de referință;* am comparat planuri-cadru ale diferitelor cicluri de învățământ, programe şcolare, norme metodologice, ghiduri metodice, îndrumătoare şi nu în ultimul rând manuale alternative. Am studiat şi am făcut propuneri de planificări calendaristice, proiectări ale unor unități de învățare, fişe/rapoarte de evaluare a activității didactice, referate, monografii, dicționare, etc.

Ca metodă de cercetare şi de intervenție psihopedagogică, **studiul de caz**, a stat la baza tehnicilor de consiliere şi de formare comportamentală pentru găsirea unor modalități de construire şi operaționalizare a curriculumului unui curs opțional, a unor modele experimentale sau tipare configurative de învățare moderne. Spre exemplificare, am propus la cercul metodic **o modalitate de design instrucțional al unei unități de învățare despre eposul folcloric** , pe care o prezentăm la subcapitolul 6.1.

Nu mai puțin interesantă, deşi aparent mai simplă, este compararea întrebărilor de la acelaşi text, aflate în manuale alternative diferite (ex. ***Miorița*** în manualul pentru clasa a X a al Ed. Humanitas şi în manualul Ed. Corint) pentru a deduce logica autorilor de manuale, intențiile metodologice urmărite : trezirea şi cultivarea intereselor cognitive, formarea abilităților de gândire prin deprinderea progresivă a unor strategii de perfecționare a **gândiriri logice**

(noțiunea) **interogative** (punerea întrebărilor) **argumentative** (exprimarea şi susținerea punctelor de vedere) **critice** (dezbaterea, evaluarea şi corectarea ideilor).

d)<u>Metoda cercetării experimentale</u>, ca observație provocată, a constat în testarea/verificarea ipotezei, conştienți că, atât confirmarea cât şi infirmarea ei reprezintă, pentru învățământ, un spor de cunoaştere.

În următorul capitol, prezentăm un experiment didactic de lungă durată, colectiv, natural , desfăşurat în context şi ambianță educaționale obişnuite: clasă, şcoală, familie, etc.

Varietatea modalităților de valorificare didactică a eposului folcloric pe care o propunem reprezintă o manipulare activă a variabilelor independente în vederea modificării variabilelor dependente (rezultatele). Schimbările pe care le-am introdus la colectivele experimentale pentru a studia efectele sunt prestabilite şi, deci, sunt independente de orice se întâmplă în experiment (aplicarea unor programe de acțiuni participative: brainstormingul, variante de lectură şi de analiză a textului folcloric, proiectul, portofoliul, investigația intra, inter şi transdisciplinară etc. Ceea ce ne-a interesat a fost în ce măsură intervenția noastră a influențat performanțele şcolare şi comportamentale ale elevilor.

Dată fiind complexitatea conținutului experimentului, (programului experimental), pentru a evita riscul creării unui dezechilibru în structura capitolului, am crezut de cuviință să prezentăm "Design-ul conținutului experimentului" într- un capitol de sine stătător, capitolul 6, pentru a detalia posibilități de revigorare a **miracolului educativ al "poveştii",** întrucât constatăm că, din păcate, blazarea şi neînțelegerea idealurilor copiilor nu se pot pune numai pe seama părinților, ci şi a unor educatori:

"*Dați-ne poveşti*, zic copiii, *dați-ne aripi, ajutați-ne, voi, care sunteți tari şi mari, să zburăm în depărtări, clădiți-ne palate de azur, în grădini fermecate, arătați-ne cum se plimbă zânele sub razele lunii…* La asemenea cereri, părinții ar răspunde aşa: *Să profităm de curiozitatea şi setea lor. Să ne prefacem că le clădim castelele care-i bucură, dar aşa cum ştim noi, că doar de aceea suntem deştepți. În palatele lor vom aşeza săli de curs bine camuflate, în grădinile lor vom planta zarzavaturi pe care ei le vor lua drept flori; prefăcându-ne că le spunem mai departe poveştile doicii, le vom spune poveşti cum ştim noi. Cum ei sunt naivi, nici n-au să prindă de veste.*" (P. Hazard, 1974, p. 390) .

<u>e) Metoda observației</u> atente, active şi sistematice am folosit-o ca participant la activitățile şcolare şi extraşcolare, prin înregistrarea, selectarea şi interpretarea datelor relevante (comportamente non-verbale, spațiale, extra-lingvistice, lingvistice). Protocolul de observație a cuprins:

- observație transversală (am urmărit toți subiecții în perioada unităților de învățare fixate)

- contextul observației (formal, nonformal sau informal): data , locul, cadrul tematic, etc.
- eşantioanele implicate
- instrumentarul: fişe, grile, liste
- indicatori observaționali: criterii de urmărire individuală sau colectivă a competențelor
- modalități de consemnare, valorificare şi interpretare a observațiilor

Un exemplu îl constituie pilotarea criteriilor de evaluare la clasa a VIII a, colectiv experimental ; după studierea criteriilor S.N.E.E., am elaborat instrumente de lucru: fişe individuale după modelul reprodus în anexe (G.Meyer, 2000 p.66,82) probe orale sau scrise. Fişa de observare a unei lecții a cuprins punctaje (calificative) pentru:

- evaluarea activității profesorului (stilul didactic)
- evaluarea activității şi atitudinii elevilor
- evaluarea achizițiilor şi a capacităților elevilor
- evaluarea utilității celor învățate
- dotare; resurse; diferențierea (individualizarea) instruirii

Prefață şi prilej de intersectare a tuturor componentelor sistemului metodologic al cercetării, **observația** ne-a permis înregistrarea, selectarea şi interpretarea demersurilor didactice.

Autoobservația (investigarea propriilor experiențe trăite care condiționează gândirea şi predarea reflexivă) componentelor portofoliului profesorului: proiecte de activitate didactică, rapoarte de monitorizare a activității didactice, fişe de autoevaluare etc. ne-a ajutat să promovăm în demersul didactic, prin interogația retrospectivă şi prin cea prospectivă la care am ajuns prin reflecția **despre** acțiune, **în** acțiune şi **pentru** acțiune. La nivelul grupului de lucru (elevi, profesori, etc.) s-a realizat un proces de "autoreflecție colaborativă." (L. Cohen, L. Manion,1998, p. 190)

Fişei de urmărire colectivă a competenței elevului (răspunsuri la întrebări puse în legătură cu un text cu dominantă narativă) i-am adăugat fişa de urmărire individuală a competenței scripturale reprodusă în anexe şi o

Grilă de observare a manifestărilor comportamentale ale grupului :

Comportament observat	Da	Nu	Comentarii
Formularea întrebărilor de către toți membrii grupului			
Emiterea de mesaje de către toți membrii grupului			
Toți membrii grupului au înțeles ce au de făcut			
Fiecare a avut posibilitatea să- şi spună cuvântul			
Fiecare i-a ascultat atent pe ceilalți			
Fiecare i-a încurajat pe ceilalți să se implice			

Fiecare a avut o sarcină distinctă în grup			
Fiecare s-a asigurat că toți au realizat sarcina			
Fiecare a jucat rolul stabilit			

f) Metoda analizei conținutului produselor activităților subiecților educației a avut în vedere, deopotrivă: **procesele** de căutare, informare, documentare, cercetare, testare, colectare, prelucrare şi interpretare a datelor, **produsele** intelectuale sau/şi materiale ale activității şcolare şi extraşcolare (portofolii, caiete, jurnale de lectură, fotografii, eseuri, albume, traduceri, spectacole, "târgul" de carte, etc.

g) Metoda sondajului de opinie, a convorbirii (comunicării directe): ancheta, chestionarul, interviul (convorbirea).

În urma aplicării chestionarelor de evaluare, am discutat cu elevii observațiile reieşite din **chestionarul individual** :

1. Prin rezolvarea acestei sarcini, am învățat : a) b) c) d)
2. Pe parcursul rezolvării sarcinii , am avut dificultăți la : a) b) c) d)
3. Cred că mi-aş putea îmbunătăți performanțele dacă : a) b) c) d)
4. Am fost impresionat pozitiv de : a) b) c) d)
5. Cred că activitatea mea poate fi apreciată cu : a) nota b) calificativul

O altă cale de formare şi de cunoaştere a opiniilor elevilor din colectivele experimentale despre valoarea eposului folcloric o reprezintă corespondența lor cu personalități din domeniul folcloristicii, de la care au primit numeroase sugestii. Aceia dintre ei care au avut chiar inițiativa întocmirii unui chestionar pe tema de mai sus au motivat în prealabil de ce şi cui l-au adresat. Răspunsurile le reproducem în anexe.

Unul dintre sondajele de opinie l-am realizat cu elevi de cl. a VIII a incluşi sau nu în C.E. şi cu profesori, pe tema caracterizării unui personaj de baladă. Le-am prezentat cele şase tipuri de întrebări care urmează taxonomia lui Bloom:

1. literale (să recunoască, să numească să demonstreze, etc.)	Care sunt personajele textului? Ce face personajul X?
2. interpretative (să explice, să rezume, să demonstreze, etc)	Cum explici gesturile personajelor? Ce rol au imaginile artistice din versurile….?
3. de aplicare (alege, utilizează)	Cum vei utiliza….?
4. de analiză (compară, clasifică)	Ce tipuri de figuri de stil întâlneşti în…?
5. de sinteză (specifică, propune)	Care este mesajul textului?

6. evaluative (judecă, argumentează) Cum apreciezi atitudinea personajului?

Am utilizat **ancheta bazată pe chestionare** scrise (adresate elevilor de liceu din colectivul experimental, profesorilor care predau la gimnaziu sau la liceu, indiferent de specialitate) centrate pe aspecte care facilitează realizarea unei cercetări extensive prin culegerea informațiilor de la mai mulți indivizi, consemnarea opiniilor, a sugestiilor, etc. Instrumentul specific folosit este chestionarul care, după partea introductivă conține întrebări (factuale, de opinie, de cunoştințe, deschise, închise, mixte) în concordanță cu tema şi ipotezele cercetării, formulate în limbaj accesibil. Conținutul chestionarelor îl prezentăm în capitolul următor.

h) Metoda testelor (ca probe standardizate, ştiințifice, obiective, de evaluare a progresului şcolar, scurte, rapide, măsurabile ca ansamblu de itemi) şi-a dovedit validitatea (prin informații despre variabila măsurată) şi fidelitatea (gradul de constanță).

După cum am precizat, atât **colectivelor-martor (C.M.)**, cât şi **colectivelor experimentale (C.E.)** gimnaziale sau liceale li s-au aplicat o evaluare inițială şi o evaluare finală, şi câte un pretest, un test, şi un posttest pentru fiecare specie epică populară studiată (basm, baladă, legendă, snoavă). Toate au fost probe de evaluare standardizate, ştiințifice, obiective în ceea ce priveşte condițiile de aplicare, formularea răspunsurilor, criteriile de apreciere a rezultatelor, păstrarea identității itemilor.

Am mai utilizat în cercetare, ca probe de evaluare scrisă, lucrările şi temele scrise efectuate acasă.

5. 2. 2. Sistemul metodelor de prelucrare statistico-matematică a rezultatelor cercetării

Analiza corelațională

O importantă metodă de analiză cantitativă a relațiilor statistice existente între fenomene este analiza corelațională folosită în cercetările psihologice şi în cele pedagogice, ea asigurând şi reflectarea mai precisă a relațiilor calitative. Scopul utilizării coeficienților de corelație este evaluarea gradului de interdependență dintre variabile(rezultate), exprimarea lor numerică. În studierea legăturii dintre anumite aspecte sau însuşiri, am plecat de la **variația paralelă** a rezultatelor şi am căutat să desprindem natura acestei legături pe baza unei analize calitative, ştiind că relațiile de interdependență sunt foarte complexe.

Aşa-numitele **"metode neparametrice"** au ca principală caracteristică eliminarea ipotezei privind tipul curbei de distribuție, oferind astfel posibilitatea unor estimări la cele mai variate feluri de distribuție. Deoarece în cazul metodelor neparametrice nu se lucrează cu valorile

caracteristicilor, ci cu anumite simboluri sau cu un număr de ordine (rang), aceste metode permit măsurarea intensitatii legăturilor atât pentru caracteristicile cantitative cat si pentru cele calitative. Toate au ca obiectiv similar a pune în evidență în ce măsură variabila independentă corespunde unei modificări la nivelul variabilei dependente.

Variabila independentă este una de tip nominal, dihotomică (pre/post, grup de cercetare / grup de control) în timp ce variabila dependentă se măsoară pe o scară de interval / raport.

Definirea matricelor de specificație :

Conform schemei clasice a experimentului, aspectele prezentate în ipoteze ca factori (**pretest**) au fost transpuse, în plan experimental, ca variabile independente, iar aspectele prezente în ipoteze ca efecte (**posttest**) au fost transpuse ca variabile dependente.

Metoda analitică a calculului coeficientului de corelație

În determinarea coeficientului de corelație simplă (parametric), **r**, pentru evaluarea gradului de legătură (interdependență) dintre variabile/rezultate şi exprimarea lui într-o formă numerică, am folosit formula :

$$r = \frac{\sum_{i=1}^{n} (xi - \bar{x}) \cdot (yi - \bar{y})}{n \cdot \delta x \cdot \delta y}$$

Sau :

$$r = \frac{\sum_{i=1}^{n} (xi - \bar{x}) \cdot (yi - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^{n} (xi - \bar{x})^2 \cdot \sum_{i=1}^{n} (yi - \bar{y})^2}}$$

Unde :

$\underline{x}i$ si $\underline{y}i$ reprezintă rezultatele obținute prin aplicarea unor probe;

x si y – mediile celor două distribuții;

δx si δy – abaterile medii pătratice ale celor două distribuții

n - numărul elementelor

Observație: Am renunțat la valorile cu apariție nulă, întrucât distorsionează imaginea, crescând numărul gradelor de libertate.

Teoria verificării ipotezelor statistice consideră că parametrii statistici ai unei populații pot fi calculați doar **cu aproximație,** pe baza rezultatelor obținute din experimente. În acest fel, valorile reale se încadrează între anumite limite în funcție de mărimea eşantionului şi de precizia dorită. În cazul când valoarea lui **r** este pozitivă, respectiv cuprinsă între 0 şi+1,

corelația, legătura dintre variabile este pozitivă, directă, ambele variind în acelaşi sens (dacă una creşte, şi cealaltă are tendința de a creşte, în medie).

Pentru generalizarea datelor obținute din eşantioane, am folosit o serie de procedee ce pot fi grupate pe două categorii de probleme: de estimație şi de comparație. Am utilizat noțiunea de **ipoteză statistică** pentru ipoteza care se avansează în legătură cu parametrii unei repartiții sau cu tipul repartiției unor variabile aleatoare. Noțiunea de **ipoteză nulă** (ipoteza de zero) admite presupunerea că între parametrii celor două colectivități studiate nu există nicio diferență şi se calculează valabilitatea acestei ipoteze.

Deoarece indicii eşantionului constituie estimări ale indicilor colectivității, luându-i ca bază pe primii, comitem o eroare a cărei valoare probabilă trebuie să fie cât mai mică.

A. Probleme de estimație

Referitor la semnificatia unui coeficient de corelație, se naşte întrebarea dacă cel găsit într-o cercetare experimentală permite enunțarea existenței unei corelații dintre fenomenele respective. Pentru răspuns, folosim noțiunea de **coeficient de corelație critic** (adică valoarea minimă pe care o poate lua un coeficient de corelație experimental pentru a putea fi socotit semnificativ; este cel mai mic coeficient de corelație semnificativ) .

Pentru citirea tabelului valorilor semnificative pentru **r** am folosit ca reguli:

- numărul gradelor de libertate(G) este egal cu numărul subiecților(S) minus două unități:

G = S – 2

- dacă avem un număr de grade de libertate situat într-un interval între gradele de libertate din tabel, se citeste valoarea lui **r** care corespunde limitei superioare a intervalului.
- când testăm semnificația coeficientului de corelație negativ, facem abstracție de semnul algebric, luându-l, deci, în valoare absolută.

Pentru uşurarea evaluării semnficației coeficientului de corelație **r,** fost creat un tabel special cu praguri de semnficație care poate fi folosit fără a mai fi necesară utilizarea formulei. (Anexa 4 din vol. Marian, Popa, "Statistică psihologică cu aplicații SPSS, Ed. Universității Bucuresti, 2004)

Întrucât valoarea coeficienților de corelație s-a situat în zone negative sau în zone ce infirmă ipoteza de corelație – calcul coeficientului **t** nu îşi are rostul.

B. Probleme de comparație

În cazul problemelor de comparație statistică, folosirea "testului **Z**" şi a "testului **t**" pentru compararea mediilor, a "criteriului χ^2" pentru compararea frecvențelor, se bazează pe intervenția "ipotezei nule", care atribuie numai întâmplării tendințele şi relațiile constatate. Dacă

probabilitatea obținerii unui rezultat semnificativ pe baza ipotezei nule este foarte mică, respingem aceasta ipoteză şi acordăm încredere ipotezei specifice.

Practic, pentru alegerea valorii critice am acceptat, ca reguli convenționale:

1. Se acceptă ipoteza nulă dacă diferența între parametri nu depăşeste valoarea critică cu o probabilitate mai mică decât 95%. În acest caz, diferența este considerată nesemnificativă, datorată factorilor intâmplători.

2. Se consideră că rezultatul este îndoielnic dacă probabilitatea este cuprinsă intre 95 si 99%.

3. Dacă diferența dintre parametri depăşeşte valoarea critică cu o probabilitate mai mare de 99%, ipoteza se respinge, concluzionandu-se că diferența constatată este semnificativă.

Trebuie făcută distincția între eşantioanele independente si eşantioanele corelate. Alegerea a două clase paralele în scopul comparării poate fi făcută în două feluri:

a) cele două eşantioane (clase), alese în mod independent au o compoziție nedeterminată pe baza unei probe prealabile

b) când se constituie eşantioane corelate (asociate) fiecărui element din primul eşantion îi va corespunde un element din celălalt eşantion (perechi de elemente)

Studiind eficiența comparativă a două tipuri de metode de învățare (tradiționale si moderne), am constituit două grupe de aproximativ acelaşi nivel educativ şi cu acelaşi număr de elevi. Aceeaşi situație există şi în cazul în care acelaşi grup de subiecți este supus în două momente diferite la două probe diferite (cum ar fi înainte şi după acțiunea unui anumit factor experimental)

Criteriul χ^2

Folosind "criteriul χ^2", dacă vom consemna reuşita sau nereuşita la o probă, vom obține o clasificare dihotomică a subiecților, ne vom referi la semnificația diferenței dintre frecvențe.
Gruparea răspunsurilor date de elevii celor două colective: experimental şi de control :

Felul răspunsurilor	Colectiv experimental	Colectiv de control	Total
Corecte	a	b	
Greşite	c	d	
Total			

În cazul tabelului cu patru celule, valoarea lui χ^2 poate fi calculată şi doar pe baza frecvențelor observate (f_o), utilizând formula:

$$\chi^2 = \frac{(ad - bc)^2 \cdot T}{(a+b)(c+d)(a+c)(b+d)}$$

unde :

a, b, c, d – frecvențele observate

T - totalul general

numitorul – produsul celor patru totaluri marginale .

Valoarea calculată a lui χ^2 se compară cu cele cuprinse într-un tabel special (anexă) şi dacă este mai mare, se infirmă şi se neglijează ipoteza nulă şi se acceptă ipoteza specifică, diferențele dintre frecvențe fiind statistic semnificative la pragul de semnificație P<0,05 (şansele ca rezultatele să se datoreze strict întâmplării sunt mai mici de 5%) .

Tehnici de organizare, sistematizare şi prezentare a rezultatelor

Nivelurile sau valorile **calitative** ale variabilelor (exprimate prin cuvinte) sunt studiate de tehnici statistice nonparametrice, iar valorile **cantitative** (exprimate prin numere) de statistica parametrică. La gruparea datelor în tabele statistice, am ținut seamă de amplitudine (întinderea scării de valori, variația posibilă) şi frecvența absolută a valorilor (de câte ori se repetă). În tabele analitice am consemnat rezultatele individuale ale subiecților, iar în cele sintetice concentrarea datelor în formă grupată. Diagramele de comparație le-am folosit pentru confruntarea seriilor paralele de rezultate obținute la teste de două eşantioane de subiecți. Am urmărit pentru fiecare item al pretestului, testului şi posttestului variația rezultatelor față de total, semnificația relației dintre media aritmetică şi abaterea standard.

Convinşi că măsura eficienței oricărei pedagogii o constituie educatul şi modalitatea de integrare a metodei în proiectul cercetării, de combinare cu celelalte componente ale acestuia, considerăm că influențele educative nu constau doar în performanțe riguros cuantificabile şi măsurabile, ci şi în acte de conştiință şi de comportament care nu pot fi cuprinse în tipare exacte, deoarece ”în cercetările pedagogice, anumite schimbări, de exemplu introducerea a noi modalități de lucru, a unei metode etc., asigură diversificarea ofertei didactice şi ameliorarea procesului de predare - învățare, chiar dacă din punct de vedere statistic diferențele dintre rezultate nu sunt statistic semnificative ...”(M. Bocoş, 2005, p. 187)

<u>Capitolul 6</u>. *Design-ul conținutului experimentului*

“ În istoria culturii noastre, va apărea ca o revoluție

copernicană să începem să acceptăm ideea că ceva“ altfel“ decât modul nostru nu înseamnă obligatoriu ceva greşit, ci pur şi simplu, **altfel**.”

(Godela Unseld, 1979)

Acest capitol cuprinde: unități de conținut referitoare la tema abordată, unități curriculare complementare (adăugate de noi), unități de conținut extracurriculare, metodologie didactică supusă experimentării, testări.

6.1 . Unitățile de conținut curriculare prevăzute în programele şcolare gimnaziale nu acordă un număr de ore studierii eposului folcloric, ci doar: ”Se sugerează ca textul de bază să nu depăşească, de regulă, o pagină. Din textele mai lungi, pot fi oferite fragmente semnificative, lectura integrală urmând a constitui obiect al lecturii personale a elevilor. Lista de mai jos oferă sugestii orientative autorilor de manuale şi profesorilor. Aceştia pot alege şi alte titluri care să respecte următoarele criterii: valoric- estetic, stilistic, formativ” (CNC, aria curriculară “Limbă şi comunicare”, 1999, p.13). Este omis criteriul particularităților de vârstă. Speciile epice populare sunt repartizate astfel :

Clasa a V-a

Basme populare, texte recomandate – ***Greuceanu***, ***Sarea în bucate***, ***Prâslea cel voinic şi merele de aur*** (inclus în manualele Ed. Humanitas, All, Teora) şi ***Aleodor Împărat*** (Ed. Petrion)

Legende populare – ***Povestea ciocârliei*** (Ed. Teora, fără a preciza că este legendă populară), ***Dreptatea lui Ţepeş*** (Ed.All), ***Dragoş Vodă*** (Ed.Humanitas) în curriculum apare ***Descălecatul şi Legenda lui Traian şi a Dochiei***

Snoave recomandate – ***De-ale lui Păcală***, ***Păcală avocat*** (Ed.Teora) ***Boierul şi Păcală*** (Ed. Humanitas)

Clasa a VI a

Balada populară, recomandate – ***Toma Alimoş*** (All), ***Constantin Brâncoveanul*** (EDP) ***Pintea Viteazul*** (Ed.Humanitas)

Clasa a VII a NIMIC! (este unul din motivele pentru care propunem opționalul de folclor la această clasă)

Clasa a VIII a

Balade populare, recomandate – ***Miorița*** (Ed.Humanitas, Corint)

Clasa a IX a

Balada populară – ***Monastirea Argeşului*** (Ed.All)

Legenda populară – ***Mina din Părăul cel Mare*** (Ed.Humanitas), Texte reluate!

Albina, ariciul şi munții (Ed.Humanitas)

Clasa a XI a

Balada populară – ***Miorița*** (Ed.Corint) ←

Monastirea Argeşului (Ed.Corint) ←

Clasa a XII a – Temă pentru dezbateri şi sistematizări: "Tendințe de autodefinire în cultura română: "literatura națională" şi literatura populară".

După ce a trecut în revistă la clasele a V-a şi a VI-a principalele specii ale eposului popular (basmul, legenda, snoava şi balada), programa gimnazială nu prevede nimic în acest domeniu pentru clasa a VII-a, iar la clasa a VIII-a reia conceptul de "baladă" prin studiul "Mioriței". Chiar şi în varianta cerută de manualul Editurii Humanitas, este greu (şi inutil!) ca elevul să înțeleagă problematica filozofică a "atitudinii baciului moldovean în fața vieții şi a morții".

Pentru a evidenția relația proiectare-planificare, am propus cercului metodic al profesorilor de gimnaziu ca studiu de caz:

O modalitate de design instrucțional al unei unități de învățare despre eposul folcloric

Delimitarea unității de învățare am realizat-o prin stabilirea **temei** pe baza lecturii atente şi personalizate a programei.

Proiectul unității de învățare, individual şi flexibil, l-am conceput ca instrument pragmatic al proiectării eficiente pe termen mediu şi lung. Unitățile de învățare le-am proiectat periodic, pe parcursul anului, ele contribuind periodic la reglarea planificării inițiale.

Variantă de proiectare aplicată la clasa a V-a (C.E.) pentru unitatea de învățare **Basmul** (U9 în planificare)

Detalieri de conținut	**Obiective de referință**	**Activități de învățare**	**Resurse**
I. Textul ales "Prâslea..."	2.2		2 ore
Plăcerea lecturii	1.1	-ex. de selectare a informațiilor noi dintr-un text ascultat	
-Basmul – creație populară			
II. Observarea textului			1 oră
Vocabular, construcții sintactice specifice limbii vorbite	2.1 4.2 2.3	-ex. de determinare a sensurilor unor cuvinte şi de explicare a lor şi a	

		diferenței dintre pronunția regională şi cea literară	
III. Explorarea textului			3 ore
1.Timpul şi spațiul întâmplărilor	4.4.	-ex de caracterizare sumară a personajelor	-caiet special
2.Personajele	3.2	-ex. de recunoaştere a partilor unui text, a modurilor de expunere	-sală multimedia
3.Eroul basmului	2.3.	-ex. de selectare şi de tilizare a conectorilor textuali	-teste, ghid caiet de lucru
4. Situații specifice basmului		-activități de grup în care elevii să pună întrebări şi să dea răspunsuri referitoare la textul citit	
IV. Interpretarea textului			2 ore
1. Semnificații ale basmului	4.4.	-ex. de identificare şi ordonare a secvențelor narative dintr-un text dat	
2. Limbajul basmului popular (sistematizare)	4.4.	-ex. de relatare la persoana a III-a, de rezumare a unui fragment, text epic, de transf. a unor secvențe dialogate în povestire	-caiet special
V. Invitație la lectură (fragmente de basme" culte" pentru comparație	3.2.	-ex. de discutare a textelor citite în funcție de parametrii: cine, când, unde, cum" "interpretați", "ce credeți despre", formulați altfel"etc.	1 oră -jurnal de lectură - proiecte

Din discuții, a reieşit că, în proiectarea unei lecții pentru **<u>dezvoltarea gândirii critice</u>** , urmărim :

a) **Înainte** de lecție:

Motivația: importanța şi valoarea lecției, legătura cu sistemul anterior şi posterior de lecții, ocazia oferită de lecție pentru exersarea gândirii critice

Obiectivele: cunoştințe şi semnificații explorate sau transmise pe care elevii le pot valorifica

Condiții prealabile: ce ştie şi poate face elevul pentru a putea învăța lecția

Evaluare: ce dovezi vor exista că elevul a învățat lecția

Resurse materiale: managementul timpului

b) **În timpul** lecției

Evocarea – implicarea elevilor în încercarea de a-şi aminti ce ştiu despre subiectul dat; activarea celor care învață prin trezirea interesului pentru scopul explorării subiectului.

Realizarea sensului: susținerea interesului elevilor în monitorizarea propriei înțelegeri, implementatrea noilor informații în sistemul celor deja cunoscute.

Reflecția – exprimarea cu propriile cuvinte a ideilor şi informațiilor noi, generarea unui veritabil schimb de opinii.

c) **După** lecție

Extensie - ce s-ar mai putea învăța pornind de la această lecție? Ce ar trebui să facă elevii după terminarea lecției?

Suportul de curs ***Lectura şi scrierea pentru dezvoltarea gândirii critice*** (J. L. Steele, K. S. Meredith, 1998) ne-a oferit un text **, " Ivan şi pielea de focă ",** pe care l-am propus spre ilustrare la opționalul clasei a VII a, (C.E.) într-o lecție pe parcursul căreia le-am precizat elevilor că li se va cere să participe la discuții, să citească un text scurt şi să răspundă în scris la întrebări. Lecția a fost destinată testării unor modele de strategii care pot fi folosite, după adaptare, în predare. Am început cu o **predicție pe baza unor termeni dați**. Le-am explicat elevilor că urmează să citească o poveste populară pe care o spun pescarii care locuiesc pe țărmul mării, în nordul îndepărtat al Scoției, şi le-am atras atenția că vor întâlni în text patru termeni **piele de focă**, **țărmul mării**, **cufăr încuiat** şi **căsătorie**. După trei minute de gândire, fiecare elev şi-a imaginat o poveste cât mai interesantă sugerată de termenii menționați. Pasul următor: după alte trei minute, s-au intors spre colegii de alături şi le-au spus la ce s-au gândit. Împreună cu aceştia, în cinci minute, au formulat un rezumat al poveştii pe care se aşteptau să o audă. Două perechi de elevi şi-au prezentat versiunile în fața clasei, iar în timpul lecturii au reținut asemănări şi deosebiri dintre povestea imaginată de ei şi cea pe care o vor citi.

Înainte de a se trece la lectura poveştii fiecărei perechi, elevii au fost preveniți că trebuie să se oprească în timpul lecturii pentru a face **predicții** şi a le verifica după modelul pe care l-au notat de pe tablă în caiete:

Tabelul predicțiilor

Partea	Ce crezi că se va întâmpla?	Ce dovezi ai?	Ce s-a întâmplat?
I			
II			
III			
IV			

După lectura fiecărei părți a poveştii, în pauza de două minute, s-a completat tabelul de mai sus. A urmat **discuția bazată pe investigația comună**. Ea a depăşit cadrul opiniilor personale ale elevilor, concentrându-se asupra problemelor ridicate de textul propus**.** La întrebarea**: "Ar fi fost mai bine dacă Ivan n-ar fi luat pielea de focă?"** fiecare si-a exprimat oral părerea, în timp ce am consemnat pe o planşă răspunsurile diferite. Pentru încurajarea dezbaterilor, dacă un elev a dat răspunsul A, altul B, unei a treia persoane i-am cerut să spună cu care din cei doi este de acord şi să argumenteze de ce, sau le-am propus primilor doi să spună unde nu sunt de acord şi de ce. Le-am repetat, de câte ori a fost nevoie, să lege răspunsul de textul dat.

Am consemnat obiectiv răspunsurile, fără să sugerăm că am prefera un răspuns sau altul. După rezumarea răspunsurilor la prima întrebare, am discutat, în aceeaşi manieră şi altele: "De ce a vrut autorul ca Ivan să audă cântecele şi să vadă fumul în primele două dăți, dar să găsească peştera şi femeia-focă doar a treia oară? De ce povestitorul ne transmite atât de puține date despre părinții lui Ivan? Consideră oare autorul că Ivan a fost pedepsit că a ascuns pielea de focă de soția lui? De ce vrea autorul ca Ivan să-şi găsească soția în iunie şi s-o piardă în decembrie? "

În finalul lecției, elevii au fost îndemnați să-şi reamintească poveştile imaginate de ei pornind de la cei patru termeni dați şi să precizeze asemănările dintre povestea lor şi cea pe care au citit-o. Discuțiile s-au desfăşurat firesc, eficient şi atractiv, având ca rezultat concret **un portofoliu de 30 de "poveşti" aflate într-o "unitate în diversitate".**

Tiparele configurative pe care le-am aplicat în proiectarea lecției urmărind corectarea unor carențe ale variantei clasicizante prin integrarea fiecărei activități într-un proces şi explicitarea strategiilor de predare – învățare sunt :

Modelul "Evocare – Realizarea Sensului – Reflecție" (E. R. R.) exemplificat mai sus, integrează învățarea în orizontul cunoştințelor şi preocupărilor elevilor, subliniind caracterul ei procesual.

Apropiate de cel ilustrat mai sus sunt şi alte modele configurative care îşi propun explicitarea procesului de învățare:

Modelul "învățării directe şi explicite" (J. Giasson, 1990) are drept scop învățarea strategiilor de înțelegere a textelor literare pentru dezvoltarea autonomiei elevului şi transformarea lui în lector competent. Etapele lecției sunt centrate pe:

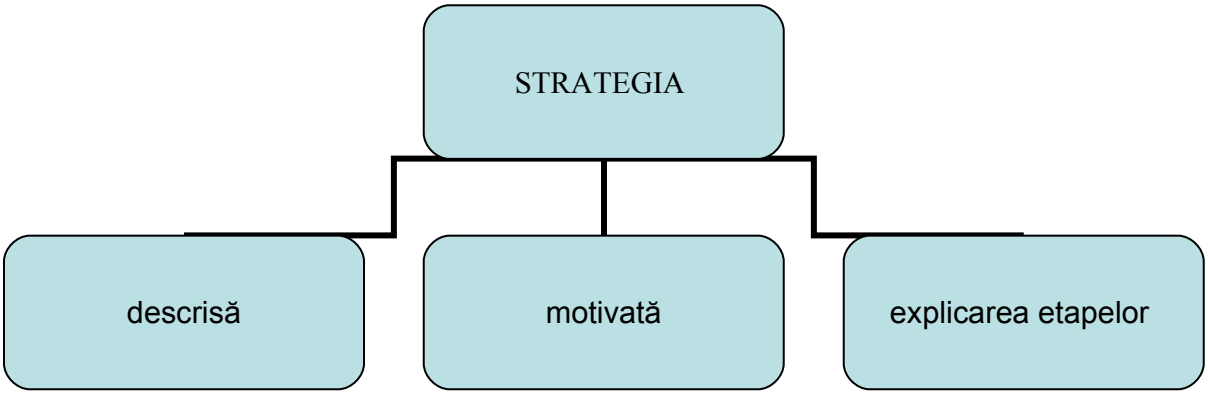

Această structură am aplicat-o învățării de strategii şi proceduri ca : deducerea sensului cuvintelor din context, extragerea ideilor principale, rezumarea, realizarea de schițe logice, diagrame, intertretarea unor fotografii, etc. Am folosit acest model când am studiat varianta Alecsandri a ***Mioriței***, în clasa a IX-a.

Un alt model experimentat este **"Ştiu – Vreau să ştiu – Am învățat"**, creat de Donna Ogle (1986) cu scopul lecturării textelor expozitive . Modelul l-am structurat în cinci etape :

Ce ştiu despre Subiect	Ce vreau să ştiu	Începutul învățării noilor conținuturi	Ce am învățat	Ce altceva aş dori să aflu despre subiect
Situație de plecare (actualizare prin "idei-ancoră" evocare	Aspecte ce doresc să le cunoască în timpul activității	Confruntarea cu noile cunoştințe în diferite forme	Ce s-a dobândit prin procesul de învățare	Extinderea învățării pe întrebările care nu au avut răspuns

Aplicându-le in studierea basmului, am realizat listarea întrebărilor prin activitate în perechi. Am luat de la fiecare pereche câte o întrebare despre cunoştințele pe care doreşte să le lămurească şi am completat rubrica pe tablă, stimulându-le astfel interesul pentru studiul textului din manual. Am adăugat propriile aspecte pe care am vrut să le cunoască şi cărora le-

am căutat o formulare incitantă. Întrebările au scos la suprafață frământările lor din care am observat că gândesc profund asupra problemelor.

Modelul "învățării prin explorare şi descoperire"

După etapele pe care le cuprinde, acesta constă în juxtapunerea celor trei **E: E**xplorare, **E**xplicare**, E**xtindere .

În folosirea unor strategii activ-participative şi interactive, ne-am bazat pe adaptarea formelor şi metodelor de lucru care să asigure o creştere a valorii formativ-educative a învățării. Aceasta depinde şi de concepția pedagogică proprie a practicianului, de aprecierea obiectivă a competenței personale şi a resurselor umane pe care le antrenează şi a celor materiale de care dispune. În orice etapă a analizei situației de învățare, ne-au interesat aceleaşi criterii de bază: **adecvarea şi eficiența**. Urmărite cu perseverență, ele asigură caracterul dinamic şi deschis al metodologiei didactice.

Am considerat că, în urma **modelelor** folosite, elevul pricepe că "învățarea se învață", ceea ce înseamnă că autoperfecționarea metodologiei metacognitive (conştientizarea propriei cunoaşteri) va funcționa şi după terminarea lecției, şi în vacanță, şi în activitatea postşcolară, adică toată viața. Pentru aceasta le-am comunicat direct elevilor care consider că sunt cele mai bune strategii de învățare într-o situație dată, cum se pot autocontrola, cum pot selecta informațiile relevante transferându-le dintr-un domeniu în altul, care sunt parametrii reuşitei, cauzele eşecului, etc.

Modernizarea metodologiei receptării eposului folcloric are în vedere adaptarea ei la nivelul de înțelegere al elevilor, fiindcă tot ce se învață greu se uită repede şi atunci : "Cum se poate afirma, oare, că **metodele** sunt **neutre,** libere de orice ipotecă ideologică, în vreme ce, atunci când devin **active**, ele vizează persoana, care trebuie protejată înainte de a fi promovată? Finalitatea nu poate justifica metodele, metodele nu pot trăda scopul dorit. Nu este oare imperios necesară elaborarea unui cod deontologic de folosire a metodelor pedagogice? (A. Pamfil, 2003, p. 37)

6.2. Unități curriculare complementare

Proiect de programă pentru opționalul "Eposul popular românesc"

clasa aVII- a colectiv eperimental

Argument

Cursul opțional pe care îl propunem pentru clasa a VII-a reuneşte elemente din mai multe arii curriculare. Ancorat în realitatea cotidiană prin referiri permanente la cultura elevilor, este de natură să-l motiveze favorizând atât în domeniul cognitiv, cât şi în plan atitudinal.

Pentru eficientizarea înțelegerii, aprecierii şi valorificării eposului folcloric în şcoală şi în afara ei, am încercat şi vom demonstra că am şi reuşit:

- să oferim elevilor oportunități şi prilejuri corespunzătoare cunoaşterii eposului folcloric (ocazionarea învățării).
- să descoperim motive (necesități, interese, aspirații) pentru a învăța din şi despre eposul popular (provocarea învățării)
- să stabilim scopuri şi obiective clare ((direcționarea învățării)
- să găsim resursele necesare (sprijinirea învățării)
- să realizăm achiziții valoroase şi utile (valorificarea învățării) (Ungureanu, D., 1999).

Prin funcțiile sale specifice, folclorul literar se dovedeşte un domeniu important al culturii populare: vorbeşte despre origini (funcția originară), explică verosimil, nu ştiințific (funcția explicativă), satisface aspirații (funcția fabulatorie) şi oferă modele, repere relative, dar atrăgătoare (funcția practică).

A-ți forma capacitatea de a aprecia şi valorifica operele tradiționale într-o perioadă când multe, considerate "demodate", dispar, este un act cultural cu atât mai important cu cât este evidentă permanenta lor influență asupra capodoperelor literaturii, muzicii şi plasticii noastre moderne.

Dacă **ne-am oprit doar asupra eposului folcloric**, am făcut-o pentru că ni s-a părut mai accesibil pentru clasele gimnaziale. Considerăm că acest opțional trebuie realizat la clasa a VII-a ca o sinteză a cunoştințelor anterioare şi o anticipare a celor liceale. Din punct de vedere axiologic dar şi pentru fundamentarea ştiințifică şi perfecționarea unei strategii didactice, pentru validarea ei, am considerat că este esențială, **detalierea si structurarea obiectivelor unui proiect de programă şi de manual al unui curs opțional de folclor.**

Acest proiect de programă este doar o posibilă variantă de abordare a conținuturilor didactice ca parte introductivă a unui soft educațional care cuprinde şi trimiteri la manuale, ghiduri, culegeri, înregistrări audio-video, etc.

Pentru că am avut în vedere atingerea unor standarde superioare în pregătirea elevilor, am considerat necesară completarea obiectivelor-cadru şi extinderea celor de referință în vederea aprofundării conținuturilor didactice ale programei naționale. O dimensiune insuficient precizată la nivelul învățământului gimnazial în actualul curriculum este cea referitoare la **valori şi atitudini**. Prin accentuarea acestei componente, venim în sprijinul predispoziției elevilor de a

transforma actul lecturii şi al interpretării textului literar popular în modalitate esențială şi autentică de raportare la valorile eterne ale culturii. Ei vor înțelege că trăiesc, din punct de vedere cultural, într-un sistem de valori, iar prin conştientizarea actului de învățare specific disciplinei noastre se deschide şi posibilitatea transdisciplinară a acestei probleme de metacogniție.

Conținuturile propuse vizează :

- antrenarea disponibilităților elevilor pentru lectură şi a gustului estetic în domeniul artelor populare
- cultivarea sensibilității privind receptarea textului epic folcloric
- stimularea gândirii autonome, reflexive şi critice
- încurajarea eforturilor de a putea face ştiințific ceea ce fac doar empiric
- trezirea interesului elevilor pentru cercetarea ştiințifică, începând cu o mai atentă observare a manualului, trecerea de la teorie la practică, extinderea multidisciplinară,etc.

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ	**ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE**
1. Să decodeze un mesaj al textului epic folcloric, cu sau fără suport melodic .	-exerciții de identificare a structurilor narative -exerciții de argumentare a opțiunii pentru un anumit text
2. Să identifice elementele structurale ale textului narativ popular .	-exerciții de identificare a modurilor de expunere
3. Să conceapă un comentariu de text epic folcloric la prima vedere .	-exerciții de argumentare a apartenenței unei opere literare la gen şi specie -exerciții de utilizare a algoritmului analizei de text epic
4. Să construiască o altă variantă a unei poveşti, legende, snoave.	-exerciții de redactare a unor texte narative -exerciții de alcătuire a unui text care să exprime opinia personală despre o temă dată
5. Să manifeste spirit critic față de interpretarea textului eposului folcloric.	-dezbatere pe tema “Eposul folcloric este un fenomen viu?” -exerciții de argumentare a respingerii/ acceptării unor opinii -exerciții de identificare a ordinii logice şi cronologice a ideilor într-un text
6. Să încerce realizarea unei cercetări folclorice.	-exerciții de întocmire a chestionarului folcloric şi de aplicare a lui.

	-exerciții de observare a corelației diferitelor componente ale textului -exerciții de identificare a semnificațiilor unor procedee de expresivitate artistică -exerciții de analiză a elementelor etice şi culturale descoperite într-un text.
7. Să reproducă grafic, melodic, dramatic un text epic popular .	-realizarea unor postere, afişe, desene, pentru un concurs -pregătirea unei serbări cu tematică folclorică
8. Să exerseze perspective de lectură variate, având ca obiect acelaşi text epic.	-exerciții de identificare a mărcilor de realizare a discursului narativ (modul de expunere dominant, relația autor-narator-personaj, repere spațio-temporale, rolul modurilor şi timpurilor verbale, etc.)
9. Să reflecte experiența dobândită în softuri educaționale despre basm, legendă, baladă.	-participarea la concursul "IT-idea" prin colaborarea la realizarea diferitelor componente ale softului, la prezentarea şi evaluarea lui.

Conținuturi – pentru o oră săptămânal (câte două ore pentru fiecare temă)

Epica populară în versuri şi în proză

Semestrul I

1. Cultura populară sub aspect estetic: folclorul literar
2. Folclor, folcloristică, literatură cărturărească
3. Orientări moderne în folcloristică
4. Caracteristici ale folclorului literar: proiecții de filme, audiții
5. Modalități de investigare a folclorului – chestionarul etnografic

(activitate practică la Centrul Cultural "Dunărea de Jos")

6. Balade din zona Galați-Brăila: ***Ghiță Cătănuță***, ***Chira Chiralina***
7. Proiectul şi eseul , metode alternative de evaluare cu aplicații la **Miorița**
8. Procesul literar – ***Meşterul Manole*** şi jertfa pentru creație
9. Studiul comparativ al variantelor baladei ***Toma Alimoş***

Semestrul al II lea

10 Semnificații ale secvențelor narative din balada ***Soarele şi luna***

11.Structura poetică a basmului folcloric

12. Asemănări şi deosebiri între basmele româneşti şi cele străine

13. ***Tinerețe fără bătrânețe*** sau triumful lui Făt- Frumos

14. ***Legenda floarei soarelui*** – influența miturilor asupra organizării materialului epic în legende etiologice

15. ***D'ale lui Păcală*** – dramatizări ale unor snoave în colaborare cu teatrul "Gulliver"

16. Vizionarea scurt-metrajului "Păcală din Valea Horincei" şi a filmului ***Păcală*** (I si II)

17. Excursie tematică la Institutul de Folclor "C. Brăiloiu", Muzeul Satului şi Muzeul Țăranului Român

18. Concurs recapitulativ," Prin folclor, în Europa şi în întreaga lume!"

Standarde curriculare de performanță (S) urmărite pentru îndeplinirea obiectivelor-cadru (O.C.):

- O. C. 1

S_1 Sesizarea structurilor textuale şi a mărcilor de realizare a acestora

S_2 Recunoaşterea elementelor specifice oralității folclorului literar

S_3 Identificarea mai multor planuri de comunicare orală (digresiuni, paranteze)

- O. C. 2

S_4 Prezentarea orală (expunere) în fața grupului pe o temă dată

S_5 Folosirea corectă şi adecvată a elementelor verbale, paraverbale şi nonverbale)

S_6 Performarea lecturii şi interpretării textului epic prin aplicarea algoritmului specific diverselor specii epice.

- O. C. 3

S_7 Recunoaşterea diferitelor tipuri de structuri textuale şi a trăsăturilor specifice lor

S_8 Decodarea semnificațiilor de profunzime ale unui text epic popular

S_9 Argumentarea specificității formelor de reprezentare epică ținând seamă de funcționalitatea categoriilor constitutive ale acestora

- O. C. 4

S_{10} Manifestarea creativității şi originalității în redactarea de texte cât mai variate

S_{11} Transformarea planului simplu în plan dezvoltat, a rezumatului în povestire detaliată

S_{12} Identificarea efectelor expresive ale construcției linngvistice utilizate în diferite texte

- O. C. 5

S_{13} Desprinderea valorilor etice şi culturale general-umane existente în textele studiate

S_{14} Exprimarea corectă, coerentă şi argumentată a unor puncte de vedere proprii

S_{15} Redactarea unor texte argumentative (eseu, prezentare de carte)

S_{16} Abordarea textelor literare în manieră autonomă, critică şi reflexivă

S_{17} Argumentarea perspectivei proprii de lectură.

Cursul s-a desfăşurat cu succes în anul şcolar 2004-2005. Ne propunem să-l reluăm la nivel liceal la clasa a XI-a C.E., completându-l cu: cercetarea etnofolclorică pe teren, excursia tematică, monitorizarea mass-mediei în domeniul folclorului, valorificarea corespondenței internaționale în completarea arhivei de folclor , etc.

Pentru ca orele opționale să vină în spijinul elevilor, stimulând implicarea lor directă în procesul educațional , dar şi în sprijinul profesorilor care găsesc prea puține materiale didactice practice, ne-am propus şi am oferit colegilor din Cercul metodic nr.1 Galați variante de alcătuire a unei programe de opțional, putând fi aplicate atât la clase cu nivel mediu, cât şi la grupele de performanță. Propunerile reprezintă doar o parte dintr-un sistem de auxiliare didactice care urmăresc completarea muncii profesorului pentru pregătirea unui opțional (ex. A. Nicoară , J. M. Scarlat , 2004)**.**

Opționale propuse :

1.Opționalul la nivelul disciplinei (ex. ‘‘Eposul folcloric românesc, Folclor literar românesc’’, etc.) constă fie din activități, module, proiecte care nu sunt incluse în programa şcolară, fie dintr-o disciplină neprevăzută în planul-cadru sau care nu apare la o clasă sau într-un anumit ciclu curricular.

2.Opționalul la nivelul ariei curriculare presupune alegerea unei teme care implică cel puțin două discipline dintr-o arie. Potrivit obiectivelor-cadru ale disciplinelor, vor fi formulate obiective de referință din perspectiva temei pentru care s-a optat. (Ex. ’’Poezia obiceiurilor populare’’, ’’Motivul jertfei pentru creație în folclorul literar european.’’)

3. Opționalul la nivelul mai multor arii curriculare implică cel puțin două discipline aparținând unor arii curriculare diferite (limbă şi comunicare, om şi societate, arte, sport, tehnologii, matematică şi ştiințe, consiliere şi orientare (Ex. “Gospodăria tradițională românească”, ”Sincretism folcloric”, etc.)

Considerăm că programa pentru opțional trebuie să înceapă cu un **“argument**”, o notă de prezentare care motivează cursul propus: în cazul nostru necesitatea dezvoltării competenței de comunicare a elevilor la toate nivelurile: lingvistic, textual, discursiv, cultural.

Obiectivele-cadru derivate din această necesitate sunt identice cu cele din programele de gimnaziu: “dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral, dezvoltarea capacității de exprimare orală, dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris, dezvoltarea capacității de exprimare scrisă” completate, firesc, de cel care urmăreşte “dezvoltarea capacității de argumentare şi de gândire critică”.

Obiectivele de referință pentru un opțional de o oră pe săptămână nu sunt simple reluări ale celor din programa națională, sunt doar câteva "ținte" pe care elevii urmează să le atingă până la sfârşitul anului: "să lectureze atent şi cu interes textul folcloric"; "să descifreze mesajele poveştii"; "să reformuleze conținutul unui text prin completarea lui cu detalii semnificative"; "să reproducă integral sau parțial conținutul poveştii din perspectiva unui personaj"; "să interpreteze scenic textul poveştii şi să evalueze alte interpretări".

Activitățile de învățare pe care le-am realizat corespund fiecărui obiectiv de referință şi descriu modul în care elevul va dobândi abilitățile vizate în urma unui demers de învățare. Am conceput exerciții de dezvoltare a inițiativei de a comunica, exerciții de continuare a poveştii după finalul standard sau cu un final personal, realizarea unor postere ilustrând mesajul poveştilor, ex. de stabilire a perspectivei pe care o are un personaj asupra întâmplării, exerciții de redactare, de memorare, etc.

Lista de conținuturi a inclus informațiile pe care opționalul le-a utilizat ca bază de operare în formarea capacităților vizate de obiective, adică o listă a noilor informații care au fost vehiculate în cadrul opționalului: basme populare în comparație cu cele cărturăreşti, poveşti din diferite țări, balade, legende, snoave, etc.

Modalitățile de evaluare includ tipurile de probe adecvate opționalului propus (scrise, orale, practice, referate, proiecte, portofolii, etc.)

Organizând conținuturile învățării în manieră interdisciplinară, am beneficiat de o imagine unitară asupra fenomenelor şi proceselor studiate în cadrul diferitelor discipline de învățământ şi care a facilitat contextualitatea şi aplicarea cunoştințelor şcolare în diferite situații de viață.

Programa a avut în atenție multidisciplinaritatea (juxtapunerea cunoştințelor literare, muzicale, coregrafice, etc.) în scopul evidențierii aspectelor comune ale acestora, transdisciplinaritatea (întrepătrundere şi transfer de cunoştințe) ca obiectiv al întregii paradigme instructiv-educative din învățământul românesc actual prin care se oferă o viziune mai amplă asupra vieții, a societății, a lumii contemporane, ajutându-i pe elevi să se raporteze pozitiv la sine şi la semeni, interdisciplinaritatea epistemologică (prin intersecția metodologică) şi pragmatică (găsirea de soluții bazate pe limbajul comun) şi pluridisciplinaritatea, care structurează conținuturile diferitelor domenii ştiințifice în jurul unei teme pentru a cărei abordare se folosesc noțiuni din mai multe discipline.

Programele şcolare pentru învățământul primar (N. Avasâlcei, Şt. Butnariu, I. Cristea, 2000) invită în lumea inepuizabilă a traseelor curriculare opționale, propunând cursuri de:

a) literatură pentru copii – durata 2 ani – clasa a III-a şi a IV-a

b) opționale la nivelul mai multor arii curriculare – clasa a II-a, cu tema **Folclor românesc** (implicând limbă şi comunicare, arte, tehnologii, etc)

La a doua ediție a Simpozionului Național ***Limba şi literatura romană în contextul reformei învățământului***, Bacău ,12-13.VI.2000, la secțiunea ***Locul şi rolul opționalelor la limba şi literature română în curriculum la decizia şcolii*** am apreciat şi amplificat câteva idei din comunicarea profesoarei Doinița Popa de la Şcoala "Petre Țuțea" din Galați intitulată ***Argument şi provocare pentru păstrarea şi valorificarea creației populare prin opționalele de limba şi literatura română*** . După ce subliniază ideea că CDŞ (Curriculum la decizia şcolii) face posibilă manifestarea creativității profesorului, motivându-l în conceperea de strategii didactice proprii, autoarea prezintă rezultatele unui sondaj cu privire la alegerea opționalului şi la motivarea alegerii.

Din monitorizarea şi interpretarea datelor chestionarului dat, a rezultat că 65% din opționalele propuse de elevi intră în aria curriculară "Limbă şi comunicare", ei sugerând ca învățarea în cadrul CDŞ să fie o activitate relaxantă, care nu seamănă cu lecțiile după tipare clasice

În capitolul 7, am comparat aceste rezultate cu răspunsurile la chestionarele concepute de noi :

CHESTIONAR 1

(pentru elevi de liceu, indiferent de profil)

"În activitatea şcolară curentă, a devenit firească luarea în consideratie a opiniilor elevilor. De aceea, chestionarul de față urmăreste aflarea părerii tale despre locul şi rolul folclorului în educatie. El te invită să contribui, prin experienta ta şcolara, la încercarea de schimbare calitativă a învătamântului.

Cu cât vei răspunde mai sincer, mai exact şi mai personal, cu atât vom fi mai aproape de atingerea scopului acestui chestionar.

Îți multumim pentru colaborare!"

1. Precizează câte culegeri de folclor crezi că există în biblioteca şcolii şi pe care le-ai consultat la şcoală sau acasă.
2. Dă exemple prin care consideri că mass-media ajută la înțelegerea şi promovarea folclorului.
3. La ce ai dori să se refere un opțional de folclor literar?
4. Prin ce consideri că te-ar putea ajuta în cunoaşterea folclorului o vizită la o şcoală de la țară sau a unui centru cultural?

5. Când şi cum crezi că ai fost sau ai putea fi antrenat pentru recitarea sau povestirea textului epic popular?

6. Consideri oportun ca elevii noştri care merg la studii sau în delegații culturale în străinătate să aibă asupra lor şi traduceri ale **Mioriței**, pe care, eventual, să le poată interpreta?

☐ Da ☐ Nu

7. Aminteşte-ți la câte serbări şcolare sau spectacole folclorice ai participat măcar ca spectator.

8. Ce te-ar interesa la o vizită la Institutul de Folclor?

9. Cum ar putea fi realizat, prin parteneriatul profesor-elev, un soft educațional cu tematică folclorică?

10. Numeşte o instituție județeană care se ocupă cu valorificarea folclorului local.

11. Care crezi că ar fi posibilitățile de popularizare a creației culturale populare în şcoală?

12. Ce creații din folclorul literar ai întâlnit în manualele şcolare?

13. Ce "comori" folclorice ai în biblioteca personală?

14. Ce întrebare am uitat să-ți punem (la care te-ai fi aşteptat)?

15. Ce părere ai despre faptul că în programa de bacalaureat nu există nimic legat de folclorul literar?

CHESTIONAR 2

(adresat profesorilor care predau la gimnaziu sau liceu, indiferent de specialitate)

"Stimați colegi,

După cum ştiți, problema valorificării resurselor educaționale comportă cunoaşterea unei diversități de opinii.

Prezentul chestionar vă invită să contribuiți cu experiența personală la identificarea unor aspecte problematice ale studierii folclorului în şcoală şi în afara ei.

Considerăm că sinceritatea răspunsurilor poate oferi sugestii valoroase pentru un program de ameliorare didactică în domeniul menționat."

1. Câte culegeri de folclor există în biblioteca şcolii şi cum sunt ele folosite?

2. Dați trei exemple prin care considerați că mass-media ajută la înțelegerea şi promovarea folclorului.

3. Cum s-ar putea valorifica, în folosul elevilor, o vizită cu aceştia la o şcoală din mediul rural?

4. Ați putea organiza un opțional de folclor literar? Cum l-ați numi?

5. Cum şi când sunt antrenați elevii pentru recitarea sau povestirea textului epic popular?

6. Consideraţi oportun ca elevii noştri care merg la studii sau în delegaţii culturale în străinătate să aibă asupra lor şi traduceri ale “Mioriţei”, pe care, eventual, să le poată interpreta? ☐

☐ Da ☐ Nu

7. La câte serbări şcolare sau spectacole aţi participat cu elevii măcar ca spectatori?

8. Ce-aţi urmări într-o vizită cu elevii la Institutul de Folclor?

9. Consideraţi că un soft educaţional cu tematică folclorică ar putea fi realizat prin parteneriatul profesor-elevi?

Da ☐ Nu ☐

10. Cunoaşteţi o instituţie judeţeană care se ocupă cu valorificarea folclorului local?

☐ Da ☐ Nu

11. Numiţi trei posibilităţi de popularizare a creaţiei culturale folclorice în şcoală.

12. Ce ar trebui să preia actualele manuale “alternative” din vechile manuale în domeniul folclorului?

13. Ce “comori” folclorice aveţi în biblioteca personală?.

14. Ce întrebare am uitat să vă punem (la care v-aţi fi aşteptat)?

15. Cui ne sfătuiţi să mai adresăm întrebările de mai sus?

16. Ştiaţi că “Mioriţa” şi “Meşterul Manole” “s-au strecurat” doar într-un singur manual de clasa a Xa (Ed. Corint) şi că folclorul nu se mai studiază în liceu şi nu este inclus nici în programa de bacalaureat?

17. Ce aţi propune pentru remedierea acestei anomalii?

Vă mulţumim pentru participare! “

6.3. Metodologie didactică supusă experimentării

Modalităţile de lucru integrate experimentului prin implicarea elevilor în acţiuni participative au transfomat demersul didactic tradiţional în “structuri didactice deschise”.

În experimentul colectiv natural de lungă durată, (cel puţin 4 ani, pentru a cuprinde un ciclu de învăţământ) ipotezele au inclus valori stabilite înainte de începerea experimentului, variabilele independente, modificările ce au precedat şi influenţat măsurătorile realizate în cadrul lui.

Pentru ameliorarea actului educaţional, am considerat necesar să corelăm:

a) învăţarea prin “**identificare”-** având în obiectiv observarea concomitentă a nivelurilor limbii, (ex. analiza stilistică a unui fragment de text epic popular) în care am inclus observaţii fonetice, lexicale, morfosintactice şi referiri la rolul figurilor de stil.

b) învățarea prin **"opoziție"** între noțiuni cu caracter antinomic. Ex. Argumentați prezența elementelor specifice basmului în romanul ***Creanga de aur*** de M. Sadoveanu (după modelul din manualul clasei a X-a – Ed. Sigma)

c) învățarea prin "**corelație"** – legătura reciprocă între idei, fenomene, noțiuni, cum întâlnim în volumul prof. A. Gh. Olteanu - Reflexe folclorice în literatura scrisă (2000).

d) învățarea prin **"analogie"**, dar şi prin deosebiri în cadrul aceleaşi specii literare (basmul popular-căturăresc, balada populară-cărturărească, legenda, etc.)

e) învățarea prin **"descoperire**" (Ex. investigația comună, investigația în grup, explorarea interdisciplinară a variantelor unei balade)

f) învățarea prin **"cooperarea** inteligențelor multiple" (ex. lucrul în echipă la realizarea unor softuri educaționale, a concursului şi a revistei "Prin folclor, în Europa!")

g) învățarea prin "**transfer"** – mutarea sarcinii de învățare de la un obiectiv la altul, de la "ce ştie" la "ceea ce este capabil să facă cu ceea ce ştie". (exerciții cu caracter creator, inventarea unui basm, a unei legende, etc.)

Eficiența tipurilor de activități de învățare a fost asigurată de suportul ştiințific al metodelor şi strategiilor de instruire utilizate, cât şi de maniera în care le-am valorificat în contexte educaționale diferite. Structură acțională complexă, **strategia** nu poate fi asimilată cu **metoda** şi nu se reduce la o lecție (care poate fi cadrul de aplicare a uneia sau mai multe strategii). Conceptul de **strategie educațională** (I. Cerghit, 1983, p. 59) presupune adaptarea unui mod de abordare a învățării, combinarea procedeelor, metodelor şi mijloacelor de programare (selectare şi ierarhizare) a evenimentelor educaționale. Alegerea unei strategii a depins de natura specifică a situației în care am aplicat-o, de rolul si structura acesteia (operatii, etape). Încurajarea independenței elevului o realizăm prin **strategii participative** euristice (învățarea prin cercetare şi descoperire, independența dirijată, conversația euristică observativă, dezbaterea, problematizarea, lucrul în echipă, explorarea, experimentul, etc.) creative (rezolvări de probleme, lectura activă, brainstormingul, etc.)

6.3.1.Metode de dezvoltare a creativității

"Fiecare copil este un miracol. Fiecare copil poate fi creator şi poate rămâne creator şi ca adult. Iată filozofia..."

(Teresa M. Amabile)

Analiza de text

Cercetarea discursului basmului, a celui baladesc, legendar, presupunând o metodă stilistică proprie, care să sublinieze expresivitatea limbii nu doar prin lectura textului folcloric de către profesor sau elev, ci prin audierea interpretării de către rapsodul cunoscător al tehnicii "zicerii" populare, am realizat-o mai ales la cerc, prin studierea a şase **constante narative**:

A. Lumea reprezentată: Cine povesteşte? Care sunt mărcile specifice? Despre ce se povesteşte?

B. Personajele: Care sunt? Prin ce impresionează? Ce rol (statut) au? Cum apar în text ?

C. Spațiul şi timpul: Unde se petrece acțiunea? Când? De ce nu se precizează exact locul şi timpul? Ce indici spațio-temporali există?

D. Structura narațiunii: Care sunt cele cinci momente ale subiectului? Din ce fragmente se deduc?

E. Dezvoltarea textului Cum se desfăşoară acțiunea? Ce moduri de expunere, pe lângă narațiune, întâlnim? Ce rol au?

F. Semnificațiile lumii relatate: Ce semnificație are călătoria eroului …? Cum interpretați interdicția de a … ? Dar apariția… ? Cum se numeşte procedeul prin care în text se atribuie lumii semnificații deosebite?

În final, am resubliniat **semnificația titlului** şi elevii au completat chestionarul: "Ce am ştiut despre textul epic? Care sunt criteriile subliniate astăzi pentru înțelegerea / interpretarea epicului? Ce am dori să investigăm în acelaşi domeniu?"

Metoda brainstormingului aplicată la un basm popular

Pentru stimularea şi evaluarea creativității individuale prin producerea, culegerea sau ilustrarea de text literar, am folosit ca structură informațională "cetatea Omului din flori" din basmul lui N. Filimon ***Omul din flori cu barbă de mătasă sau povestea lui Făt-Frumos***. Am început "asaltul de idei" prin realizarea unei atmosfere care să concentreze disponibilitățile afective în planul imaginației libere. Invitați să-şi închipuie **un stat al florilor**, elevii au răspuns la întrebările cu care au fost "bombardați" sau care se năşteau în mintea lor ca urmare a răspunsurilor date de colegii lor. Discuțiile au urmărit: Cum şi ce învață florile? Ce limbi vorbesc? Cum sunt organizate? Ce îți spune floarea de Nu -mă -uita ? Cine este Regina – Nopții ? Dar Gura- Leului ? Cu ce se ocupă Rochița -rândunicii ? Dar Condurul-Doamnei ? Ce rol are Floarea- Soarelui? Cum comunică florile? Ce-ai vrea să fii, dacă ai deveni floare şi ai ajunge în împărăția florilor? Într-o oră, s-au emis zeci şi sute de idei originale în care, prin **intercomunicare**, copilul s-a antrenat, iar antrenorul lui s-a "copilărit". În etapa următoare, când informațiile s-au selectat şi s-au ierarhizat, a avut loc evaluarea lor estetică. Pentru a sesiza

însă deosebirea dintre simplele idei şi valorificarea lor artistică şi pentru a simți poezia basmului, am recomandat elevilor cartea Carnavalul florilor de Silvia Neagu, apărută în 1985 la Timişoara, Editura Facla. Fiecare poezie din această carte este metafora unei flori, este un mic basm în versuri despre o anumită floare. Prezentăm în anexă compunerea unei eleve cu tema: "Călătorie în lumea florilor".

Metodele bazate pe dezvoltarea creativității grupurilor

Metoda **analizei literare a tuturor variantelor** este practic imposibilă (Gh. Vrabie, 1984, p.7). Făcând conexiuni la nivel tematic, compozițional şi imagistic, elevii observă că structura trisecvențială a baladelor e influențată de cea a basmelor.

Coloana vertebrală a folclorului o constituie genurile, entități culturale, categorii clasificatoare, forme evolutive ale discursului, cu propriile trăsături retorice, de vocabular, de atitudine, limbaj descriptiv, tipuri de personaje, înțelesuri simbolice. Pentru surprinderea lor, este nevoie de **tipuri flexibile de lectură**, adaptabile, în cazul nostru, textului epic popular:

- lectura comunicare şi lectura receptare – este o privire istorică, de cronologizare a tipurilor de variante sau comparativă (ex. între basm şi baladă, constatând că fantasticul ia locul mitologicului)
- lectura din perspectiva categoriilor literaturii orale: analiza "constrastivă" a unui basm sau a unui colind descoperă elemente constitutive comune, dar şi faptul că fiecare specie are un mod propriu de organizare a materialului concret.
- lectura prin observarea comportamentului unor categorii narative din cântecul epic şi din basm şi cântărețul de baladă şi povestitorul având o atitudine activă: ex. în basm, strategia devine o lege a creației bazată pe abilitatea de a combina formule consacrate, abaterea de la normă atrăgând originalitatea. O dovedeşte analiza realizată de elevii cl. a X a, C.E., după modelul lui Propp, a basmelor lui Gh. Zlotar din Fundu-Moldovei (O. Bârlea, 1966, p.360). E interesant de observat în cântecul epic comentariul de text al cântăreților de balade: "Stă inima-i rece!", "Cum n-am văzut de când sunt ! " (***Meşterul Manole***) dativul etic "vor să **mi** te-omoare", "ca să **mi**-l omoare, cine **mi**-au văzut" (***Mioriţa***) cele trei forme sugerând afecțiunea celor trei ființe, naratorul, oaia năzdrăvană şi "măicuța bătrână" față de "mândrul ciobănel"
- lectura exegetică, de apreciere a textului folcloric: G. Călinescu în ***Estetica basmului*** se apropie de această specie din exterior, ca de o creație cultă.

Am recomandat elevilor poezii despre" Mioriţa" şi" Meşterul Manole" scrise de: N. Labiş, N. Stănescu, Şt. A. Doinaş, Gh. Tomozei, C. Baltag, I. Gheorghe, iar cei mari au realizat reuşite

eseuri pornind de la versurile Anei Blandiana: “Fiecare-ncercăm să fugim / De meşterul care urmează să fim / Nu e uşor să simți cum urcă-n tine un Manole” .

- perspectiva etnologică asupra textului folcloric şi a contextului cultural o au: IonTaloş - ***Meşterul Manole***, Ed. Minerva 1973 ; A. Fochi - ***Mioriţa***, Ed. Academiei 1964; Gh. Vrabie – ***Eposul popular românesc***, Ed. Albatros 1983

Pornind de la context, acest tip de lectură lărgeşte cadrul cercetării asupra “obiceiurilor şi credințelor”, adevăratul punct de plecare pentru explicarea cântecelor populare legate de diferite ceremonii. De la investigarea unui element minimal al textului, un vers, o imagine, un cuvânt, se poate ajunge la lectură etnologică aplicată la motiv literar (I. Muşlea, I.,1972, p. 10), la temă (I. Taloş – tema sacrificiului în sute de variante ale Meşterului Manole) şi la specia recitată, cântată (C. Brăiloiu - Mioriţa).

- lectura din perspectivă mitologică stabileşte existența unor toposuri comune, a unor structuri narative tipice pentru cultura indo-europeană aşa cum s-au concretizat ele în perimetrul folcloric românesc (M. Coman, 1980, p. 90). Se urmăreşte traseul topos literar românesc - topos literar din altă cultură, substrat arhaic studiat - substrat arhaic presupus.

Profesorul M. Pop concluzionează că este nevoie de o sistematizare a concretizărilor variate, o analiză structurală a funcțiilor textelor cercetate, căci folcloristica se află sub semnul interdisciplinarității şi al totalității (M. Pop, 1976, p. 14)**.**

În şcoală, indicatorii evaluării lecturii textului epic folcloric sunt textele cititorului-elev care, în raport cu textul literar, pot fi:

Înțelegerea textului	**Interpretarea** textului	**Producerea** textului
-identificarea mărcilor naratorului -planul de idei -rezumatul povestirea pe momente -stabilirea câmpurilor semantice predominante	-semnificația locului, timpului, teme, motive -atmosfera, lumea reprezentată -momente semnificative -relații dintre personaje -moduri de expunere -perspectiva narativă	-analiza unui text (fragment) narativ -apartenența la genul epic -apartenența la specie -caracterizarea personajelor

Lectura elevului devine astfel un dialog al cititorului cu textul epic în trei trepte: inocentă (înțelegerea), interpretativă şi critică (producere de text).

Orientați spre evaluarea de tip formativ, într-o lecție ce favorizează conştientizarea de către elev a stadiului la care se află înainte de clasa a X-a, (când se studiază detaliat genul

epic) am pornit de la întrebarea: “Dacă ați fi avut pentru astăzi de pregătit un text epic popular, ce ați fi urmărit să conțină?” Răspunsurile au vizat exact indicatorii de mai sus.

După propunerea unui text dinainte ales, (basm, legendă, baladă sau snoavă) demersul înțelegerii şi interpretării a urmărit chestionarul de evaluare formativă, individual, în scris, propus de G. Meyer (2000). A rezultat alcătuirea împreună cu elevii a unei grile minimale de interpretare a textului epic ce a permis o reprezentare unitară a demersului lecturii.

Prin metoda “**târgului de carte**” am putut demonstra că, dacă sunt motivați în mod consecvent, elevii au capacitatea de a-şi selecta bine cărțile, a-şi manifesta spiritul critic. Grupați după preferințe, elevii şi-au stabilit numele de librărie al “firmei”: “Balada”, Făt-Frumos”, etc., apoi au făcut un tur al librăriilor şi anticariatelor din oraş pentru a-şi alege o carte potrivită vârstei. Mai ales prin **lectură şi audiere**, elevii au înțeles de ce limbajul poetic popular nu este doar unul ornamental, emoțional, ci unul a cărui plasticitate trebuie căutată în structura frazei, în lexicul specific, de-un cromatism pitoresc, cu multe posibilități plastice şi evocative, un sistem metaforic şi retoric original, dar şi cu clişee şi repetiții necesare unei arte prezentate oral unui public.

Un exemplu de parteneriat şcolar pe tema lecturii este cel dintre şcolile “Avram Iancu” din Baia Mare şi din Satu- Mare. După modelul lor, am prezentat proiecte de lecții demonstrative pe tema “Cartea-obiect cultural”, unde am aplicat metoda şirurilor un atelier de scriere vizând sporirea creativității elevilor, programul “Lectura săptămânii”, cu surprinzătoare rezultate în antrenarea elevilor la lectură.

La Simpozionul Național de Didactică a limbii şi literaturii române, ediția a V a, Cluj, decembrie 2004, cu tema **Lectura. Repere Actuale** am participat la lansarea unei cărți şi a unui CD care conțin “traseele spre plăcerea lecturii” străbătute de elevi şi profesori pe parcursul întregului an. Simpozionul a urmărit conturarea unor strategii de predare a disciplinei, menite să formeze gustul estetic, să întrețină bucuria lecturii şi să formeze cititori autonomi. Au fost simulate, sub forma unor ateliere paralele, activități de la clasă prin care s-a urmărit proiectarea unor modele de lectură şi discutarea unor demersuri didactice deosebite. Lansarea, în şcoala noastră, în acelaşi an, a Cercurilor de lectură a avut ca invitați şi profesori de alte specialități, părinți şi bunici, care s-au implicat toți într-o mişcare de prelectură. S-au donat cărți bibliotecii şcolii, de la care s-au şi împrumutat, s-a căutat acel punct vulnerabil, un “călcâi al lui Ahile” pe care îl avem cu toții şi pe care trebuie să-l palpăm din când în când prin recunoaşterea şi conştientizarea tuturor inhibărilor pe care le avem în fața cărții. Cu acest prilej, pentru a demonstra dependența “nivelurilor de înțelegere” a unui text de luarea în considerare a factorilor contextuali, am dezbătut la Cercul metodic tema “singurei cărți publicate în limba română

despre producerea către cititorul real a punților de legătură (interferențe naturale cauzale) cu scopul de a crea o reprezentare coerentă asupra textului" (D. Manoliu, 2001) volumul ***Calea lecturii*** (Gross-Medan, 2005)**.**

Cartea abordează lectura ca o activitate de punere şi evaluare de ipoteze. Paşii de la lectura inocentă la lectura critică (raportul om-lectură, relectură, interpretare şi reflecție) şi o confirmare a lor în planul lecturii personalizate în "călătoria fără sfârşit". Volumul menționat completează alte prestigioase contribuții pe aceeaşi temă: Paul Cornea, ***Introducere în teoria lecturii***, Ed. Minerva 1988, Umberto Eco, ***Lector in fabula***, Ed. Univers, 1991, etc. Lecturi vechi în haine noi confirmă adevărul cuvintelor lui Borges: "Cărțile eterne sunt, poate, aceleaşi cărți, pururi rescrise".

Din aceste **perspective**, lectura apare ca o iluminare a experienței de viață, educă imaginația, dezvoltă sensul posibilului, căci "poveştile sunt tipare pentru înțelegerea propriei vieți" (Charles Temple), iar elevii studiază o diversitate de "poveşti" (chiar dacă unele contrazic experiența personală) ca să înțeleagă că ele le sunt recomandate nu pentru că dau răspunsuri complete, ci pentru că ridică întrebări esențiale.

Dintre metodele bazate pe dezvoltarea creativității grupurilor prin lucrul în echipă, am experimentat **jurnalismul şcolar** (reviste şcolare, gazeta cercului folcloric), care s-a dezvoltat mult prin diversificarea posibilităților de publicare a materialelor redactate. Ne referim în primul rând la revistele şcolare. De mai bine de trei decenii, Limba şi literatura română este revistă trimestrială pentru elevi editată de Societatea de Ştiințe Filologice şi cuprinde şi interesante sinteze şi analize de texte folclorice, dar şi compuneri ale elevilor. Am selectat de la rubrica"Tinere talente" din nr. 1/2005 p. 59-60 povestea ***Bulevardul minciunilor*** a elevei Lavinia Parnia de la Şcoala "Coresi" din Târgovişte. La rubrica "Aripi folclorice" a revistei Colegiului Național "Vasile Alecsandri" din Galați a apărut ***Povestea casei țărăneşti*** de Emilia Țugui, clasa a VIIIa, care explică terminologia arhitecturii populare, sau parodii ca ***Folclor spălat cu …. clor***.

Alte forme de jurnalism şcolar legate de studierea şi popularizarea folclorului practicate de elevii noştri sunt **chestionarul** şi **ancheta folclorică**. În revista Centrului Cultural "Dunărea de Jos" Galați, eleva clasei a X a C.E., Iulia Mărgărit, a publicat un studiu despre descântecele întâlnite în comuna natală, Slobozia-Conachi, iar colegul ei, Codrin Ştefan Arsene, a publicat în ziarul local, "Viața liberă" ştiri şi interviuri, reportaje, relatări despre activități de cunoaştere a folclorului în şcoală şi în afara ei. În 2004, i-am îngrijit ediția unei originale culegeri apărute la Ed.Sinteze, intitulate "Folclor şcolar", categorie de epos folcloric încă nestudiată la noi şi menționată la capitolul "Folclorul oraşului". (C. Eretescu, 2004 , p.272)

Pentru “Albumul cu prieteni” şi pentru revista şcolii, elevii practică **interviul** nestructurat / informal / nondirectiv cu personalități interesate de studiul şi interpretarea folclorului autentic. Celor din colectivul experimental, le-am făcut cunoscut Proiectul comunitar de păstrare a moştenirii culturale “Satul românesc, sat european”. Ei au contactat pe internet centre şi fundații cu preocupări etnofolclorice (Ansamblul folcloric “Plaiuri Someşene” – Bistrița Năsăud, “Perinița” din Braşov, etc.)

Jurnalului de lectură i-am experimentat utilitatea ca modalitate de formare a competențelor specificice studiului literaturii . Din octombrie 2002, la C.E. de început de ciclu gimnazial sau liceal jurnalul a devenit pentru elev un nou prieten care a înlocuit cu prestația proprie vechiul “caiet de lecturi suplimentare”, de “comentarii” copiate. Urmărind dezvoltarea capacității de exprimare personală şi de susținere argumentată a unui punct de vedere, am orientat elevii spre o structură-tip a jurnalului de lectură, care să permită aplicarea corectă în exprimare a normelor ortografice, ortoepice şi de punctuație, indiferent că l-a completat în clasă, la bibliotecă sau acasă, în funcție de opțiunile elevilor sau de diverse strategii urmărite de profesor.

Exemplificăm cu rezultate la concursuri ***Poveste de iarnă, scrisoare către Moş Crăciun*** a elevei Sandra Petruşcă, clasa a VII a, distinsă cu premiul I la etapa națională a Concursului epistolar “Scrisoare către cineva care îți lipseşte”. Inspirați de “Scrisorile imaginare” ale lui O. Paler, am solicitat elevilor să compună o ”Scrisoare către personajul literar preferat”. Rezultatul a întrecut aşteptările: în câteva zile am obținut o “comoară” de câteva zeci de reuşite scrisori adresate şi lui Făt-Frumos, dar şi Zmeului sur de văgăună (din “Enciclopedia zmeilor” de Mircea Cărtărescu), Micului prinț sau lui Păcală.

Structura jurnalului de lectură, asemănătoare modelelor oferite de Alina Pamfil şi Monica Onojescu în revista” Perspective”, Cluj, Nr. 1 / 2000, p. 2-21 şi 72-74, urmăreşte: a) rezumarea conținutului lecturii; b) prezentarea concisă a personajelor; c) sentimente provocate de lectură; d) rememorarea unor întâmplări din experiența proprie, ca o continuare personală a textului; e) formularea unor “judecăți critice” proprii. Secvența aceasta poate fi deschisă de profesor: “Eu, dacă ar trebui să scriu despre iarnă, cred că aş descrie copacul din dreptul ferestrei mele sau aş crea un text în care să enumăr încălțările oamenilor în acest anotimp; aş mai putea continua finalul din ***Crăiasa Zăpezilor*** sau, de ce nu, aş putea reda gândurile şi sentimentele unei fetițe aşezate la coadă pentru a închiria patine. Da, povestea cu fetița mi se pare interesantă, am trăit de multe ori o astfel de experiență, ca de altfel şi ideea unui text despre încălțări. Va trebui să decid…. Voi despre ce ați scrie?” (A. Pamfil, 2003)

Notele de lectură au fost completate cu genurile preferate de elevi: parodii, texte de anticipație: “Pledoarie pentru…..” “Scufița Roz” (parodie), “Zgomotele casei mele”, “Prâslea cel voinic şi CD-urile de platină” (scrisă de elevul Andrei Huțuleac, clasa a VIII a).

În cazul colectivelor de control, situația se prezintă altfel, indiferent că sunt clase gimnaziale sau de liceu. Cei mai mulți elevi au păstrat doar lista de lecturi suplimentare recomandate de programă şi obişnuitul caiet ‘’de citate şi impresii ‘’.

În aprilie 2004, conform proiectului Cercuri de lectură, inițiat de ANPRO în parteneriat cu Institutul Cultural Român, am organizat în şcoli cercuri de lectură, cuprinzând elevi de la cl. a V a la a XII a. Ne-am oprit la elevii clasei a V a, colectiv experimental, devenit, între timp, clasa a VI a. Bibliografia parcursă i-a ajutat şi orientat spre opționalul de folclor desfăşurat în anul următor, când şi-au concretizat efortul prin ordonarea materialelor adunate într-o **arhivă virtuală internațională de folclor.**

6.3.2. Utilizarea studiului de caz ca metodă aplicativă de stimulare a gândirii şi creativității, de evaluare a competențelor

Utilizarea studiului de caz, frecvent recomandată de noile manuale şi pentru studiul literaturii cărturăreşti (“culte”) în liceu, a avut, şi în experimentul nostru, un loc important, prin metoda simulării simbolice practicând jocul de rol şi studiul de caz în procesul literar.

După părerea noastră, procesul literar reprezintă **o dezbatere problematizată originală** asupra universului operei, o modalitate interesantă de abordare a textului literar ce impune folosirea de metode şi procedee cu o mare eficiență educațională, alcătuind, după Fr. Debyser, o adevărată **”pedagogie a simulării”.** Am observat că ele stimulează o atitudine creatoare atât a elevilor cât şi a profesorilor şi dau relief şi culoare actului artistic, evidențiind valorile morale întâlnite în text.

Fie că au fost de tip descriptiv, evolutiv sau interactiv, “cazurile” le- am prezentat elevilor prin :

a) descrierea completă (unor elevi cu puțină experiență în rezolvarea cazurilor) Ex.În ***Povestea lui Harap Alb*** îşi dau întâlnire nenumărate simboluri din toate părțile lumii. Am încercat să-i conştientizăm că Harap Alb, fiu al Craiului, se naşte ca orice om, de care începe să se diferențieze în cursul călătoriei inițiatice. Intră în puțul adânc (“prima moarte”) şi iese regenerat, cu o nouă individualitate, numită abia acum Harap Alb. Este o “a doua naştere”, urmată de “a doua moarte” prin sabia Spânului şi de “a treia naştere”, când nu mai primeşte un nume nou, fiindcă a atins Universalul în pelerinajul spre propriul Sine.

Existența acestui tip de basm e atestată în folclor cu mult înainte de 1877, anul publicării, dar cele 16 variante culese sunt ulterioare basmului lui Creangă şi influențate evident de acesta. ***Povestea lui Harap Alb*** este un veritabil buildungsroman fantastic al epicii noastre, în cel mai cuprinzător sens al cuvântului. G. Ibrăileanu considera că acest basm este o adevărată epopee a poporului român, iar G. Călinescu, pe bună dreptate, de astă dată, că " e un fel de a dovedi că omul de soi se vădeşte sub orice strai. Completarea ar fi doar că şi omul de soi trebuie să străbată lungul, dificilul drum al experienței şi pritocirii sensurilor acesteia până să-şi pună în valoare soiul." (G.Munteanu, 1976, p.120)

b) descrierea parțială (care-i obligă pe elevi să se documenteze şi să formuleze singuri întrebări)

La cl. a XII a,C.E., în 2006, la unitatea 1,"**Fundamentele literaturii române**" am realizat studiul de caz pe tema "Receptarea creațiilor populare- Miorița" , cu 5 grupe a câte 5 elevi, după planul:

1.Când şi unde a apărut "Miorița"?

2.Cum sunt produse textele folclorice?

3.Literatura populară şi literatura cultă?

4.O creație reprezentativă

5.În câte feluri putem citi un text folcloric?

(manual Ed. Humanitas, 2002, coord. Al. Crişan, p. 55-60)

Au urmat: documentarea, pregătirea materialelor, prezentarea(pe grupe), evaluarea de către colegi şi de către profesor, adică trecerea de la evaluarea standardizată la cea de tip parteneriat.

c) enunțarea cazului sub forma unei sarcini concrete de rezolvat pentru elevii inițiați în identificarea şi valorificarea critică a surselor de informare (I. Cerghit, 1976, p. 157)

Exemplu: "Compară cazul celor *nouă meşteri mari* aşa cum apare în cel puțin trei variante ale baladei ***Monastirea Argeşului*** începând cu motivul **jurământului** şi încheind cu **moartea** lor diferită de cea a lui Manole" sau: "Alcătuieşte **fişe de lucru** pentru un studiu de caz privind receptarea baladei populare ***Miorița***. Compară opiniile diferite şi notează observațiile referitoare la argumentele prezentate de fiecare autor. Formulează un punct de vedere propriu despre mesajul şi reprezentativitatea baladei pe care să-l argumentezi coerent". (a se vedea texte din antologia lui Iordan Chimet – ***Dreptul la memorie***, Ed. Dacia, Cluj, 1992 şi modelul fişei de lucru din anexe).

În experimentul nostru, am supus atenției elevilor cl a VIIa C.E. un original studiu de caz din volumul ***Zalmoxis în cântecul bătrânesc*** al profesorului Gh. Şeitan. Chiar în ***Cuvânt-***

înainte, autorul propune, ca titlu complet, *Zalmoxis în cântecul bătrânesc Toma Dalimoş*. "Cazul constă în problema supusă discuției : "Ce are comun zeul getic Zalmoxis cu Toma Dalimoş, un cântec cunoscut, o "baladă" aparent simplă, de natură eroică, un text învățat de elevi la capitolul folclor literar?". "Cazul" deschis de carte l-am dezbătut în câteva şedințe ale cercului de folclor, cu numeroase argumente pro şi contra găsite în volumele: ***Mitologie română*** de Romulus Vulcănescu, ***Un mit – Toma Alimoş*** de Iordan Datcu, ***Interpretarea ezoterică a unor basme şi balade româneşti*** de V. Lovinescu.

6.3.3. Procesul literar-originală dezbatere problematizantă a universului operei populare

Ca şi un spectacol, un proces literar bine pregătit este unicat, trebuie perceput în direct. Vechile programe şi manuale prevedeau ca ***Monastirea Argeşului*** să se studieze în clasa a VII a la gimnaziu (când se discuta despre "legendă", cum o şi considera M. Eliade) şi în clasa a IX a, la liceu (când, după doi ani, elevul afla că acelaşi text devenise" baladă"). Acum, recomandată orientativ în curriculum pentru clasa a VIII-a, nu apare în manuale, ci doar în caietul special pentru această clasă al Ed. Humanitas(2003, autori Al. Crişan, S.Dobra şi Fl. Sâmihăian). La liceu, doar manualul pentru clasa a Xa al Editurii Corint (2003, coord. E. Simion) propune pentru studiu această baladă.

În 1992, în vremea manualului unic, doi profesori gălățeni de la şcoli diferite am reunit într-un proces literar o echipă de gimnaziu şi alta de liceu. Stilul de lucru al dascălilor, dar şi pregătirea şi vârsta elevilor de clasa a VII a şi a IX a au fost diferite. Gimnaziştii şi-au luat în serios "apărarea", cu argumente textuale concrete. Cărțile aduse ca "probe" au alcătuit o interesantă vitrină literară deschisă. Şi-au construit cu meticulozitate "rolurile" în consultare permanentă cu "regizorul" şi au făcut chiar repetiții. Un elev "arhitect" a ajuns chiar la concluzia că trei biserici sunt construite de aceeaşi echipă de meşteri care a ridicat şi Monastirea Argeşului. Liceenii, mai poetici, au ales o cale mai "romantică", scenariul lor, în totalitate imaginar, s-a îndepărtat de textul baladei şi de aceea ei nu au putut răspunde decât foarte evaziv întrebărilor concrete ale "adversarilor".

Pentru a face trecerea de la programa clasei a IX a la cea de la a X a şi pentru a sublinia corelația dintre obiectivele vizate şi conținuturile propuse pentru clasa a IX a, am organizat în amfiteatrul liceului "Vasile Alecsandri" din Galați, în iunie 2005, un proces literar intitulat Meşterul Manole – condamnat la nemurire. Nu a fost o "lecție deshisă", ci un corolar al muncii de un an, la care au participat elevii clasei, a X a C.E. şi invitații lor: colegii dincl a X a C.M. , părinți, profesori.

Pentru ca elevii să înțeleagă şi să aprecieze mesajul baladei, acesta a fost anticipat de versurile colindului: “Când zidiți, să **vă** zidiți, / Florile-s dalbe,/Viața nu vă risipiți, / Florile-s dalbe.”

Reactualizarea şi consolidarea cunoştințelor gimnaziale s-a făcut prin exerciții de diferențiere a componentelor structurale şi expresive ale textului baladei (temă, motive, elemente de construcție a subiectului şi a personajelor, simboluri centrale, etc.). Identificarea interferențelor ficțional-nonficțional s-a făcut însă după dorința şi aptitudinile fiecăruia. Împreună am întocmit bibliografii specializate, completate cu albume, înregistrări audio, un film realizat la Curtea de Argeş, reproduceri grafice, hărți de dispunere a variantelor, etc. “Martorii” la proces au aprofundat, sub forma eseului cu răspuns restrâns, domeniul ales: mitologie, drept, psihologie, etnologie, folclor, religie, filozofie, antropologie, istorie şi critică literară, etc. Celor scrise li s-au adăugat pliante şi fotografii făcute în excursia documentară, detalii arhitectonice şi culturale adunate de la Biserica Trei Ierarhi din Iaşi, Mânăstirea Dealul şi Curtea de Argeş. Toate materialele au fost incluse în două mape literare, una a apărării şi alta a acuzării, adevărate proiecte care îmbină studiul de caz, problematizarea, brainstorming-ul, sinectica, explorarea interdisciplinară, etc.

Cele două echipe au făcut , cu câteva zile înaintea procesului, schimb de mape (şi de experiență) şi astfel, s-au putut contura “rolurile” pe care, în perechi de “adversari” le-au interpretat**. Apărarea** şi-a desemnat **“avocații**, **acuzarea “procurorii**”, şi, împreună au organizat echipe de **martor**i, **grefier,** etc. Asumându-mi rolul “**judecatorului**”, am sugerat ca **“jurații**” (toți ceilalți participanți) să aibă posibilitatea să pună întrebări. Pentru că a existat un număr foarte mare de elevi direct implicați, li s-a cerut să prezinte eseurile integral doar **“juriului**”, iar pentru operativitate, în “**pledoarie”** să selecteze din timp doar fragmentul care răspunde concret la o întrebare adresată de **“curte**” sau de **public.** Cu toate că selecția întrebărilor a fost foarte riguroasă, în “proces” nu s-a putut urmări doar lista prestabilită, dezbaterea foarte animată punând în lumină aspecte inedite, întrebări neaşteptate, sensuri şi interpretări noi. Toate acestea au făcut ca reproducerea unor “roluri” dinainte învățate să fie imposibilă, interesul fiecăruia fiind să vină cu o întrebare nouă, la care adversarul să nu poată răspunde fiindcă nu se aştepta la ea. Publicul şi-a susținut permanent reprezentanții indiferent din ce “tabără” erau, a dovedit spontaneitate şi interes.

Pentru toți, **procesul** a fost şi un **exercițiu de retorică**, de verificare a gesturilor şi a dicțiunii, de încercare de convingere şi autoconvingere. S-au respectat normele şi terminologia **stilului juridico-administrativ** , fără a se pierde din vedere spiritul polemic şi savoarea unei întâlniri atractive , în care textul furnizează întotdeauna **“probele**” mult căutate.

Alături de “judecător”, membrii panelului (engl. **“panel” = jurați**) au primit prin “injectorul de mesaje” bilețelele cu întrebări trimise de cei din sală, care au putut interveni ordonat , şi pe cale verbală. După trei ore de dezbateri, timp în care s-au pus sute de întrebări, în ultima parte a discuției, “judecătorul” a făcut o sinteză a “cazului”, a evaluat opiniile exprimate şi a formulat concluziile. **“Verdictul**” mult-aşteptat a fost intuit doar de cei care l-au înțeles de pe afişe şi din invitațiile concepute de elevi. Imprevizibil pentru cei care se aşteptau la un rezultat concret, ca la meci, el i-a convins însă pe toți că “dezbaterea e o formă de persuasiune care poate crea consens.” (Karl Popper)

Iată cum a sunat intervenția finală a “judecătorului”:

“Cine a câştigat procesul? Cu toții am avut de câştigat, fie apărători, fie acuzatori, căci, prin calitatea întrebărilor şi a răspunsurilor, prin miile de pagini citite sau scrise, ați dovedit că Meşterul Manole nu se lasă nici acuzat, nici apărat, ci doar contemplat şi eventual, admirat şi urmat.

L-am judecat pe Manole sau ne-a judecat el pe noi? Mai bine zis, am judecat cu toții alături de el, căci el ne-a ajutat să-i înțelegem mai bine judecata de artist. El se bucură că iubeşte şi este iubit, e neîntrecut în muncă şi în jertfă, visează, crede şi îşi respectă cuvântul dat, este tenace şi generos. Toate acestea, prin modelul pe care ni-l oferă îi atrag **condamnarea la nemurire**”.

6.3.4. Dramatizarea (asumarea de roluri)- modalitate interactivă de studiere a eposului folcloric în şcoală

Învățarea prin dramatizare este o metodă activă cunoscută în Grecia de prin anul 400 î. H., când Kolios, în piesa de teatru “Gramatică”, prezenta literele alfabetului prin personaje. J. A Comenius este primul pedagog care face referiri la dramatizarea materiei de învățat. Abia prin deceniul trei al secolului al XX lea se pleda pentru o “dramaturgie didactică” în care catedra devine scenă, lecția dramă, iar profesorul actor. La clasă, am utilizat-o atât ca principiu de bază al activității educative, cât şi ca metodă de însuşire intuitivă a cunoştințelor.

Practicăm chiar inițiativa de “aducere a teatrului în şcoală” prin invitarea unor trupe dramatice care să prezinte spectacole în şcoală, urmate de dezbateri, discuții cu actorii, atragerea în distribuție a unor elevi talentați, îndrumarea cercului de teatru şcolar de către un regizor profesionist, organizarea de festivaluri de teatru şcolar, etc.

În cadrul lecțiilor, am evidențiat virtuțile dramatice ale unor zicători, proverbe, ghicitori, balade, poveşti şi snoave, legende şi fabule, textele în versuri sau în proză bazate pe dialog.

Jocul dramatic al elevului (interpretarea de roluri în lecție sau în afara ei) are drept scop ajutorarea acestuia să se autodescopere prin dramatizarea unor texte sau fragmente de text,

să-şi controleze ținuta, gesturile, să vorbească limpede, corect şi nuanțat. Indiferent de aptitudini, toți elevii au înțeles textul, dar şi rolul mişcării scenice, al mimicii, respirației corecte, dicțiunii.

Ne preocupă permanent atragerea elevilor şi către interpretarea artistică într-o diversitate de forme, unele apropiate de spontaneitatea teatrului folcloric.

Metoda dramatizării ne-a ajutat să creăm locuri miraculoase de întâlnire ale unor personaje vestite, de la cele din basmele populare până la cele din scrierile S.F., convingând actorii şi spectatorii, părinți şi copii, că "dramaturgia creatoare contribuie în nenumărate feluri la dezvoltarea şi îmbogățirea cunoştințelor elevului. Începe prin a-i descătuşa imaginația, a-i lărgi orizontul şi a-i stimula simțul de observație. Îl învață să fructifice în mod practic cunoştințele teoretice şi întâmplările prin care a trecut. Văzându-se capabil să dea curs unor idei care sunt şi pline de fantezie şi folositoare, copilul capătă încredere în el însuşi. În felul acesta, devine conştient de forța lui creatoare". (R. Byers, 1970, p. 131)

Pe copilul-actor (şi, de ce nu, şi artist) l-am deprins mai uşor să fie un fin observator al vieții, să învețe prin exerciții ca: **şirul cuvintelor, regizorul şi actorul, umbra.** Ipostaza copilului creator dar şi interpret o întâlnim frecvent în universul jocurilor copilăriei. Rezultatele demonstrează că prin jocul activ în "teatrul" vieții şcolare nu transformăm şcoala în glumă, ci demonstrăm că munca de învățare trebuie să fie şi atractivă, într-un mediu şi într-un ritm pe măsura capacităților de înțelegere ale copiilor.

O perspectivă formativă de re-creare o deschide **basmul povestit la grădiniță**, de educatoare sau copii, care conține embrionul viitorului spectacol de teatru. Copilul se străduieşte să afle de unde vine miracolul. Îi plac la început basmele "în bucățele", pentru că trebuie să ghicească cum se îmbină acestea. Speculăm ideea şi când sunt mai mari, pentru a-i ajuta să-şi închipuie singuri poveşti sau basme. Nu pentru a deveni toți scriitori, ci pentru a nu rămâne nimeni" rob". Încercăm să eliberăm imaginația şi s-o instaurăm în locul binemeritat de **regină a educației**. Şi prin lecții, dar şi prin activitățile cercului literar, un profesor avizat poate complini faptul că în şcoală fanteziei (imaginației creatoare) îi sunt încă preferate atenția şi memoria.

Pentru a-i învăța pe copii să gândească, trebuie întâi să-i învățăm să-şi imagineze, să inventeze. În experimentul nostru, am apelat , în cazul C.E., la metode euristice de educare a creativității, care au avantajul că pornesc de la întreaga experiență de viață a copilului ce îi va permite să descopere cât mai multe soluții posibile unei situații problematice în care să se implice. În volumul ***Scrieri despre teatru***, dramaturgul V. I. Popa constată : "Copilul pricepe adeseori lumi care ne înspăimântă. Este bun şi crud, cu sinceritate ucigătoare şi prefăcătorii

neaşteptate… Nu este un om mic, ci o făptură altfel construită decât noi şi care se conduce după **o logică aparte**, trăieşte într-o lume de fantasme pe care şi-o creează cu uşurință de mare poet.

Când facem teatru pentru copii, să ne gândim că, la un ceas după spectacol, toți micii spectatori îşi vor întoarce casele pe dos ca să repete, în felul lor şi cu plusul de fantezie corespunzătoare, ceea ce le-am prezentat noi pe scenă. Ştie cineva până astăzi ce poate stârni un anume lucru în mintea aceea plină de ascunzişuri?"

6.3.5. Jocul didactic

Observăm permanent că un sistem de instruire bazat pe **strategia jocurilor simulative,** inclusiv cele pe calculator, pătrunde în şcoală în măsura în care îi convinge pe beneficiarii direcți (elevi, profesori) că el poate fi folosit ori de câte ori se constată că e mai simplu şi mai util să se dispună de el decât de alte mijloace de învățământ .

Am constatat că fiecare elev lucrează eficient în grup dacă are un rol bine determinat (numărul rolurilor este egal cu numărul membrilor grupului) altfel există riscul ca unii să asiste doar la activitate. Roluri centrate pe sarcina grupului sunt:: controlorul (verifică materialele înainte de distribuire), furnizorul (distribuie materialele), lectorul (citeşte grupului materialele scrise), cercetaşul (cere informații de la alte grupuri, de la profesor), căutătorul de dovezi (caută informații când apar neclarități), ascultătorul activ (repetă, reformulează), interogatorul (solicită idei membrilor grupului), raportorul (relatează deciziile şi ideile grupului), rezumatorul (trage concluziile), cronometrorul (asigură respectarea timpului).

Selectând dintr- o infinitate de variante, am introdus elemente de joc şi în cadrul unor procedee didactice moderne (ex. "Ciorchinele" – A. Petean, 1996)

a) **Să inventăm o poveste**. În aceeaşi echipă, fiecare elev a conceput individual începutul unei poveşti (după ce i-a găsit şi un titlu semnificativ). Foile au circulat , pe rând , la toți colegii, care au completat câteva fraze. La sfârşit, foaia a ajuns la cel care a redactat "incipit"-ul. După ce fiecare "autor" a citit echipei sale întreaga poveste, s-a trecut la procedeul numit anterior "Scaunul autorului".

b) **Jurnalistul cameleon** este un joc ce pe care l-am aplicat în relatarea aceluiaşi eveniment de către acelaşi elev în perspective diferite (încântat, decepționat, vesel, revoltat, etc.)

Pentru remarcarea deosebirii autor-narator, am considerat drept cea mai sigură cale repovestirea (scrisă sau orală) a unui text scurt prin schimbarea instanței narative. Ex. "Rescrieți snoava ***Boierul şi Păcală*** din perspectiva unui martor care a asistat, fără să fie văzut, la

păcălirea boierului. Observați ce modificări ale textului se produc la nivelul timpului povestirii, al registrului lingvistic, sistemului personajelor, structurii discursului, etc. “

c) **Profesor pentru cinci minute** - este un joc pe care l-am organizat ca secvență de problematizare, de verificare sau de fixare. Un elev desemnat a luat locul profesorului şi a adresat tuturor întrebări (chiar şi cadrului didactic) sau a dat explicații, a completat sau a răspuns întrebărilor clasei.

d) **Lasă-mă să am ultimul cuvânt!** Toți elevii au comentat, în cel mult zece rânduri, un scurt pasaj ales dintr-un text epic popular studiat. Elevul inițiator, selectat cu atenție de profesor, a fost atenționat că el va citi ultimul. A avut astfel posibilitatea să-şi noteze idei care i-au venit în timpul lecturii celorlalți, întrebări, sugestii. Jocul a devenit pentru toți participanții un util exercițiu de apreciere, redactare, autoevaluare, exprimare a propriei opinii.

e) **R.A.F.T. (Rol / Auditoriu / Formă / Temă).** În faza de evocare sau de reflecție, am aplicat metoda redactării unui text care solicită elevilor formularea, în scris, a unui punct de vedere personal. Etapele parcurse au fost: după prezentarea orală, de către profesor, a sarcinii de lucru: “Vom încerca împreună să luăm legătura, în scris, cu Centrul Cultural Județean pentru a putea studia în arhivă creații populare locale şi cu Institutul de Folclor pentru a organiza o vizită de documentare”, elevii şi-au asumat rolul de cercetător, de profesor de română, etc. şi au întocmit în scris demersurile necesare sub forma unei cereri, a unei scrisori. Fiecare grup a citit apoi scrisoarea în fața auditoriului, învățând astfel să observe, să analizeze realitatea, să solicite în scris o aprobare, să informeze despre realizarea cerinței, să transpună aceeaşi sarcină într-un alt registru lingvistic: “Informează-ți în scris un prieten despre demersurile întreprinse, realizări, perspective”.

f) **Cubul.** Pentru implicarea directă a elevilor în înțelegerea unui conținut informațional, le-am cerut să răspundă la cele şase verbe “de comandă” înscrise pe fețele unui cub de hârtie. Au avut ca sarcini de lucru (pentru zece minute):

- **Descrie** tărâmul “tinereții fără bătrânețe”.
- **Compară** două personaje: Scorpia şi Gheonoia
- **Asociază** comportamentul calului din finalul basmului cu cel al eroului.
- **Analizează** atitudinea celor trei domnițe.
- **Aplică** unele cunoştințe învățate la fizică în explicarea efectelor vitezei cu care călătoreşte eroul.
- **Argumentează** pro sau contra dacă putem vorbi de înfrângerea sau de “triumful lui Făt-Frumos?”

Din îmbinarea şi corectarea răspunsurilor, au ieşit comentarii interesante.

Jocul de rol- "spontaneitate originală în asimilarea realului (J. Huizinga)

Una dintre disponibilitățile insuficient utilizate în didactica tradițională, jocul de rol, înregistrat în didactica alternativă ca metodă de înțelegere a conceptelor, alături de discuție sau dezbatere (în volumul ***Învățarea activă*** - MEC, 2001, p. 30) se bazează pe o tehnică de imitație, ca o formă a improvizației şi a imprevizibilului; această dimensiune îl deosebeşte oarecum de activitatea de simulare ce presupune existența unui scenariu, a unui traseu previzibil. Ex. Imaginează-ți monologul interior al personajului în momentul….; Descrie ceea ce presupui că vede sau simte eroul în clipa când….; Scrie o scrisoare personajului preferat despre…

6.3.6. Metoda dezbaterii ("debate")

Este considerată de unii, alături de alte metode, drept o variantă a jocului de rol., Am folosit dezbaterile bazate pe discuția polemică drept un joc cu valențe intelectuale, logice, culturale, la care elevii participă în **echipe afirmatoare**, având rolul de a demonstra valabilitatea moțiunii contestate de **echipa negatoare**. Membrii echipajelor pot fi schimbați pe parcursul rundelor, iar restul elevilor devin arbitri sau observatori. Exemplificăm cu două din activitățile propuse elevilor din C.E. :

A) Realizați o dezbatere literară cu tema: "Negru Vodă – continuator al efortului uman de a edifica monumente civilizatoare, sau erou individualist, ctitorind din orgoliu nemăsurat şi din ambiția perpetuării renumelui său în timp?"

B) Organizați o dezbatere literară cu tema: "Personajul colectiv al meşterilor se disociază de Manole: din ignoranță, din incapacitatea de a face o jertfă personală sau din pricina trădării cuvântului dat şi a laşității omeneşti în fața unei decizii capitale?"

6.3.7. Metoda portofoliului (mapa elevului pasionat de folclor) în felul în care am practicat-o este aproape similară cu ceea ce francezii numesc "dosar de lectură" (Cornaire, L.,1999) . Le-am cerut elevilor tuturor C.E. să ordoneze într-o mapă: pagina de titlu (tema, autor, şcoala, clasa). Opisul cu care se deschide portofoliul conține: cuprins, motivația întocmirii, tipuri de produse, bibliografie, anexe. Elemente de conținut :

a) instrumente didactice oficiale de evaluare: probe (extemporale, teste, lucrări semestriale, chestionare, probe practice, teme pentru acasă)

b) instrumente "neoficiale", extradidactice: recenzii ale unor articole sau cărți de specialitate, rezumate, bibliografii, proiecte individuale sau de grup, articole din presă, interviuri, traseul şi concluziile excursiilor documentare, fotografii, serii filatelice, înregistrări audio-video, postere, eseuri, fişe de activitate experimentală, fişe de autoevaluare.

Indispensabile unui portofoliu eficient sunt fişele de evaluare, autoevaluare şi de feed-back (Zlătior, T., 2001, p. 48)

Pentru a învăța să se autoevalueze şi să se interevalueze, elevii noştri din C.E. au utilizat diverse tipuri de fişe:

Fişă de autoevaluare a membrilor grupului:

Nr. crt.	Numele elevului	Sarcina efectivă	Puncte acordate				
			1-2	3-4	5-6	7-8	9-10
1. 2. 3.							

Fişă de prezentare a proiectelor pe grupe:

Conținut	Aspectul evaluat	Punctajul grupurilor					
		Gr.1	Gr.2	Gr.3	Gr.4	Gr.5	Gr.6
	Diagnoza stării actuale Identificarea nevoilor Problema identificată Motivele stabilite Scopurile fixate Rezultatele stabilite Obiectivele stabilite Resurse identificate Strategie Acțiuni concrete Stabilirea responsabilităților / termene Soluția propusă						
Prezentare	Verbală Vizuală Răspunsuri la întrebări						
Cercetare în ansamblu							
Mod de lucru în grup							
Media grupului							

Textul expozitiv, în care limbajul orientează, prin funcția sa reglatoare, acțiunea, comportamentul, l-am folosit în **concursul de postere**, la alcătuirea regulamentelor unor jocuri pornind de la textul epic popular, ca introducere la un film despre baladă, ca prezentare a etapelor alcătuirii unui soft educațional, etc.

Textul argumentativ e practicat în didactica franceză şi americană sub forma dizertației, cunoscută din clasa a VI a, fără pretenția improprie de "eseu argumentativ". Temele adresate C.E.: "Găsiți argumente în favoarea susținerii apartenenței la genul epic, specia snoavă, a textului ***Păcală avocat"***, "Formulați trei idei care să susțină afirmația că textul citit este o legendă mitologică" etc. sunt în ton cu cele de la examenele naționale.

Nu considerăm că un portofoliu **tematic** început de elevii clasei a V a despre **Folclorul literar** poate înlocui jurnalul de lectură, din care se poate, eventual, inspira şi nici că elevul, chiar şi începător, ar confunda portofoliul cu **proiectul**, o altă metodă alternativă de evaluare asupra căreia ne vom opri în continuare.

Inclusă în portofoliu, **prezentarea de carte** este o strategie plurivalentă, prin care am urmărit simultan dezvoltarea unor competențe de lectură şi de comunicare scrisă sau orală. Pentru un text aparținând eposului folcloric, le-am cerut elevilor să urmărească: a) titlul, spațiul acțiunii; b) personaje principale; c) conținutul de idei, incipit, final; d) enunțarea motivelor pentru care ar recomanda lectura textului.

A fost o activitate de explorare, o provocare a posibilităților elevilor care a presupus muncă şi efort intelectual. Lucrul în echipă a permis colaborarea elevilor cu nivel cultural variat, cu abilități şi competențe diferite şi, prin aceasta, proiectul s-a dovedit o metodă de evaluare motivantă pentru elevi, facilitând o apreciere nuanțată a învățării.

Am constatat că evaluarea prin portofoliu rămâne o metodă complexă, care implică o învățare activă, oferă şanse afirmării oiginalității şi a libertății de creație; prin posibilitatea abordării interdisciplinare, crează premisele lărgirii orizontului cultural, este agreată de elevi şi datorită faptului că permite obținerea unor rezultate favorabile.

6.3.8. Miniproiectul de cercetare- o provocare adecvată posibilităților elevilor

Conceput inițial ca modalitate de învățare prin acțiune (*learn by doing*), proiectul devine tot mai mult o metodă complementară de evaluare, mai amplă decât investigația şi deosebită de protofoliu, căruia i se poate subsuma, ca parte integrantă a acestuia.

Proiectul pe care l-am început în clasă prin definirea sarcinii de lucru şi uneori prin sugerarea căii rezolvării acesteia, l-am continuat în afara şcolii pe parcursul mai multor zile sau săptămâni, timp în care elevul s-a consultat permanent cu profesorul şi l-am finalizat tot în

clasă, printr-o prezentare, făcută de către liderii grupurilor în fața colegilor, a unui raport asupra rezultatelor obținute şi o dezbatere a lor.

Angajarea elevilor în această activitate constituie ”o orientare care, prin specificul ei, caută să asocieze logica învățării prin acțiune, logicii învățării prin descoperire şi astfel să dezvolte şi să promoveze o metodologie… care vrea să marcheze trecerea de la o ”cunoaştere căpătată” la o “cunoaştere cucerită” prin efortul personal … care reuşeşte să plaseze subiectul (elevul, studentul) în situația de ”cercetător”, adică să devină părtaş direct la “aventura cunoaşterii autentice.” (I. Cerghit, 2006, p.77)

Aplicat după modelul descris în revista” Perspective” nr. 10/2005 p. 122-123, chiar dacă se referă la romanul ***Baltagul***, ne-a oferit numeroase sugestii pe care le-am adaptat textului narativ popular (pe cel referitor la “Miorița” îl prezentăm în anexe). Cele nouă grupe au avut de studiat: 1. Traseul Vitoriei Lipan; 2. Ordinea cronologică a întâmplărilor; 3. Tradiții şi obiceiuri populare; 4. Comunicarea spirituală Vitoria-Nechifor; 5. Hanuri, hangii, locuri de popas; 6. Impresii şi amintiri despre Nechifor Lipan; 7. Elemente ale păstoritului; 8. Texte funcționale: scrisori, bilete, telegrame; 9. Semnele naturii. Finalizarea s-a concretizat în : hărți, mape, pliante, planşe, etc.

Proiectul” Tinerețe fără bătrânețe” în viziunea realizatorilor, elevi ai cl.a IX a C.E., a reuşit să demonstreze că “profesorul şi elevul pot fi coautori ai unei lecții în parteneriat” şi a inclus în structura sa:

1.Textul integral al basmului din culegerea lui Petre Ispirescu.

2. Dicționar explicativ: definiții (ilustrate cu exemple din basm).

3.Textul inițial, cu exerciții cu grad mediu de dificultate, pentru o autoverificare a lecturii şi stimularea încrederii în sine a elevului.

4. Arta narativă: oralitatea şi umorul (surse şi exemplificări)

5. Personajele – exerciții ce urmăresc surprinderea unor trăsături de caracter şi mijloace de caracterizare specifice.

6. Bildungsroman – probe prin care s-a urmărit formarea pe plan moral a protagonistului.

7.Testul final propune o evaluare finală la nivel minim, mediu şi superior şi se verifică de către profesor.

8. Bibliografie.

Metoda proiectului am experimentat-o simplificat şi la clasa a Va, C.E., la studiul snoavei şi al legendei populare, unde 42% au preferat să alcătuiască o mapă şi un CD despre evoluția snoavei româneşti de la specia populară la cea cărturărească, iar 58% au urmărit traseul legendei istorice şi mitologice la noi şi în antichitatea greco-romană. Mulți dintre ei şi-au antrenat şi părinții, care nu au ezitat să-i ajute.

Am constatat că proiectul propus are ca avantaje faptul că meniul selectează o bogată bibliografie la care elevul are acces imediat, evaluarea este rapidă şi obiectivă, dar şi dezavantaje: calculatorul înlocuieşte mijloacele didactice tradiționale, însă nu poate substitui profesorul, care evaluează creativitatea elevului, îl antrenează la dialog şi îl provoacă la dezbatere.

În cadrul experimentului, am considerat că: "De vreme ce în viața profesională nu se operează cu teste ci cu **proiecte,** este necesară inițierea şi dezvoltarea unor deprinderi de proiect încă de la începutul formării intelectuale în şcoală". (H. Gardner – ***Teoria inteligențelor multiple***) .

După demersul în domeniul valorificării folclorului literar, am realizat **proiecte** de tipul:

1. **constructiv***:* - conceperea unui poster, afiş, colaj, expoziție de obiecte sau de fotografii, de desene, a unor articole de revistă, pe tema Prin folclor, în Europa şi în lume!

-realizarea unor soft-uri educaționale :

a) Tinerețe fără bătrânețe sau triumful lui Făt-Frumos.
b) Pe-un picior de plai.
c) Meşterul Manole între jertfă, iubire şi credință.

- alcătuirea unei culegeri cu variantele locale, naționale şi cu traducerile ***Mioriței*** în câteva limbi

- planul proiectului "Biblioteca Miorița"

- "O sugestie pentru optimizarea rezultatelor proiectelor realizate în grup– atelierul "cafenea" (Ghid metodologic 2002, p.87-89)

2. **problemă**:

- realizarea unui Mic dicționar de teminologie folclorică
- comparare operă literară-film (ex. "Păcală")
- elaborarea unei grile de lectură a textului epic folcloric

3.**învățare**

Elevii colectivului experimental au alcătuit proiecte de toate tipurile menționate, pe care le prezentăm şi în anexă, proiecte la care variabila independentă a fost **metoda învățării prin cooperare**, iar variabile dependente performanțele şcolare şi comportamentale ale elevilor .

Am participat şi la proiectul "Influența tehnicii *desenului din covor* asupra dezvoltării şcolarului mic", organizat de Inspectoratul Şcolar Bacău şi de Şcoala "Mihail Sadoveanu" din acelaşi oraş, care a implicat în 2003 peste 1200 elevi şi 60 de cadre didactice din țară. Bazată pe îmbinarea dintre literatură şi arta plastică, tehnica pe care am aplicat-o în activitatea

experimentală pornind de la text epic popular a constat în extragerea substantivelor concrete din text şi "traducerea" acestora prin imagini desenate de copil pe caietul de lucru, poziționate astfel încât să formeze un tablou. Elevii au realizat această sarcină pe caietul lor de lucru la pagina cu mențiunea "Schema figurativă a textului". Pe baza tabloului realizat , elevii au povestit conținutul textului. Alte două teme plastice referitoare la conținutul unui text studiat au făcut apel la creativitatea şcolarului şi le-am realizat în clasă sau le-am dat ca teme pentru acasă.

Pentru a face legătura firească între ciclul primar şi cel gimnazial, am adaptat cele 12 teme de literatură cuprinse în manualul "Stil şi compoziție" pentru ciclul primar, editat de colegii de la Bacău studiului modular, la orele de lectură, ca extindere la limba română, în afara orelor de curs.

În partea a doua a caietului de lucru, (I.Teodorescu , 2002) se află câteva probe de creativitate care au fost realizate pe parcursul experimentului conform indicațiilor care au fost transmise ulterior de către organizatori. La sfârşitul anului şcolar, probele de creativitate din caiete au fost intepretate de psiholog care, în colaborare cu autoarea manualului, a elaborat volumul "***Creativitatea şcolarului mic***".

Partea a doua a experimentului, desfăşurată în 2003/2004, am aplicat-o subiecților clasei a V a cuprinşi în eşantionul de cercetare şi a avut ca principal obiectiv realizarea unui **studiu comparativ** privind evoluția creativității şcolarului mic în urma utilizării unor tehnici de lucru care vizează stimularea acesteia. Formulelor figurale din testul "Gândind creativ cu ajutorul imaginilor" de dr. Paul Torrance li s-au adăugat texte ca ***Povestea lui Moş Crăciun*** de Cornel Cazan, ***Ce este o poveste*** de Dorina Rădulescu, etc. Sarcina de lucru a fost următoarea :

"Gândiți-vă la o imagine sau la un obiect pe care puteți să-l desenați folosind această formă ca o parte a sa. Încercați să vă gândiți la un desen la care nimeni nu s-a gândit; dezvoltați prima idee ce vă vine în minte, astfel încât desenul să reprezinte o "poveste" cât mai curioasă şi cât mai interesantă. Dați un titlu cât mai deosebit, dar care să ajute la înțelegerea ideii desenului".

Concluzia acestei etape a experimentului este că **tehnica "desenului din covor"** presupune raportarea permanentă a conținutului textului epic la posibile ilustrații, evidențiază cuvintele-cheie în jurul cărora se ordonează ideile textului, implică "traducerea" unor expresii artistice prin imagini şi culoare, îmbină activitatea literară cu cea plastică, antrenează toți membrii colectivului, demonstrând că "spontaneitatea se pregăteşte temeinic". (V. Conta)

Ideea a fost reconfirmată şi de experimentul "Conceptul de infinit în perspectivă interdisciplinară" descris de profesoara Janina Flueraş în revista "Limba si literatura română" volumul III - IV /2003 p. 100-115.

Dacă reuşeşte, prin metodele amintite şi prin cele ce urmează, să-l determine pe elev să perceapă textul folcloric şi ca pe un **joc al fanteziei şi inteligenței**, profesorul dobândeşte alt loc în procesul de învățare: "Educatorul se transformă într-un animator, într-un promotor de creativitate. Nu mai este cel care transmite o învățătură de-a gata, un îmblânzitor de mânji, un dresor de foci. Este un adult care stă cu copiii pentru a exprima tot ceea este mai bun în el însuşi, pentru a dezvolta şi în el însuşi deprinderile creației, ale imaginației". (G. Rodari, p. 187)

În opționalul de nivelul clasei a Xa inclus în conținutul cercetării experimentale, ne-am propus şi am realizat cu elevii, ca temă de cercetare, găsirea unei modalități pragmatice de subliniere a valorii lor artistice. Ele alcătuiesc "uvertura" creației lor literare şi, deşi scrieri de început, nu sunt simple exerciții de condei, ci constituie capul de pod fără de care nu se poate traversa în deplină cunoştință de cauză şuvoiul tumultos al creației lor.

Grupul de elevi-cercetători a aflat că, la fel ca şi în studiul oricărei specii literare, şi în cunoaşterea basmului pot fi urmărite două direcții: cea "sintagmatică", prin care se subliniază "evenimente, conflicte, relații dintre personaje" şi cea "paradigmatică", prin intermediul căreia sunt "disociate clasele şi funcțiile unui sistem prin alegerea unor date esențiale." (I. Vlad, 1970, p. 42). Insistăm în special asupra **cercetării paradigmatice**, efectuate pe baza structuralismului funcționalist promovat de V. I. Propp (1970) şi pe ceea ce un critic numeşte "modelul omologic, opus tradiționalului model triadic" (T. Todorov, 1973, p. 375)

Încercând să reducă orice basm la esența "numitorului comun", elevii au ajuns lesne la concluzia că toate au o structură asemănătoare cu o propoziție dezvoltată. De pildă, basmul ***Zâna Zorilor*** al lui I. Slavici l-au redus la enunțul:

SB .	AT.	Pred.	Compl.
Petru	**cel viteaz**	**aduce**	**leacul**.

Pentru studierea acestor structuri, colectivul experimental a fost împărțit în patru grupe, fiecărei echipe revenindu - i spre studiu o anumită sferă :

SB.	**AT.**	**PR.**	**C.**
-personaje	-calitățile, însuşirile lor	-"funcțiile" îndeplinite	- motivarea acțiunii
-eroi			- spațiu
-actanți			-timp

Grupa I a făcut observația că trebuie diferențiate în sfera **"subiecților":**

a. Personajele – au, în genere, rol ornamental, deoarece nu întreprind nimic în cadrul acțiunii, lor atribuindu-li-se doar rolul de a deschide acțiunea.

b. Eroii se deosebesc de simplele "personaje" atât prin profilul psiho-somatic, cât şi prin ceea ce întreprind. Au funcții active, toți pleacă, fiind nişte aventurieri în sensul plenar al cuvântului. Fenomenul metamorfozei are, în economia basmului, rolul lichidării unor opoziții, ceea ce înseamnă că relațiile stabilite între eroi şi acest fenomen sunt relații de necesitate. "Din punct de vedere poetic, metamorfoza este un procedeu de compoziție la nivelul personajului". (C. Eretescu, 1970, p.127)

Pe de altă parte, transformarea are o importanță etică, rezolvând dificultățile eroului, deci contribuind implicit la triumful binelui. Slavici este cel care introduce în unele basme, la loc de frunte, eroinele (***Floriţa din codru***, ***Ileana cea şireată***), dar tot cu nume populare. S-a întrezărit cu uşurință că ele premerg viitoarele eroine din nuvele sau romane.

c) Actanții sunt surse fără intervenția cărora eroii nu-şi pot atinge scopul sau ajutoarele primite de la aşa-numiții "adjuvanți". Cel mai important sfătuitor rămâne **calul**, "cel mai apropiat de om, de gândurile, de năzuințele lui spre înalt, spre lumină şi soare, e un Prometeu în lumea animalelor de basm. (I. C. Chițimia,1971, p. 227)

d) Opozanții sunt cei care se împotrivesc ca personajele, eroii şi actanții să-şi atingă acopul, sunt forțele răului, cei care nu au şanse să câştige decât parțial: zmeul, balaurii, zgripțuroaicele, uriaşii, etc.

Grupa a II a care a studiat **atributele** "subiecților", s-a aflat în fața unui sistem deschis, o "constelație" (reprezentată prin metoda "ciorchinelui"), în care au consemnat:

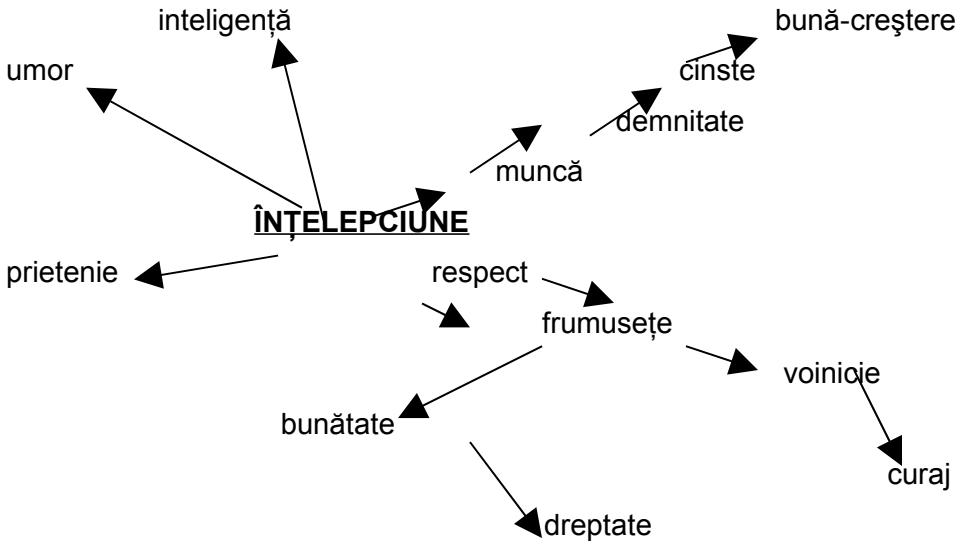

Este un veritabil portret spiritual al poporului român, portret accentuat de basm, dar schițat şi în balade, proverbe, doine sau alte creații populare pe care l-au asociat cu **cinci** constante conceptuale din filozofia vechilor inzi întânite şi la greci, aflate în raport de congruență cu cele figurate poetic în ***Povestea lui Harap-Alb***. (pe care tocmai o studiaseră). Feciorul de împărat trimis de Spân să aducă pe fata Împăratului Roş se întovărăşeşte "şi la pagubă şi la câştig" cu **cinci** pesonaje fantastice prezentate sub forma unor "ghicitori":

Gerilă, "o dihanie de **om**" care se pârpălea pe lângă un foc de douăzeci şi patru de stânjeni de lemne şi tot atunci striga cât îl lua gura că moare de frig".

Flămânzilă, "o namilă de **om** mânca brazdele de pe urma a douăzeci şi patru de pluguri şi tot atunci striga în gura mare că moare de foame".

Setilă, "o arătare de **om** băuse apa de la douăzeci şi patru de iazuri şi o gârlă şi tot atunci striga în gura mare că se usucă de sete".

Ochilă, "o schimonositură de **om** avea în frunte numai un ochi, mare cât o sită şi când îl deschidea nu vedea nimica. Iară când îl ținea închis, dar fie zi, fie noapte, spunea că vede cu dânsul şi în măruntaiele pământului".

Păsări - Lăți - Llungilă, "o altă bâzdâganie şi mai şi, o pocitanie de **om** umbla cu arcul după vânat paseri. Aşa se lățea de tare, de cuprindea pământul în brațe. Şi altădată aşa se deşira şi se lungea de grozav, de ajungea cu mâna la lună, la stele, la soare şi cât voia de sus".

Cele cinci imagini poetice, **cinci portrete** neîntâlnite în eposul folcloric, au comune constanta unui paradox, cea a ajutorului dat de (şi lui) Harap Alb şi locul lor în ordinea încercărilor:

Gerilă “fără de mine n-ai să poți face nimic”; **Flămânzilă** “fără de mine n-aveți nici o ispravă”; **Setilă** “fără de mine degrabă vă duceți”; **Ochilă** “dacă n-oi fi şi eu pe-acolo…”; **Păsărilă** “de n-a fi şi unul ca mine pe acolo, degeaba ….”

După interpretarea prof. I. Filipciuc, (2002, p. 17) Ion Creangă este cunoscătorul unui sistem de **simboluri literar-folclorice**, cele cinci ființe reprezentând elementele primordiale întâlnite şi în Upanişade şi în filozofia platoniciană şi în basmele româneşti sau străine**: focul** (Gerilă) **apa** (Setilă) **pământul** (Flămânzilă) **lumina** (Ochilă) **aerul** (Păsărilă).

Studiul comparativ al celor două texte i-a dus pe elevi la concluzia că, dacă la fel ca în multe din basmele populare sau cărturăreşti, structura narativă din Tinerețe fără bătrânețe nu pretinde o repetare a modelului canonic, textul lui Creangă, Poveste, cere refacerea schemei, deoarece combină forța echilibrantă cu dinamica acțiunii :

Tinerețe fără bătrânețe	***Poveste***
Situația inițială	Situația inițială
Complicația (forța perturbatoare)	Complicația
Dinamica acțiunii: drumul, probele exterioare (lupte) interioare (Valea Plângerii)	Dinamica acțiunii (întâlnirile cu cei patru oameni)
Forța echilibrantă	Forța echilibrantă (concluziile drumețului)
Situația finală (inițială pentru secvența următoare) – trai fericit	Starea finală (întoarcerea acasă)
Complicația (Valea Plângerii)	
Dinamica acțiunii (întoarecerea)	
Forța echilibrantă (întâlnirea cu moartea)	

Studiat de **grupa a III a**, “Motorul” acțiunii, **“predicatul**” basmului este constituit din “funcțiile” eroilor şi este un fel de produs al termenilor care sugerează noi semnificații față de cele ale părților care îl compun.

Considerat ca “serie de fapte specifice”, (M. Novicov, 1969, p. 147) basmul lui Slavici ***Doi feți cu stea în frunte*** include o situație inițială (i) “a fost odată un împărat”, urmează o lipsă sau prejudiciere, faptul că nu avea copii (A), căsătoria este momentul de legătură în declanşarea acțiunii (B), se nasc doi feciori care suferă şase transformări (6x), prin naşterea lor s-a remediat lipsa inițială (R), eroii sunt recunoscuți (M), falsul erou este demascat (N) şi pedepsit (Y). Deci, elementele seriei sunt toate transformările survenite în acțiune pentru atingerea unui scop, pentru lichidarea unei “lipse” care, la rândul ei este “funcție”. În cazul basmului menționat, formula rezultată prin suma funcțiilor este:

i + A + B + 6X + R + M + N +Y

Aplicând corect acest sistem de funcţii şi basmului ***Făt Frumos din lacrimă***, elevii echipei a treia, care studiază "predicatul", au obținut nişte formule clare ale structurii operelor şi au ajuns, pe această cale, la rezultate diferite de cele ce le-ar fi putut obține prin aplicarea metodei de analiză tradițională. Nu au mai segmentat basmele în trei părți (mişcări), ci în câte **"funcții"** apar în text, pătrunzând mai adânc în structura compozițională a operei. Tot ei au observat că este insuficientă doar simpla disecare **"morfologică**", formală, (cum procedează V. I. Propp) deoarece s-ar ignora principalul concept care stă la baza structurii, relația, **"sintaxa**". În procesul de analiză, stabilirea valorilor funcționale nu constă doar în inventarierea "funcțiilor", ci şi în sublinierea legăturilor dintre ele, în stabilirea locului fiecăruia în sistem, deci sinteza.

Prin compararea formulelor, elevii au remarcat faptul că superioritatea valorică a basmelor nu se datorează în primul rând numărului mare de "funcții", ci varietății acestora, ba au făcut şi observația că la fel ca şi în creația populară, şi la I. Slavici nu există o gradare a repetării unor funcții, o modificare a lor, cum întâlnim la Creangă sau Eminescu.

Fiindcă au luat în considerație şi faptul că în toate basmele clasicilor inspirate de surse folclorice există o lipsă (A) sau prejudiciere (A'), o încercare grea (H) pe care eroul o trece cu succes (T) sau o luptă (L) încheiată cu victoria (V) asupra răufăcătorului, remedierea lipsei (R), şi căsătoria eroului (Z) au ajuns la formula:

A (A') sau $\begin{cases} HT \\ LV \end{cases}$ R = **Z**

În felul acesta, în cercetarea "predicatului", concluzia la care au ajuns a fost chiar definiția conform căreia basmele clasicilor reprezintă o dezvoltare de la situația inițială (i), prin "funcțiile" intermediare la căsătoria (Z) sau la alte funcții–deznodământ, dezvoltare repetată de atâtea ori câte mişcări (părți) are opera: $(i \rightarrow Z)^n$. Generalizând, au constatat că, în proză sau în versuri, nu numai basmul, ci întreg eposul cărturăresc preia din cel popular "nuclee narative" (S. Ispas, 1981, p. 230) clişee, elemente constante, motive, simboluri, prototipuri, etc. (I. Şt. Lazăr, 1988)

"**Complementele**" basmului au intrat în grija **grupei a IV a**, care a observat că modul în care basmul îşi structurează mesajul din punct de vedere estetic, sociologic şi psihologic nu este deloc de neglijat. Ei au observat că **spațiul**, "circumstanțialul de loc", nu este în basm doar o simplă ornamentație poetică, ci constituie o atmosferă simbolică, favorabilă sau nu eroilor, personajelor şi acțiunii desfăşurate. În funcție de spațiu, atmosfera fantastică se accentuează la Eminescu sau se estompează, apropiindu-se de cea a basmului popular, la Creangă sau la Slavici.

Orizonturile spațiale ale imaginarului se înscriu în dimensiunile feerice a trei secvențe:

a) spațiul uranic, al urmăririlor fabuloase, cu extraordinare metamorfozări spațiale.

b) spațiul chtonic (Soare, Lună), spațiul naşterii, locul plecărilor şi al revenirilor lui Făt- Frumos.

c) spațiul durativ -Tărâmul celălalt, în care circularitatea anotimpurilor este absolută. El este delimitat spațial printr-o "poartă de trecere" (o prăpastie, o pădure, un copac cosmic sau o apă).

Elevii au mai sesizat că în basmele româneşti, spațiul şi timpul sunt divizate în universuri paralele complementare şi asemănătoare, "rezervate doar inițiaților", element ce conține un important mesaj educațional: înțelegerea şi experimentarea vieții eterne, depăşirea animalicului şi contactul cu nivelul spiritual al existenței umane presupune efort, voință şi curaj.

Piedicile apărute în calea opozanților sunt, de fapt, tot nişte spații reale, puțin exagerate: un gard înalt, un munte de fier, stuf întins şi des, pădure de cuțite, etc. În acelaşi basm, ***Zâna Zorilor***, locuința unui împărat nu diferă prea mult de o casă țărănească, alte palate însă au "nişte porți înalte, până dincolo de Împărăția Norilor şi fereşti tot din aer tors cu multă măiestrie şi țesut în gherghef de aur întunecos".

Şi iată că **grupa a IV-a** a reuşit să colaboreze cu **a II-a**, cea care studia **"atributele**", deoarece spațiul în basm are şi rol caracteriologic. Funcția estetică de cadru al acțiunii pe care o deține spațiul, este dublată în basm de aceea de oglindă etică moralizatoare.

La întrebarea: "Reprezintă spațiul şcolar un spațiu magic?" elevii au răspuns că îl consideră un câmp favorabil manifestărilor imaginarului prin mituri, ritualuri şi simboluri. El raportează la imaginar atât activitățile elevilor cât şi pe cele ale profesorilor. Imaginația structurează întreaga realitate educațională, care poate urma imaginarului ideologic, bazat pe transmiterea unor trăsături culturale care să manipuleze instituția educativă, sau pe imaginarul arhetipal, care apropie ritualurile din viața şcolii, de riturile de inițiere din societățile arhaice, în care mitul este realitatea supremă. (Şt. Popenici, 2001, p.113)

Timpul a fost categoria studiată de o subgrupă de elevi care nu a căutat în categoria timpului din basm ceva sigur, credibil, fix, ci doar o reflectare metaforică a realității obiective. Notând timpul obiectiv cu T_0, au intâlnit şi în basmele clasicilor o "fluctuație temporară cu dilatări hiberbolice în stânga şi dreapta momentului T_0, deci din trecut şi viitor, care creează o ambiguitate, o vădită incoerență ce permite o multitudine de soluții S1, S2, S3 …. Sn, care, intersectându-se în jurul lui T_0, creează un fascicul de soluții, ceea ce oferă o mai mare deschidere operei" (I. Căliman,1973, p. 47)

Prin aceasta, orice basm, oricât de fantastic ar fi, devine "o reflectare a realității istorico-sociale, cu tendința de a anticipa, în născocirea lui, ceea ce într-un anumit timp istoric nu era posibil decât în fantezie" (E. Todoran,1962, p. 402). Dizolvarea timpului istoric în timp "fantastic"

se face şi la autorii clasici prin formule inițiale, mediane şi finale. Contaminările sunt rare. **Cândva**, s-a întâmplat ceva irepetabil, căci **"odată**" este anulat de **"niciodată",** ezitarea fiindu-i provocată lectorului de pendularea între real şi mit. Formula "că de n-ar fi fost nu s-ar fi povestit" susține existența faptelor ce urmează a fi povestite. Şi în procesul educativ pendulările între real şi imaginar sunt continue şi fireşti (între proiect şi practică, teorie şi experiment, explicație şi aplicație). Timpul poate fi manipulat (realitatea virtuală), poate fi retrăit, recompus, "spart" în timpuri paralele şi inegale. Sunt trăsături care relevă corespondențele structurale între Timpul mitic şi Timpul omului contemporan.

Născut sub semnul excepționalului, viitorul erou se află în afara timpului comun şi creşte "într-o zi cât alții într-o lună". Elevii au fost încântați de sugestia că basmul ***Tinerețe fără bătrânețe şi viață fără de moarte*** ar putea fi interpretat şi ca povestea unei călătorii în timpuri paralele. Dacă inițial eroul se dezvoltă ca orice alt copil până la vârsta de 15 ani, iar călătoria lui are loc în limitele timpului terestru (merge trei zile şi trei nopți) odată cu intrarea în "palatele cele aurite" totul se schimbă. Este un timp continuu, egal, neschimbat şi fără sfârşit. Zânele subliniază diferențele dintre **timpul terestru** şi **timpul etern**: "părinții tăi nu mai trăiesc de sute de veacuri şi chiar tu, ducându-te, ne temem că nu te vei mai întoarce". La întoarcere, îmbătrâneşte rapid, mirat de schimbări: "Cum se poate una ca asta? mai alaltăieri am trecut pe aici". Când pricep că Făt-Frumos a încălcat înțelegerea trecând prin Valea Plângerii, zânele sunt "cu totul speriate" fiindcă ştiu că timpul este anulat doar în împărăția lor şi că eroul va fi înghițit de secolele pe care le ignorase. În final, îmbătrânirea rapidă îl transformă în praf, aşa cum s-ar fi întâmplat şi dacă ar fi rămas în spațiul terestru şi doar spiritul său, calul, se reîntoarce în eternitate.

Timpul şi spațiul sunt într-o legătură dinamică, într-un echilibru universal susținut de legile Binelui şi Frumosului. Existența paralelă a spațiilor şi diferențelor specifice între cele două tărâmuri pot fi valorificate în plan educațional drept introducere în teoria relativității. Nevoia de poveste se prelungeşte de la basmul popular românesc la cel scris, până la "romanele" la modă, cu "Harry Potter" şi "Stăpânul inelelor". Dacă în acesta din urmă sunt relatate cele petrecute în al Treilea Ev al Lumii, "***Silmarillion"*** de J. R. Tolkien, Ed. RAO, 2003 este "povestea" zilelor de odinioară ale Primului Ev al Lumii, alcătuită din **legende** ce-şi au originile într-un trecut mult mai îndepărtat, pe vremea când Moyoth, primul Stăpân al Întunericului, trăia pe Pământul de Mijloc, iar Elfii Nobili au pornit război împotriva lui pentru a-şi lua înapoi Silmarillion. În prefață, elevii au descoperit informația că în caiete hărtănite, de prin 1917, când a fost concepută cartea, mai pot fi citite versuri şi notițe despre principalele poveşti ale mitologiei, în esență vechea bătălie dintre **Bine** (Elfi) şi **Rău** (Sauroni). Am comentat cu elevii

un fragment reprodus la pagina 12 a ediției citate din scrisoarea lui Tolkien către editorul Milton Waldman, în 1951: “La fel de mult m-au pasioat de la început miturile (nu alegoriile) şi basmele şi, mai presus de orice legendele eroice aflate la granița dintre basm şi istorie, din care există mult prea puține în lume (accesibile mie) ca să-mi satisfacă nesațul. Eram student când am înțeles, bazându-mă pe propriile mele gânduri şi experiența pe care o aveam - că preocupările mele nu erau câtuşi se puțin divergente – de o parte ştiința şi de cealaltă poveştile – ci se aflau într-o strânsă legătură. M-a îndurerat din copilărie faptul că țara mea dragă era atât de săracă în poveşti. Simarilile sunt” iradieri de lumină pură ale Nestematelor Primordiale”. Majoritatea lucrărilor au remarcat că acest fragment le-a atras atenția asupra rădăcinilor folclorice ale celor mai moderne scrieri S F.

6.3.9. Eseul şcolar - joc al fanteziei şi inteligenței cultivate, este practicat la toate disciplinele. Mijloacele diferite la care apelează eseul tind să atingă trei dimensiuni: ’’flectando’’ (să convingă) ’’probando’’ (să demonstreze) şi ’’delectando’’ (să încânte).

În practica şcolară este considerat unul din termenii “problemă” ai reformei, căci, considerat de unii “o modă”, eseul şcolar este o realitate care nu poate fi neglijată fie şi numai pentru că reprezintă principala formă de evaluare a cunoştințelor, capacităților şi competențelor candidatului la examenul de bacalaureat.

Proba de bacalaureat la limba şi literatura română presupune realizarea unui eseu evaluat cu 35-40 puncte din valoarea notei. Din martie 1998, când s-a înființat Serviciul Național de Evaluare şi Examinare, s-a insistat asupra eseului structurat. Ignorarea metodologiei eseului semistructurat şi a celui liber este în primul rând în detrimentul elevilor. În 2000, proba scrisă concepută de SNEE cuprindea: înțelegere de text (40%), generare de text (10%) şi eseu structurat 40% cu 10 puncte din oficiu. Conținutul eseului era evaluat cu 24 de puncte, iar forma cu 16 puncte. Din 2001 şi până în prezent, aprecierea conținutului şi a formei se face în punctaj egal (câte 20%).

A. Eseul cu răspuns restrâns

Exemplu: Clasa a VIII a:

Varianta A – timp de lucru: 15 -20 minute Argumentează, în cel mult 10 rânduri, folosirea descrierii în fragmentul dat.

Varianta B – timp de lucru: 20 minute. Argumentează, în cel mult 15 rânduri, apartenența textului citat la specia baladă populară.

B. **Eseul structurat**

Exemplul 1: Explicați, într-un eseu structurat, atitudinea protagonistului baladei populare în fața morții: fatalism, resemnare, asumare a destinului nemilos, sacrificiu liber - consimțit, model de comportament specific poporului român sau apoteoză a unei vieți încheiate prematur?

Exemplul 2: Alcătuiți un eseu structurat în care să demonstrați că în **M*onastirea* Argeşului** se întâlnesc elemente de baladă populară şi legendă.

C. Eseul liber / nestructurat

- presupune stăpânirea unui aparat critic de mare subtilitate şi a unui discurs argumentativ / demonstrativ cu un înalt grad de persuasiune, de aceea se adresează elitelor în subiecte pentru olimpiade sau pentru alte competiții

Exemplul 1. Citiți eseul filozofic ***Spațiul mioritic*** de Lucian Blaga şi explicați într-o compoziție liberă de ce autorul identifică modelul comportamental oferit de balada populară cu orizontul specific – "matricea stilistică" – în care s-au format, deopotrivă, poporul român şi cultura acestuia"

Exemplul 2. Alcătuiți o compunere liberă pe tema "Negru Vodă şi Meşterul Manole", insistând asupra relațiilor dintre reprezentantul puterii şi omul de artă din toate timpurile.

Eseul îl aplicăm frecvent **ca metodă complementară de evaluare.** Situat între metodele tradiționale prin apartenența la tipologia compunerilor şi între cele alternative ca tip de item subiectiv, **eseul** rămâne o lucrare de creație, care se apreciază şi se notează atât după criterii generale, cât şi specifice. Eseul combină trei elemente: un conținut, o tehnică a realizării şi trăsături de personalitate. (L. Crihană, 2002)

În practica didactică, instrumentul de evaluare pe care l-am utilizat este scara de apreciere numerică (35 - 40 puncte, la examen sau 1 - 10, 1 – 100 puncte) dar şi aprecierea verbală (în cazul minieseurilor se aplică şi calificative). Evaluarea formativă în orele de literatură a fost permanent una personalizată pentru a corecta procesul comprehensiunii / producerii de text şi completat-o cu autoevaluarea elevilor. Pe de altă parte, evaluarea externă a testat produsul (comentarii, eseu, rezumat) pornind numai de la text la prima vedere, cu ajutorul unor teste sau al unui **chestionar de autoevaluare a eseului** (pe care elevii din C.E. îl au într-un portofoliu de evaluare / autoevaluare) şi care conține întrebări legate de:

Conținut şi organizare:

- Am făcut un plan al lucrării?
- Există o propoziție / frază care să reprezinte teza lucrării mele?
- Afirmațiile generale sunt susținute cu referințe şi exemple din text?
- Au fost folosiți corectori adecvați în interiorul paragrafelor şi între acestea?
- Informațiile sunt relevante şi suficiente sau ar trebui completate?

- Paragraful final sintetizează observațiile făcute în lucrare?
- Am ținut seama de toate observațiile anterioare ale profesorului?

Stil:

- Limbajul folosit este clar? Cunosc sensul tuturor cuvintelor folosite?
- Sunt toate frazele coerente?
- Pot reformula anumite fraze într-o formă mai simplă?
- Timpurile verbale sunt folosite adecvat ?
- Există repetiții, clişee sau formulări echivoce pe care le pot elimina?
- Am ținut seama de toate observațiile anterioare ale profesorului?

Aşezarea în pagină:

- Am respectat marginea specifică aliniatului?
- Am respectat normele de ortografie şi punctuație?
- Am pus ghilimele pentru titluri şi citate?
- Am ținut seama de toate observațiile anterioare ale profesorului?

Nota probabilă:

Puncte tari Puncte slabe Observațiile colegilor

6.3.10. Întrebarea problematizantă- cale esențială de acces spre textul epic popular

Ca semn al subordonării receptorului de către emițător, **întrebarea didactică** aparține în special metodelor de învățare tradiționale. Structura conversațională interogativă este abordată preponderant pragmatic de didactica modernă şi relevă ideea de construcție concomitentă a întrebării şi a răspunsului în dialogul profesor-elev. Alături de problematizare şi dezbatere, **conversația euristică** este un element dinamic al modernizării. Ca instrument şi cale de realizare a învățării, mecanica strânsă a **întrebării catihetice** se deosebeşte de şirul deschis şi dialectic al **întrebării socratice** şi mai ales de orizontul întrebării.

O variantă a unui model problematologic propus a constituit-o concursul **“ Cea mai năzdrăvană (*ne-zdravănă*) întrebare ”** desfăşurat cu clasa a IX a C.E. după lectura basmului ***Tinerețe fără bătrânețe***. Câteva din întrebările puse de elevi au fost:

1. Ar mai fi posibilă interpretarea basmului dacă receptarea lui s-ar realiza la fel de către toți elevii, prin aceleaşi sensuri şi semnificații?

2. De obicei vin răspunsurile înaintea întrebărilor sau întrebările vin înaintea răspunsurilor. Ori, poate, deodată?

3. Câte răspunsuri şi câte întrebări putem găsi la o singură întrebare?

4. Care este rolul reflecției? Ajută la înțelegerea “adevăratelor” sensuri sau le încurcă şi mai tare?

5. Este acest text o alegorie a existenței?

6. Omului îi e suficient în lume a fi, a fi viu, a fi viu şi activ, sau a fi viu, activ şi creativ prin spirit?

7. Calul din basme este un adevărat mentor? Ce ar trebui el să facă atunci când “învățăcelul” a devenit un posibil mentor?

8. Eroul are tentația de a ”vâna” demonul dorului, sau ajunge să fie el cel “vânat” de acesta?

9. Cine menține cu adevărat pacea în lume – conducătorii sau sfătuitorii lor?

10. Dacă încerci să-ți depăşeşti limitele umane eşti pedepsit? Dar dacă nu încerci, mai eşti cu adevărat om?

Este evident că astăzi nu mai este suficient ca ora de literatură să-l “activizeze” pe elev prin întrebări, oricât de problematizante ar fi ele, ci încercăm să-l formăm în aşa fel încât să interogheze singur textul, introducându-l ca şi metatextul, într-o rețea de rețele interogative, practicând ascultarea activă (tehnica întrebărilor reformulate). De exemplu, când în manualul de clasa a XIa elevii au constatat că ***Miorița*** deschide genul liric, s-au mirat că balada, care în mod firesc aparține genului epic, poate fi studiată ca operă lirică, dar elevii cunosc această creație încă din ciclul gimnazial când, după manualul de clasa a VIIIa al Ed. Humanitas răspund la peste 70 de întrebări şi exerciții la capitolul intitulat ***Îmbinarea genurilor***).

Dirijarea elevilor prin întrebări bine alese spre o anumită viziune nu înseamnă “manipulare”, ci **inițiere** a lor în interpretarea deschisă a textului, cu posibilitatea găsirii permanente a unor noi sensuri, căci răspunsurile îşi aşteaptă întrebările.

.

6.3.11. Aspectul lingvistic al experimentului a urmărit valorificarea modelului comunicativ al textului folcloric, centrarea procesului educativ pe competența de comunicare pe care este grefată competența culturală, adică o cunoaştere a modului de viață, a valorilor şi credințelor comunității lingvistice româneşti, fiindcă demersul didactic presupune evidențierea tuturor dimensiunilor textului, nu doar a celor literare.

Martor al tuturor evenimentelor din viața spirituală, limba, ”cel dintâi poem al unui popor” (L. Blaga), este şi cel mai fidel cronograf al istoriei.

Structurarea strategiilor în cadrul didacticii oralului are în vedere **exprimarea orală fluentă şi coerentă**. Am selectat, pentru **dezbaterea orală**, teme cu impact formativ (ex. Tradiții şi obiceiuri populare întâlnite în romanele ***Amintiri din copilărie*** şi ***Baltagul***) prin care

activitățile de comunicare au țintit dincolo de formarea capacităților şi au extins sfera înțelegerii. La tema propusă, elevii C.E. ai clasei a IXa, la **activitatea de cerc** din mai 2003 au avut posibilitatea ca, prin analiza lexicală orală, să pună în lumină **unitatea limbii şi culturii populare** româneşti confirmând, încă o dată că: ”Limba noastră este singura în Europa care se vorbeşte în acelaşi chip în toate părțile locuite de români”. (M. Eminescu, ziarul ”Timpul”, 6 V 1880). Pentru pregătirea dezbaterii, le-am oferit “modele al căror rol este acela de a arăta că pe această cale metodologică, cercetarea lingvistică poate contribui la crearea unei imagini generale asupra formelor de viață materială şi spirituală a poporului român de-a lungul istoriei sale”. (Gr. Brâncuş, 1991 p. 5). Este cazul unor cuvinte care denumesc aspecte ale civilizației rurale străvechi (“plai, furcă, rost”) .

Cvintetul e o metodă activă prin care, în cinci rânduri, se sintetizează conținutul de idei: rândul 1 un substantiv, 2 -două adjective, 3- trei verbe de acțiune, 4- cuvinte-sentimente, 5- un cuvânt/sintagmă-cheie.

Gazeta cercului nostru folcloric a publicat creații ale elevilor:

a) <u>jocuri de cuvinte</u>. Ex. Identifică, pe verticală, sinonimul cuvântului “folclor literar” prin completarea pe orizontală a definițiilor “mioritice”

1. ……plăviță
2. ….. de fag, de os, de soc
3. avut, bogat,…
4. ….celui popular, îi aparține şi balada
5. …., sinonim al omonimului “cunună”
6. opus răsăritului
7. …. de miei
8. oi mai ...
9. ieşită din comun
10. ciobănei
11. autorul Mioriței

				1	**L**	A	N	A			
	2	F	L	U	**I**	E	R	A	S		
		3	O	R	**T**	O	M	A	N		
				4	**E**	**P**	O	S			
		5	C	O	**R**	**O**	A	N	A		
				6	**A**	**P**	U	S			
				7	**T**	**U**	R	M	E		
			8	M	**U**	**L**	T	E			
9	N	A	Z	D	**R**	**A**	V	A	N	A	
P	A	C	U	R	**A**	**R**	I				
					11	**A**	N	O	N	I	M

- Scrie pe orizontală cuvintele din câmpurile lexicale specifice pentru :

Binele B … L... S …

Antiteza A … E … N...

Sfătuitor L … G … O...

Mireasa A … E… A …

D … N… V … .

A … D … A ….

A…

- Stabileşte corespondențe între cele două coloane:

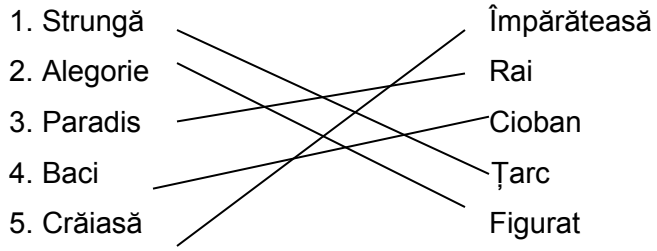

- Acrostih orizontal. Pornind de la inițialele B …….A ……. S …… M……..

B ……A …. L…… A …….D ……. A ……., scrieți în cinci minute cât mai multe propoziții respectând ordinea literelor, nici un cuvânt în plus, în minus sau repetat. Ex. **B**asmul **a**cesta **s**timulează **m**emoria. **B**inele **a**duce **s**atisfacții **m**orale.

b) sugestii ale cititorilor

- Alcătuieşte o poveste scurtă cu titlul “Fantoma buclucaşă”, “Sacoşa năzdrăvană”, “Al şaselea simț”, “Spiritul sărbătorilor”, “Poarta timpului”, “Între cer şi pământ”.
- Realizează o variantă actualizată a poveştii “***Prostia omenească***”
- Dacă deznodământul basmului ***Tinerețe fără bătrânețe*** te-a întristat, scrie un altul diferit.
- Descoperă, într-un basm popular, cuvintele şi expresiile incidente şi precizează rolul lor în text.
- Trimite pentru gazeta noastră un scurt articol în care să-ți exprimi părerea despre cartea lui A. E. Van Voght ***Satul fermecat – de la basm la S.F***.
- Ştiai că la Editura Echinox a apărut cartea colegei tale din clasa a VIa, Cezara Mureşan, intitulată “***Hotelul poveştilor”***? Dacă ți-ai procurat-o, exprimă-ți în scris părerea despre “salata de 9 poveşti” şi vei primi autograful autoarei.
- Imaginează-ți care crezi că este corespondentul tău vegetal . Realizează, într-un eseu liber, o legendă despre originea şi numele acestei plante.
- În revista “Tradiții” ai găsit următorul anunț: “Pasionat de literatura populară, doresc să corespondez cu cineva care are aceeaşi preferință”. Redactează o scrisoare prin care să răspunzi favorabil anunțului.
- Concepe un poster prin care să faci publicitate unei cărți de basme populare, care să poată fi expus într-o librărie, într-o şcoală sau la un târg de carte.

c) rubrici fixe intitulate: “Prin text, dincolo de text…”, “Hai la joc!”, ” Răspunde pe nerăsuflate, cu puteri nelimitate!” “De vorbă cu…”. Prin intermediul lor, au fost implementate în activitățile

cercului metode ca: **interviul grupului creativ**, **sinectica**, **metoda piramidei**, **autoscopia , reprezentarea grafică**, etc. (C.Tăutu, 2000 , p. 7).

Analiza lingvistică s-a dovedit a fi o posibilitate de înțelegere a impactului cunoaşterii eposului folcloric asupra exprimării elevilor. Numeroase analize pe textul folcloric i-au dus pe elevi la concluzia că, chiar dacă "limba basmelor ca şi a multor poezii, mai ales baladele, este în mare parte o limbă tradițională, convențională, cu forme stereotipe", (O. Densusianu, 1966, p.53), în nici un alt domeniu al culturii eposul popular nu-şi vădeşte importanța ca în acela al limbii, în circumscrierea faptului folcloric ca artă: "Această parte intraductibilă a unei limbi formează adevărata ei zestre de la moşi-strămoşi, pe când partea traductibilă este comoara gândirii omeneşti în genere".(M. Eminescu, mss.2257, fila 242)

Apreciindu-i "materialitatea lingvistică", Gh. Vrabie (1990, p.29-88) face referiri ample la toate nivelurile limbajului poetic popular ("elemente ale armoniei poeziei folclorice", "plasticitatea lexicului popular", "scurtă privire asupra sintaxei poetice", etc.) prin care elevul poate fi conştientizat că, în privința **elementelor fono-stilistice**, poezia populară este o "voce" a naturii cu trăsături eufonice speciale: aliterații, onomatopee, repetiții, accente şi pauze, elidări, etc. Între **virtuțile discursive ale lexicului** se includ cuvinte rare, arhaisme, regionalisme, bogata polisemie, etc. Inedite sunt unele **abateri morfologice**, efecte stilistice ale numelor proprii, retorica numărului, etc. **Sintaxa poetică** urmăreşte gradația şi enumerația în fraza periodică, simetrică, retorica exprimării, a suspensiei, etc.

Şi totuşi, constatările noastre zilnice asupra capacității de exprimare a elevilor, demonstrează că avem toate motivele să reflectăm mai mult asupra atenției pe care trebuie s-o acodăm în şcoală **cultivării exprimării orale**. Modelul oferit în acest sens de eposul folcloric se constituie într-o adevărată "estetică a oralității" (A. Fochi, 1980).

Alternarea unor **tipuri de exerciții** am folosit-o ca testare / evaluare a experimentării unor procedee de lectură care au făcut legătura între **componenta lingvistică** a <u>didacticii oralului</u> şi cea a <u>didacticii redactării</u>:

1. Observă umanizarea metaforică a muntelului în limba populară şi adaugă exemple în seria "un munte de om", "pe creasta muntelui", "la poalele muntelui", "pe coasta muntelui", "la picioarele muntelui, "în creierii munților", etc.
2. Selectează şi explică o structură specifică limbii populare din textul snoavei…
3. Identifică epitete prin care este caracterizat eroul la începutul legendei populare …
4. Explică rolul stilistic al diminutivelor în fragmentul ….
5. Justifică folosirea pronumelui personal în structura "ce-**<u>mi</u>** făcea" şi "ruga-**<u>i</u>** asculta"

6. Transcrie, din câteva balade populare, cinci interjecții de adresare şi motivează rolul lor de mărci ale oralității.
7. Găseşte în textul basmului două cuvinte care au altă formă şi alt înțeles decât cele din limba actuală.
8. Comentează înțelesul contextual al verbului, raportându-l la cel al substantivelor-simbol din versul "De mă-ngân cu florile şi privighetorile".
9. Găseşte în textul de mai jos argumente lingvistice care să justifice apartenența la eposul folcloric: "Ia, du-te de-mi ad-o şi, de-i izbuti, pe cinstea mea împărătească mă jur că te fac cel dintâi sfetnic, iară de nu, îți pui capul unde-ți stau picioarele".
10. Explică ortografia versului: "Închinar-aş şi n-am cui".
11. Decodează semnificația sintagmei "frunză verde", "foaie verde" urmată de nume simbolice de plante.

Analizele pe text epic popular i-au convins pe elevi că mitologia românească, sistem mitogenetic unitar, se poate reconstitui numai datorită păstrării şi cultivării limbii române unitare, "unicul şi adevăratul spațiu mitic sacral al românilor" (V. Kernbach, 2004 p.204). Convins că "Limba noastră este singura în Europa care se vorbeşte aproape în acelaşi chip în toate părțile locuite de români." (ziarul "Timpul" 6 V 1880), Eminescu se întreba, pe bună dreptate: "Dacă în limbă nu s-ar reflecta chiar caracterul unui popor…. oare s-ar fi născut atâtea limbi pe pământ?" (Timpul, 1 V 1882)

O altă temă integrată în experiment prin **dezbatere la cerc** a urmărit contribuția la "creşterea limbii româneşti" a unor unități frazeologice (locuțiuni şi expresii populare) remarcabile prin conciziunea şi plasticitatea lor ("a vorbi pe şleau", "verzi şi uscate", "laie ori bălaie", "a-l tăia capul") (Bolocan, C. 1997 p. 198-203). Elevii au găsit numeroase alte exemple cărora le-au dat şi interpretări originale.

6.4. Unitățile de conținut extracurriculare

Câteva dintre modalități extracurriculare de stimulare a lecturii pe care le-am aplicat C.E. sunt:

1. **Ieşirea din timpul şi spațiul şcolar**. Dacă nu întotdeauna prin ora de lectură sau de comentare a unui basm în clasă reuşim să facem din bănci corăbii, din tablă cosmos şi din copii veritabili exploratori în orizonturile cunoaşterii, lucrul devine verosimil prin "spargerea" cadrului tradițional. Scoțând copiii din bănci pentru a-i duce la teatru, la bibliotecă, în parc sau la librărie, ora de şcoală, nu mai este o oră (ca timp, poate fi şi mai puțin, dar ca realizare mai mult). Pereții clasei se topesc încet-încet, locul lor fiind luat de raftul de cărți, de scenă, de copaci, de un

decor “ca-n basme”, care îl determină pe elev să simtă mai profund miracolul lui “a fost odată….”.

2. **Cunoaşterea fenomenului literar local** prin familiarizarea elevilor cu opera personalităților care au studiat şi au publicat creații populare din zona respectivă, contribuind la educația culturală, ştiințifică şi patriotică (întâlniri cu scriitori). Prin **observare participativă** ca metodă de studiu, elevii au studiat nemijlocit manifestări folclorice şi au scris în revista şcolii şi în ziarul local ”Viața liberă”, despre Festivalul-concurs “Omătuța” de la Tecuci, despre activitatea grupului folcloric şcolar ”Colindița” de la Piscu, şezătoarea ”Iernile de altădată” a grupului folcloric ”Lozioara” de la Braniştea. Cu elevii C.E. am încercat menținerea legăturii cu şcoli rurale din județ, cu bătrânii satelor, cu Centrul Cultural “Dunărea de Jos”. Materialele adunate au constituit obiectul expozițiilor etnofolclorice din clase şi de pe holurile şcolii.

3. **Albumul cu prieteni** – mijloc de activare directă a elevilor pentru cunoaşterea activității literare, prin corepondența cu autori de basme. Este un procedeu original de aflare a unor date inedite despre geneza unei opera, semnificații, analogii, etc., o cale de pătrundere în laboratorul creației scriitoriceşti. Din zecile de scrisori pe care le-au trimis în perioada experimentului, elevii au constatat că, alcătuind singuri o scrisoare pentru o personalitate, se obligă să se informeze despre cel căruia îi vor scrie, să-i citească o parte din operă pentru a-i putea pune întrebări în legătură cu ea. Răspunsurile primite i-au ajutat să înțeleagă mai bine ce este “opera deschisă”, pe care poate până atunci o considerau un univers închis, greu accesibil. O întrebare bine gândită despre o operă este un demers apropiat de judecata de valoare. Într-o scrisoare trimisă elevilor, acad. C. Ciopraga aprecia că: “Ideea de a realiza un ***Album cu prieteni*** merită toate laudele. Inițiativa se va dovedi admirabilă peste câțiva ani, când albumul de astăzi va avea un aer de piesă de muzeu”.

4. **Carnavalul în lumea basmelor** l-am organizat în şcoală în vacanța de vara, cu ocazia Zilei Copilului. Pregătit din timp, el a devenit una din cele mai utile şi plăcute forme de cunoaştere a literaturii pentru copii.

5. **Bibliografia audio-vizuală** Elevii clasei a XI a C.E.şi-au alcătuit acest instrument bibliografic modern şi eficace, capabil să stimuleze gustul pentru lectură**,** cu o mare flexibilitate în modul de comunicare a informației într-un timp scurt.

Realizarea lecturării şi interpretării textului popular din mai multe perspective în care se organizează receptarea unei opere literare ca “eveniment al cunoaşterii” (I. Vlad ,1977) ne-a determinat să ne întrebăm, împreună cu elevii, dacă există şi o lectură specifică textului folcloric? La întrebare ne răspunde printr-o carte întreagă prof. Nicolae Constantinescu (1986).

Activitățile practice de la cursul opțional i-au ajutat pe elevii C.E. să înțeleagă că nu există o metodă unică de analiză a textului folcloric, oricare din ele poate deveni operativă: etnografică, istorică, sociologică, folclorică, morfologia literară, geografia folclorică (Gh. Vrabie,1970, p. 158)

6. **Cercul de lectură**

Este o formulă mixtă pe care o folosim pentru integrarea unor obiective diferite (M. Lebrun, 2001, p.15) care permite ameliorarea şi performanța în lectură prin dezvoltarea de atitudini pozitive în raport cu aceasta. Pe lângă obiectivul central – comprehensiunea prin lectură, cercul poate atinge şi calitatea exprimării orale, redactarea scrisă, etc. Profitând de minunata perioadă a adolescenței gimnaziale, am făcut trecerea de la bipolaritatea "cititor-carte" la tripolaritatea "cititor-celălalt-carte", situație în care elevul, cititor ludic atras de plăcerea lecturii, apelează la ambient, la cercul de lectură ca la o **comunitate de învățare**.

7. **Cercul iubitorilor de folclor**

Importante metodologic şi practic, etapele de lucru în **Cercul iubitorilor de folclor** au presupus orientarea eforturilor elevilor spre colectarea datelor, asamblarea lor într-un proiect care cuprinde o parte teoretică şi una practică, experimentală.

În munca de teren, pentru a cunoaşte faptele de folclor în forma autentică, prima acțiune a cercetării a fost **observarea directă** (a fenomenului folcloric de către elevi, dar şi a eşantionului experimental de către profesor). Elevii au putut constata că există deosebiri stilistice esențiale între varianta înregistrată în prezența cercetătorului specializat şi cea povestită în mediul firesc, în fața grupului de ascultători. În cazul lăutarului, cântăreț care ştie să improvizeze cu talent, varianta înregistrată tehnic poate fi poetic mai pură decât cea interpretată la nuntă, dar pierde din savoarea faptului surprins pe viu.

Am considerat că merită să recomandăm elevilor, ca model, varianta basmului ***Călin Nebunul*** culeasă de foarte tânărul Mihai Eminescu care, fără să cunoască metodele moderne ale culegerii folclorului, are intuiția genială a faptului autentic şi notează "cu fidelitate de magnetofon o variantă cu toate comentariile pe care le-a făcut povestitorul acestui basm" (M. Pop, 1964, p. 207-213)

Pentru a consemna gesturile şi mimica povestitorului şi a ascultătorilor, elevii au folosit **filmarea** culegerii unor fenomene folclorice complexe ca povestirea sau cântecul epic. Rezultatele au fost prezentate într-un **concurs** organizat în luna iunie 2005, intitulat "**By Folklore, in Europe!**", care a deschis noi perspective de continuare a experimentului.

Spectacolul fără scenariu scris, fără recuzită, în care elevii îşi compun spontan textul pentru rolul ales. Am "intentat" procese literare personajelor. Elevi, profesori şi părinți au

participat direct la “procese” ca: “Manole din ***Monastirea Argeşului,*** - asasin sau martir?, “Mândrul ciobănel” din ***Mioriţa*** – autosacrificat pentru revigorarea naturii sau pesimist şi indiferent ?

Spectacolul după scenariu existent Elevii au realizat, prin trecerea din vorbire directă în indirectă, dramatizări după poveşti celebre, legende sau snoave cu Păcală.

Dezbaterea pentru “acuzarea” unui personaj literar pe baza unor sugestii existente chiar în manualele şcolare. Elevilor clasei a VI-a C.E. le-am cerut, într-o activitate de cerc: ”Imaginați-vă cazul lui Toma Alimoş trecut printr-o instanță judecătorească din timpul său. Ce probe s-ar putea aduce pentru acuzare sau pentru apărare şi ce martori? Notați depoziția folosind limbajul eroilor populari”. ”Încercați să scrieți un scurt scenariu prin dramatizarea unei legende istorice despre Ştefan cel Mare sau Vlad Ţepeş”.

Tot la cerc, observând că studierea basmului popular la clasa a Va, deoarece li se pare foarte cunoscută, atrage din partea elevilor o atitudine de respingere, am considerat nepotrivită o abordare directă a textului şi am încercat o “ocolire” prin atragerea lor într-un amuzant “**joc de rol**” al “autorului” care are de redactat un basm-colaj. Fiecare din cele cinci grupe în care sunt reuniți elevii a compus un basm care a ilustrat un moment al subiectului, având în vedere că ei cunosc etapele narațiunii, narator, personaje, etc. După ce liderii celor cinci grupuri au citit fragmentul din basmul din manual care a fost repartizat grupei, au evidențiat importanța secvenței în ansamblul narațiunii şi au primit drept temă pentru acasă redactarea unui basm pornind de la fragmentul citit şi discutat în clasă.

În ora următoare, am verificat gradul de competență în realizarea unui text unitar, înlănțuirea logică a ideilor, conturarea personajelor, capacitatea de exprimare. Din scurta dezbatere-comparație au reieşit diferențele dintre valorile consacrate ale textului studiat şi unele neajunsuri ale celui creat acasă.

Cerându-le doar fişa caracterologică a unui personaj ales din basmul creat, am trecut pe neobservate de la **studiul de caz** la **jocul de rol** interpretat spontan, elevii având surpriza invitării unui actor care le-a oferit un model de interpretare a unui fragment din manual. Fiindcă nivelul clasei a permis, am solicitat elevilor să dramatizeze acasă textul creat, aceasta fiind o cale de dezvoltare a creativității şi o modalitate de evaluare a înțelegerii noțiunilor studiate.

În 1991, a avut loc Primul Simpozion Național de Etnologie, dintre ale cărui materiale am selectat volumul ***Imagini şi permanențe în etnologia română***. Din el, elevilor de la cerc le-am prezentat studiul lui Eugen Agrigoroaie” ***Mioriţa*** – Orizont etnografic, folcloric şi estetic. De la ritual la mit, la colindă şi baladă” şi faptul că, în anul următor, a apărut la Paris un dicționar de etnologie şi antropologie (Pierre Bonté,1992). Au fost adevărate lecții de cultură universală în

care le-am demonstrat că se integrează şi tradiția gălățeană prin volumul ***Arta populară din județul Galați***,1974, continuat, după trei decenii, de Centrul Cultural Dunărea de Jos cu volumul 1 ***Album de cusături tradiționale din Zona de Sud a Moldovei*** (motive geometrice, cosmomorfe, antropomorfe). În el se remarcă studiul profesoarei Mariana Chiriță din Tecuci ***Funcții rituale şi practice ale prosopului sud-moldovenesc.*** Volumele au fost prezentate elevilor colectivelor experimentale la şedințele de cerc.

Sobrietatea portului țărănesc întâlnită la eroii basmelor, baladelor, snoavelor este remarcată şi de studiile, albumele şi colecția etnografului gălățean Eugen Holban, (2005), căruia elevii noştri i-au luat un interviu pentru revista şcolii.

Obiectele gospodăriei țărăneşti amintite şi în operele literare sunt confecționate de adevărați artişti: celebrul Nicolae Popa din Târpeşti – Neamț, cu care elevii au discutat în casa pe care şi-a transformat-o în muzeu, pare coborât dintr-un basm popular şi îşi găseşte un continuator în conceperea şi realizarea măştilor în artistul gălățean Paul Buța.

Întâlnite în subsolul paginilor din manual, cuvintele ce definesc "zestrea" populară rămân "literă moartă" dacă elevilor nu li se **arată** obiectele păstrate de generații, dacă nu cunosc direct la ce se folosesc şi astăzi multe dintre ele, ce valoare au aceste obiecte de artă populară şi cum ar trebui stopată degradarea şi distrugerea lor ca şansă pentru relansarea meşteşugurilor tradiționale, ca alternativă rafinată în fața invaziei kitsch-ului. Un alt aspect observat de elevi în excursii şi vizite la țară este arhitectura tradițională, care se distinge prin echilibrul proporțiilor tuturor dimensiunilor, rezultatul unor îndelungi căutări şi al găsirii soluțiilor optime.

8. **Corespondența pe internet** cu peste 50 de tineri din întreaga lume i-a ajutat să compare variante ale **Mioriței** cu cele din Serbia şi Muntenegru, să descopere că şi japonezii, de exemplu, au o variantă specifică a basmului ***Tinerețe fără bătrânețe***. Ne-am propus să folosim această cale informațională pentru a afla şi compara variantele balcanice ale baladei Meşterul Manole. Pe lângă traducerile făcute, elevii noştri, au prezentat în schimburi culturale programul "Fêtes est Celebrations", în care au inclus şi ciclul "La Legénde Photo", o specie de parodie unde Legenda Dochiei s-a bucurat de un mare succes. Textul însoțeşte un set de fotografii aşezate în postere de forme, mărimi şi culori atrăgătoare şi sugestive. Sunt doar câteva contribuții ale învățării limbilor străine la internaționalizarea mesajelor operelor lui folclorice.

9. **Metoda istorică** a urmărit, ca metodă didactică, îmbogățirea zestrei culturale a elevilor claselor experimentale prin acțiuni interdisciplinare consacrate folclorului. Departe de a fi simple divertismente turistice, ele presupun o permanentă muncă de informare, în care am primit sprijinul unor diverse categorii de parteneri: cercetători, colegi de alte specialități, ziarişti, etc.

Redescoperirea izvoarelor rămâne singura şansă pentru păstrarea condiției umane, pentru a opri anularea memoriei colective, pentru redescoperirea "cuvintelor fundamentale" de la temelia spiritualității noastre. "A arunca o punte înapoi în timp peste prăpastia uitării până nu este prea târziu, înseamnă a profita de una din puținele posibilități reale de reconstituire a "alfabetului" identității, care leagă generațiile în evoluția lor naturală, căci fără amintire, libertatea nu poate fi decât un rictus, un simulacru al libertății, un dar precar inaugurând mişcarea dezordonată, domnia bunului -plac". (I. Chimet , 1992 p.13)

Pentru a trezi interesul elevilor față de cadrul natural reprezentat de satul românesc tradițional, trebuie să urmărim **coordonate ale unei "geografii" folclorice**. Lucrări metodice pe această temă există. (C. Giurcănescu, 1962, M. Handoca, 1971). Pasiunea şi fantezia profesorului le pot aplica, îmbogăți şi actualiza, prin incursiuni în **"geografia mitică**" sau excursii în cea reală.

De mare interes s-au bucurat, pentru învățarea prin cercetare istorică, **excursiile de documentare** organizate la centrele etnofolclorice Târpeşti – Neamț, Horezu – Vâlcea, Hobița – Gorj, Săpânța şi Bârsana – Maramureş, Paltin şi Tulnici – Vrancea, Marginea şi Rădăuți – Suceava. În Republica Moldova au vizitat şcoli din Cahul, Roşu, Căinari (Casa memorială "Alexe Mateevici") şi Biblioteca "Ion Creangă" din Chişinău, surprinşi că multe obiceiuri şi creații populare s-au păstrat acolo mai bine decât la noi. După vizitarea şcolilor "Tudor Pamfile" de la Țepu şi a şcolii "Ion Creangă" din Humuleşti, a primei şcoli româneşti şi a Muzeului din Şcheii Braşovului, am avut în atenție vizitarea unor gospodării țărăneşti tradiționale din județul Galați, unde realizăm şi un film despre creațiile populare locale.

Excursia cu tema **"Pe urmele Mioriței"** în mai 2005, cu 25 de elevi din C.E.a început cu studierea arhivei Centrului Cultural "Dunărea de Jos" din Galați. Aici am aflat de "Miorul", varianta originală de la Piscu şi am inclus zona în traseul excursiei. După vizitarea şcolii din Piscu, unde colegii gălățeni s-au întâlnit cu grupul vocal "Colindița", ne-am oprit la Mănăstirea Soveja şi elevii au aflat cu emoție "povestea"autorului "Cântării României": la 4 martie 1846 s-a primit ordinul "să se închidă în chilia mănăstirii Alecu Russo ca un răzvrătitor al orânduielei publice din țara sa…. fără să i se dea de scris". Totuşi, el a ținut un jurnal în limba franceză, aflat la Biblioteca Academiei, manuscrisul 311, în care mărturiseşte cum a cules "cântecul Mioarei" dintre "cântece olteneşti" de la vrânceni, care nu sunt moldoveni, ci munteni, adică bârsani din Rucăr şi Dragoslave aduşi în Soveja din Munții Vrancei de către voievodul Matei Basarab la 1643. La Mirceşti, la casa Alecsandri, au putut compara textul baladei trimis de Russo şi publicat la 1 februarie 1850 în gazeta" Bucovina", cu cel din 1866 din volumul ***Poezii populare ale românilor*** , unde se scrie că a fost culeasă de la baciul Udrea de pe Ceahlău. La

Iaşi, la casa Kogălniceanu, au citit originalul" Introducției" din 1840, în care se menționa că "obiceiurile noastre sunt destul de pitoreşti şi poetice pentru ca să putem găsi şi la noi sujeturi de scris". După Arhiva de folclor de la Iaşi, a urmat vizitarea Centrului cultural de la Câmpulung Moldovenesc, "Biblioteca Miorița", unde au cunoscut antologia intitulată sugestiv ***Miorița străbate lumea***, au discutat cu profesorul I. Filipciuc, autorul masivei monografii ***Miorița şi alte semne poetice***. Unii elevi consultaseră în prealabil **harta culegerilor** mioritice şi **harta tipologică** a baladei din lucrarea lui A. Fochi.(1964)

Deosebit de eficientă prin ceea ce s-a văzut şi s-a valorificat ulterior a fost zestrea folclorică acumulată la Bucureşti. S-au urmărit detaliat doar trei obiective. La **Muzeul Țăranului Român** cele aproape 90.000 de piese alcătuiesc cea mai bogată colecție de obiecte țărăneşti din România: colecția de ceramică, de port popular, țesături pentru interior, mobilier din lemn şi feronerie, colecția de obiecte religioase. Lecțiile din Şcoala satului sensibilizează copiii față de adevăratele valori țărăneşti. Au luat cunoştință de "Câteva gânduri despre cantități, mentalități şi încrucişare" ale pictorului Horia Bernea, din Mapa" Crucea", Muzeul Țăranului Român, 1993: "Românul actual funcționează pe două poziții extreme: de profund dispreț pentru ceea ce însemnăm, ori de nejustificată infatuare pentru merite iluzorii care intră, mai curând, în categoria defectelor. De fapt, noi nu ştim că **suntem cineva**, noi simțim că suntem ceva."

După o astfel de pregătire, ne-am oprit la **Institutul de Folclor "Constantin Brăiloiu"**. Vizita noastră de documentare, anunțată din timp, a prilejuit o interesantă întâlnire cu grupul de cercetători care ne-a îndrumat. Elevii C.E. au studiat **sincretismul artei populare** pornind de la o constatare interesantă a marelui folclorist C. Brăiloiu: "examinate separat, nici poezia nici muzica nu dezvăluie nimic esențial" (1967, p.18). De fiecare dată când am studiat o doină sau o baladă, am reluat discutarea înțelesului cuvintelor de mai sus. Prin subordonarea versului rândului melodic respectiv, acelaşi text poetic poate fi interpretat pe mai multe melodii, sau pe o singură melodie pot fi executate mai multe texte. Au aflat apoi că de latura melodică a folclorului s-au preocupat, încă din 1925, muzicologii T. Brediceanu, C. Brăiloiu, Sabin Drăgoi, care a fondat la Ministerul Culturii Arhiva fonogramică. În 1937, C. Brăiloiu propune chiar "Esquisse d'une methode de folklore musicale". Motivul "mioritic" (adjectiv folosit pentru prima dată în 1936 de L. Blaga în ***Spațiul mioritic)*** e prelungit din literatură în muzică, unde este un element component simplu, cu o semnificație de conținut care se reproduce cu variațiuni într-o anumită compoziție. În volumul ***Cântece bătrâneşti din Oltenia, Muntenia, Moldova şi Banat*** (Bucureşti, 1932), C. Brăiloiu reproduce ***Miorița*** notând, pe lângă melodie şi linia ritmică, indicații care au darul de a revela prezența unui substrat emoțional cu tonalitate pozitivă. Acelaşi folclorist, în studiul ***Sur la balade roumaine La Mioritza*** (Genève, 1946) resubliniază

unitatea melodie-text, care “nu exprimă nici voluptatea renunțării, nici beția neantului, ci tocmai contrariul lor”.

Elevii au beneficiat de explicațiile competente ale acad. Sabina Ispas, al cărei volum (2001) anunța apariția în martie în acelaşi an, sub egida Institutului de Folclor “C. Brăiloiu”, a unui CD Document – Arhive Folclorice Româneşti. Cântece Epice Eroice. Conține **şase balade cântate**: “Bogdan Dimian”, “Gerul”, “Chira Chiralina”,” Novac”,” Aga Bălăceanu”, “C Brâncoveanu”. Tot atunci au aflat că eposul eroic este şi specia recomandată de UNESCO pentru protejare prin Programul Living Human Treasures System. Procurat de la institut, CD-ul a fost folosit pentru a-i ajuta pe elevi, prin **audițiile de la şcoală**, să înțeleagă de ce ‘’cântecul povestitor’’, cu toate speciile sale, (cântec de ascultare, cântec bătrânesc, cântec voinicesc, baladă, epos eroic) trece din fondul activ al comunității folclorice spre cel pasiv. Prin tezaurizarea din 1928, sunt înregistrate câteva mii de piese cu 60 de interpreți şi peste 140 de “baladişti”.

Ampla lecție de cultură a continuat cu vizita la Mărțişor, unde informațiile s-au completat prin lectura unei ***Tablete de cronicar*** a lui Arghezi. Reprodusă în volumul “Elogiu folclorului românesc” (p. 521), ea redă o discuție cu un profesor german: ’’**Cel mai bogat folclor muzical din lume**, dramatiza profesorul, nu este cum credeai dumneata, scandinav sau arab… Orice folclor are mai multe sau mai puține motive originale 3, 4, 7, 12, 15. Folclorul românesc are 33 de motive originale… le socotise!. Avem azi la Institutul de folclor, culegători şi păstrători de melodii. Mă rog, cine ar primi sarcina să desluşească precis întrebarea: este folclorul nostru atât de înavuțit de izvoade, pe vioară, pe fluier, pe nai şi pe cimpoi, pe cât striga profesorul berlinez? … Întors la Bucureşti, am stat de vorbă cu câțiva specialişti… Ce m-a izbit şi m-a amărât, de o amărăciune încă actuală, este că esențialul problemei le era încă străin.” Elevii au putut vedea cele mai vechi instrumente de înregistrare pe cilindri de ceară, au vizionat filme documentare despre un anumit obicei (au constatat cu regret că multe erau realizate de străini, mai interesați decât noi de zestrea noastră autentică). Am adus înregistrări din folclorul gălățean, pliante şi reviste şi am procurat materiale documentare audiovizuale din arhiva Institutului despre eposul eroic românesc. Excursia s-a încheiat cu o vizită la **Muzeul Satului**, care tocmai împlinea şapte decenii de activitate.

Un mare iubitor de folclor, actorul Paul Buță, cunoscut gălățenilor prin expozițiile de măşti, prin descinderile la Paris sau Veneția în costum popular şi în opinci, a înființat în 2006 la Şivița, la 20 km de Galați, **prima casă țărănească tradițională funcțională** din România, ”Vatra cu Dor”, unde copiii C.E. invitați la inaugurare (fotografii în anexe) au putut dormi în paturi din lemn pe saltele din paie, au mâncat pâine coaptă în vatră, au stat noaptea la lumina opaițului. Casa acoperită cu stuf are şi un război de țesut, blidar şi străchini, rogojini. Există şi un bordei săpat

în pământ, sobă cu prichici şi firidă, ca în cărțile lui Creangă. Animatorul cultural este convins că "nu va fi muzeul satului, va fi o lume reînviată, un trecut scos la lumina acestui secol", un spațiu în care are de gând să-i învețe pe copii să țească, să toarcă, să facă măşti, să gătească şi să împletească aşa cum se făcea odinioară.

10. Tehnica imprimării de către elevi a unor cărți proprii este inspirată de "tehnicile Freinet", ansamblu ce cuprindea tipologia şcolară (redactare, corectare, ilustrare, imprimare) textul liber elaborat la inițiativa elevului acasă sau la şcoală pentru a fi citit, acultat şi tipărit şi corespondența interşcolară ca antidot la lipsa plăcerii de a citi şi la nondorința de a scrie.

Am participat cu eşantionul experimental la întâlnirea Cenaclului "Anton Holban" al cadrelor didactice şi al elevilor din Galați la sfârşit de noiembrie 2005 consacrată lansării lucrării ***Cartea poveştilor*** concepută de profesoara Maria Brăilescu de la Colegiul Național "Vasile Alecsandri" din Galați şi realizată cu 43 de ilustrații color de elevii clasei a VI a A de la acelaşi liceu . De fapt au fost mult mai mulți elevi care au pictat scene din basme, dar, în urma concursului organizat sub îndrumarea profesorului de desen Nicolae Einhorn, cel care a realizat şi minunata copertă a cărții, au fost selectate planşele pentru ilustrarea poveştilor. Apropiați ca vârstă de colegii"autori", cei din colectivul experimental au remarcat materialul judicios organizat, care urmăreşte atent etape ale acțiunii basmului popular: "Începutul", "Lipsa", "Călătoria", "Ajutoarele", "Binele", "Biruința", "Întoarcerea acasă", "Finalul fericit", stimulând astfel cititorul să conştientizeze traseul logic al narațiunii, precum şi specificul basmului. Mențiunile din postfață referitoare la structura narativă elimină confuziile ce pot apărea în definirea basmelor populare.

Despre felul cum s-a născut cartea, o elevă mărturiseşte: "Lucrarea aceasta este **cartea noastră de suflet**, toți am contribuit la realizarea ei. Doamna profesoară nu ne-a oferit o comoară, ne-a arătat doar drumul spre ea, iar noi am descoperit-o. Astăzi v-o oferim tuturor celor care doriți să ne cunoaşteți"

În dezbaterea structurii "Cărții poveştilor", alcătuită de colegii lor mai mici, elevii cl.a VIIIa ai C.E. au observat că, pornind de la structura basmului, prin referiri directe doar la cele patru basme populare prezentate în manualele alternative pentru clasa a Va (***Tinerețe fără bătrânețe***, ***Prâslea cel voinic şi merele de aur***, ***Aleodor împărat*** şi ***Greuceanu***) elevii-pictori au creat imagini care să ilustreze momentele esențiale ale textelor. Desenele lor pun în evidență fantezia creatoare, conturul sintetic şi au o cromatică, vie, luminoasă, proaspătă. Volumul poate fi folosit şi ca material didactic, dar mai ales ca micro-album ce ilustrează o fericită metodă de a implica profesorii şi elevii, deopotrivă, într-un entuziast efort interdisciplinar, care-şi găseşte o finalitate eficientă şi elegant prezentată.

Prin **activitățile extracurriculare**, am încercat să deprindem elevii cu ideea că în plan artistic folclorul literar se întâlneşte cu cel muzical, coregrafic, cu etnografia. Cu ajutorul părinților şi al profesorilor am încercat stimularea perceperii eposului folcloric ca **"dialog al artelor" .**

6.5.TESTĂRI (preteste, teste, postteste)

Precizări privind lucrul cu clasele de control: am folosit acelaşi conținut curricular (prevederile programelor) dar cu preponderența metodelor tradiționale, mai puține activități extradidactice.

Evaluare inițială clasele a V a **(cu scop de identificare a nivelului achizițiilor elevilor şi de asigurare a premiselor atingerii obiectivelor)**

1. Evidențiază în 3 – 5 rânduri semnificația titlului unui basm cunoscut. **10p.**
2. Numeşte două personaje care apar deseori împreună în snoavele româneşti. **10p.**
3 .Răspunde, în cel mult zece rânduri la întrebarea "Ce ți-ai dori să fii, zmeu sau Făt-Frumos?", motivând alegerea. **20 p.**
4.Indică titlul unei legende despre o plantă, un animal sau un fenomem al naturii. **5p**.
5. Precizează ce obiect fermecat întâlnit în basme ai dori să-l ai şi de ce? **10p.**
6. Explică la ce crezi că se referă cuvintele "a fost odată ca niciodată" şi "pe tărâmul celălalt"? **15p.**
7. Alege varianta care marchează răspunsul corect: Nastratin Hogea este un personaj de a) legendă b) snoavă c) poveste **5p.**
8. Găseşte un personaj din basmele româneşti care ți se pare că seamănă cu Cenuşăreasa. **10p**.
9. Marchează răspunsul corect: ***Legendele Olimpului*** este: a) operă populară b) opera unui autor român c) opera unui autor străin. **5p.**

. Notă: Se acordă **10 puncte** din oficiu **TOTAL** **100p.**

Evaluare finală clasele a VI a

1. Evidențiază în 3 – 5 rânduri semnificația titlului basmului popular din manual **10p.**
2. Numeşte două snoave al căror personaj principal este Păcală. **10p.**
3. Răspunde în cel mult zece rânduri la întrebarea: "De ce protagonistul multor basme româneşti se numeşte Făt-Frumos?" **20p.**

4. Alege răspunsul corect: ”Povestea ciocârliei”,”Dragoş-Vodă” şi”Soarele şi luna” sunt: a) poveşti b) legende c) snoave **5p.**

5. Precizează trei obiecte fermecate întâlnite în basme. **6p.**

6. Numeşte o formulă inițială, una mediană şi alta finală întâlnite în basme. **15p.**

7. Precizează în ce constă intriga unei balade populare studiate. **10p.**

8.Găseşte un personaj din basmele româneşti care ți se pare că seamănă cu unul al lui Andersen, frații Grimm, etc. **10p.**

9. Marchează răspunsul corect: ***Povestea vorbii*** este: a) operă populară b) opera unui autor român c) opera unui autor străin. **4p.**

.Notă: Se acordă **10 puncte** din oficiu **TOTAL** **100p.**

Evaluare inițială clasele a IX a

1. Numeşte trei opere populare studiate în gimnaziu, precizând genul şi specia. **10p.**

2. Precizează patru caracteristici comune ale lor. **10p.**

3. Marchează răspunsul corect: baladele populare pot fi **10p.**
a) haiduceşti b) istorice c) pastorale d) legendare

4.Reprodu câteva versuri dintr-o poezie populară, stabilind ritmul, rima şi măsura. **10p.**

5. Care este momentul subiectului din care face parte textul citat? **10p.**

6. Explică, într-un text de 3-5 rânduri, ideea poetică a fragmentului. **10p.**

7. Identifică în text un tipar stilistic specific basmului. **10p.**

8. Numeşte două teme şi două motive întâlnite în opere populare. **10p.**

9. Ce ideal uman întruchipează personajul din fragmentul citat? **10p.**

Se acordă 10 puncte din oficiu **TOTAl** **100p.**

Evaluare finală clasa a IX a

1. Numeşte trei opere populare studiate în liceu, precizând genul şi specia. **10p.**

2. Care dintre ele nu au caracter sincretic? **5p.**

3. Motivează, în câteva rânduri, de ce Mircea Eliade considera că “Monastirea Argeşului “ este legendă ?

4.Reprodu versurile unui motiv mioritic şi analizează prozodia lor. **10p.**

5. Care este momentul subiectului din care face parte textul citat? **10p.**

6. Interpretează în 10-15 rânduri semnificația alegoriei moarte – nuntă. **20p.**

7. Ce semnificație are titlul basmului “Tinerețe fără bătrânețe?” **15p.**

8. În ce opere populare ai întâlnit motivul drumului inițiatic? **10p.**

9. 9. Ce ideal uman întruchipează personajul din fragmentul citat? **10p.**

Se acordă 10 puncte din oficiu **TOTAL** **100p.**

Pretest pentru clasa a V-a

A . Basmul popular

Text-suport : ”Prâslea cel voinic şi merele de aur ” Timp de lucru: o oră

1. Evidențiază, în câteva rânduri, semnificația titlului basmului. **15p.**
2. Subliniază răspunsul corect: Modul predominant de expunere în textul selectat este a) descrierea b) narațiunea c) dialogul d) monologul **10p.**
3. Încercuieşte litera corespunzătoare răspunsului corect: Spațiul şi timpul specifice desfăşurării întâmplărilor sunt: a) reale (cunoscute) b) ireale (necunoscute) **10p.**
4. Numeşte trei valori morale incluse în mesajul acestui basm. (interpretează-posttest) **10p.**
5. Personajul principal are şi trăsături supranaturale? (detaliază-posttest) **5p.**
6. Indică momentul subiectului exprimat în fragmentul citat. **10p.**
7. Extrage din text cuvinte care desemnează: a)două elemente fantastice b)două elemente reale. **10p.**
8. Scrie ideea principală ce rezultă din secvența citată. **10p.**
9. Încercuieşte literele care marchează trăsături ale basmului popular: a)circulă oral b)autor necunoscutc)are mai multe variante **10p.**

Notă: Se acordă 10 puncte din oficiu. **TOTAL** **100p.**

Pentru a fi posibilă comparația, la test şi posttest am folosit aceiaşi itemi, punctaj şi timp de lucru, având ca texte-suport “ Greuceanu” şi “Aleodor Împărat”.

B. Legenda populară

Text-suport : ”Povestea Vrancei”

Timp de lucru: o oră

1. Indică titlul unei legende populare despre: a) o plantă (la pretest) b)un animal (la test) c) un fenomen al naturii (la posttest) **10p.**
2. Subliniază răspunsul corect:”Legendele Olimpului” este: a)operă populară b) opera unui autor român c)opera unui autor străin **5p.**
3. Identifică în legenda propusă două trăsături ale genului epic şi două ale literarurii populare. **20p.**
4. Enunță tema acestei legende populare. (interpretează-posttest) **10p.**

5. Explică termenul de poveste întâlnit în titlurile:" Povestea Vrancei","Povestea ciocârliei", "Povestea despre Țepeş" **10p.**

6. Menționează ce moment al subiectului ai recunoscut în fragmentul dat. **5p.**

7. Găseşte trei epitete potrivite cu portrerul moral al personajului principal. **15p.**

8. Alege ce tip de legendă este: a)istorică b) mitologică (şi alte exemple-posttest) **5p.**

9. Prezintă într-un enunț diferențe dintre sfârşitul unui basm şi cel al acestei legende. **10p.**

Notă: Se acordă 10 puncte din oficiu. **TOTAL** **100p.**

Precizăm că la test şi posttest am folosit aceiaşi itemi, punctaj şi timp de lucru, având ca texte-suport "Povestea ciocârliei" şi "Dreptatea lui Țepeş"

C. Snoava

Timp de lucru o oră

Text – suport : " Boierul şi Păcală"

1. Explică semnificația titlului snoavei. **10p.**

2. Alege varianta care exprimă răspunsul corect: Nastratin Hogea este personaj de:
   a) legendă b) snoavă c) poveste **10p.**

3. Identifică intriga (cauza acțiunii) textului propus. **10p.**

4. Rezumă în două - trei enunțuri textul snoavei. **10p.**

5. Selectează cuvinte referitoare la timpul şi spațiul acțiunii. **15p.**

6. Alege două adjective care caracterizează personajul principal. **5p.**

7. Numeşte defectul omenesc ironizat în această fabulă şi oferă o "rețetă" personală pentru îndreptarea lui**.** **10p.**

8. Subliniază răspunsul corect : Verbele folosite la timpul prezent
   a) surprind ritmul alert al acțiunii
   b) descriu cadrul narațiunii
   c) creează o atmosferă fantastică **10p.**

9. Scrie ce te-a amuzat mai mult citind acest text : întâmplarea relatată, personajele, felul lor de a vorbi. Argumentează răspunsul. **10p.**

Notă: Se acordă 10 puncte din oficiu. **TOTAL** **100p.**

La test şi posttest , am folosit aceiaşi itemi, punctaj şi timp de lucru, iar ca texte-suport '' Păcală şi Tândală '' şi '' Păcală avocat ''

BALADA POPULARĂ

Pretest pentru clasele a- VI- a, aplicat celor două colective, martor şi experimental

Text – suport : "Toma Alimoş" Timp de lucru: o oră

1. Rezumă, în trei -patru enunțuri, subiectul baladei. **10p.**
2. Numeşte cauza care declanşează conflictul. **10p.**
3. Transcrie versurile care prezintă portretul fizic al personajelor. **10p.**
4. Precizează cele două trăsături morale opuse ale personajelor. **10p.**
5. Enumeră două elemente care aparțin planului real şi două ale celui fantastic. **10p.**
6. Menționează cuvinte/ structuri care indică timpul şi spațiul acțiunii. **10p.**
7. Alege varianta care exprimă răspunsul corect: Textul propus este o baladă
   a)istorică b)fantastică c)haiducească d)păstorească **10p.**
8. Stabileşte care este măsura versurilor, ritmul şi rima **10p.**
9. Explică prezența în text a cuvintelor şi expresiilor populare, a diminutivelor. **10p.**

Notă: Se acordă 10 puncte din oficiu. **TOTAL 100p.**

Pentru test şi posttest, am folosit aceiaşi itemi, punctaj şi timp de lucru, având ca texte-suport "Pintea Viteazul" şi "Novac şi corbul".

BALADA POPULARĂ

Pretest pentru clasele a IX-a aplicat celor două colective, martor şi experimental

Text – suport : " Miorița " Timp de lucru: două ore

1. Stabileşte dacă denumirea de "cântec bătrânesc" se referă la caracteristicile baladei populare:
   a) anonim şi colectiv b) oral şi popular c) sincretic şi tradițional **10p**.
2. Prezintă, în aproximativ 20 de rânduri, momentele subiectului acestei balade. **15p.**
3. Menționează trei motive poetice prezente în text. **10p.**
4. Numeşte procedeul lexical tipic folcloric întâlnit în portretizarea eroului. **5p**.
5. Figura de stil citată este :
   a) hiperbolă b) personificare c) alegorie **5p.**
6. Atitudinea protagonistului în fața morții exprimată în text este :
   a) fatalism resemnat b)asumarea destinului nemilos c)model de jertfă creatoare **5p.**
7. Demonstrează, în aproximativ 15 rânduri, de ce este o baladă populară. **15p.**
8. Subliniază, cu exemple, faptul că acest text poate fi considerat o sinteză a genurilor literare. **15p.**

9. Precizează felul ritmului, rimei şi măsurii din această baladă. **10p.**

Notă: Se acordă 10 puncte din oficiu **TOTAL** **100p.**

Testul şi posttestul au folosit aceiaşi itemi , punctaj şi timp de lucru, având ca texte-suport "Gruia lui Novac" şi "Monastirea Argeşului".

BASMUL POPULAR

Pretest de evaluare aplicat colectivelor martor şi experimental ale claselor a IXa Timp de lucru: 2 ore

Text-suport : "Tinerețe fără bătrânețe şi viață fără de moarte"

1. Rezumă subiectul basmului în maxim 20 de rânduri. **15p.**
2. Precizează care sunt indicii spațio-temporali întâlniți în acest basm. **10p.**
3. Stabileşte întâmplarea care reprezintă intriga basmului**.** **5p.**
4. Menționează trei motive literare care se întâlnesc în acest basm.
5. Demonstrează în ce constă caracterul de bildungsroman al acestui basm. **10p**.
6. Prezintă secvența didactic-moralizatoare în care apare relația părinți-copii. **10p**.
7. Evidențiază ce rol au formulele narative întâlnite în text . **10p**.
8. Defineşte şi exemplifică oralitatea stilului. **10p.**
9. Demonstrează, în cel mult 15 rânduri, că este un basm popular (minim 4 argumente) **10p.**

Se acordă **10** puncte din oficiu. **TOTAL** **100p.**

Pentru a fi posibilă comparația, la test şi posttest am folosit aceiaşi itemi, punctaj şi timp de lucru, având ca texte-suport " Sarea în bucate" şi "Ileana Sâmziana".

Capitolul 7. *Analiza şi interpretarea rezultatelor cercetării*

Capitolul înregistrează şi analizează rezultate privind reflectarea concepțiilor populare despre educație în miracolul modelator al poveştii, constatări privitoare la prezența modelului educațional al eposului folcloric în conținuturile curriculare, date comparative, privind analiza rezultatelor obținute de elevi în diferite etape ale experimentului. Sunt interpretate opinii privind necesitatea unui proiect de programă şi de manual pentru un curs opțional de folclor, rezultate deduse din experimentarea unor metode şi procedee moderne de receptare a eposului folcloric, implicații şi aplicații educaționale ale perceperii directe şi diferențiate a valorilor eposului folcloric.

7.1.Rezultate privind reflectarea concepțiilor populare despre educație în miracolul modelator al poveştii

Urmare directă a studierii materialului bibliografic, acest subcapitol reprezintă un studiu explorativ ce vizează ipoteza generală şi primul obiectiv al lucrării noastre. El evidențiază precepte şi teorii ale educației actuale care îşi găsesc fundamente şi în eposul folcloric. Supozițiile pe care le avansăm prefigurează elemente de concepție înnoitoare, care oferă premise pentru confirmarea ipotezelor.

Constatăm că ***relațiile dintre eposul folcloric şi pedagogie*** se regăsesc în valențele folclorului ca material educativ, cât şi în normative pedagogice care adună, selectează şi coordonează concepția poporului despre procesul educațional.

Idealul educativ popular, **omenia**, se atinge prin evoluția stadială a personalității umane, de la copilul cuminte sau neastâmpărat la tânărul frumos şi curajos, (Făt-Frumos şi Ileana Cosânzeana, ”mândrul ciobănel”, Toma Alimoş) cel care se jertfeşte (Manole şi Ana) sau va ajunge un unchiaş înțelept şi sfătos.

Componentele idealului educațional popular urmăresc educația pentru valori morale, estetice, pentru munca de calitate, pentru sănătate, etc. Originea experienței pedagogice colective este un subiect actual în ştiințele educației. Empirismul si practicismul creației pedagogice populare se manifestă strălucit în practica educațională. Continuitatea şi consecutivitatea pedagogică realizează transmiterea din generație in generație a celor mai valoroase concepții, forme experiențiale educaționale.

Numind aceste valori “Cuvintele Fundamentale”, Nicolae Iorga se ocupă în studiul cu acest titlu de:

Frumosul folcloric (latinescul "formosus" = formă) ține de construcția spiritului, de simțul estetic, de gust: frumosului natural i se integrează cel uman, subiectiv: "Nu-i frumos ce-i frumos, ci-i frumos, ce-mi place mie".

Binele înseamnă echilibru, armonie, măsură: "Obişnuita întrebare "Ce mai faci?" presupune obligatoriu o acțiune, dar şi o atitudine, ca în "Fă bine şi împrumută-mă cu…". "În nici o limbă din lume nu se găseşte o expresie asemănătoare". Rostit pe diferite tonuri, "bine" poate sugera o amânare, ironie, amenințare, pedeapsă morală. Regulă firească a vieții e "să-ți meargă bine".

Mintea e necesară în toate domeniile vieții. Tot N. Iorga consideră că sintagma "copil cuminte" este introdusă de o anumită pedagogie care a deformat multe generații, tăindu-le îndemnul la faptă şi citează replica populară "Copilul cuminte este care nu face nimic în cursul lecției" şi concluzionează: "Mintea s-a aşezat acum pe catedră, dar nu are catalog în care să scrie note, catalogul este însăşi viața". Numeroase expresii şi paremiologii româneşti se referă la: "ținere de minte ", "a lua aminte", "în minte", "mintea cea de pe urmă", "cap ai, minte ce-ți ai trebuie?", etc.

Într-un număr apreciabil de creații epice populare se afirmă **necesitatea educației**, deşi cea a educației prin instrucție este mai dificil de exemplificat, fiind pătrunsă în conştiința populară mai recent şi în mai mică măsură. Chiar dacă în eposul folcloric nu întâlnim termenul "educație", aceasta nu înseamnă că nu există noțiunea, desemnată prin sensul inițial al latinescului "educatio" – "creştere şi învățătură".

Tradițiile pedagogiei populare constituie obiectul de studiu al etnopedagogiei. Din folclor, ca şi din pedagogia scrisă, rezultă două atitudini față de posibilitatea educației: optimism pedagogic bazat pe afirmarea forței educației şi pesimism pedagogic. Fără a fi adepții "liniei de mijloc", pledăm, cu **luciditate pedagogică**, pentru considerarea artei populare, ca parte a culturii naționale, drept un domeniu fundamental al educației estetice care poate deveni model valoric şi iconic pentru completarea culturii generale.

Din sursele bibliografice studiate, reiese că mediul educogen social-uman oglindit în folclor este vast şi variat. Prin basmele culese de Petre Ispirescu intrăm în lumea pre şi protoistorică a neamului, adusă în timpuri mai apropiate de balade şi legende: Român Grue Grozovanul, Dragoş, Meşterul Manole, Constantin Brâncoveanu, Cântecul lui Mihai Viteazul, Visul lui Tudor Vladimirescu, multe figurând în manuale sau în lectura suplimentară. Materialul documentar studiat demonstrează că familiei țărăneşti i-au fost dedicate numeroase studii. Folclorul satului include folclorul familiei şi pe cel al copiilor, căci "veşnicia s-a născut la sat". (L. Blaga)

Conceptul ruralismului folcloristic bazat pe credința că, prin cultură, poporul îşi poate îmbunătăți condiția de viață a avut un puternic ecou în rândul învățătorimii gălațene. Ion Popescu, învățător de la Podul Turcului, afirma că: "În afară de şcoala oficială exista o **şcoală a tradiției** , o şcoală a poporului fără carte, fără scriere, şcoala orală, a obiceiurilor şi folclorului, transmisă din generație în generație, ceea ce numim noi clăci, şezători, sfaturi şi taclale, vorbe de duh, de glume, de dragoste, povestiri cu tâlc, fantastice, basme, legende istorico-geografice, igienă, medicină populară" (I. Popescu, 1934, p.16). Concepția despre viață surprinsă permanent în folclor nu uită de "gura lumii", "gura satului".

Pentru popor, învățătura e o muncă serioasă, căci se poate învăța singur, din proprie experiență, şi de la sau pe altul: "toată lumea e o şcoală". În didactica populară, există un complex de **reguli, principii şi metode** nescrise, neconstituite într-un sistem, în care ideea de educator ce "dă o lecție" apare alegoric şi demonstrează că educația este o funcție esențială a vieții omeneşti. În popor, copilul învață în familie, de la părinți şi apoi din mediul social extrafamilial intenția de a transforma ceva în bine.

Adaptarea la împrejurări presupune, ca metode arătarea (prezentarea, demonstrarea, sfatul, deşi "mai bine o pildă bună decât zece sfaturi") şi întrebarea. Aprobarea presupune răsplata, iar dezaprobarea – pedeapsa.

În triada **tradiție – folclor – educație,** se pot descoperi numeroase interferențe ale conținuturilor unor reguli :

a) învățătura este **muncă**, efort.

b) ea are în centru pe cel ce trebuie învățat în legatură cu **experiența** sa de viață.

c) roadele învățăturii se obțin **treptat**.

d) pentru a deveni temeinic, ceea ce se învață trebuie fixat prin **repetare.**

e) învățătura trebuie să fie **practică** .

În concepția populară, **"meşteşugul educației"** priveşte educația prin instrucție. Prin intermediul folclorului, educația este, în bună parte, tradiție bine înțeleasă.

Misiunea socială a pedagogiei (folclorice) tradiționale este îndeplinită de familie şi de şcoală, instituții care au apărat spiritul popular: "Pedagogia populară este o ramură a cunoştintelor empirice acumulate de popor, în care-si găsesc oglindirea scopurile educației precum şi totalitatea mijloacelor, procedeelor si deprinderilor folosite de masele largi ale omenirii în scopul educării generațiilor tinere." (N. Silistraru, 2003, p.174). Chiar traducătorul ***Mioriței***, Jules Michelet, se declară un adept al educației în familie.

Deşi pedagogia orală tradițională nu s-a putut fixa, trăsăturile ei se păstrează şi pot fi studiate: scopurile, principiile, tehnicile şi procedeele procesului educativ. Ele se regăsesc în

materialul paremiologic şi în speciile eposului folcloric. Constatăm că şi manualele şcolare de la începutul secolului trecut, în special cele pentru cursul primar, s-au inspirat din folclor.

Pedagogi şi folclorişti au studiat valoarea educativă a folclorului, în general şi viziunea populară asupra educației. Profesorul de pedagogie Petru Şpan (1905 p. 10) a fost interesat de utilizarea folclorului în acțiunea educativă, prin texte populare: "Poveştile au fost factorul cel mai însemnat, dacă nu unic în educația estetică, practică şi națională pentru toate generațiile poporului român …. . O bună povestire este o comoară pedagogică". Ca exemplu, selectează şase creații româneşti, arată cum ar trebui predate, încadrate în "treptele formale" ale didacticii herbartiene: analiza (pregătirea), sinteza (predarea şi aprofundarea) asociația, sistematizarea, aplicarea.

Învățătorul gălățean Apostol D. Culea, în lucrarea ***"Literatura copiilor şi şezătorile cu copii"*** (1923, p. 7) preciza: "Şcoala noastră, de 50-60 de ani de zile de când e, n-a făcut aproape nimic pentru acea foame a sufletului ce se simte la şezători. În loc să capteze spiritul acestei şcoli seculare de cultură, adaptându-l, ea l-a ucis cu uscăturile noastre de prin cărți didactice".

Lucrarea teologului Atanasie Păunescu (1914, p. 7-8) ***"Basmul în cultura integrală***. ***Conținutul graiului***" avertizează că "Basmul nu e numai o podoabă a vremurilor trecute …. Pentru pedagog, mai ales, studiul basmului va fi de un interes capital. Într-adevăr, nu pot să cunoască sufletul copilului acei care nu cercetează această producțiune".

Învățătorul Ion Pop-Reteganul a încercat chiar o clasificare (în optsprezece volume!) a folclorului: a) cântece bătrâneşti, voiniceşti şi ostăşeşti, b) cântece de bucurie, de jale, de dor, de urât, de mânie şi necaz, c) cântece satirice şi chiuituri, d) diverse (Gh. Vrabie, 1970, p. 204)

Dacă Hasdeu aprecia caracterul de "enciclopedie ştiințifică" al folclorului drept o programă a unui învățământ popular, un remarcabil folclorist (Ov. Papadima,1968, p. 22-23) concluziona "cea mai complexă oglindire a felului cum vede poporul nostru rolul educației şi normele pedagogice legate de ea se află în proverbe şi zicători. … Desigur nu vom găsi în aceste caracterizări ale înțelepciunii populare un sistem închegat de idei, asemănător unui tratat de pedagogie în nucleu. "

Ni se pare semnificativ faptul că omul este atras de modelul eroului, este un potențial ce trebuie recuperat de educație prin implicarea elevilor într-un proces global interactiv, corelat cu experiența lor de viață: **"Modelul** este norma perenă aflată în sufletul şi în mintea celui care cântă: este singura cale de explicare a proceselor creatoare în folclor, aduse după o *ars combinatoria* în desăvârşirea fie a basmului, a baladei, sau a cimiliturii, etc." (Gh. Vrabie, 1984, p. 7)

Între speciile epice, **basmul** este la fel de veche ca şi specia umană, şi născocitorul său este omul matur, care se întoarce în sine pentru a redobândi viziunea "vârstei de aur" a copilăriei dornice de cunoaştere a evenimentelor imaginare ce prefațează destinul real al unei vieți pline de evenimente care, oricât de nefericită ar fi, rămâne un spațiu al fascinației liniştite, capătă energiile imaginației, transformându-le în traseu al purificării, al catharsisului." Repovestind sau inventând, naratorul sau cititorul de basme îşi revizează copilăria, inoculând **ascultătorului-copil** reveria primordială a basmului. Ca reverie a reveriei, basmul este trăit de fiecare ca **un vis al eternității** (V. Filimon, 1982, p. XVII)

Completând simbolistica modelelor, o altă "cheie" este **numerologia** care reconstituie în mitologie un cod magic de cunoaştere esoterică a universului, de transformare a haosului în cosmos (lumea armonioasă).

Încă din clasa a Va , elevul trebuie ajutat să descopere că în basm numărul apare ca reflex al trinității sacre: împăratul are trei copii, trec prin trei încercări, călătoresc trei zile şi trei nopți, au trei însoțitori, întâlnesc trei sfinți, călătoresc peste nouă mări şi nouă țări până ajung în al nouălea cer după ce au parcurs şi alte două spații: pământul şi "celălalt tărâm". După ce Făt-Frumos aşteaptă trei zile, pleacă în călătorie la 15 ani (tot multiplu de 3) şi trece trei obstacole.

Personajele negative subliniază şi ele perspectiva educațională a basmului ca ipostaze ale umanului decăzut, pentru că nu au ascultat sfaturile, au furat merele de aur sau soarele şi luna, lăsând oamenii în întuneric. Zmeii cu 3, 6, 12 capete, 3 ochi sau 12 aripi, sunt reprezentanți ai forței brute şi ai violenței învinse de supremația intelectului.

Riturile de trecere din eposul folcloric presupun o moarte inițiatică rituală, urmată de o "înviere". După ce călătorescu în lumea morții, tinerii (Făt- Frumos, Meşterul Manole, ciobănaşul moldovean) trec prin încercări care îi propulsează într-o ordine superioară, dată de noul statut de învingător, care, prin autosacrificare, îşi pune în slujba unui principiu moral, Binele, calități ca: inteligență, efort, ingeniozitate, hărnicie, etc. Nu de puține ori "trimis pe la şcoli şi filozofi", dascălii nu mai au ce să-l învețe, căci "învățăturile pe care alți copii le aflau într-un an, el le învăța într-o lună" (actualul concept de învățare diferențiată, pe bază de "credite", etc.)

Deşi corespondentele textului românesc "***Tinerețe fără bătrânețe şi viață fără de moarte***" se pot identifica în catalogul internațional Aarne - Thompson "***The Types of the Folktale***" la subtipul "The land where no one does AT 470 B", se vehiculează ideea că "sub forma integrală, pare a fi necunoscut în literatura folclorică europeană" (L. Şăineanu, 1978, p. 247). Am propus elevilor să-l traducă şi să-l introducă în pagina web. La fel ar putea proceda orice editură cu extrem de interesanta monografie a lui M. Constantinescu ***"Triumful lui Făt-Frumos".*** În textul acestui basm, elevii au observat apropierea etapelor călătoriei de **traseul**

educației şcolare prin şansa trăirii experiențelor unice, a posibilităților aplicării şi transmiterii reperelor axiologice. Şi nu este un exemplu singular . În **"Basmul feciorului de împărat cel cu noroc la vânat"** citat de Al. Odobescu în "Pseudo kinegeticos", împărăteasa îşi dă mai întâi copilul la carte şi abia apoi îl trimite în lume: "De micuț îl dase Doamna la carte şi când abia începuse tuleiele bărbii să-i umbrească pielița copilărească, el vorbea pe de rost toate limbile de pe lume, ba încă înțelegea graiurile tăinuite ale paserilor şi ale fiarelor.

Atunci Doamna, cu inima îngânată între dor şi bucurie, îi vorbi aşa: "Fătul meu, cartea, câtă a fost, ai învățat-o toată din scoarță-n scoarță, acum, ca să te faci om pe deplin, şi voinic cu temei, precum se cade unui bărbat, şi mai ales unui fecior de împărat, toți de toate părțile îmi spun că trebuie să te duci, lumea s-o colinzi ca să încerci şi să ispiteşti viața prin tine însuți şi să afli multe şi mărunte ale lumei care se vede că în carte nu se pot scrie". Viziunea **tradițională** despre educație separă şcoala dascălilor de şcoala vieții încă din vremuri când "oamenii de pe lumea asta ştiau şi puteau mai mult decât ce pot şi ştiu cei de acum."

Şcoala **modernă** încearcă să lege cele două trepte ("a şti să fii şi a şti să devii") prin valoarea modelului comunicativ de spațiu de acomodare cu şcoala lumii. Circumstanțele începutului de mileniu impun şcolii o nouă paradigmă educațională, un nou curriculum care să introducă metode şi tehnici concrete de prezentare a cunoştințelor într-o modalitate accesibilă elevilor.

Între acestea, **"povestea**" rămâne cea mai importantă invenție, **cel mai puternic instrument de învățare şi de educație**, un model de organizare a informațiilor şi a mesajului. Ea reactualizează elemente şi structuri naturale prin readucerea emoției şi trăirii active a narațiunilor în care este implicat elevul în spațiul şcolar. Este un text inițiatic-educativ, care implică participanții afectiv şi imaginativ, prin caracterul său interactiv.

Din compunerile realizate de elevii C.E. ai cl. a Va cu tema **"Eşti şi tu un Făt-Frumos?**, a reieşit că **mesajul educativ** al eposului folcloric are un suport didactic eficient, interactiv, demonstrând că, în traseul dezvoltării umane, forțele individuale nu sunt suficiente. Elevii au constatat că "traseul" urmat de ei în procesul instructiv-educativ comportă numeroase asemănări cu "călătoria" eroului eposului folcloric:

-etapa inocenței = intrarea în comunitatea de învățare (moment prezentat detaliat şi emoționant în 88% din compuneri)

-acceptarea "provocării" = teste predictive

-încercări inițiatice = activitatea de predare-învățare

-ultimul obstacol = evaluarea sumativă

-împlinirea misiunii = absolvirea

-schimbarea nivelului ontologic = integrarea într-un nivel şcolar superior

Modelul educațional al eposului folcloric oferă spații de creare a competențelor, abilităților şi capacităților dorite în diferite arii curriculare, datorită perspectivei globale şi integratoare a informațiilor incluse, sugerând posibilitatea unui proiect cross-curricular. Din răspunsurile la întrebarea 3 a chestionarului pentru elevii de gimnaziu, reiese că se accentuează permanent eroarea fundamentală a şcolii de a neglija frumosul şi afectivitatea, valori pe care elevul le caută în afara şcolii în modele impuse de muzică, filme, grafitti, jocuri pe calculator, etc.

Astăzi, programele TV pentru copii prezintă **violența în context amuzant** ("Tom şi Jerry" şi "Popeye Marinarul" sunt poveşti - tip, edificatoare în acest sens).

Nimeni nu-l ajută pe elev să-şi dezvolte capacitatea de a alege singur prioritățile axiologice, căci şi în şcoală, încă multe "opționale" sunt… obligatorii. După cum rezultă din 78% din răspunsuri la întrebarea 3 din Chestionarul 1, cel în care–şi pune speranța elevul pentru ieşirea din impas este profesorul, pe care are mereu răbdarea să-l aştepte să întinerească.

7.2. Constatări privitoare la prezența modelului educațional al eposului folcloric în conținuturile curriculare (programe, manuale)

Rezultate ale cercetării documentelor curriculare

Compararea diferitelor teorii sau practici pedagogice (pedagogia comparată) s-a dovedit utilă şi când am pus alături actuala programă de limba şi literatura română cu cea de la începutul secolului trecut.

Acum un secol, obiectivele studiului limbii materne prevedeau că: Scopul învățământului Limbii Române în şcolile secundare pentru cursul inferior este:

1) "A familiariza pe elevi cu materialul concret al limbii.

2) A-i face să citească, să vorbească şi să scrie clar, uşor şi corect.

3) A le dezvolta neîntrerupt simțul limbii, atât receptiv … cât şi productiv.

4) A contribui la dezvoltarea judecății şi simțirii elevilor.

5) A-i introduce într-o lume de cugetări distinse, a le dezvolta simțul pentru forma frumoasă în vorbire şi în scris şi a le deştepta pricepere, iubire şi respect pentru cultura şi viața națională a poporului nostru" (Ministerul Instrucțiunii şi al Cultelor, Programa Analitică a Învățământului Secundar, 1907).

Actuala programă situează problematica înțelegerii la nivelul fiecăreia dintre coordonatele ce o compun:

1) dezvoltarea competenței de comunicare orale şi scrise

2) formarea culturii literare şi a unui univers afectiv şi atitudinal coerent

3) formarea şi dezvoltarea unor deprinderi de muncă intelectuală" (MEN, Consiliul Național pentru Curriculum, Programe şcolare pentru clasele V-VIII, 1999)

Şi în ceea ce priveşe proiectarea lecției (secvenței didactice), privită comparativ, am remarcat asemănări şi deosebiri între :

a) modelul tradițional

Verificarea cunoştințelor; **Învățarea noilor conținuturi**; Fixarea şi evaluarea cunostințelor dobândite sau actualizarea celor dobândite anterior

b) modele moderne (prezentate mai jos)

Învățarea noilor conținuturi; Ce-am învățat, când pot fi aplicate cunoştințele, cum le explic şi le corelez. Ce ştiu despre subiect şi ce aş mai dori să aflu sau actualizarea celor dobândite anterior .

Demersul didactic **tradițional** presupune:	Didactica **actuală** recomandă:
-anunțarea unei teme comune pentru întreaga clasă	-alegerea liberă a temei funcție
-discutarea temei de către profesor şi elevi	de experiența de viață şi imaginatia fiecărui elev
-realizarea unui plan comun	-notarea liberă a unor idei, gânduri
-redactarea textului	-realizarea de ciorne cu modificări
-lectura şi corectarea textului	-dialog cu colegii sau cu profesorul pt. realizarea feed-back-ului
-rescrierea în formă finală	-redactarea formei finale şi corectarea ei
-lectura textului realizat în vederea notării	-lectura textului în vederea dublei evaluări:a produsului (textul)şi a procesului(ciorne)

Privitor la selectarea textelor pentru manualele gimnaziale, se face precizarea: "Pentru o consecvență a principiului reprezentării cum se cuvine a folclorului literar în manualul ciclului gimnazial, manualul de la aceste clase ar trebui să cuprindă o **poveste** selectată cu grijă din proza noastă populară, care, judecată prin comparație cu **basmul**, să ducă elevii la înțelegerea evoluției interioare a genului, a faptului că timpul a impus în bună măsură prefacerea realului în locul fantasticului, atunci când acesta s-a mai păstrat, atribuindu-se alte funcții decât cele explicative, de regulă, etico-estetice". (V. Adăscăliței, 1983, p. 11)

Interpretări reieşite din studiul comparativ al manualelor

Manualele şcolare reprezintă jumătate din materialele curriculare. De mai bine de două secole, ele servesc drept "carte de învățătură" pentru elevi şi "carte de sprijin" pentru profesori, fiindcă ele selectează, organizează şi prezintă conținutul programei.

Considerăm oportun un scurt periplu prin manualele de limba română editate în ultimul secol pentru a observa evoluția conceptelor didactice legate de eposul folcloric.

Observațiile noastre se alătură unor opinii despre istoria programelor şi manualelor din volumul "Studiul limbii şi literaturii române în secolul XX. Paradigme didactice", de Alina Pamfil şi Ioana Tămâian, Ed.Casa Cărții de Ştiință, Cluj, 2006, care consideră manualele texte prescriptive construite de instituția şcolară cu scopul de a impune orientarea globală a disciplinei. Un subcapitol al cărții se ocupă de " folclorul literar comunist " din ''Literatura română. Manual pentru clasa a IX a'' ,1960,1965,1966, iar altul de ''contraste'' despre literatura populară din manualele lui Gh. Adamescu,1896, I. Vitner,1958, M. Fanache, E. Giurgiu, 1965, A. Gh. Olteanu, M. Pavnotescu,1982, M. Pavnotescu,1989.

Revizorul şcolar M. Eminescu aprecia în ziarul "Timpul" din 7 mai 1880:

"Învățătorul copiilor, o carte de citit în clasele primare de băieți şi fete de C. Grigorescu, I. Creangă şi V. Răceanu, ediția a IVa, Iaşi 1880, 1 volum, 220 pagini se numără între cele de şcoală şi mai ales cu drept cuvânt decât multe altele. Între bucățile de citire afăm lucrări literare de gen popular de-o valoare oarecare, căci aceasta este una din rarele noastre cărți de şcoală netraduse. De aceea, făcând cu totul abstracție de la destinația ei, extragem câteva probe din cari se va vedea câtă originalitate de stil ascunde şi cum e una din puținele cărți din cari copiii învață într-adevăr româneşte".

În Carte de lectură românească pentru clasele gimnasiali, inferiori şi reali de Gavrile J. Munteanu, Tom I parte primă şi a doua, edițiunea a doua Romer şi Kramer tipografi şi proveditori, Braşoviu, 1861, p. 70-71 apare varianta Russo din Soveja a Mioriței, neinclusă în prima ediție din 1857.

Circulația textului mioritic tipărit în foaia "Bucovina" în1850 se continuă în manualele şcolare începând cu ***Lepturariu românesc*** de Arune Pumnul, Vienna 1862, p. 106-107.

I. Manliu în curs practic şi teoretic de limba română ***Compoziținni şi disertațiuni*** pentru cele 4 clase superioare de licee, seminare, şcoale normale, şcoale de fete, precum şi pentru studiul propriu, partea a II a, Bucureşti, Tip. Şi Stab. De Arte Grafice 1913, aplică poeziei populare Oprişanul din colecția Alecsandri un "Plan tipic pentru tratarea poeziilor epice poporane, arătat prin întrebări (p.95). Urmează *Comparațiuni cu alte balade poporane*. Oprişanul şi Calomfirescu (p. 154), apoi *Epopeea populară* (Lectură) p. 185, pentru ca la p. 206 să se afle sinteza *Despre poezia populară*. Este reprodusă o parte din studiul lui Alecsandri

Românii şi poezia lor intitulată *Balada Mioriței*. Nota de subsol avertizează că în ***Carte de cetire şi gramatică*** M. Dragomirescu şi Gh. Adamescu pentru cl. a Va, Ediția a IIIa, Editura Librăriei Socec & co, Bucureşti,1915) este însoțită de două variante. O "dizertațiune" de V. Alecsandri cu tema *Despre cetire* (recomandată pentru şcoalele normale şi seminare, p. 211) urmăreşte un plan cu "introducere, transițiune şi argumentație":

a) **Plan tipic** de tratarea poeziilor epice **prin întrebări:**

1.Ce fel de poezie este? Normativă, descriptivă sau altfel?

2.Expunerea pe scurt a conținutului poeziei.

3.Expunerea faptelor este cronologică sau inversionate? Se găsesc şi episoade?

4.Care a fost scopul poetului când a făcut această poezie?

5.Care e ideea fundamentală a poeziei?

6.Ce situații se găsesc în poezie? Cum e împărțită poezia?

7.Care sunt şi câte sunt personajele principale active ale narațiunii şi care sunt cele secundare?

8.În ce constă frumusețea poeziei acesteia?

9.Se potriveşte titlul poeziei cu acțiunea? S-ar putea găsi şi alt titlu?

b**) Plan tipic** format **prin verbe marcate**:

1. Felul sau genul poeziei; 2. Cuprinsul; 3. Expunerea faptelor în mod cronologic sau inversionat; 4. Scopul; 5. Ideea fundamentală; 6. Situațiile; 7. Persoanele şi caracterizarea lor; 8. Frumusețea poeziei; 9.Titlul.

Comparațiuni cu alte balade populare: Oprişanul şi Calomfirescu, Novac şi Corbul, Miorița.Teme analoge de comparări: Ghemis cu Vulcan, cu Manea, Gruia lui Novac, Grozavul, Pintea.

Epopeea populară (lectură), ex. Iliada, Odiseea şi Nibenlungenlied (p.186)

Munca e o comoară (genul didactic) "lămureşte şi întemeiază un adevăr oarecare" (p. 189).

Despre poezia populară: Naşterea poeziei populare (lectură, p. 206)

Balada Miorița (comentariu făcut de Alecsandri, p. 208).

Chiar după aproape un secol, structurarea de mai sus poate fi dată ca exemplu de logică didactică, de îmbinare a analizei cu sinteza, a literaturii naționale cu cea universală. Manualul de limba română a lui M. Dragomirescu şi Gh. Adamescu citat anterior, include o modificare a textului Mioriței datorată lui George Catană, la paginile 42-53, varianta Russo p. 36-38 şi textul cules de G. Dem Teodorescu, p. 38-41.

Manualul de stilistică, compoziție şi gramatică română de Gh. Nedioglu, Bucureşti, editura Cartea Românească, 1923, face în introducere (p. 5) referiri la limba populară şi limba

literară, de acelaşi autor fiind şi ***Limba română în evoluția ei istorică şi literară*** f. a. conținând subcapitole ca: “Naşterea literaturii populare: specii” (p. 322) şi Genul didactic: proverbe, zicători, ghicitori, satire, snoave” p. 328, “Cărțile populare” (cărți astrologice, p. 331) şi “Ce este literatura populară epică? (p. 355). Se exemplifică cu texte din Isopia, Fiziologul, Floarea darurilor, Pilde filozoficeşti.

Manualul unic pentru clasa a V-a din “obsendantul deceniu” ’50-’60 consideră că este pe înțelesul unor elevi de 12 ani singurul basm popular în care eroul moare, *Tinerețe fără bătrânețe şi viață fără de moarte*. În cel din 1969, se regăsesc fragmente din *Prâslea cel voinic şi merele de aur*, iar cel din 1984 includea fragmente din *Greuceanu*.

Manualul unic de liceu pentru clasa a IX-a din 1966, pe lângă lirica populară, acorda eposului folcloric aproximativ 20 de pagini: basmul popular *Călin Nebunul* şi balada *Novac şi corbul*. Având aceiaşi autori, M. Fanache şi E. Giurgiu, şi în 1971, nu se mai făcea nici o referire la cultura populară.Tot la clasa a IX-a, în 1982, capitolul introductiv era intitulat ”Literatura populară”. Ca lecturi, erau propuse basmele *Bărbatul cel harnic* şi *Zâna Zorilor*, iar pentru studiu era *Monastirea Argeşului*.

Manualul pentru clasa a VIII-a, E.D.P. 1980, autor D. Săvulescu, solicită elevilor să alcătuiască o compunere-sinteză pe baza cunoştințelor gimnaziale cu tema “Literatura populară românească,” după ce se studia doar *Miorița*. În acelaşi an, la clasa a VII-a se studia *Mănăstirea Argeşului* şi se realiza compunerea “Meşterul Manole şi jertfa pentru creație”. Elaborate în 1983, manualele pentru clasele a V-a, (autori A. Dumitrescu şi V. Teodorescu) şi a VI-a, (autori M. Butoi şi Gh. Constantinescu-Dobridor) sunt ultimele care mai studiază *Lecturi literare* separat de *Gramatică*. În clasa a V-a se studia *Greuceanu*, iar în clasa a VI-a, *Toma Alimoş*.

Manualul pentru clasa a IX-a din 1994, cu şapte autori, îşi intitulează un amplu capitol: ”Literatura populară – parte integrantă a literaturii naționale”, propunând studiul temeinic al miturilor şi al unor specii ca *Miorița*, Monastirea Argeşului, şi *Tinerețe fără bătrânețe*.

Din opt manuale alternative pentru clasa a X-a dedicate studierii prozei, şase propun studierea basmului cult *Povestea lui Harap Alb*, cel al Ed. Humanitas preferă *Dănilă Prepeleac* şi niciunul nu găseşte spațiu pentru basmul popular, cu toate că la exerciții şi teme se propun comparații între acesta şi cel “cult”. Ultimul manual de liceu în care am întâlnit eposul folcloric la capitolul Miturile şi unde, alături de balade era prezentată şi studierea basmului *Tinerețe fără bătrânețe,* a fost cel pentru clasa a IX-a, cu zece autori, EDP, 1996.

Programa pentru ciclul gimnazial propune un mod flexibil de proiectare curriculară, corelația permanentă limbă-literatură, echilibru între exprimarea orală şi cea scrisă, cu accent

pe paradigma funcțional-comunicativă. Subliniind latura formativă a învățământului, programa pentru ciclul liceal se bazează pe cultivarea sensibilității estetice, a plăcerii de a citi, conținuturile proiectate sunt în corelație cu competențe specifice, iar studiul descriptiv se îmbină cu lucrul cu textul, într-un cadru flexibil de organizare a muncii ,"omițând", însă, cultura populară.

Manualele alternative conțin şi texte sau tipuri noi de exerciții, şi modalități de studiere diferite de maniera clasică. Fiecare manual alternativ propune o "metodică" proprie, gândind mai mult la profesor decât la elev. De aceea, ni se pare că ar fi nimerit un "cuvânt introductiv" adresat elevului, care să conțină elemente de metacogniție extrase din curriculum şi adaptate la noul receptor.

Pentru perspective, extindem observarea şi compararea unor manuale şi la ciclul primar unde, dacă n-a aflat de la grădiniță, copilul face cunoştință cu eposul folcloric.

Manualul pentru clasa a II-a (Ed. Aramis 2003) face adaptări de texte după Al. Mitru: *Spicul de grâu şi pleava* este numită "povestire" şi nu legendă (p. 98). Dacă un elev de clasa a IV-a studiază după manualul Ed. Aramis 2003, află că lectura *Boierul şi Păcală* este "poveste populară românească" (p. 133). Urmând clasa a V-a după manualul Ed. Humanitas 2001, va repeta acelaşi text, despre care va afla că este snoavă (p. 296). Este singurul manual actual care şi defineşte corect această specie (p. 299). Manualul MEN pentru clasa a IV-a al Ed. Aramis (fără specificarea anului apariției) la pagina 80 consideră *O poveste cu tâlc* drept "poveste populară" tot o snoavă. Pentru cunoaşterea aceleiaşi specii, manualul MEC pentru Şcoala de Arte şi Meserii, Ed. Economică, 2004, propune opera lui Anton Pann, *Povestea vorbii*, pe care elevul a studiat-o şi în clasa a V-a (manualul All 1997, p. 174). Pentru a fi confuzia totală, textul *Păcală avocat*, propus de manualul Ed. Teora, 1997, pentru clasa a V-a, după ce defineşte snoava drept "creație literară în versuri sau în proză (populară sau cultă?) este urmat de "precizarea": "putem considera întâmplarea relatată un basm" (p. 142).

Legenda propusă pentru studiu de manualul pentru clasa a V-a EDP 1983 este *Povestea Vrancei*. Pentru aceeaşi clasă, manualul Ed. Teora 1997 propune *Povestea ciocârliei* (fragment), "legendă populară culeasă şi publicată de Al. Russo" (p. 218), iar manualul Ed. All 1997 – *Dreptatea lui Țepeş*.

Manualele Ed. Corint, Sigma, Teora 2 pentru clasa a IX-a îl menționează pe Ion Neculce ca prim culegător de folclor (*O samă de cuvinte*), în timp ce al Ed. Humanitas clasa a IX-a (1999) citează din volumul *Cartea vâlvelor* (1982) – *Legende din Apuseni* culese de Maria Ioniță şi *Albina şi ariciul morții* din volumul "Datinile şi credințele poporului român "de Elena Niculiță-

Voronca (1903). Manualul pentru clasa a X-a (Ed. Petrion, 2004) menționează *Legende despre Vlad Țepeş*.

Manualul pentru clasa a III-a (Ed. Aramis, 2003) propune studierea *Poveştii preafrumoasei Dochia* (p. 54), iar în manualul pentru clasa a II-a (Ed. Aramis 2004) sunt adaptări ale textelor populare *Ştefan cel Mare şi Vrâncioaia* (după D. Almaş).

Manualele Ed. Corint 2004 reiau balada populară *Pintea Viteazul* (studiată şi în clasa a VI-a în manualul Ed. Humanitas) şi *Mioriţa* (propusă în clasa a VIII-a de manualele Ed. Corint şi Humanitas). Se observă că nici măcar în cadrul aceleiaşi edituri nu există o eşalonare a studierii eposului folcloric pentru evitarea repetărilor.

Necorelarea textelor, ambiguitatea definițiilor, explicațiile contradictorii sunt cauze care îndepărtează elevul de fenomenul folcloric. Dacă se continuă aşa, viitoarele programe şi manuale vor răspunde la întrebarea "Unde ne sunt cârtitorii?" la fel cum a răspuns Victor Eftimiu: "Cunoaşteți, desigur, faimoasa baladă Mioriţa pe care unii o socotesc cea mai frumoasă poezie românească şi pe care eu **aş scoate-o din toate cărţile de cetire**, întrucât cuprinde o monumentală lecție de laşitate, de renunțare… " (Eftimiu, V. 1948 p. 1-2)**.** Mai este oare de mirare că "dreptul la replică" îl găsim într-un manual maghiar: Pálffy Andrei, Domokoş, Samuil , **"Istoria literaturii române** pentru clasa a II-a a şcolilor medii", Ed. manualelor didactice, Tankdnykiado, Budapest, 1955, p. 30-32, care citează şi interpretează ca fiind ungurească varianta Russo a baladei?

Deşi programa pentru clasa a X-a (MEC, 2001) precizează că: "Programa oferă sugestii, cu titlu de exemplificare, menite să ajute opțiunile profesorilor. Listele de exemple sunt deschise. Profesorii (autorii de manuale) pot alege şi alți autori sau alte opere care nu figurează în aceste liste" (p. 9). "Se va urmări realizarea unor conexiuni cu texte aparținând şi altor specii literare narative studiate în gimnaziu (ex. basmul popular), p. 10., nu se menționează nimic legat de eposul folcloric nici la "Nota de unități de conținut cu caracter facultativ, fără a fi obiectul evaluării naționale" (p. 36).

Într-un manual pentru clasa a XI-a, al Ed. Corint, 2002, autori E. Simion, Fl. Rogalski şi Daniel Cristea –Enache, capitolul al III-lea – **Poezia,** se deschide cu **Poezia folclorică – parte integrantă a literaturii naționale**. După definirea şi clasificarea folclorului, a contribuției la "reliefarea specificului național" (p. 54) sunt trecute în revistă caracterul oral, tradițional, colectiv, anonim, sincretic.

Caracterul **tradițional** se referă, ambiguu, la "un sistem prestabilit de mijloace de expresie artistică, într-o diversitate nesfârşită de variante" (p. 54)

Speciile literaturii populare sunt grupate după prezența sau absența funcției lor ritualice. În privința eposului folcloric, fără funcție ritualică, sunt consemnate: în versuri, balada (haiducească, pastorală, legendară, fantastică), cu subiect feudal (familială) jurnale orale şi în proză – basmul, legenda, snoava.

În prezentarea baladei *Miorița*, deşi sunt enumerate cele patru mituri tradiționale autohtone, la "evoluția structurii poematice" (p. 56) nu apar decât motivul oii năzdrăvane, motivul maicii bătrâne şi al morții-însurătoare. Urmează, pe patru pagini şi jumătate, "repere de interpretare", de fapt un "comentariu" din care aflăm că: "Miorița reprezintă epopeea pastorală a culturii româneşti" (p. 58), "paltinii au format cortegiul nuntaşilor îmbrăcați în haina eternă a vegetației", "selectarea copacilor şi a munților înalți (mari) devine un simbol", "frumusețea fizică dedusă din portretul idealizat, conceput de mama sa" e completat de "destoinicia profesională" şi sunt atinse de invidia şi simțul aprig al competiției", dar că "generozitatea sa anulează însăşi ideea de asasinat" şi de aceea ciobănaşul "nu se ascunde în zăvoiul neumblat", iar "actul sacrificial" e "asumarea unei necesități". "Renunțând la justiția umană, ce s-ar fi dovedit sălbatică (a pedepsi o crimă nedovedită echivalează, în fond, cu a comite o alta), şi apelând la cea divină, salvatoare, eroul triumfă". "Singura concesie sentimentală este făcută mamei…. lăsându-i speranța că îşi va regăsi copilul pierdut fără urmă", "imaginând alergarea ei dezordonată pe câmpuri"… (p. 61). Eroul devine un fecior suplu … cu părul negru, mustața blond-deschisă" şi îşi ia totodată revanşa asupra destinului său tragic"… (s.n. p. 62). Urmând acest "model", li se cer elevilor numeroase exerciții de redactare şi compoziții.

La nivelul învățământului superior, prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu face cunoscută experiența americană în domeniul predării folclorului (N. Constantinescu, 1992, p. 230-234). Există "programe" (catedre, secții) de folclor de sine stătătoare, dar şi integrarea acestuia în alte discipline (antropologia, jurnalistica, artele frumoase). Cursul de folclor cuprinde între 18 - 40 de ore de prelegeri desfăşurate pe durata unui semestru cu una - trei ore pe săptămână. Urmărind modul cum e structurată material, constatăm că în "Forme verbale tradiționale: legenda, basmul, snoava" nu se menționează balada, care e studiată separat la Balade şi cântece, după cum speciile eposului folcloric credem că sunt studiate şi la capitolele" Narațiuni tradiționale", "Narațiuni populare", etc. Un loc important îl ocupă metodologia: "Metode – proiect de cercetare în teren"; "Ce este şi ce nu este folclor"; "Conceptele folclorului". Folclorul este prezentat ca o componentă a culturii universale (perspectiva holistă) cu accent pe procesul dinamic al practicilor folclorice şi pe rolul folclorului în crearea şi menținerea identității naționale, regionale, entice. Profesorii încearcă să-i convingă pe studenți să vadă folclorul nu ca un grup de obiecte sau de texte, ci ca pe un proces ("a communicative process") a cărui dinamică îi

asigură viabilitatea în toate mediile socio-culturale ale societății industrializate contemporane. Cursurile nu sunt obligatorii, dar intră într-un "curriculum" al unei discipline majore (limba şi literatura engleză, antropologie, jurnalistică, arte, etc.) şi ilustrează legăturile dintre studiul folclorului şi al altor discipline precum medicina, dreptul, istoria şi literatura, încuranjând studenții să recunoască şi să examineze propriile tradiții folcorice pentru a înțelege mai bine rolul central al folclorului în viața oamenilor. Ei învață să observe, să culeagă şi să interpreteze fapte de folclor autentice, vii, actuale.

Experiența americană merită să fie luată în considerare fie şi numai pentru "interactive teaching": politica" uşilor deschise" şi dezvoltarea cursurilor pe baza "comentariilor la comentariile studenților".

Într-o **scrisoare adresată elevilor** noştri, pe care o prezentăm în anexe, prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu precizează că: "La facultățile filologice, studenții care studiază limba şi literatura română iau cunoştință, adesea, îmi dau seama, cu multă surprindere, de existența altor specii folcorice, de care nu au auzit până acum, la fel de profunde, de vechi, de frumoase ca şi cele mai sus menționate: colinde, orații de nuntă, cântece ceremoniale de înmormântare, legende cosmogonice, povestiri personale, anecdote citadine, etc.… Din păcate, datorită, reformei prin care trece învățământul superior în procesul integrării europene, un proces absolut justificat, dar nu îndeajuns de bine pregătit, specialitatea noastră este în pericol şi anul acesta (2005/2006) nu vom şcolariza, dar am certitudinea că începând cu 2006 lucrurile vor intra pe făgaşul normal şi vom relua pregătirea în această specialitate".

Credem că este încă o dovadă că forurile decizionale de pe la noi nu apreciază suficient că în Europa am fi mai apreciați dacă ne-am face cunoscut specificul cultural etnofolcloric.

CONCLUZII:

- Considerăm că rezultatele analizei de conținut a programelor şi manualelor demonstrează evidențierea funcției filozofice a literaturii, considerate "un mod de a deştepta entuziasmul pentru partea ideală a vietii omenesti" (1907) şi de "a cunoaşte îndeaproape resorturile vietii şi tipurile psihologice" (1933). Din păcate, din motive ideologice, această funcție a cam fost "uitată" in ultima jumătate de secol .
- Chiar dacă actualele programe şi manuale suferă de o supradimensionare a informațiilor, reproiectate după principii noi, au recuperat funcția amintită, in didacticile de astăzi regăsindu-se sub numele capacităților de "a şti să fii, a şti să devii şi a şti să trăieşti". Prin anii '50, autori anonimi de metodici restrictive, condamnau tot ce ieşea din

tiparele “romantismului protestatar” sau ale “realismului critic”. Un fel de “poliție a lecturii” recomanda să se verifice după sfatul cui şi ce citesc elevii (Ministerul Învățământului Public - Metodica predării literaturii române - clasele V - XI, Ed. Cartea Rusă, Bucureşti , 1950, p. 355-357)

- Facem precizarea că am pornit de la analiza unor manuale în vigoare la liceu inclusiv pentru anul şcolar 2004/200. În cele peste 10 manuale (!) avizate de M.Ed.C. pentru anul şcolar 2004/2005 la cl. a X-a, am remarcat că interesul autorilor nu a fost de a face distincții terminologice (ex. fabulos / fantastic / miraculos, etc.) ci doar, rar, câte o remarcă/ interogație care să provoace elevul la lectură ori analiză critică. Schimbările din manualele actuale sunt vizibile la nivelul reducerii discursului de escortă, al nuanțării funcției culturale, dar în domeniul eposului, sunt descrise valorile cunoaşterii narative, fără legături însă cu literatura populară. E drept că profesorului i se oferă posibilitea de a alege textele în funcție de criterii impuse de clasă.

În aceste condiții, ni se pare mai utilă ca oricând încercarea noastră de a aborda eposul folcloric din perspectivă naratologică modernă, care să ofere elevului deschidere interpretativă, dezvoltarea gustului pentru lectură, atât de des invocatul obiectiv operțional al lecției de literatură .

7.3. Date comparative, pe itemi identici repetați, privind analiza rezultatelor obținute de elevii claselor a V-a şi a IX-a în etapele inițială şi finală ale experimentului

CLASA a V a

Nr. elev	Colectiv experimental		Colectiv martor	
	inițial	final	inițial	final
1.	7	8>	7	7=
2.	8	9>	10	8<
3.	7	9>	6	5<
4.	7	9>	5	5=
5.	9	10>	6	7>
6.	6	9>	8	7<
7.	8	9>	7	7=
8.	9	10>	9	8<>
9.	7	8>	7	7=
10.	6	9>	9	9=
11.	7	9>	7	7=
12.	8	9>	9	8<
13.	7	9>	6	6=
14.	4	7>	6	7>
15.	8	10>	9	9=

CLASA a IX a

Nr. elev	Colectiv experimental		Colectiv martor	
	inițial	final	inițial	final
1.	6	9>	7	9>
2.	7	9>	8	9>
3.	7	10>	7	7=
4.	6	6=	6	7>
5.	6	9>	9	10>
6.	8	9>	8	9>
7.	7	9>	6	8>
8.	6	8>	8	9>
9.	8	10>	8	8=
10	7	8>	5	7>
11.	9	9=	7	8>
12.	7	9>	8	9>
13.	6	7>	6	8>
14.	8	10>	7	8>
15.	9	9=	8	9>

16.	**6**	**9>**	**7**	**6=**	**16.**	**6**	**7>**	**8**	**8=**
17.	**7**	**9>**	**6**	**7>**	**17.**	**6**	**9>**	**8**	**9**
18.	**6**	**8>**	**9**	**8<**	**18.**	**8**	**9>**	**7**	**7=**
19.	**8**	**9>**	**7**	**6<**	**19.**	**8**	**9>**	**5**	**7>**
20.	**8**	**10>**	**5**	**6>**	**20.**	**7**	**8>**	**8**	**9>**
21.	**5**	**7>**	**6**	**6=**	**21.**	**7**	**9>**	**7**	**8>**
22.	**8**	**9>**	**9**	**8<**	**22.**	**8**	**8=**	**6**	**7>**
23.	**6**	**8>**	**8**	**7<**	**23.**	**9**	**10>**	**7**	**9>**
24.	**7**	**9>**	**7**	**6<**	**24.**	**6**	**8>**	**10**	**9=**
25.	**5**	**6>**	**8**	**8=**	**25.**	**9**	**9=**	**7**	**8>**
26.	**8**	**9>**	**7**	**6<**	**26.**	**6**	**7>**	**9**	**10>**
27.	**8**	**10>**	**8**	**7<**	**27.**	**8**	**7>**	**7**	**9>**
28.	**8**	**9>**	**7**	**6<**	**28.**	**6**	**7>**	**6**	**7>**
29.	**6**	**9>**	**7**	**6<**	**29.**	**7**	**8>**	**7**	**7=**
30.	**8**	**10>**	**8**	**7<**	**30**	**7**	**9>**	**8**	**8=**
Media	**7,06**	**8,60**	**7,03**	**6,9o**	**Media**	**7,06**	**8,50**	**7,26**	**8,23**

Tabel conținând frecvența notelor şi deviația standard (STDEV) la clasele a V-a şi a IX-a experimentale şi martor în etapele inițială şi finală ale experimentului

CLASA a V a **CLASA a IX a**

Medii de:	**Colectiv experimental**		**Colectiv martor**		**Medii de :**	**Colectiv experimental**		**Colectiv martor**	
	inițial	**final**	**inițial**	**final**		**inițial**	**final**	**inițial**	**final**
4	**1**	**_**	**_**	**_**	**4**	**_**	**_**	**_**	**_**
5	**2**	**_**	**2**	**2**	**5**	**_**	**_**	**2**	**_**
6	**6**	**1**	**6**	**9**	**6**	**4**	**1**	**5**	**_**
7	**8**	**2**	**10**	**11**	**7**	**9**	**5**	**10**	**8**
8	**11**	**4**	**5**	**6**	**8**	**9**	**6**	**10**	**9**
9	**2**	**17**	**6**	**2**	**9**	**7**	**14**	**2**	**11**
10	**_**	**6**	**1**	**_**	**10**	**1**	**4**	**1**	**2**
Total	**7,06**	**8,60**	**7,03**	**6,90**	**Total**	**7,06**	**8,50**	**7,26**	**8,23**
STDEV	**1,20**	**0,94**	**1,29**	**1,02**	**STDEV**	**1,08**	**0,67**	**1,14**	**0,42**

Sistem de prelucrare- analiză şi interpretare a datelor obținute din aplicarea testelor la clasele a V-a – a IX-a

CLASA a-V-a

A . BASMUL POPULAR

Basmul popular – **pretest**

– text - suport **„Prâslea cel voinic**” –

Itemul 1 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obținut 382,5 puncte, adică 80,5%, iar cei din C.M. 315 puncte, deci 70% , cu o diferență de 10,5% în favoarea C.E.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 250 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E.

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 210 puncte, adică 70%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 300 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 5 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 100 puncte, adică 66,66%, iar cei din C.M. 110 puncte, deci 73,33%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.M.

Itemul 6 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 230 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 190 puncte, deci 63,33%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E.

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.M.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 220 puncte, deci 73,33% , cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- eleviii C.E. au obținut 300 puncte, adicăa 100%, iar cei din C.M. 300 puncte, deci 100%, fără nicio diferență.

Traduse în grafice, în finalul analizei rezultatelor la basm, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în:

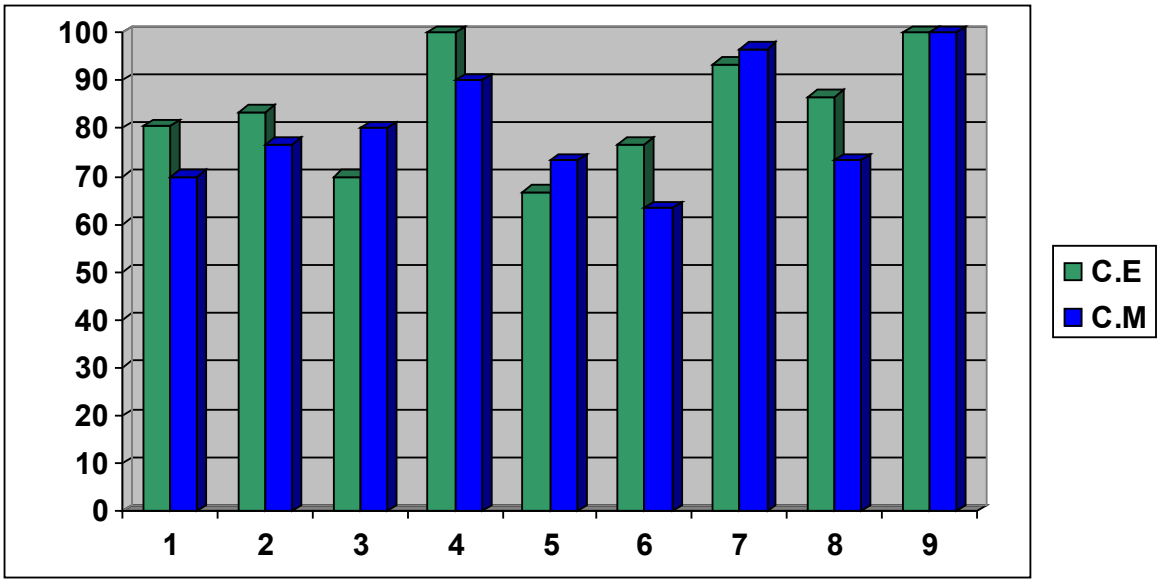

Grafic nr 1 Diferența procentelor pe itemi / basm - pretest

Basmul popular – **test**

– text - suport „**Greuceanu**” –

Itemul 1 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- eleviii C.E. au obținut 375 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 405 puncte, deci 90%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.M.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 250 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E.

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 250 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.E.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 180 puncte, adică 60%, iar cei din C.M. 150 puncte, deci 50%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 5 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 125 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 105 puncte, deci 70%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E.

Itemul 6 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 200 puncte, adică 66,66%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 20% în favoarea C.M.

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 180 puncte, adică 60%, iar cei din C.M. 220 puncte, deci 73,33%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.M.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 230 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, fără nicio diferență.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 300 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 16,67% în favoarea C.E.

În finalul analizei, traduse în grafice, rezultatele la basm, pe itemi identici, sunt următoarele

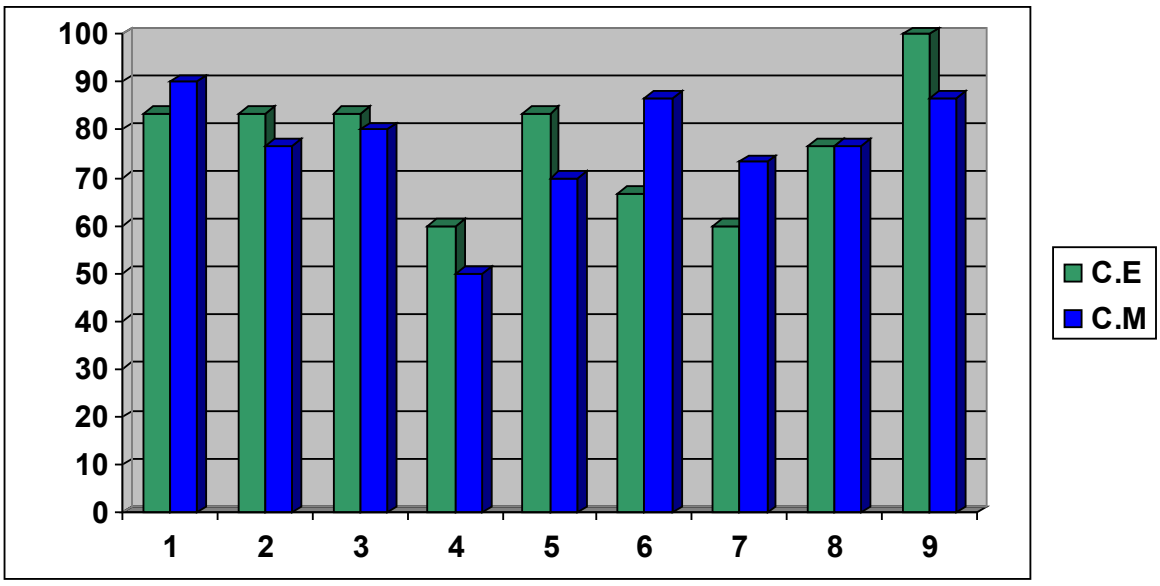

Grafic nr. 2 Diferența procentelor pe itemi / basm - test

Basmul popular – **posttest** -

– text - suport „ **Aleodor Împărat** ” –

Itemul 1 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevii C.E. au obținut 300 puncte, adică 66,66%, iar cei din C.M. 300 puncte, deci 66,66%, fără nicio diferență.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 210 puncte, adică 70%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M.

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 160 puncte, adică 53,33%, iar cei din C.M. 200 puncte, deci 66,66%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.M.

Itemul 5 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 140 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 120 puncte, deci 80%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E.

Itemul 6 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 300 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 16,67% în favoarea C.E.

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 230 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 220 puncte, deci 73,33%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.E.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 270 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90% , fără nicio diferență.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 210 puncte, adică 70%, iar cei din C.M. 190 puncte, deci 63,33%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E.

Grafic, în finalul analizei rezultatelor la basm, pe itemi identici, tabelul comparativ conține :

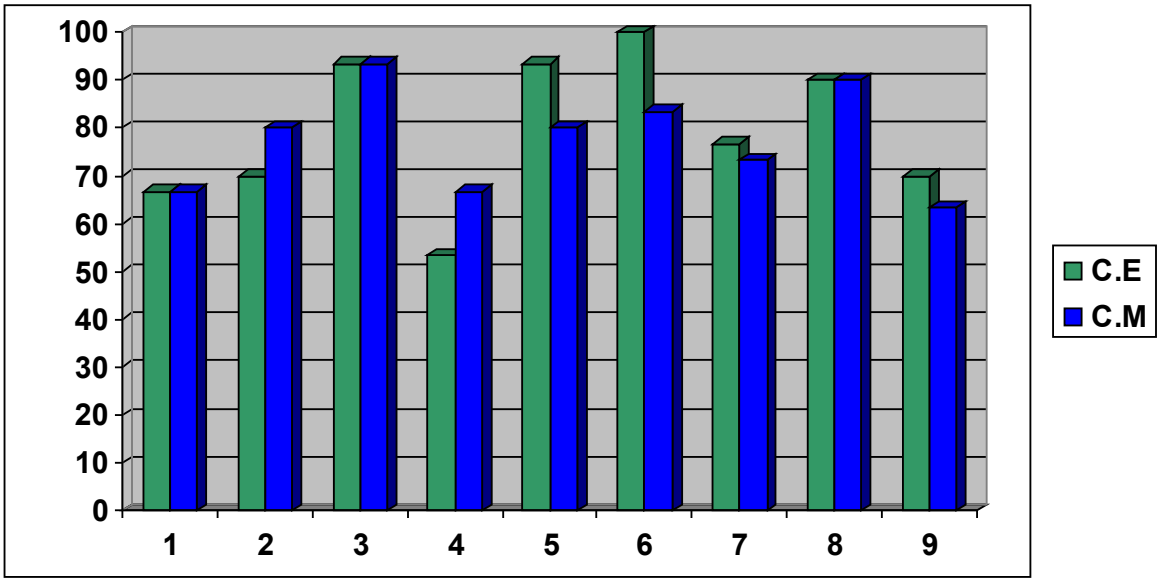

Grafic nr 3 Diferența procentelor pe itemi / basm - posttest

Clasa a-V-a

B) LEGENDA POPULARĂ

Legenda populară – **pretest-**

– text - suport „ **Povestea Vrancei** ” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 230 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 200 puncte, deci 66,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 2 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 95 puncte, adică 63,33%, iar cei din C.M. 115 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.M.

Itemul 3 20 puncte x 30 elevi = 600 puncte

elevii C.E. au obținut 560 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 500 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 10 în favoarea C.E.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 300 puncte, adică 100% , iar cei din C.M. 300 puncte, deci 100%, fără nicio diferență.

Itemul 5 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E.

Itemul 6 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 145 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 140 puncte, deci 93,33%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.E.

Itemul 7 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevii C.E. au obținut 345 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 285 puncte, deci 63,33%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E.

Itemul 8 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 135 puncte, adică 90% , iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 300 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Tabelul comparativ care rezultă în finalul analizei rezultatelor la legendă, cu itemi identici, se concretizează astfel:

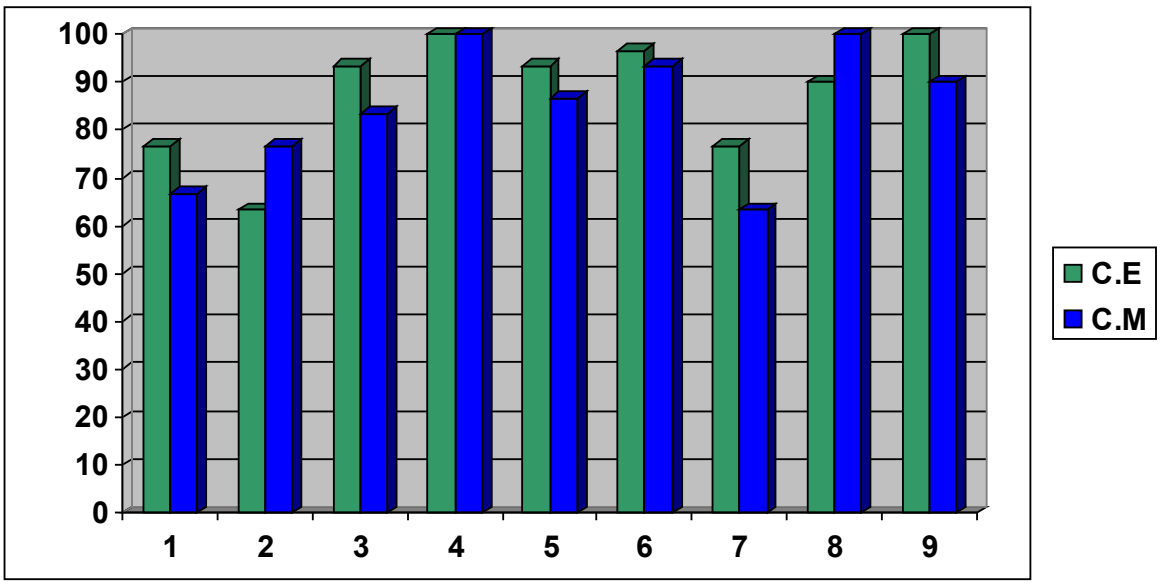

Grafic nr 4 Diferența procentelor pe itemi / legendă - pretest

Legenda populară – **test**

– text - suport „ **Povestea Ciocârliei** ” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.E.

Itemul 2 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 120 puncte, adică 80%, iar cei din C.M. 110 puncte, deci 73,33%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E.

Itemul 3 20 puncte x 30 elevi = 600 puncte

- elevii C.E. au obținut 520 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 540 puncte, deci 90%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.M.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 140 puncte, adică 46,66%, iar cei din C.M. 180 puncte, deci 60%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.M.

Itemul 5 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 6 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 150 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100 %, fără nicio diferență.

Itemul 7 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevii C.E. au obținut 330 puncte, adică 73,33%, iar cei din C.M. 360 puncte, deci 80%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.M.

Itemul 8 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obtinut 140 puncte, adica 93,33%, iar cei din C.M. 140 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 290 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66% , cu o diferență de 20% în favoarea C.E.

Traduse în grafice, în finalul analizei rezultatelor la legendă, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

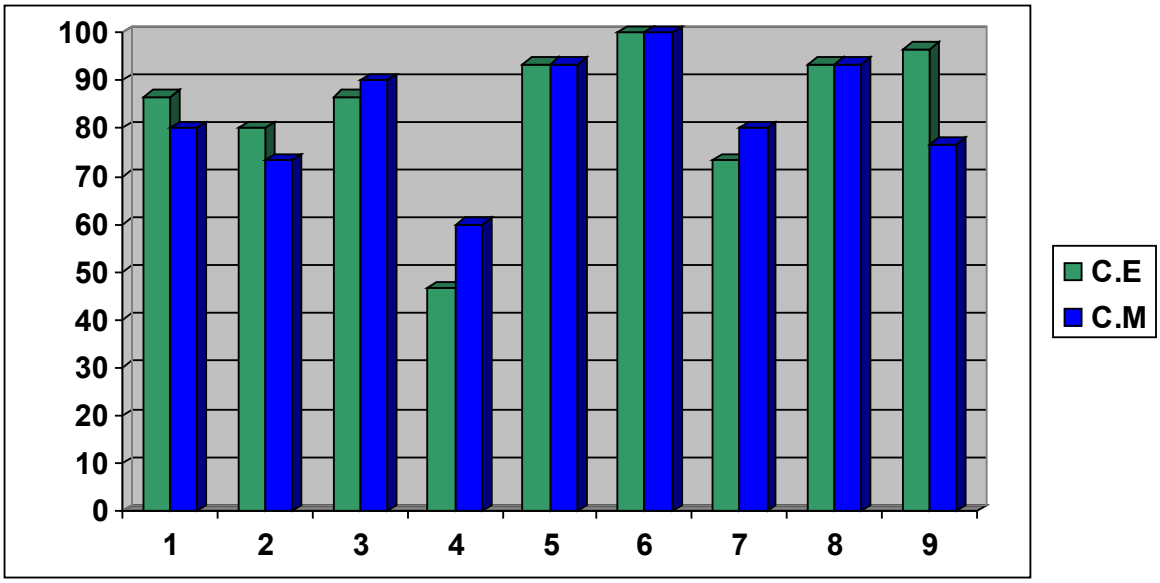

Grafic nr 5 Diferența procentelor pe itemi / legendă - test

Clasa a-V-a

Legenda populară – **posttest**

– text - suport „ **Dreptatea lui Ţepeş** ” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 210 puncte, adică 70%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.M.

Itemul 2 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 85 puncte, adică 56,66%, iar cei din C.M. 100 puncte, deci 66,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M.

Itemul 3 20 puncte x 30 elevi = 600 puncte

- elevii C.E. au obținut 600 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 560 puncte, deci 93,33%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 230 puncte, adică 6,66%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, fără nicio diferență.

Itemul 5 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 16,67% în favoarea C.E.

Itemul 6 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 120 puncte, adică 80%, iar cei din C.M. 85 puncte, deci 56,66%, cu o diferență de 23,34% în favoarea C.E.

Itemul 7 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevii C.E. au obținut 420 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 345 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 16,67% în favoarea C.M.

Itemul 8 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 130 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100%, cu o diferență de 13,34% în favoarea C.M.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 270 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 %, cu o diferență de 13,34% în favoarea C.E.

În finalul analizei rezultatelor la legendă, pe itemi identici, tabelul comparativ s-a concretizat în :

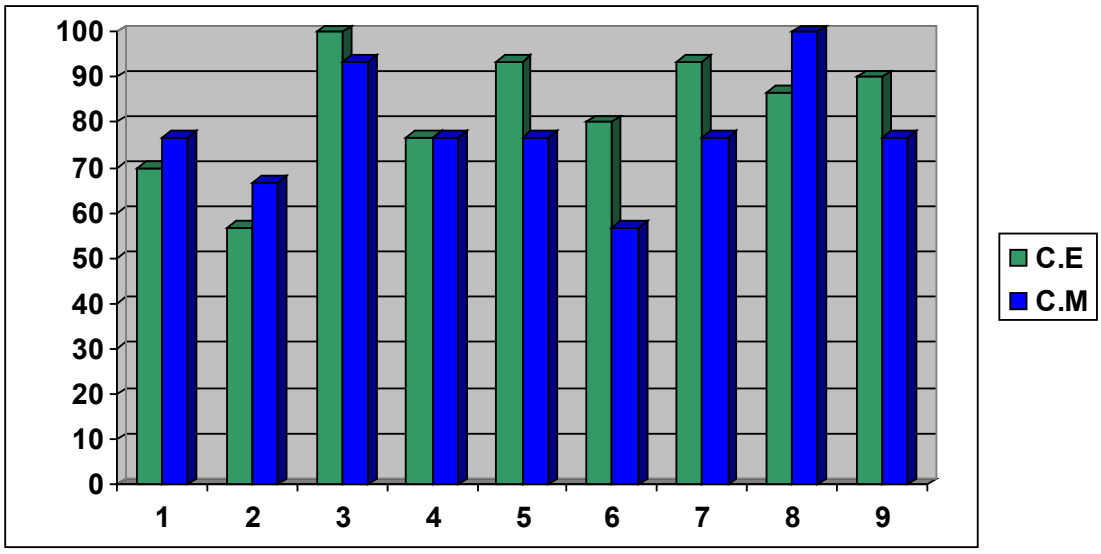

Grafic nr 6 Diferența procentelor pe itemi / legendă - posttest

C) SNOAVA POPULARĂ

Snoava populară – **pretest-**

– text - suport „**Boierul şi Păcală**” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 210 puncte, adică 70%, iar cei din C.M. 200 puncte, deci 66,66%, cu o diferență de 3,37% în favoarea C.E.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 250 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, fără nicio diferență.

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 230 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 3,37% în favoarea C.M.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 270 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 13,37% în favoarea C.E.

Itemul 5 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevii C.E. au obținut 390 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 390 puncte, deci 86,66%, fără nicio diferență.

Itemul 6 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 150 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 125 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 16,67% în favoarea C.E.

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferenta de 3,33% in favoarea C.M.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,6%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Grafic, în finalul analizei rezultatelor la snoavă, pe itemi identici, a rezultat următorul tabel comparativ :

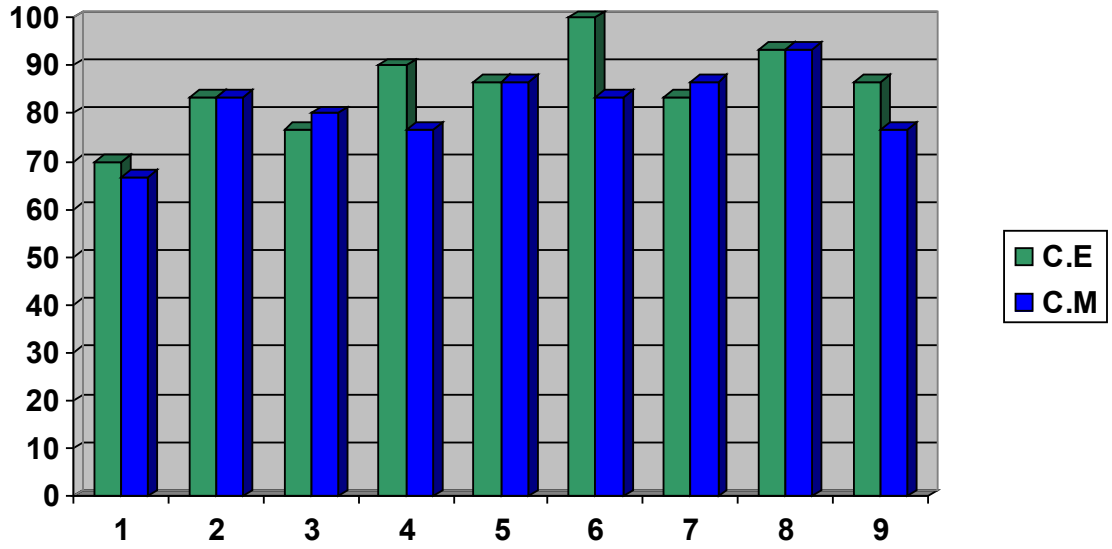

Grafic nr 7 Diferența procentelor pe itemi / snoavă - pretest

Snoava populară –**test-**

– text - suport „**Păcală şi Tândală**” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 240 puncte, adică 80%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.M.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.E.

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 290 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 10% in favoarea C.E.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 250 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 6,67 % in favoarea C.E.

Itemul 5 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevii C.E. au obținut 420 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 365,5 puncte, deci 81,22%, cu o diferență de 12,11 % in favoarea C.E.

Itemul 6 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 130 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 130 puncte, deci 86,66%, fără nicio diferență.

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 300 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 290 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.E.

Traduse în grafice, în finalul analizei rezultatelor la snoavă, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

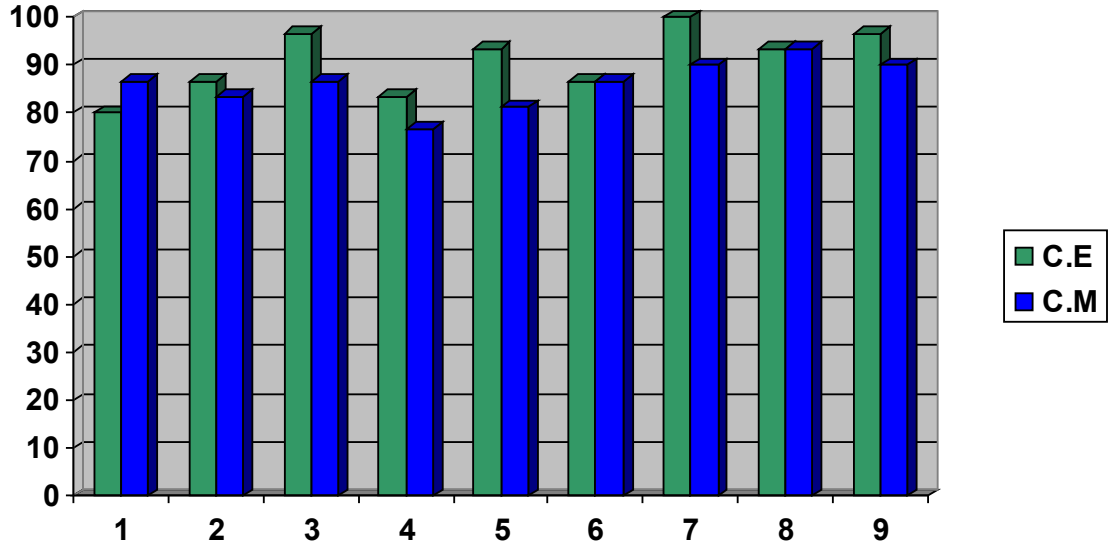

Grafic nr 8 Diferența procentelor pe itemi / snoavă - test

Snoava populară – **posttest -**

– text - suport „**Păcală avocat**” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 220 puncte, adică 73,33%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 13,33 % în favoarea C.M.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 250 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, fără nicio diferență.

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 270 puncte, adică 90 %, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 3,34% în favoarea C.E.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 230 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.M.

Itemul 5 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevii C.E. au obținut 420 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 420 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 6 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 145 puncte, adica 96,66%, iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.E.

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 300 puncte, adica 100%, iar cei din C.M. 300 puncte, deci 100%, fără nicio diferență.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 240 puncte, adică 80%, iar cei din C.M. 210 puncte, deci 70% , cu o diferență de 10% in favoarea C.E.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 230 puncte, adiăa 76,66%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la snoavă, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

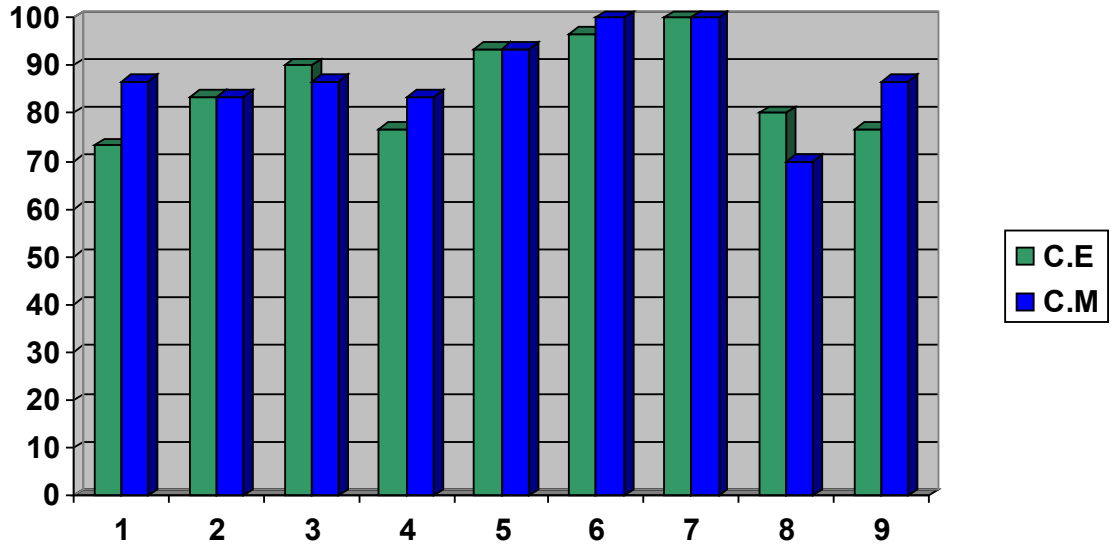

Grafic nr 9 Diferența procentelor pe itemi / snoavă - posttest

CLASA A – VI - A

D) BALADA POPULARĂ

Balada populară – **pretest** -

– text - suport „**Toma Alimoş**” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 250 puncte, adica 83,33%, iar cei din C.M. 220 puncte, deci 73,33%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 250 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, fără nicio diferență.

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 230 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 270 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 200 puncte, deci 66,66%, cu o diferență de 23,3% în favoarea C.E

Itemul 5 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 290 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.E.

Itemul 6 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E.

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 250 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.M.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 270 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90%, fără nicio diferență.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- de elevii C.E. au obținut 300 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la baladă, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în:

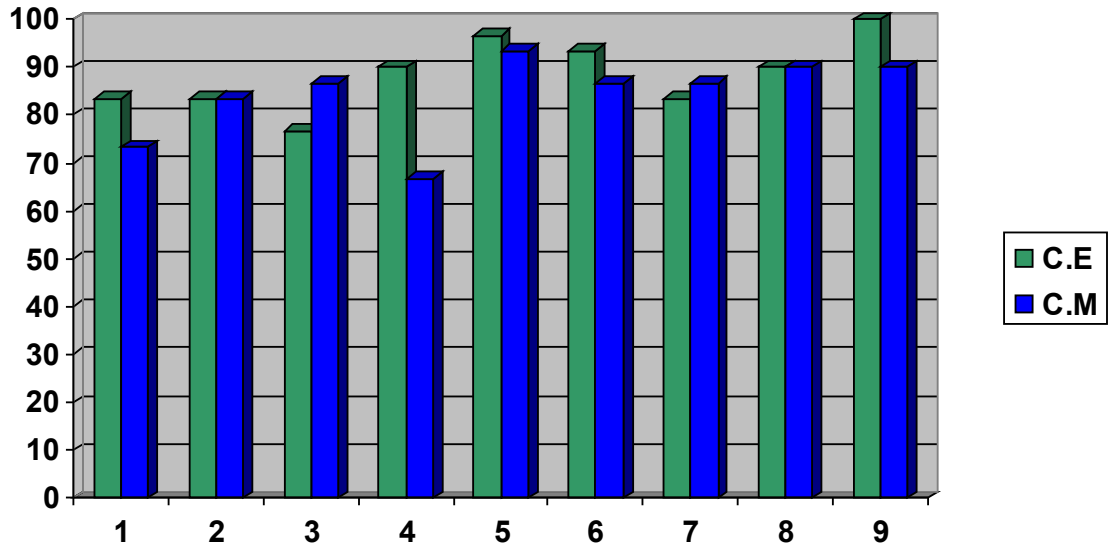

Grafic nr 10 Diferența procentelor pe itemi / baladă - pretest

Balada populară –**test**

– text - suport „**Pintea Viteazul**” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 230 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 210 puncte, deci 70%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.E.

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 270 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 13,34% în favoarea C.E

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M

Itemul 5 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 300 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E

Itemul 6 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 240 puncte, adică 80%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.M.

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 290 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90%, cu o diferență de 6,66% in favoarea C.E.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

elevii C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33% , cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la baladă, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în:

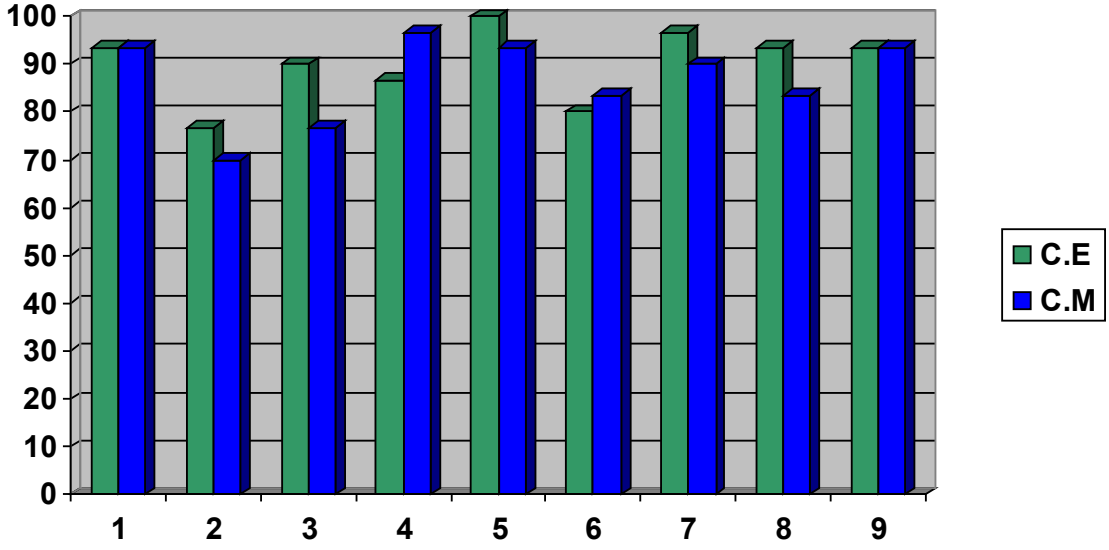

Grafic nr 11 Diferența procentelor pe itemi / balada - test

Balada populară – **posttest**

– text - suport „**Novac şi corbul**” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 290 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.E.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 290 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66% , fără nicio diferență.

Itemul 5 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 300 puncte, deci 100%, cu o diferență de 13,34% în favoarea C.M

Itemul 6 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.M.

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 230 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 3,34% în favoarea C.M.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E.

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la baladă, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

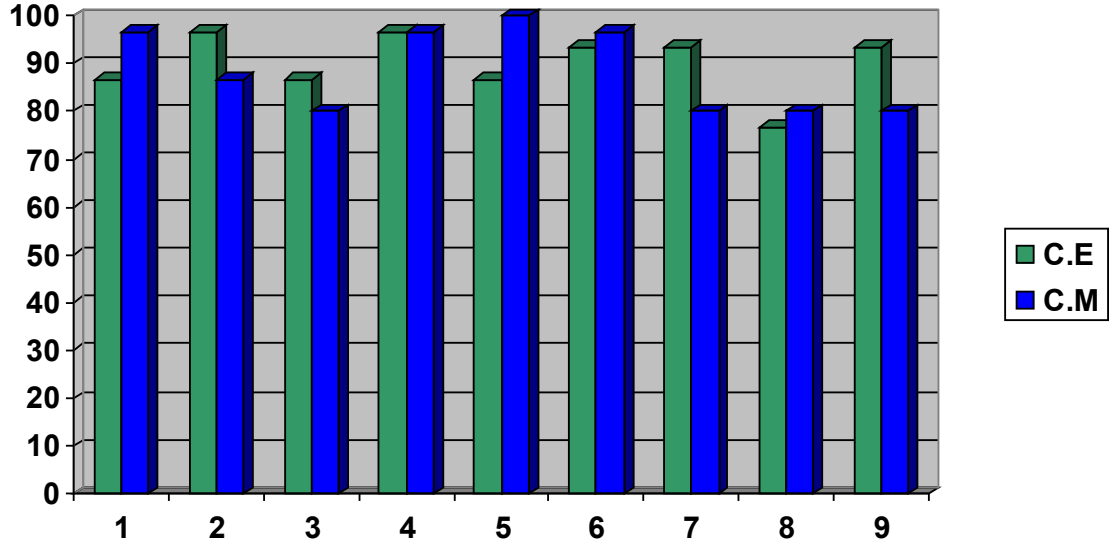

Grafic nr 12 Diferența procentelor pe itemi / baladă - posttest

CLASA a-IX-a

E) BALADA POPULARĂ

Balada populară – **pretest**

– text - suport „ **Miorița**” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 270 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E

Itemul 2 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevii C.E. au obținut 420 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 390 puncte, deci 86,66%, cu o diferenț de 6,67% în favoarea C.E

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferenț de 6,66% în favoarea C.M

Itemul 4 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 140 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 130 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.E

Itemul 5 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 125 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 145 puncte, deci 96,66%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E

Itemul 6 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevii C.E. au obținut 135 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M

Itemul 7 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevii C.E. au obținut 435 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 390 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 8 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevii C.E. au obținut 405 puncte, adica 90%, iar cei din C.M. 405 puncte, deci 90%, fără nicio diferență.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevii C.E. au obținut 300 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 16,67% în favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la baladă, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

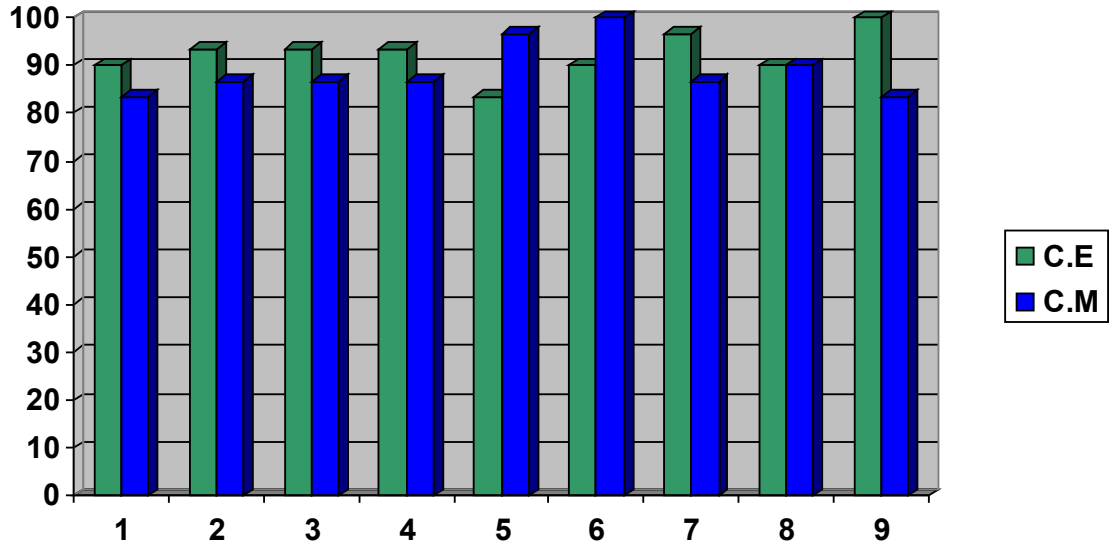

Grafic nr 13 Diferența procentelor pe itemi / baladă – pretest

Balada populară –**test**

– text - suport „**Gruia lui Novac**” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 240 puncte, adică 80%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.M

Itemul 2 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 405 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 375 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 300 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, cu o diferență de 6,6% în favoarea C.E

Itemul 4 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 110 puncte, adică 73,33%, iar cei din C.M. 120 puncte, deci 80%, cu o diferență de 6,6% în favoarea C.M.

Itemul 5 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 135 puncte, adica 90%, iar cei din C.M. 140 puncte, deci 93,33%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.M.

Itemul 6 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 150 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100%, fără nicio diferență.

Itemul 7 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 450 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 405 puncte, deci 90%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 8 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 405 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 390 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 3,34% în favoarea C.E.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 210 puncte, deci 70%, cu o diferență de 16,66% în favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la baladă, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

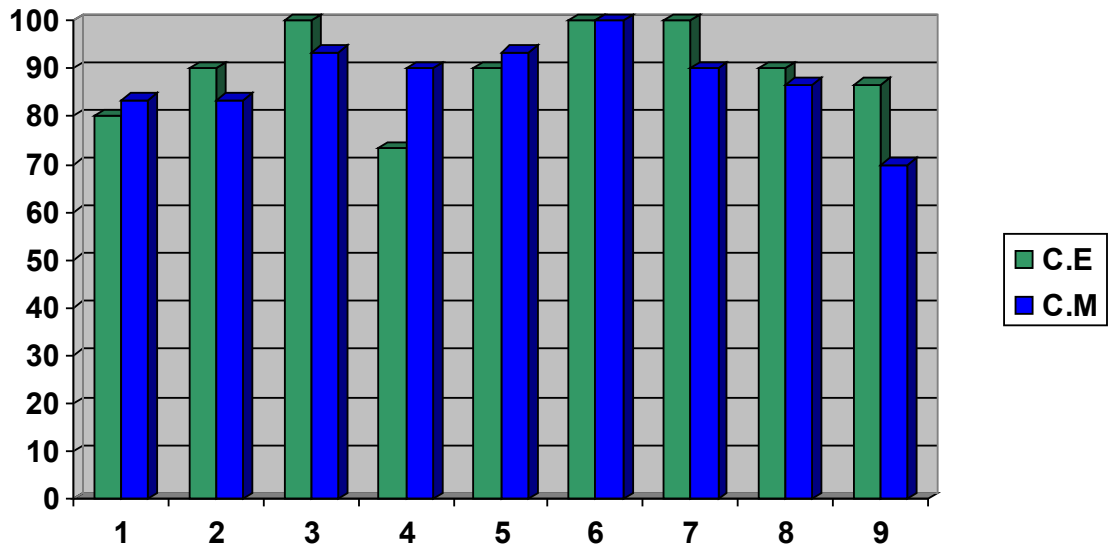

Grafic nr 14 Diferența procentelor pe itemi / baladă - test

Balada populară – **posttest-**

– text - suport „**Monastirea Argeşului**” –

Itemul 1 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E.

Itemul 2 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obținut 420 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 420 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 3 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obținut 290 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.E.

Itemul 4 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obținut 115 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 125 puncte, deci 83,33% cu o diferență de 6,67% în favoarea C.M.

Itemul 5 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 140 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 140 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 6 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 130 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 115 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 7 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 435 puncte, adică 96,66 %, iar cei din C.M. 405 puncte, deci 90%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.E.

Itemul 8 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 420 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 420 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 270 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la baladă, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

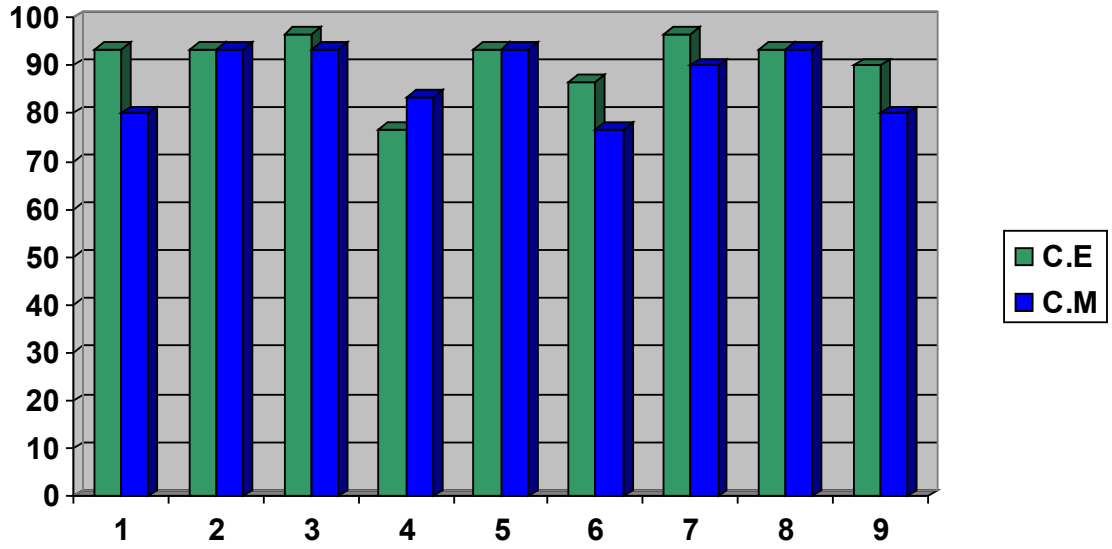

Grafic n. 15 Diferența procentelor pe itemi / baladă - posttest

F) BASMUL POPULAR

Basmul popular **– pretest**

- text - suport „**Tinerețe fără bătrânețe şi viață fără de moarte**” –

Itemul 1 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 420 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 420 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M.

Itemul 3 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 140 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 120 puncte, deci 80%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 240 puncte, adică 80%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.E.

Itemul 5 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E

Itemul 6 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 270 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 16,67% în favoarea C.E

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.E.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 300 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 300 puncte, adică 100%, iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66%, cu o diferență de 3,34% în favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la basm, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

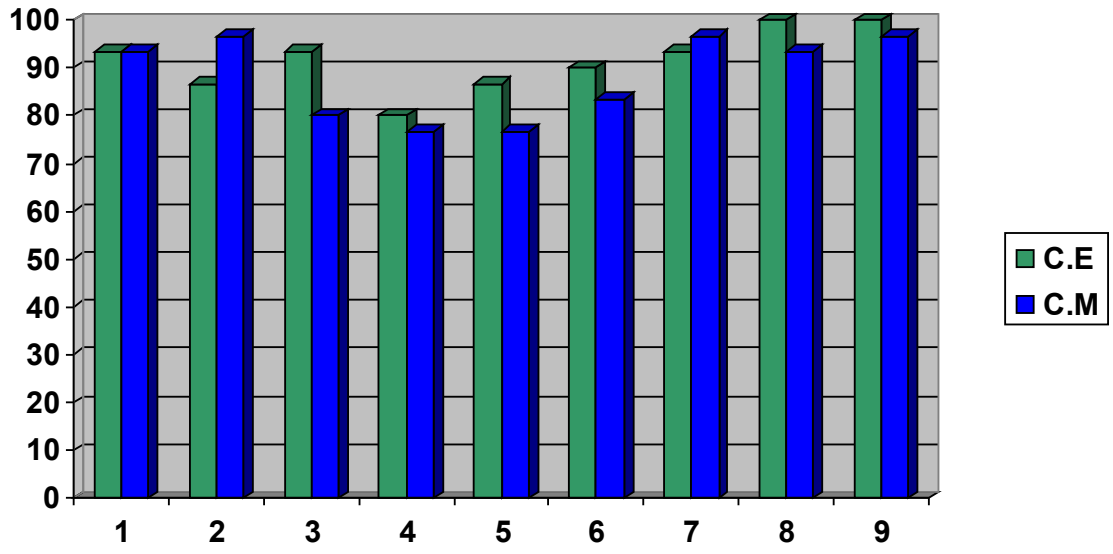

Grafic nr 16 Diferența procentelor pe itemi / basm - pretest

Basmul popular – **test**

– text - suport „ **Sarea în bucate**” –

Itemul 1 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 435 puncte, adiăa 96,66%, iar cei din C.M. 405 puncte, deci 90%, cu o diferenț de 6,66% în favoarea C.E.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 3 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 120 puncte, adică 80%, iar cei din C.M. 145 puncte, deci 96,66%, cu o diferență de 16,66% în favoarea C.E.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90%, cu o diferență de 3,33% în favoarea C.E.

Itemul 5 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 290 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.E.

Itemul 6 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 280 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33%, fără nicio diferență.

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90%, cu o diferență de 3,34% în favoarea C.E.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 290 puncte, adică 96,66%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E.

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la basm, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

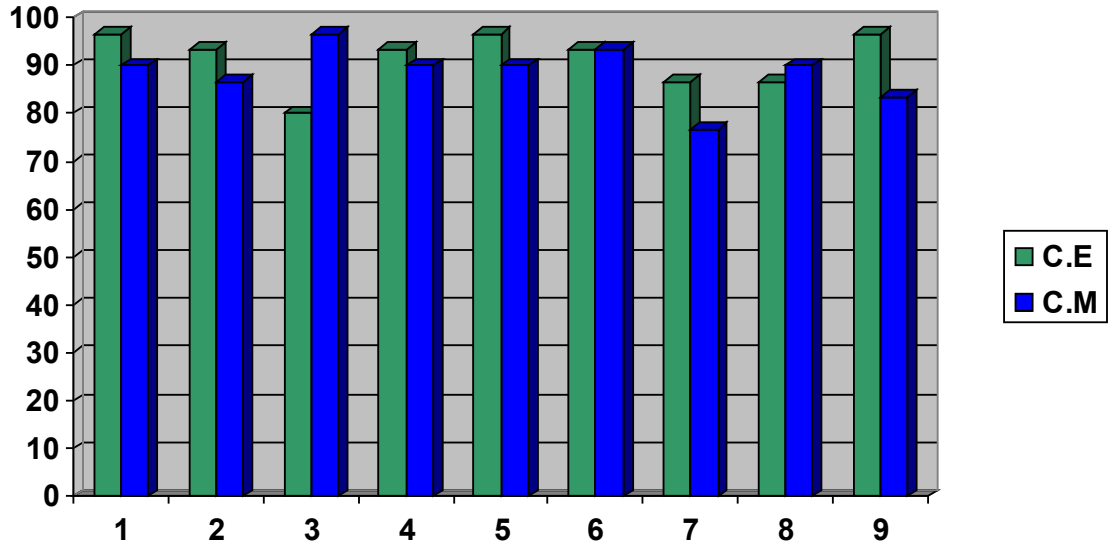

Grafic nr 17 Diferența procentelor pe itemi / basm - test

Basmul popular **– posttest**

– text - suport „**Ileana Sânziana**” –

Itemul 1 15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 420 puncte, adică 93,33%, iar cei din C.M. 390 puncte, deci 86,66%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.E.

Itemul 2 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 220 puncte, deci 73,33%, cu o diferență de 13,33% în favoarea C.E.

Itemul 3 5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 100 puncte, adică 66,66%, iar cei din C.M. 115 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.M.

Itemul 4 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 240 puncte, adică 80%, iar cei din C.M. 210 puncte, deci 70%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E

Itemul 5 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 230 puncte, adică 76,66%, iar cei din C.M. 210 puncte, deci 70%, cu o diferență de 6,66% în favoarea C.E

Itemul 6 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 260 puncte, adică 86,66%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Itemul 7 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 250 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33%, fără nicio diferență.

Itemul 8 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 250 puncte, adică 83,33%, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66%, cu o diferență de 6,67% în favoarea C.E.

Itemul 9 10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

- elevi ai C.E. au obținut 270 puncte, adică 90%, iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80%, cu o diferență de 10% în favoarea C.E.

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la basm, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

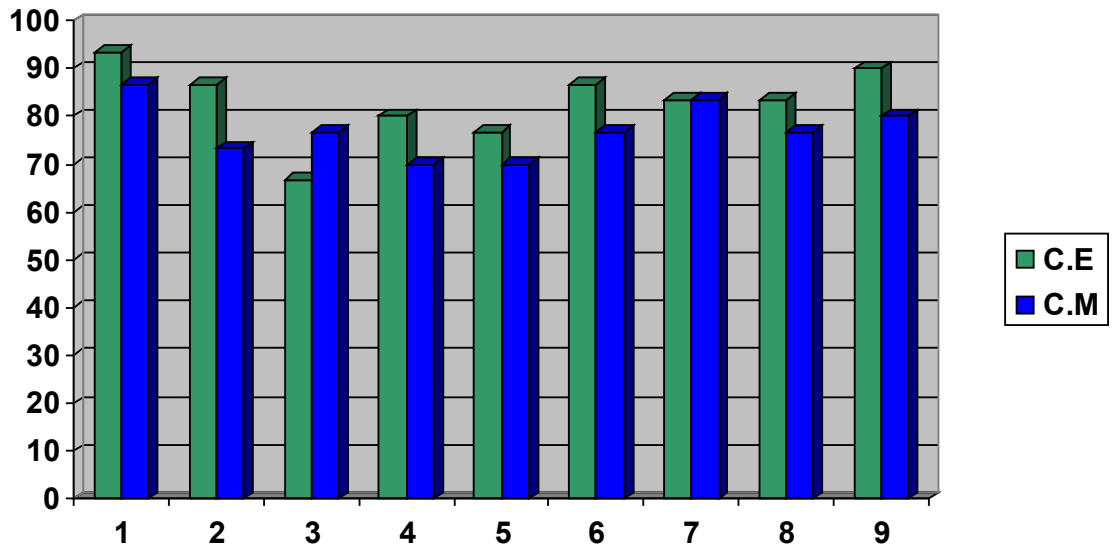

Grafic nr 18 Diferența procentelor pe itemi / basm – posttest

Rezultate obținute de elevii celor două clase a V a experimentale şi martor la evaluarea , pe itemi identici, a capitolului "Basmul popular":

Tabel şi diagramă de comparație nr.1 – Colectiv experimental

C. E.		
Note de	**Pretest**	**Posttest**
4	7	0
5	9	1
6	6	2
7	5	3
8	3	4
9	0	11
10	0	9
Total	**30**	**30**

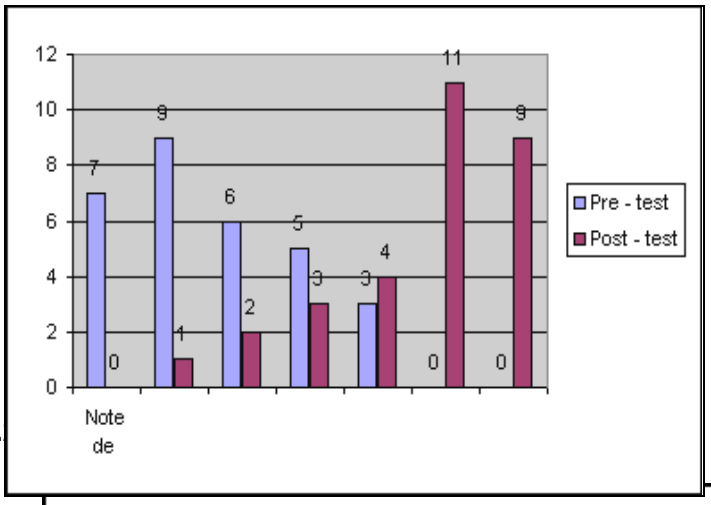

Tabel şi diagramă de comparație nr.

C. M.

Note de	**Pretest**	**Posttest**
4	8	2
5	7	5
6	8	6
7	4	6
8	2	4
9	1	5
10	0	2
Total	**30**	**30**

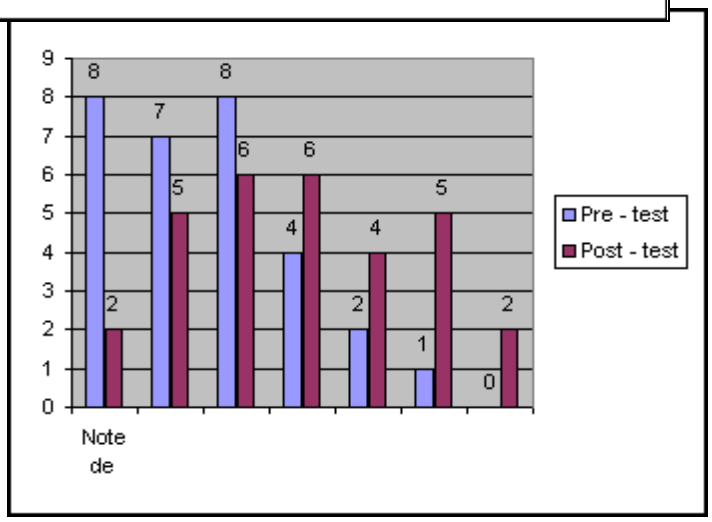

Tabel sintetic nr. 3 : Calculul coeficientului de corelație în cazul **colectivului martor** – analizând în evoluție variabilitatea notelor în momentul posttest față de pretest.

Note de	**Pre - test (X)**	**Post - test (Y)**	**X pătrat**	**Y pătrat**	**X * Y**
4	8	2	64	4	16
5	7	5	49	25	35
6	8	6	64	36	48
7	4	6	16	36	24
8	2	4	4	16	8
9	1	5	1	25	5
10	0	2	0	4	0
Total	**30**	**30**	**198**	**146**	**136**

Coeficietul de corelație, în acest caz, calculat după formula menționată anterior, este **0.213553**.

Tabel sintetic nr. 4.Calculul coeficientului de corelație în cazul **colectivului experimental** – analizând în evoluție variabilitatea notelor în momentul posttest față de pretest

Note de	Pretest (X)	Posttest (Y)	X pătrat	Y pătrat	X * Y
4	7	0	49	0	0
5	9	1	81	1	9
6	6	2	36	4	12
7	5	3	25	9	15
8	3	4	9	16	12
9	0	11	0	121	0
10	0	9	0	81	0
Total	**30**	**30**	**200**	**232**	**48**

Coeficietul de corelație, în acest caz, este **0.9374**, ceea ce înseamnă că, din punct de vedere statistic, evoluția distribuțiilor notelor în momentul posttestului raportată la distribuția din momentul pretestului este de sens invers, lucru previzibil, deoarece în procesul învățării se acumulează cunoştințe, fapt ce conduce la obținerea unor rezultate diferite față de cele din momentul pretestului.

Ceea ce este de remarcat în acest moment este diferența evidentă dintre valorile calculate pentru coeficienții de corelație în cazul celor două colective. Dacă în cazul colectivului experimental distribuția este clar de sens invers în momentul posttestului față de momentul pretestului – lucru indicat prin valoarea negativă, în cazul colectivului martor, această valoare este pozitivă – fără însă a se apropia de valoarea tabelară ce ar conduce la ideea că între cele două distribuții (pretest şi posttest) procesul învățării ar fi avut efecte scăzute. Cu toate acestea, discrepanța între cele două valori este evidentă – reflectând efectele diferite ale metodelor aplicate.

Vom analiza evoluția distribuției notelor atât în situația pretestului şi a posttestului atât în cazul colectivului –martor cât şi în cazul experimental. În consecință, vom avea de analizat două cazuri:

Tabel sintetic şi diagrama de comparație nr.5 - distribuția notelor colectivului martor şi a colectivului experimental în cazul **pretestului**

Note de :	**4**		**5**		**6**		**7**		**8**		**9**		**10**		**TOTAL**
C. M.	8	7.5	7	8	8	7	4	4.5	2	2.5	1	0.5	0	0	30
C. E.	7	7.5	9	8	6	7	5	4.5	3	2.5	0	0.5	0	0	30
TOTAL	**15**		**16**		**14**		**9**		**5**		**1**		**0**		**60**

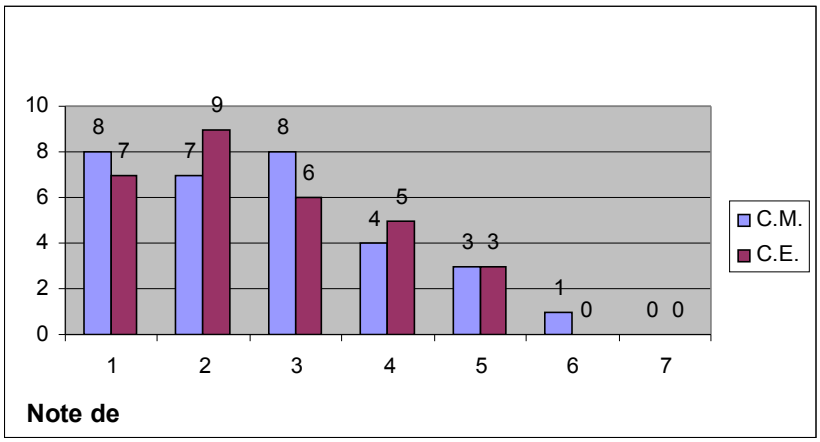

Conform formulei de calcul χ **= 1,913**.

Numărul gradelor de libertate este de: (2 -1) * (7 – 1) = 6.

Rolul calculării acestui indice este de a ne asigura că nu există nici o corelație între cele două colective în momentul pretestului. Acest lucru este evident întrucât, chiar dacă vom considera valoarea tabelară a indicelui χ pentru 5 grade de libertate (fără a lua in calcul nota 10), valoarea rezultată prin calcul este mult inferioară.

Tabel sintetic şi diagramă de comparație nr.6.- distribuția notelor colectivului martor şi a colectivului experimental în cazul **posttestului**

	4		**5**		**6**		**7**		**8**		**9**		**10**		**TOTAL**
C. M.	2	1	5	3	6	4	6	4.5	4	4	5	8	2	5.5	30
C. E.	0	1	1	3	2	4	3	4.5	4	4	11	8	9	5.5	30
TOTAL	**2**		**6**		**8**		**9**		**8**		**16**		**11**		**60**

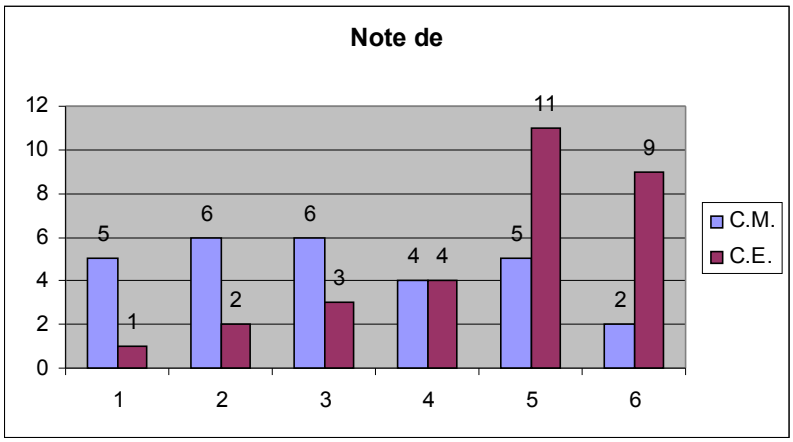

Conform formulei de calcul, χ **= 14.37**.

Numărul gradelor de libertate este de (2 -1) * (7 – 1) = 6.

Valoarea calculată confirmă ipoteza statistică, infirmă ipoteza de nul şi situează valoarea riscului foarte aproape de 0,025 (- 14,45 = valoarea tabelară).

7.4. Analiza unor opinii exprimate în sondajul privind necesitatea introducerii unui proiect de programă şi de manual pentru un curs opțional de folclor

Conform OMEC nr. 3638/2001, în schema orară a fiecărui elev din învățământul obligatoriu trebuie să existe minim o oră de opțional.

În urma **un sondaj de opinie** despre necesitatea introducerii unui opțional de folclor, realizat prin intermediul unor **scrisori deschise,** noua generție de elevi a continuat ideea concretizată încă din 1983, printr-o susținută corespondență cu scriitorii, în urma căreia s-au adunat sute de răspunsuri, fotografii şi alte documente literare cu care am alcătuit “Albumul cu prieteni”. Câteva exemple le prezentăm în anexe.

Elevii care au avut inițiativa întocmirii chestionarului, au motivat, în prealabil de ce şi cui l-au adresat. Clasa a IXa colectiv experimental a multiplicat scrisoarea şi chestionarul pe care le-au trimis unor profesori, folclorişti, cercetători cu experiență. Din 30 de scrisori, am primit doar 11 răspunsuri ample de la:

1. Prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu, Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.
2. Dr. Iordan Datcu, folclorist.
3. Prof. dr. Ion Filipciuc, fondatorul bibliotecii “Miorița” din Câmpulung, Bucovina.
4. Scriitorul şi pictorul basarabean Mihai Prepeliță.
5. Daniel Popa, şef secție cercetare, conservarea şi valorificarea creației şi tradiției

populare, Centrul Cultural “Dunărea de Jos, Galați

6. Anişoara Stegaru, referent la aceeaşi secție.

7. Prof. Bălaşa Frumuşanu, conducătoarea grupului folcloric” Colindița”, comuna Piscu, județul Galați.

8. Prof. Dorina Lungeanu, directoarea Şcolii Braniştea, județul Galați.

9. Prof. Florența Porumb, colaborator extern al Centrului “Dunărea de Jos”, conducătoarea formației artistice din Rădeşti.

10. Prof. Gh.Vasilache, directorul Şcolii “Tudor Pamfile”, comuna Țepu, județul Galați.

11. Prof. Mariana Chiriță, Liceul “Spiru Haret”, Tecuci.

Din cele 10 întrebări adresate, cele mai multe sunt, cu mici modificări, întâlnite şi în chestionarul pentru profesori sau în cel pentru elevi. Toate au urmărit cunoaşterea interesului pentru promovarea folclorului literar la diferite niveluri, în şcoală şi în afara ei, cauzele neajunsurilor, sugestii de remediere a lor. Citǎm câteva din cele mai deosebite **răspunsuri şi propuneri**:

“Sunt bucuros să aflu că, în ciuda foarte puținelor ore de literatură populară prevăzute în actualele manuale, programe şcolare, profesorii şi elevii înşişi găsesc modalități de a lărgi contactul cu această inestimabilă parte a culturii şi literaturii naționale…”. Folclorul autentic este păstrat poate cu prea multă grijă în arhivele de folclor … De câțiva ani, începând cu 1999, la Facultatea de Litere funcționează o secție de Etnografie şi Folclor, ai cărei absolvenți au trecută pe diplomă această specialitate, fiind cei dintâi şi singurii licentiați în acest domeniu” (N. Constantinescu).

“Constat cu satisfacție că, într-o nobilă emulație, aprofundați două balade: ***Mioriția*** şi ***Meşterul Manole***. Un opțional de folclor s-ar putea intitula **Templul arhaic al culturii româneşti**. Slaba prezență a folclorului în planurile de învățământ o apreciez ca pe o enormă eroare cu consecințe în actualitate, însă mai ales pe termen lung, fiindcă, aşa se spune, e suficient să contribui la apariția unei generații de ignoranți, fiindcă aceştia vor prolifera”. (I. Datcu).

“Dacă revista (“Miorița” n.n.) şi-a întrerupt apariția e tocmai din pricina ignoranței şi indiferenței profesorilor şi inspectorilor de limba şi literatura română, căci o recomandare a M.I. ca inspectoratele şcolare să achiziționeze publicația pentru bibliotecile şcolare sau măcar profesorale, n-a fost urmată decât de două astfel de foruri-îndrumătoare de la Cluj şi de la Suceava…. Când clasa arată precum o târlă, deşi stâna ca atare era şi ea cândva un spațiu sacru, nu-i de mirare că oficianților profesori şi elevi, le e suficient să ragă şi să zbiere cât cuprinde spațiul mioritic. Ceea ce ar contribui la dezvoltarea intelectului unui tânăr ar fi doar un

hard cu mare putere de memorie, un **sistem** riguros de **ordonare** a cunoştinţelor şi câteva **trepte** de viteză în a face legătura între **constante** grupuri de pixeli. Folclorul nostru nu se mai poate valoriza (analiza şi înţelege) astăzi în şcoală decât pornind de la o limpezire a apelor (autentice) de uscatul falsurilor. Cred că obiectivul imediat al şcolii nu este să-l înveţe pe elev folclor, ci să-i ofere instrumente de protecţie împotriva falsului folcloric. Vorba poveţii: să aleagă macul de nisip!" (I. Filipciuc).

"Eu ştiu un singur lucru: În U.E. noi, românii, vom fi acceptaţi în primul rând pentru cultura noastră, folclorul, zestrea noastră folclorică fiind cele mai importante…Mai important ar fi interesul personal al elevilor şi profesorilor pentru studierera, descoperirea operelor folclorice din spaţiul natal… Peste 100 ani, peste 50 ani va fi prea târziu (M. Prepeliţă)".

"Într-o excursie de documentare în judeţ, elevii s-ar putea întâlni cu membrii grupurilor folclorice de la Pechea, Braniştea, Piscu, Rădeşti, Cotoroaia, etc. Centrul Cultural "Dunărea de Jos" desfăşoară în liceele şi şcolile din Galaţi un proiect numit **Tânărul şi tradiţia strămoşilor**" (D. Popa).

"La Centrul Cultural Judeţean există o arhivă de folclor şi o bibliotecă având peste 200 de culegeri de folclor, iar la Liceul de Artă *D. Cuclin* Galaţi se susţine un curs opţional de etnografie şi folclor. Liceul *Spiru Haret* din Tecuci a iniţiat realizarea unui muzeu cu obiecte tradiţionale chiar în incinta şcolii". (A. Stegaru)

"Un rol important în promovarea folclorului îl are publicaţia lunară a Centrului Cultural "Dunărea de Jos"… Un opţional folcloric s-ar putea numi "Veşnicia s-a născut la sat" sau "La izvor de cântec românesc", etc. Cu elevii am participat la Festivalul de datini **Şezătoarea** din Fălticeni, festivaluri de colinde la Galaţi, Bacău, Târgovişte, Festivalul de datini "**Bobocelul",** Cahul (Republica Moldova), schimb de experienţă Silistra, Bulgaria" (B. Frumuşanu).

"E necesar un opţional de folclor, nu neapărat literar, ci şi etnografic, etnolingvistic…. Când mi-am exprimat mulţumirea faţă de prezenţa textului folcloric în manualul de gimnaziu , ar fi trebuit să adaug că la cl. a VII a şi a VIII a avem manualele editurii Corint". (D. Lungeanu)

"Urmăresc cât pot **Tezaur folcloric** şi **O vedetă populară**. Încearcă ceva şi canalul **Etno**, dar nu tot ce se prezintă acolo e pe gustul meu (multe texte îmi par "făcături" comerciale) …. Şi parteneriatul profesor-profesor să funcţioneze în paralel cu cel profesor-elev, fiindcă foarte multe cadre didactice au respect faţă de acest gen de cultură. Astăzi, cred că ar trebui lansată o invitaţie fiecărei şcoli, măcar de către un for judeţean profilat în folclor, iar cadrele tinere n-au decât să înveţe odată cu elevii de ce nu putem marginaliza folclorul autentic. Se vede şi cu ochiul liber că bălăriile maneloase se prind bine şi pe pârloage. La unele ore de iniţiere în folclor trebuie să pledez pentru fiecare cântec cules ca el să fie învăţat cu plăcere. Un

grup de intelectuali ar trebui să ceară la TV local un spațiu săptămânal pentru o emisiune "S.O.S. Folclorul" (F.Porumb).

"Vă felicit pe tine şi pe colegii tăi, precum şi pe profesorul vostru pentru interesul arătat folclorului românesc, dar mai ales operei lui T. Pamfile, personalitatea cea mai reprezentativă a comunității noastre. Câțiva rapsozi există, dar nu se "produc" în zona epicului, ci mai curând în direcția obiceiurilor populare tradiționale şi a liricii populare." (Gh. Vasilache)

"Consider că ar trebui definite mitul şi frumusețile mitului ca realitate culturală complexă, ilustrată cu exemple din literatura română în context european.

Se fac prea multe compromisuri politice pentru mutilarea istoriei şi culturii naționale şi pentru compromiterea unor concepte fundamentale: patriotism, național, tradițional. etc.

În liceu, predau de trei ani un opțional de **Cultură şi civilizație tradițională românească.** Organizăm în prezent o colecție etnografică şi o arhivă de folclor. Am realizat cu elevii şase filme etnografice. Am înființat în 1991 ansamblul de datini **Altița,** în care au activat, în timp, peste 400 de elevi. În seri româneşti şi spectacole de datini valorificăm activitatea de cercetare.

Dacă mass-media ar renunța la kitsch, dacă politicienii nu ne-ar induce prin toate mijloacele umilința de a fi români, dacă Biserica ar avea înțelepciunea lui Simeon Florea Marian de a potența credința prin asimilarea tradiției, nu prin anatemizarea ei, românii şi-ar aprecia valorile. Tinerii români plecați în străinătate redescoperă uimiți şi îndurerați folclorul şi le este româneşte dor de cultura tradițională.

Ar fi de repetat întrebarea capitală pe care şi-au pus-o folcloriştii români de la 1848 încoace: **Ce-i de făcut imediat să putem salva ce a mai rămas**? " (M. Chiriță)

Pentru plasticitatea răspunsului şi pentru detaliile semnificative, vom cita în anexă, integral, scrisoarea amplă primită de la prof. dr. Ion Filipciuc din Câmpulung-Moldovenesc. Din păcate, nu am putut găsi niciun răspuns reprezentativ al profesorilor din Galați, deşi am primit câteva opinii.

Se impune o comparație între **chestionarul 1**, adresat elevilor şi **chestionarul 2** destinat profesorilor (prezentate la subcapitolul 6.2.). Primul conține 15 întrebări, al doilea 18. Sunt formulate identic întrebările 1, 2, 5, 6, 7, 8, 13, 14, asemănătoare 3, 4, 9, 10, 11, 16. Modificată după gradul de înțelegere şi după experiență este doar întrebarea 12. Întrebările 17 şi 18 sunt adresate doar profesorilor.

Răspunsurile elevilor sunt aşa cum, de altfel, ne aşteptam, scurte şi îngrijorător de superficiale. Deşi nu li s-a cerut răspuns imediat, par date în grabă. Din observarea,

compararea şi analiza răspunsurilor de mai sus, chiar dacă unele par neserioase, se pot trage concluzii clare:

La chestionarul 1 au răspuns 40 de elevi aleşi la întâmplare, din clase de gimnaziu (20) sau de liceu (20) ale "Colegiului Național Vasile Alecsandri" din Galați. Răspunsuri negative de tip "nu ştiu", "nu", "nimic", "nu am", "nu mă interesează", "nu-mi foloseşte" ba chiar şi "da şi nu" "nu-mi amintesc", pentru întrebările 1, 5, 7, 10, 11, 13, 15 sunt în proporție de 85% dar, calitativ diferite. Dacă la ultima întrebare răspunsul negativ, chiar necomentat, este de apreciat, la celelalte, întărirea negației prin câteva cuvinte sau chiar propoziții dovedeşte dezinteresul, indiferența şi ignoranța multor elevi față de studierea folclorului.

La întrebările de mai jos, am întâlnit răspunsuri apreciabile:

Nr. întrebării:	2	3	4	8	9	12	
Nr. de elevi	16	24	22	30	28	34	
Adică	40%	60%	55%	75%	70%	85%	din cei intervievați .

Din răspunsurile lor, rezultă că mass-media contribuie insuficient la înțelegerea şi promovarea folclorului prin programe speciale **Etno**, **Taraf**, presă radio, dezbateri. 76% din răspunsuri critică emisiunea **Folclorul contraatacă** de pe Antena 1, considerată kitsch (un exemplu vizează interpretarea unor cântece consacrate ale Mariei Tănase de către manelişti, sau "Ciuleandra" interpretată fals într-o reclamă). Doar 2% îşi amintesc (probabil cu ajutorul părinților) de "Floarea din grădină", 38% ar dori să vadă filme despre civilizația rurală de altădată, expozițiile de obiecte artizanale să fie popularizate prin afişe iar 63% constată că peste tot s-a redus foarte mult ponderea popularizării folclorului autentic. Totalul de 280 de răspunsuri privitoare la utilitatea unui opțional de folclor literar se distribuie în felul următor: 31 nu dau importanță termenului subliniat, 59 răspund scurt "da", fără argumente, 55 ar dori să afle despre tradiții, costume naționale româneşti şi străine, specii preferate, 70 declară că nu iubesc muzica populară, câțiva consideră, pe drept, programul şcolar ca fiind deja foarte aglomerat sau ar accepta un opțional, dar fără note.

47 preferă excursii, vizite la muzee, la țară, etc., 16 dau răspunsuri evazive ("poate", "ar fi bine"). Unii declară că, într-o presupusă vizită la Institutul de Folclor, i-ar interesa înregistrări vechi şi tehnica realizării lor, costume, unelte şi obiecte artizanale (confundă cu muzeele). Întâlnim însă şi câteva replici categorice: "Nu mă interesează să cunosc folclorul" pentru banalul motiv că "nu-mi foloseşte la nimic" sau realiste "Puține şcoli de la țară mai păstrează adevăratul folclor". Există şi răspunsuri bombastice, doar din dorința de a scrie ceva.

Realizarea unui soft educațional în parteneriat cu profesorul, deşi se bucură de atenția multora, (răspuns scurt "da" 77%) trezeşte şi nelinişti datorate, probabil, presupusului volum de

muncă. Cineva se întreabă “de ce să-l numim *parteneriat*, că doar numai noi îl facem?” considerând că şi în această nouă direcție profesorul trebuie numai să “predea”, “să asculte” şi să “dea note”. Alți 20% nu deosebesc soft-ul de procesul literar la care au participat şi ar fi dispuşi la muncă suplimentară, dar numai pentru notă.

Legat de prezența folclorului literar în manuale, **majoritatea** (81%) observă deosebirea dintre cel gimnazial (unde se întâlnesc principalele specii) şi cel liceal (unde numai editura” Corint” mai păstrează un oarecare interes pentru folclorul literar). Unii (6%) confundă testarea națională cu bacalaureatul, cei mai mulți ar dori ca din programele de examen să poată alege anumite capitole (ca la fizică, chimie, biologie) ca şi când, în această situație, ei ar prefera folclorul. Statistica replicilor monosilabice ne-a demonstrat că “şi tăcerea e un răspuns”, iar unele răspunsuri asemănătoare la întrebări au subliniat că succesul educativ este greşit corelat cu cantitatea de date primite: cu cât profesorul transmite mai multe informații, cu atât este mai redusă eficacitatea educativă.

Procedeele interpretative subliniază diferența dintre logica social-ştiințifică a transmiterii şi logica pragmatică a asimilării. Chestionarea elevilor o realizăm nu numai prin interviuri premeditate, ci şi permanent. Din compararea perspectivelor, rezultă că sunt apreciate diferit stilul de predare, metodele, etapele meta-comunicative, lucrul în echipă, etc. Prin cercetarea, în etape succesive, a mediului, am aflat date interesante despre stilul de viață al elevilor, intențiile noastre necorespunzând întotdeauna nevoilor şi aşteptărilor lor.

Am încurajat “întâlnirile” cu autenticul din textul folcloric. Analiza unor probleme şi exerciții s-a făcut prin procedee adecvate ca “gândirea cu glas tare”, evaluarea probelor scrise, a consemnărilor şi a relatărilor, din care am încercat să deducem operațiile de gândire şi să descoperim semnele creativității chiar şi în răspunsurile “greşite”, mai mult decât corectitudinea răspunsului interesându-ne confruntarea cognitivă cu “problema”, asocierile constructive între logica unor conținuturi şi psiho-logica lor, pluralitatea perspectivelor, învățarea din greşeli “productive”. Am avut în vedere principiul: ”Cine nu lasă libertate în materia pe care o predă, înainte de a o analiza didactic, perverteşte perspectiva asupra acesteia şi îi privează pe participanții la învățare de dreptul de a avea o concepție proprie” (H. Siebert, 2001, p. 205).

Pentru a chestiona un număr cât mai mare şi mai diferit de subiecți, am publicat **chestionarul pentru profesori** în numărul 1 (6) anul IV / 2005 p.32 din ”Didactica Nova”, revista Caselor Corpului Didactic din România. Deşi a fost timp suficient, răspunsurile s-au lăsat aşteptate. Din cele 6 județe care au răspuns, cele mai multe chestionare completate au fost primite de la Constanța (47) şi Caraş-Severin (28).

Dacă la biblioteca CCD Constanța există 127 de titluri de culegeri de folclor, la biblioteca unei şcoli din Caraş-Severin nu există niciuna. Unele răspunsuri foarte categorice nu au nici o motivație (de fapt nici nu li s-a cerut!). De exemplu, la întrebarea nr. 9 despre posibilitatea parteneriatului elev-profesor în realizarea unui soft educațional cu tematică folclorică, primim şi răspunsuri de genul: “Imposibil!”, “Nu, niciodată!”, “Da, dar fără rezultate practice”. La întrebarea 6: ”Mioriţa?!!! Traduceri?! Nu, categoric!” Probabil că e prea dificil de ”tradus” chiar... în româneşte.

Multe răspunsuri dovedesc o pregătire profesională slabă, o preocupare educațională superficială. Se recunoaşte că multe culegeri nu sunt folosite nici de profesorii de specialitate, nu se ştie de existența unui Institut de Folclor. Aşa cum am presupus, mulți consideră că preocupările legate de aprecierea şi promovarea folclorului în şcoală sunt apanajul exclusiv al profesorilor de română, muzică, eventual educație fizică. Nici vorbă de interdisciplinaritate, de lucrul în echipă. Cei mai mulți “uită “de activitatea de consiliere şcolară sau de cea de diriginți.

Există şi excepții: profesoara de biologie Violeta Vlad, de la Colegiul Agricol Poarta Albă, ne scrie cu pasiune despre portofoliul “care conține versuri ale unor cântece, colinde, culese de elevi de la bătrânii satului din care provin sau de la cei de la azilul de bătrâni. Nimeni nu s-a gândit să caute **folclorul la azil(!)**, dar nu e timpul pierdut.

Opționalul de folclor este intitulat de unii vag sau bombastic “Folclorul, o parte din sufletul meu”, “Tradiții populare”, “Vatra satului”, “Folclorul în viața copiilor”. Ce-ar scrie, oare, dacă li s-ar cere să conceapă o programă pentru un astfel de curs? Cineva sugerează “să li se ceară elevilor să creeze *folclor nou* ”(!), propune “mediatizarea prin spectacol folcloric a zilelor când se sărbătoreşte ziua națională” (?!) şi dă ca exemple de emisiuni folclorice pe cele religioase sau chiar festivalul de romanțe “Crizantema de aur”. La întrebarea 16, care se referă la manualul de liceu, primim replica “prompt”: “Fals, în clasele gimnaziale se fac aceste poezii!”, iar la 14, care cerea să-şi autoadreseze o întrebare la care s-ar fi aşteptat, dar pe care nu am inclus-o în chestionar, cineva ne întreabă “Ce tratează autenticitatea în folclorul românesc?” Cam greu de interpretat astfel de întrebări. Probabil că autoarea a considerat-o întrebare retorică...

7.5. Rezultate deduse din experimentarea unor metode şi procedee moderne de receptare a eposului folcloric

Analiza produselor activității subiecților educației

În actuala lucrare, descriem şi aplicăm şi unele **modalități extracurriculare inedite** de abordare a textului popular :

1.”**Albumul cu prieteni**” (include corespondența elevilor de la cerc cu specialişti din domeniul folclorului) zeci de scrisori, fotografii, autografe, etc.

2.**Arhiva internațională** virtuală **de folclor**, alcătuită de elevi prin contacte cu tineri din toată lumea, cuprinde: folclor chinezesc, elemente de cultură niponă, obiceiuri din Valencia, muzică şi dansuri populare greceşti, Crăciunul în Spania, costume populare din Peru, folklore sardo, folclor australian, slovac, suedez, rusesc, german, proverbe finlandeze, franțuzeşti, etc. Lor li se adaugă “Romanian Ethnographic Landscapes”, un CD realizat bilingv de specialişti, pus la dispoziția de elevi celor care le-au facilitat accesul la cunoaşterea folclorului străin.

3. Prin donații şi procurări de carte, am realizat în şcoală o **minibibliotecă folclorică.**

4. **Video-infoteca** şcolii s-a îmbogățit cu numeroase soft-uri şi CD-uri prezentate de elevi în concursul anual IT-idea. Realizările în acest domeniu sunt inestimabile sau mai bine zis ar putea fi, dacă ne gândim că toate materialele publicate la noi (cărți, pliante, albume, articole) ar trebui însoțite de un rezumat într-o limbă internațională. Elevii noştri lucrează la un **soft** educațional intitulat “**Eposul folcloric românesc**”, însoțind materialele de scurte traduceri.

Am inițiat un parteneriat de cercetare elevi - profesori având ca scop atingerea obiectivelor educaționale prin **realizarea unor soft - uri educaționale** despre basm (clasa a VIIa) şi baladă (clasa a XIa), am stabilit împreună modul de lucru, perioada, metodele de achiziționare şi de prelucrare a datelor (întâlniri săptămânale, consemnări în jurnalele de lectură, evaluări de grup, etc.).

5. Realizarea unei pagini web **”Tezaur folcloric local,național şi internațional”**, (http: //folklore.fpage.org) care asigură accesul rapid la informații al tuturor amatorilor de folclor.

6. Pregătirea teoretică şi desfăşurarea practică a procesului literar ”**Meşterul Manole-condamnat la nemurire**” a avut ca “documente”: dosarul apărării, al acuzării, consemnările grefierului, probe,etc.

7. Inițierea unui program de **excursii documentare** pentru cunoaşterea zonei etnofolclorice locale şi naționale, în care s-au realizat fotografii, anchete, culegeri, participări la manifestări folclorice (filmarea şi titrarea în limba engleză a celor mai reprezentative), **vizite** la Institutul de Folclor “C.Brăiloiu”, Muzeul Țăranului Român, Muzeul Satului etc.

8. Aplicarea originală a **formulei analizei structuraliste** a lui V.I.Propp la basmele populare româneşti, a creat un set de modele schematice de analiză, reprezentări grafice,etc. Rezultatele utilizării în cercetare a acestor exerciții s-au concretizat într-o culegere realizată de elevii C.E. timp de doi ani (cl a VI a – aVII a), care cuprinde, alfabetic, 200 de formule narative populare extrase din texte şi explicate cu ajutorul informațiilor obținute de la bătrâni sau din surse bibliografice.

9. Conceperea proiectului educațional ”**Prin folclor, în Europa şi în lume!”**

10. Realizarea unei **expoziții** cu cele mai reuşite desene, postere, eseuri ale elevilor, colecții de timbre, fotografii pe teme folclorice (unele prezentate în anexe) a constituit o pledoarie pentru abordarea multi şi **interdisciplinară** a eposului folcloric.

10. Urmărind obiectivele recomandate de Centrul cultural, am vizitat şi fotografiat gospodării țărăneşti şi muzee folclorice la Buciumeni, Țepu, Rădeşti, Adam, Bereşti, Cavadineşti, Suhurlui, Şivița, Tuluceşti. Cu materialele adunate, elevii au întocmit **o hartă** a repartizării teritoriale a meşteşugurilor populare tradiționale şi **un album** cu imagini de case, biserici, obiecte, costume, etc.

11. Considerăm o reuşită intervențiile persuasive ale elevilor prin permanentizarea rubricii “Aripi folclorice” în **revista şcolii**, în care ei au prezentat **recenzii** ale volumelor: *Miorița şi alte semne poetice* de I. Filipciuc, *Aceste case țărăneşti* de Sebastian Moraru, *Folclorul literar al românilor* de C. Eretescu, *Mitologie românească* de Marcel Olinescu, *Universul mitic al românilor* de V. Kernbach, etc

12. **Mijloacele de învățământ** pe care le-am realizat cu ajutorul elevilor se intitulează Balade, basme şi legende din colecția Centrului Cultural “Dunărea de Jos”, Semnificația jocului măştilor, Curtea de Argeş - film, Meşterul Manole de L. Blaga –interpretare secvențe de film, Cântece eroice din colecția Institutului de Folclor “C. Brăiloiu”, Caiete Miorița în principalele limbi europene, Folclorul copiilor – înregistrat în zona Sibiului în limba germană.

13. Un procedeu aplicat elevilor C.E., **culegerea folclorului de către ei înşişi,** ar trebui să stea la loc de frunte între posibilitățile de explorare directă a realității, metodă de cercetare care să aibă ca rezultat descoperirea unor noi “piese” ale tezaurului folcloric românesc şi, de ce nu, şi străin.

“Culegători de folclor din sudul Moldovei” este numele noii pagini semnate lunar în revista “Dunărea de Jos” de folcloristul Ioan Horunjenco, începând cu nr. 35 din ianuarie 2005. Pe cei mai mulți i-am invitat şi la Cercul de folclor să-şi prezinte activitatea şi să răspundă la întrebările elevilor. Au răspuns: Amelian Chirilă, învățător din Tuluceşti , care în 1974 a pus bazele Muzeului comunei, Vasile Plăcintă – originar din Slobozia Mare, județul Cahul, Republica Moldova, şeful ansamblului folcloric “Doina Covurluiului”**,** Aurică Totolici, membru al ansamblului folcloric Colindătorii al Clubului Tineretului din Galați, învățătoarea Steriana Frigioiu, culegător de folclor, rapsod popular şi conducător al unui grup vocal de prestigiu, general Neculai Staicu - Buciumeni , care a făcut primele culegeri de material folcloric, descântece din Buciumeni, din anul 1939, când era elev în clasa a VIIa, Grigore Băcanu, autorul a trei volume de folclor

coregrafic, învaţătoarea Bălaşa Frumuşanu, care a înfiinţat în satul natal, Piscu, Grupul vocal "Colindiţa".

În **mapa elevului culegător de folclor** cei 25 de elevi de la cercul de folclor au inclus, în formă simplificată, fişa de informator, fişa faptului folcloric cercetat, fişa de text de literatură populară, cărora le-au putut adăuga un chestionar pentru studierea unui obicei, preluat de la studenţii veniţi în practică. Pregătiţi de prof. univ. dr. Ioan Brezeanu să aplice metodologia culegerii folclorului, studenţii din Cercul de folcloristică de la Facultatea de Litere ai Universităţii "Dunărea de Jos" din Galaţi, viitori profesori de limba şi literatura română, au pus în valoare potenţialul creativ al acestei zone prin cercetările întreprinse între 1965 şi 1985 cu care s-a realizat o valoroasă **Arhivă de folclor şi etnologie** care cuprinde 32 de volume cu înregistrări, manuscrise şi transcrieri de pe benzi magnetice din judeţele Galaţi, Brăila, Vrancea şi Tulcea. Alte 28 de volume cuprind" Răspunsurile la Chestionarele din 1978 (cu 300 de întrebări) şi din 1985 (cu 86 de întrebări)". Arhiva a fost donată recent Centrului Cultural "Dunărea de Jos" din Galaţi şi a putut fi consultată inclusiv de elevi.

Acelaşi entuziast profesor nonagenar ne-a pus la dispoziţia celor interesaţi şi un **Chestionar etno-folcloric** tipărit în 2001, care conţine modele pentru toate tipurile de fişe de culegere a folclorului literar. L-am folosit în vacanţele la ţară, în excursii sau tabere de documentare când şi elevii mai mari de la oraş au fost ajutaţi să completeze chestionarul, căruia i-au adăugat fotografii, înregistrări audio, obiecte colecţionate.

Printre avantajele metodei observaţiei pe care le-am constatat în munca pe teren au fost : dezvoltarea capacităţii de a gândi şi a acţiona prospectiv, diagnosticarea şi prognosticarea aptitudinilor pentru munca de cercetare, facilitarea exersării unor conduite, repartizarea responsabilităţilor, sintetizarea sugestiilor,etc.

În **fişa faptului folcloric** au consemnat: date despre localitate, amintiri istorice, credinţe despre lumea fizică, fiinţe fantastice, credinţe şi obiceiuri ale sfintelor sărbători, plante, animale, păsări şi insecte, rituri de fertilitate a ogoarelor, construcţia casei şi ocrotirea ei, obiceiuri ale vieţii de familie, medicina populară, calendarul popular, politeţea şi bunăcuviinţa, credinţe şi obiceiuri legate de ocupaţii, meşteşuguri, folclorul coregrafic, folclorul muzical , evoluţia vieţii etno-folcorice. Rubricile citate cuprind 223 de întrebări, listă maximală din care se face alegerea în funcţie de obiectivele urmărite. Culegătorii au anunţat şi au lămurit de la început informatorii despre scopul cultural-istoric al cercetării, de exemplu completarea sau scrierea unei cărţi despre sat (monografie).

În privinţa eposului folcloric, am remarcat raritatea cântecului epic, printre baladele culese de elevii noştri fiind: ***Cântecul lui Dăianu***, ***Cântecul lui Buda,*** ***Ghiţă Cătănuţă,*** etc. Ultima

apare, în mai multe variante, şi în culegeri de folclor gălățean prezentate la manifestări folclorice din județul Galați, unde grupul de eleve “Colindița” din Piscu, a interpretat creații originale, între cele epice numărându-se: ***Balada haiducului Goga*** **,** ***Balada Miorul*** , ***Cântec de cătănie*** , ***Balada lui Ştefan cel Mare***.

Lucrările selectate atestă o viziune proprie asupra subiectului operei, dezvoltarea imaginației şi depăşirea imitațiilor unor modele. Față de etapa pretestului, elevii C.E. înțeleg şi utilizează adecvat cunoştințele din domeniul eposului folcloric, conştientizează relațiile de interdisciplinaritate, valorifică eficient cunoştințele acumulate. Ilustrările pe care le prezentăm în anexe dovedesc flexibilitate ideatică şi compozițională, talent şi originalitate, deşi doar 63% dintre ei au dovedit, prin aprecieri detaliate, o atitudine creativă. La C.M. am observat o uşoară abatere de la cerințele compunerilor (**eseurilor**), o tratare simplistă a problemelor în 46% din cazuri.

În **jocul** care a urmat **chestionarului individual de (auto)evaluare**, li s-a propus ca, pe baza tipurilor de întrebări prezentate de profesor, elevii să-şi imagineze că pentru o oră, sunt autori de manuale şi trebuie să formuleze întrebările potrivite pentru cunoaşterea şi comentarea baladei ***Miorița***. Depăşind unele stângăcii, rezultatele au dovedit că elevii au reuşit să străbată drumul invers, de la răspunsul pe care l-ar fi dat, la întrebările puse, pornind de la cele literare la cele evaluative.

Metoda proiectului experimentată simplificat şi la clasa a Va, C.E., la studiul snoavei şi al legendei populare, a dus la următoarele rezultate: 14 elevi au preferat să alcătuiască o mapă şi un CD despre evoluția snoavei româneşti de la specia populară la cea cărturărească, iar 16 au urmărit traseul legendei istorice şi mitologice la noi şi în antichitatea greco-romană. 19 au declarat că şi-au antrenat şi părinții, care nu au ezitat să-i ajute. Am constatat că proiectul propus are ca avantaje faptul că meniul selectează o bogată bibliografie la care elevul are acces imediat, organizarea şi sintetizarea materialelor, evaluarea rapidă şi obiectivă, dar şi dezavantaje: calculatorul înlocuieşte mijloacele didactice tradiționale, însă nu poate substitui profesorul, care evaluează creativitatea elevului, îl antrenează la dialog şi îl provoacă la dezbatere.

În urma monitorizării lucrărilor elevilor claselor a IX a C.M.şi C.E. prin:

Fişă de evaluare a produselor proiectului/portofoliului

1. Calitatea şi varietatea surselor de informare
   - minim două surse 5p./ 4 surse 10p./ mai multe 15p.

2. Coerența şi atractivitatea informației prezentate
- coerentă dar banală 5p./subiect atractiv prezentat incorect 10p./prezentare adecvată, originală 15p.

3. Ilustrarea cu material informativ de natură extralingvistică şi extraliterară (imagini, desene, materiale audio-video
- ilustrare inadecvată, convențională, fără originalitate 5p./adecvată dar neoriginală 10p./, adecvată, originală 15p.

4. Gradul de personalizare în redactarea compozițiilor (stil personal, creativitate)
- prezentare corectă, marcată de surse bibliografice 5p./ originală dar sumară 10p./ originală, complexă 15p.

5. Justețea autoevaluării 15p.

6. Corectitudinea exprimării, fluența, lectura comprehensivă 10p.

7. Aspectul grafic al materialului ilustrativ 5p.

Din oficiu 10p.

Total 100p.

Nota am calculat-o împărțind punctajul obținut la punctajul posibil înmulțit cu 10

mediile obținute au fost: proiecte C.M. 6,70 C.E. 9,30

portofolii C.M.7,20 C.E. 9,00

Fişă de feed-back a proiectului/portofoliului

1. Cât de mult te-ai implicat în realizarea lucrării?
2. Cât timp ai lucrat efectiv?
3. Cum a apărut interesul pentru această temă?
4. În ce fel te-ai documentat?
5. Ce-ai învățat din realizarea lucrării?
6. Cu ce consideri că vei rămâne?
7. Ce alte teme din domeniul folcloric ai dori să cercetezi în următoarea etapă?

Apreciindu-se răspunsurile din fişele de feed-back, mediile şi celelalte rezultate ca fiind performante, colegiul nostru a fost nominalizat să colaboreze la un **proiect** inițiat de

Inspectoratul Şcolar al Județului Galați pentru perioada 2008/2010 în scopul cunoaşterii de către elevi şi a punerii în valoare a patrimoniului cultural local de importanță națională, element care exprimă identitatea noastră în diversitatea culturală europeană. Obiectivele proiectului vizează redimensionarea parteneriatelor dintre unitățile de învățământ şi instituțiile de cultură, din perspectiva noilor politici educaționale, realizarea accesului la informare ştiințifică, legislativă şi culturală prin realizarea unui site configurând patrimoniul cultural gălățean.

Considerăm că, pentru dezvoltarea unor **posibilități de re-creare** deschise elevilor de înțelegerea epicii populare, n-ar fi exagerat dacă măcar unii copii ar încerca să înlocuiască obişnuitul caiet de rezumate, în care sunt obligați să povestească ce au citit, cu **un "caiet de fantastică**" cuprinzând basme şi poveşti create de ei, încercând câte puțin să infirme cuvintele lui Leopardi: "Copilăria, vârsta cea mai frumoasă e chinuită prin educație şi instruire în mii de feluri, aşa încât omul adult nu ar mai concepe să fie copil".

Utilitatea acestei "agende de liberă lectură" am regăsit-o şi în numărul mare de premii obținut de elevii antrenați ai C.E. în urma participării la: Concursul Național de Excelență "Mihai Eminescu", desfăşurat anual la Bacău pentru cl. a Va şi a V a, Concursul Uniunii Editurilor Române (publicări în revista "Universul Şcolii") Concursul Național "La Şcoala cu Ceas", anual la Rm. Vâlcea, Concursul Licart ("Arta în licee"), anual, Bucureşti , Concursul " Tinere Condeie", Concursul revistelor şcolare, etc.

Începând cu 2006, pregătirea elevilor pentru proba în echipă a Concursului Național "Mihai Eminescu" a avut ca obiectiv principal "descoperirea, cunoaşterea şi conservarea elementelor de folclor literar" prin extinderea şi aprofundarea noțiunilor în acest domeniu existente în programa şcolară pentru gimnaziu. Astfel, concurenții au putut cunoaşte elemente de cultură locală, populară, integrate în spațiul cultural românesc. Echipajul fiecărui județ a realizat şi a adus la etapa națională **un portofoliu** cu materiale reprezentative, confecționate de elevii concurenți, în urma documentării. Cele şapte echipe constituite prin tragere la sorți au însumat echipajele tuturor celor 42 de județe ale țării şi au realizat proiectul indicat prin reorganizarea materialelor din mapa fiecărei echipe. Am stabilit ca structura proiectelor să includă o prezentare narativă a temei, un mic dicționar de termeni regionali, un set de ilustrații care să susțină vizual tema, un set de **cinci creații folclorice** şi "obiecte de recuzită" specifice care însoțesc obiceiurile descrise. După realizarea portofoliului echipei, susținerea proiectului s-a făcut oral, prin **dialogul** celor şase reprezentanți ai echipajelor județelor.

Efectele educative ale organizării **excursiilor de documentare** reies din faptul că elevii au înțeles ce importanță au fixarea obiectivelor, alegerea traseului etc. Ținerea unui " jurnal de

bord" s-a dovedit utilă în completarea ulterioară a portofoliului, a hărților etnofolclorice, realizarea albumelor cu noile date culese.

Grupul experimental care a urmat opționalul de folclor literar s-a remarcat nu numai printr-o **schimbare a atitudinii** față de "popular şi național", dar şi prin inițiative de participare la sesiuni de comunicări, expoziții, concursuri de soft educațional prin contribuții personale, elevii devenind tot mai conştienți de adevărul cuvintelor profesorului Sever Ursa, pe care l-au cunoscut la muzeul etnografic "cuibul visurilor" din Maieru, Bistrița- Năsăud: "Cu toții **facem prea puțin** pentru a opri rostogolirea spre prăpastie a obiceiurilor şi a datinilor româneşti. Cine va investi în tradiții şi meşteşuguri se va îmbogăți, căci UE aşteaptă de la noi lucruri originale, specific româneşti". Tot dumnealui propune "ore speciale cum sunt cele de religie, căci o religie este şi asta - a ne păstra ce-am avut mai bun pe lume". În zona arhitecturii rurale, cere introducerea în fiecare zonă a 10-15 **modele de case țărăneşti**, să avem stiluri unitare, inspirate din tradițiile locale, nu case din prefabricate cu ornamentații de faianță şi turnulețe de tablă sclipitoare. Concluzia acestui profesor- țăran este că: "Până la urmă, tocmai ceea ce ne înspăimântă mai mult, **integrarea europeană**, ar putea aduce salvarea țăranului român. Poate că, în loc să ne deznaționalizeze, europenii ne vor forța **să fim noi înşine**, să nu repetăm greşeala lor de a-şi fi pierdut tradițiile, obiceiurile şi satele" (I. Longin Popescu , 2006, p.3). Ca o confirmare a celor de mai sus, am participat cu 25 de elevi ai cl. a Xa C.E., datorită experienței acumulate la realizarea în 2007 a unui proiect inițiat de o organizație italiană pe tema Tradiții culturale medievale în secolul al XIV lea. În acest scop , am făcut o documentare la Sighişoara, Râşnov, Laslea, dar am găsit materiale deosebite mai ales în "capitala culturală europeană", Sibiu. Obiective ca: promovarea valorilor culturale naționale aflate în muzee şi în case memoriale , aprecierea valorilor artistice naționale dezvoltarea abilităților de relaționare socială, a muncii în echipă, formarea deprinderilor de culegere şi prelucrare de informatii, stimularea implicării elevilor în conservarea valorilor culturale locale, au fost realizate prin activitați care au inclus excursii tematice, realizarea de filme documentare, expoziții, etc. şi continuă să atragă grupuri de elevi, părinți, profesori.

În februarie 2008, am asistat cu elevii cercului de folclor la începerea lucrărilor de amenajare a muzeului sătesc din Pădurea Gârboavele şi a gospodăriilor tradiționale de la Suhurlui/Rediu.

Din păcate, nu există un **Program Național de încurajare a păstrării şi popularizării tradițiilor**. Chiar şi fără el, valoarea lor se impune, ca şi exemplul autorităților de la Oslo, care, impresionate de frumusețea portului popular românesc, au revigorat din 1972 meşteşugul re-creării vechilor costume ale vikingilor, ba au introdus pe 2 iunie, în fiecare an, sărbătoarea

portului norvegian ca festival al întregii națiuni. Cât de uşor s-ar putea institui la **1 Decembrie o zi a portului popular**, manifestare publică (nepolitică!) a sufletului românesc... De ce nu s-ar introduce în programa şcolară şi universitară cursuri speciale de estetică populară, de tradiții şi folclor? De ce numai japonezii să se bucure cântând muzică românească pe instrumentele Fanfarei de la Zece Prăjini? A fost nevoie de un manager neamț şi unul american, care nu s-au sfiit să bată noroaiele ca să-i descopere şi să-i facă celebri. De ce ”Taraf de Haidouks” de la Clejani e mai cunoscut în lume decât în România ?

Din larga paletă de texte scrise practicată în şcoală, ne- am oprit la câteva exemple de valorificare creativă a eposului popular, procedee pe care le-am prevăzut în experiment chiar de la clasa a V a şi care se încadrează în perioada cercetării.

Interesați să aflăm în ce măsură **întrebările** formulate pe marginea unui text epic popular sunt o cheie pentru interpretarea acestuia, am întreprins o **anchetă** în rândul elevilor de la trei clase a VIII a (doar una C.E., la care cu un an înainte am avut cursul opțional), din care am aflat care sunt, după părerea lor, condițiile esențiale ale unor întrebări bune. Din perspectiva celor menționate, în urma prelucrării datelor, pe baza celor 70 de întrebări pe care le-au analizat , a reieşit că elevii preferă:

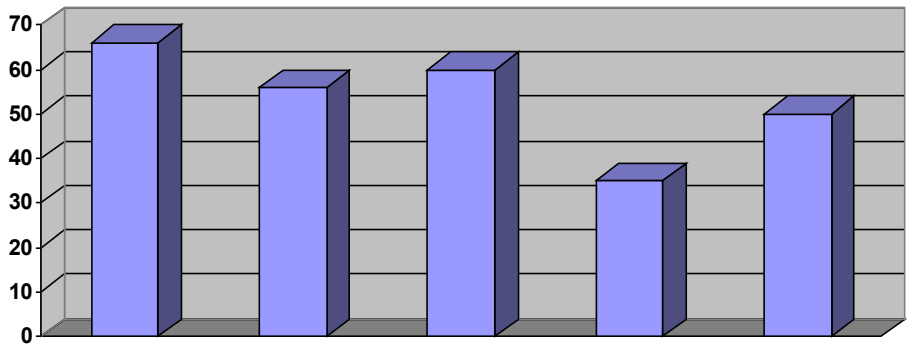

66 % concizie

56 % claritate

60% coerența

35% mărci interogative

50% simplitatea in limbaj

Diagrama de comparație - calitățile întrebărilor

Exploatând cunoştinţele anterioare ale elevului, le-am putut îmbogăţi, la clasa a XIa, C.E., printr-un nou set de **întrebări-problemă**:

1.Credeţi că ţine de specificul românesc faptul că atât ***Mioriţa*** cât şi ***Meşterul Manole*** aparţin mai mult liricului, decât epicului sau dramaticului?

2.Ce vă sugerează construcţia metaforică incipientă "Pe-un picior de plai / Pe-o gură de rai…"?

3.Care credeţi că este, la nivel simbolic, semnificaţia versurilor "Iată vin în cale / Se cobor la vale"…?

4.Consideraţi că repetarea cifrei 3 (trei turme, trei ciobani, trei fluiere, trei zile) ar putea avea vreo semnificaţie? În ce altă creaţie populară epică aţi mai întâlnit-o?

5.De ce mioarei năzdrăvane, animal credincios stăpânului, i-au trebuit trei zile de frământări pentru a se hotărî, în sfârşit, să-i dezvăluie acestuia complotul celorlalţi doi ciobani?

6.Ar putea exista o legătură între cele trei secvenţe lirice ale monologului (testament, alegorie moarte-nuntă, motivul măicuţei bătrâne) care să motiveze atitudinea ciobanului în faţa vieţii şi a morţii?

Legătura între text şi cititor am realizat-o firesc, prin **întrebări intratextuale** (2, 5, 6), **intertextuale** (1, 3, 4) şi **extratextuale** (1, 3).

Analiza răspunsurilor elevilor la fiecare întrebare ne-a dus la următoarele concluzii:

1. Am explicat că esenţa lirismului narat ce transpare din înlănţuirea dinamică a unor presupuse evenimente marchează atitudinea unor "subiecţi lirici mascaţi" şi le-am cerut elevilor să-i descopere în spatele celor trei forme de dativ etic: Ca să **mi**-l omoare" "Vreau să **mi**-te-omoare", "Cine **mi**-au văzut".

După o lectură ce omitea intenţionat cuvintele subliniate, 82% dintre elevi le-au resimţit ca mărci ale relaţiei afective care îi apropie sufleteşte de "mândrul ciobănel" pe presupusul narator, oaia năzdrăvană şi "măicuţa bătrână".

2. La o doua întrebare, răspunsurile au relevat o percepţie ciudată a structurii metaforice ca dublă deschidere: fie spre atmosfera lumininoasă, liniştită, de spaţiu paradisiac, la graniţa dintre real şi fantastic, de fapt între sacru şi profan, 57%, fie spre o prăpastie ce duce la cădere într-un spaţiu necunoscut, fără posibilitatea întoarcerii, 40%. S-a observat, de altfel, că atât raiul cât şi iadul trezesc sentimentul pierderii definitive a dimensiunii umane (raiul) sau a dimensiunii divine (iadul). 3% au dat răspunsuri nesemnificative.

3. Pusă cu ţintă precisă, întrebarea a treia face apel la cunoştinţele însuşite cu un an în urmă despre motivul labirintului din mitul lui Osiris, "coborârea în infern". Răspunsul se leagă de exerciţiul de intertextualitate şi transtextualitate făcut în clasa a X a la studierea basmului, a

nuvelei fantastice şi a romanului ***Baltagul***. De aceea, versul "Se cobor la vale" a fost perceput ca având o dublă semnificație, sesizată de 87% dintre elevi.

a) transhumanța, prin "coborârea la vale", sugerează plasarea temporală (toamna), când natura "alunecă" spre iarnă

b) coborârea dintr-un spațiu sacru într-unul profan, în care păcatul (complotul criminal) se manifestă prin "coborârea în infern".

4. Deprinşi cu interpretarea simbolisticii cifrei trei din fantasticul univers al basmului, 70% dintre elevi au remarcat că prezența ei în baladă e un avertisment asupra spațiului "sfintei treimi" în care pătrundem.

5. Pentru a se putea răspunde la întrebarea a cincea, am fost nevoiți să apelăm şi la alte întrebări: "În care moment miorița se hotărăşte să vorbească?" "Ce semnificație are el?" 76% au remarcat că miorița dezvăluie complotul abia după ce stăpânul i se adresează direct: "Mioriță laie…". La întrebările suplimentare: "De ce balada a fost intitulată de Alecsandri ***Miorița***, deşi protagonistul este ciobanul moldovean? Dacă ciobanul nu ar fi observat frământările ei şi nu i s-ar fi adresat cu "drăguță mioară", etc., i-ar mai fi dezvăluit complotul? Este ea un "alter-ego" al ciobanului, sufletul care avertizează trupul, sau reprezintă "şoapta de sus" din **Meşterul Manole**, elementul divin salvator?" am primit peste 60% răspunsuri interesante, unele generatoare de noi întrebări. Redăm câteva mai jos.

"Miorița e cea care are premoniția, oaia tânără care nu a fătat încă, laie (negru amestecat cu alb) bucălaie (cu lână albă şi extremități negre). Dublul cromatism exprimă natura dublă a acestei divinități a vegetației, rolul ei de mediator între două lumi: terestră, a luminii, subterană, a întunericului". "Mesajul mioarei nu conține sfaturi de a se apăra, ci indicații rituale referitoare la viitorul traseu inițiatic." "Ca mit, *Miorița* reprezintă două faze ale devenirii: **a fi**-viața şi **a nu fi**-moartea, egalizate de invariabilul "**o fi**".

6. Majoritatea răspunsurilor (77%) pledează pentru atitudinea lucidă a ciobanului, care, depăşind simple idei pesimiste sau optimiste, exprimă dorința ca nici moartea să nu-l clintească'' din dosul stânii'', "să **fiu** tot (mereu) cu voi". Considerând existența umană o formă tragică de manifestare a divinului prin alaiul "nuntaşilor" care sfințesc şi binecuvântează trecerea dincolo, 65% din răspunsuri constată că elementele terestre se integrează firesc în revenirea la spațiul feeric de la care s-a pornit, că umanul şi divinul, măicuța şi mioara se întâlnesc într-un paradis regăsit prin jertfă ("lacrimi de sânge").

Aspectul lingvistic al experimentului îl exemplificăm cu câteva observații privind **"dinamica verbului** " în eposul folcloric, cu accent pe "o arhitectonică a timpurilor impusă de

ritmul povestirii spontane". Solicitând elevilor să realizeze o statistică a verbelor la indicativ din baladele ***Toma Alimoş*** şi ***Meşterul Manole,*** au constatat că ele sunt la:

	Modul INDICATIV					
	Prezent	Imperfect	Perfect simplu	Perfect compus	Mai mult ca perfect	Viitor
Meşterul Manole	25	**178**	3	34	1	39
Toma Alimoş	24	**181**	2	20	-	3

Concluzia logică este că dinamismul frazei poetice populare este impus de verbele la **imperfect**.

Experimentul nostru confirmă prin rezultatele la teste, răspunsuri la chestionare, etc. faptul că receptarea eposului folcloric se face de către copii, în special pe două căi: **audierea** şi **lectura**. Statistici psihologice (T. Slama-Cazacu,1961, p. 35) au constatat că, în comunicarea verbală, procesele limbajului ocupă următoarele procente: audierea 45%, vorbirea 30%, citirea 16% şi scrierea 9%. Dacă luăm în considerație chiar numai cele două căi menționate mai mai sus, ele ocupă împreună **61%** din timpul comunicării, cu accent pe audiere la preşcolari şi şcolarii mici, iar la ceilalți pe lectură.

Luând ca subiect de discuție basmul ***Scufița Roşie***, am urmărit exprimarea a 30 de copii de vârstă şcolară mică incluşi în eşantionul de cercetare, şi am observat în ce măsură se înscrie ea în forme de limbaj "socializat" şi câte exprimări sunt încadrate într-un dialog mai amplu.

Constatări: 90% dintre copii se adresează cuiva. Doar doi copii au reuşit performanța ca, din 50 de enunțuri, 40 să fie integrate într-un dialog. Abia spre vârsta de 7 ani, replicile se grupează frecvent în jurul unei teme propuse. Esențială este şi "zestrea" lingvistică pe care copilul o primeşte de la familie prin povestire. Nu mică este diferența dintre copiii care sunt alături de bunici şi ceilalți copii. Primii ştiu să povestească mai bine, fiindcă are cine să stea mai mult de vorbă cu ei. Neglijarea acestui aspect produce asupra copilului nu numai un handicap verbal, ci şi intelectual. **Educatorul** din grădiniță (şi din şcoală!) este (întotdeauna?) un model pentru vorbirea, gândirea şi comportarea copiilor.

Chiar înainte de a înțelege **ce** povestim, copilul este atras de **cum** povestim. Din discuțiile cu copiii de vârstă şcolară mică incluşi în eperiment, rezultă că ei văd în cei care le citesc sau le spun poveşti un martor la întâmplările relatate şi uneori chiar un autor al lor. Cu toate că nu putem stabili clar în ce cazuri e necesară lectura şi când se impune povestirea, constatăm că aceasta are avantajul de a crea posibilitatea selectării fragmentelor, a înlocuirii

expresiilor şi cuvintelor inaccesibile copiilor, dar şi dezavantajul ca, printr-un limbaj simplificat, uneori chiar impropriu, să diminueze sau chiar să anuleze valoarea literară a textului.

Încercăm să nu spulberăm efectul emoțional al lecturii ca "eveniment al cunoaşterii" (Ion Vlad) prin banala întrebare: "Spune, ce ai înțeles?" Unii elevi au **simțit** mai mult decât au înțeles sau decât sunt capabili a exprima în cuvinte. Sunt însă în stare să deseneze ce le-a plăcut, să repovestească sau să continue povestea. Odată obişnuiți cu limbajul poveştii, percep involuntar ritmul frazei: "A fost odată ca nicidată" reprezintă, pentru ei, formula magică ce deschide poarta spre universul basmelor şi care anunță desprinderea de real: "Basmul – vechea secolelor strajă / îmi deschide cu chei de aur şi cu-a vorbelor lui vrajă / Poarta-naltă de la templul unde secolii se torc" (Eminescu, Mihai – ***Memento mori***).

Un randament ridicat în acumularea şi fixarea unui vocabular bogat, variat şi nuanțat aduc explicațiile care reunesc şi completează cunoştințele elevilor despre categoriile semantice. Rezultatele unei dezbateri pe baza evoluției sensurilor verbului **a spune** din textele populare în limba actuală le-am sintetizat în cateva serii de sinonime cu deosebite conotații stilistice. Am constatat că 79% din comentariile din pretest asupra unor teste folclorice foloseau încă din clasa a V a formule ca: "autorul popular **ne** spune, **ne** arată, **ne** redă" sau chiar "**ne** zugrăveşte". Lista operatorilor verbali cu care am cerut elevilor să înlocuiască şabloanele menționate a fost propusă chiar de ei cu ajutorul dicționarului. Tot ei au avut ideea folosirii permanente a acestei liste, ca "fițuică obligatorie", sub forma unui util **semn de carte (sau de caiet)** aflat la îndemâna tuturor, în clasă sau acasă. S-a propus completarea modelului cu neologisme: "a afirma, a preciza, a evidenția, a reliefa, a sugera, etc. "Este un model interesant şi util, mai ales că a fost adaptat fiecărei specii învățate. Privind comparativ, în lucrările aceloraşi elevi ajunşi în clasa a VIII a, procentul termenilor "paraziți" a scăzut la cei din C.E. sub 30%, în timp ce la cei din C.M., la care nu s-a folosit "semnul", procentul a fost dublu. Experimentul a demonstrat că elevii pot opera cu terminologia specifică analizei operei populare, cunosc specificul ei, apelează creativ la valorile artei populare, conştientizând relațiile interdisciplinare. Au ajuns astfel mult mai repede şi pe o cale firească la lista conceptelor operaționale din programa de bacalaureat.

În evaluarea normativă a competenței exprimării scrise, am aplicat modelul propus de Alina Pamfil (2003, p.189) Cu câteva modificări, fişa se poate folosi şi în evaluarea orală. Rezultatele obținute în urma aplicării **fişei de urmărire individuală a competenței scripturale** pe care o prezentăm în anexe ni se par relevante, în special în eseurile C.E. de la cl. a VIII a la simulările pentru testarea națională din aprilie 2005: 82% din totalul răspunsurilor primite structurează sintetic mesajul textului epic popular, 71% ştiu să compună un text cu dominantă

informativă, narativă sau argumentativă, 93% rezumă corect un text narativ, posedă un lexic nuanțat, adecvat problematicii testului.

Ca şi în cazul celorlalte obiecte de învățământ, elevii performează mai bine obiectivele ce vizează receptarea mesajului scris şi mai slab pe cele care se referă la producerea de text.

Regretul din afirmația lui E. Cioran: "Poporul român nu se află la înălțimea genialității limbii sale" este cu atât mai actual cu cât nu se acordă încă suficientă atenție marilor disponibilități de expresivitate şi de claritate ale limbii noastre populare, al cărei spirit elevat e datorat ascendenței sale latine şi înrudirii cu limbile romanice, spirit conservat cel mai bine în creațiile populare autentice.

7.6. Implicații şi aplicații educaționale ale perceperii directe şi diferențiate a valorilor eposului folcloric

Posibilități de receptare a esteticii eposului popular prin dialog interdisciplinar

Un aspect metodologic esențial pentru estetica folclorului urmărit în experimentul nostru îl reprezintă relațiile interdisciplinare cu aproape toate obiectele de învățământ, dar şi cu istoria artelor, antropologia, filatelia, etc. Pentru exemplificare, prezentăm în anexe desene ale elevilor pentru ilustrarea unui posibil manual de folclor, cópii după partituri şi înregistrări din arhiva Institutului de Folclor "C. Brăiloiu" existente în portofoliile lor, fotografii cu tematică folclorică realizate de elevi la activități de cerc, altele din arhiva Centrului Cultural "Dunărea de Jos", postere, hărți, pliante, modele de fişe de cercetare folclorică, chestionare, corespondență cu personalități, compuneri , soft-uri educaționale, etc.

Pentru a descoperi noi interferențe ale teoriei literaturii cu artele plastice, am dezbătut cu elevii cartea Alexandrei Vrânceanu ***Modele literare în narațiunea vizuală*** – Cum citim o poveste în imagini.(2002,) . Nu puțini au observat că topirea a patru tipuri de discursuri într-o viziune coerentă şi consistentă oferă răspunsuri care duc la noi întrebări: există diferențe între "citirea" textului plastic şi cel literar? Există un suport comun al celor două entități sau este doar o distincție între idee şi imagine? Există posibilitatea trecerii de la judecăți constatatoare la cele evaluatoare? Capitolul ***Lectura imaginii*** insistă asupra relației pictură-literatură, limbaj verbal-limbaj vizual. Sistematizând metodele prin care imaginea sugerează o poveste, autoarea insistă pe lectura imaginii în cheie semiotică şi iconologică, sursele narativității fiind atât verbale cât şi vizuale. Metodele literare utilizate în narațiunea vizuală sunt: textul şi ilustrația, afişul (posterul) banda desenată, fotografia, imaginea publicitară, etc. care susțin toate ideea de narativitate vizuală, idee subliniată şi prin exemple de ilustrare a eposului folcloric de către copii, (Brăilescu, M., 2005) dar şi de creații ale unor artişti consacrați. (Marcel Olinescu – ***Mitologia românească***, cu desene şi xilogravuri de autor, Editura Saeculum Vizual, Bucureşti, 2004).

Privitor la **rolul mass-mediei, teatrului şi filmului** în promovarea eposului folcloric, într-o valoroasă emisiune difuzată inițial din două în două săptămâni de TV Cultural, intitulată "La porțile cerului", prezentatorul, Grigore Leşe, observă că "redactorii şi realizatorii emisiunilor de folclor din radio şi TV, care sunt cam aceiaşi de 30 de ani încoace, n-au scos nici acum cântecul şi cultura populară din chingile formatelor politizate". Îndemnându-i să urmărească un ciclu de emisiuni, am constatat că elevii ştiau despre "Jocul satului", "Oameni de piatră", "Timp istoric", "Glasul codrului", etc.

În proiectarea materiei, am introdus la clasele C.E., pentru completarea unității de învățare valorificarea, în orele de literatură, a unor secvențe din filme ca: "Păcală", "Meşterul Manole" (după piesa lui L. Blaga) "Harap Alb", etc. Basmele lumii sunt transpuse cinematografic (în filme despre Alice în țara minunilor, Tom Degețel, Gulliver, Frații Grimm), ultimul fiind şi o interesantă incursiune în modalitatea de prelucrare a basmelor populare.

Şi din dramaturgia românească am valorificat eficient materia epică folclorică din "cânticelele comice" ale lui Vasile Alecsandri **Barbu Lăutarul**, **Sânziana şi Pepelea** care deschid drumul feeriei naționale, vodevilul **Nunta țărănească**, dialogul politic **Păcală şi Tândală** , poemele dramatice **Meşterul Manole** şi **Miorița** de Valeriu Anania.

Cu elevii C.E., am vizionat la "Festivalul Gulliver" al teatrelor de păpuşi, care adună la Galați, în fiecare toamnă trupe din toată țara, **Neghiniță** de Delavrancea, **Păcală în satul lui**, **Aladin şi lampa fermecată**, spectacole animație şi pantomimă, **Pasărea de aur**, **Rățuşca cea urâtă,** cele mai multe plecând de la basme celebre. Din cele scrise de copii, rezultă că "dezbaterea" din familie, înainte şi după vizionare, i-a antrenat pe toți la înțelegerea mesajului textului şi că nimeni nu pune problema substituirii textului cu filmul, jocul pe calculator, etc., ci a **complementarității** formelor lor de expresie.

Ne-am propus şi am şi realizat o colaborare cu teatrul "Gulliver" pentru pregătirea elevilor talentați din C.E.în vederea participării la festivalurile de teatru şcolar. Trupa selecționată şi-a confecționat, cu ajutorul actorilor, păpuşile, decorurile, a realizat ilustrația muzicală şi a dat chiar spectacole în şcoală. Incitantă a fost ideea ca, pornind de la un text de basm, legendă, baladă, chiar elevii să încerce dramatizarea prin compunerea unui nou text, fie el şi o actualizare parodică a mesajului tradițional. Aşa s-a ajuns la **Făt- Frumos cel mofturos**, **Un Harap Alb Cool**, **Prâslea cel voinic şi CD- urile de platină**, **Folclor spălat cu clor** (citățm fragmente în anexe) cu care au obținut premii la festivalurile "I. L. Caragiale", "Licart, etc.

Participăm, de peste un sfert de secol, la Biblioteca Județeană "V. A. Urechia" Galați la o activitate " Carnavalul Poveştilor " devenită tradițională, extinsă la "Zilele cărții pentru copii".

Diversificarea circuitelor informaționale moderne în societatea "de consum" încurajează fenomenul de kitsch, operează cu copii şi "prelucrări" îndoielnice, uniformizează elementele stilistice. Radu Niculescu (1977, p.96) observă chiar "restrângerea proceselor folclorice spontane". Constatăm, din păcate, că situația nu s-a schimbat prea mult, cu toate că există şi excepții. Am descoperit împreună cu elevii, prin **audiții** la cerc, colecția de albume muzicale "**Etnophonie**", pentru care Academia franceză "Charles Cross" i-a acordat Speranței Rădulescu prestigiosul premiu "Coup de coeur". Din 2000, colecția apare pe CD-uri însoțite de broşuri explicative bilingve..

După câțiva ani de opțional de folclor, dar şi de activități extracurriculare deosebite, ne-a surprins plăcut schimbarea mentalității la o cl. a XIIa. Dacă ei au observat că purtarea costumului popular fără adausuri neavenite are un mesaj în sine, că decorul-clişeu se poate înlocui cu un ecran pe care se fac proiecții adecvate textului şi melodiei, că spectacolul folcloric nu e aproape de divertisment, înseamnă că nimic din ce-am lucrat împreună nu a fost în zadar.

a) Inițiative de identificare a unei "filozofii" a epicii populare

Pe această temă, am găsit probleme amplu dezbătute în valoroasa antologie **Elogiu folclorului românesc,** Bucureşti, E.P.L., 1969.

Remarcabil pentru înțelegerea eposului folcloric ni se pare studiul despre filozofia legendelor al lui Gh. Vlăduțescu (1982). În capitolul **De la mit la filozofie**, autorul constată că mitul vorbeşte altfel istoricului religiilor, istoricului filozofiei, antropologului sau folcloristului, în consecință, "nu se poate cerceta altfel decât **interdisciplinar"**. Înțelepciunea populară este partea noastră de filozofie veche, întrucât gândirea mitică premerge celei filozofice şi contribuie la naşterea ei.

Am dezbătut la cerc studiul despre basmul **Tinerețe fără bătrânețe**, în care filozoful Constantin Noica (1978, p.137) constată: "Fără a anticipa teoria relativității a lui Einstein, basmul acesta folcloric ştie cu siguranță ceea ce a regăsit astăzi, pe căi ştiințifice, fireşte, mintea omului, anume că timpul curge într-un fel în câte o parte a lumii, să zicem a cosmosului, şi altfel în câte o altă parte".

Pledăm pentru **o integrare a eposului folcloric în istoria filozofiei româneşti**, întrucât acesta, alături de alte componente ale înțelepciunii populare, reprezintă **prima treaptă a gândirii noastre filozofice** în devenirea ei istorică.

b) Rolul cunoaşterii "rădăcinilor istorice"ale creației populare

"Ceea ce istoria nu uită, devine legendă, iar ceea ce istoria uită devine istoriografie". (L.Blaga)

O celebră lucrare a folcloristului V. I. Propp aminteşte de “rădăcinile istorice ale basmului fantastic” care, ca şi în scrierile de anticipație, oglindesc şi visurile omenirii .

La o lecție de dirigenție, am dezbătut tema: “Epoca istorică a lui Ştefan cel Mare în tradiția populară”, pentru care, de un real folos ne-a fost studiul lui Ovidiu Papadima **Tradiția populară şi Ştefan cel Mare**, cât şi studiul întemeiat pe dovezi istorice, geografice, lingvistice şi folclorice intitulat **Pe-o gură de rai**. Bine informați, elevii au concluzionat alături de A.Russo, că “Datinile, poveştile, muzica şi poezia sunt **arhivele popoarelor**. Cu ele se poate oricând reconstitui trecutul întunecat”. (1967, p. 267) Poveştile sunt create, tezaurizate şi verificate de munca şi gândirea colectivă a comunității şi, integrate instituțiilor sociale trecute, basmele au păstrat urmele unor rituri, obiceiuri. Se găsesc basme în papirusuri egiptene şi în vechea scriere indică **Panciatantra.** Un studiu de **dialectologie** compară evoluția istorică a variantelor dacoromâne şi aromâne ale Mioriței. (T. Găluşcă,1992)

c) Constatări despre importanța influențelor mitologice asupra eposului folcloric

Referitor la teoria că folclorul şi mitologia sunt aproape imposibil de deosebit, este edificatoare mărturia unui eschimos: “**Poveştile** noastre sunt întâmplări **trăite** de oameni, iar lucrurile pe care le auzi nu sunt întotdeauna dintre cele mai plăcute ...Când istorisesc legende, nu sunt eu cel care vorbeşte, ci înțelepciunea străbunilor noştri”. (A. Cotterell, 2002)

Studiind cu elevii de la cerc folclorul tradițional, am grupat creațiile în două categorii:

a) în strânsă legătură cu viața practică (obiceiuri, credințe, superstiții)

b) de natură ideală (basme, legende, poezii).

Aceasta i-a ajutat să facă deosebirea dintre **faptul folcloric** (mesaj, text legat de împrejurare) şi **actul folcloric** (realizarea practică legată de mentalitate, mitologie, credințe, practici magice). Pentru documentare în vederea înțelegerii mesajului profund al basmului ‘’Tinerețe fără bătrânețe”, le-am recomandat elevilor clasei a X a, C.E., trei studii - model de abordare ‘’totală‘’ a eposului folcloric:

a) o lectură comparată a acestui basm deosebit, un eseu mitologic (M. Constantinescu, 1979)

b) o interpretare mitologică amplă a eposului folcloric (V. Kernbach, 2004)

c) o abordare a “singurului basm care exprimă direct plinătatea, măsura şi adevărul a ceea ce se poate numi **ființă**”. (C. Noica, 1996, p.101)

O procedură integrată în cercetare a constituit-o valorificarea mentalității mitice autohtone concretizate în principii mitice (modele de gândire arhetipală). Ea cunoaşte o evoluție liniară sau accelerată, în trepte. Principiul mentalității mitice (acea ”gândire sălbatică “de care amintea Claude Lévi Strauss) l-am aplicat unor creații mito-fantastice româneşti (balade, legende) care, prin ritual magic, încearcă menținerea sau restaurarea “rânduielii” lumii şi s-au confirmat

ipoteze, au apărut semnificații noi. La literatura română, iar în clasa a XI a şi la literatura universală, elevii C.E. au cunoscut: principiul Cosmos – Haos (în “Greuceanu”) principiul Somnului malefic (în ”Prâslea cel Voinic”) principiul potopului şi al jertfei (în “Monastirea Argeşului”) principiul labirintului (în”Miorița”).Cu ajutorul lor, elevii au deprins elemente de intertextualitate, de literatură comparată, etc. Aceste căi de legătură între mitologie şi eposul folcloric românesc demonstrează că şi astăzi rămâne la fel de actual îndemnul descoperitorului **Mioriței**: “De-aş fi poet, aş culege mitologia română care-i frumoasă ca şi aceea latină şi greacă.” (Al. Russo)_____

d) Posibilități de descoperire a profilului psihologic, etic, religios al neamului în eposul popular

Din păcate, chiar elevii constată că literatura de specialitate n-a perseverat în studierea reflectării în folclor a însuşirilor pozitive ale neamului nostru, în evidențierea contribuției eposului folcloric la eliminarea defectelor, deşi nu sunt puține calitățile oferite ca model oamenilor întâlnite în basme, legende sau balade: inteligența, omenia, bunătatea, ospitalitatea, toleranța, puterea de adaptare, simțul umorului, măsura, echilibrul. Pe de altă parte, nu ne sunt străine: slaba capacitate de organizare, lipsa de solidaritate, indiferența față de avutul comunității, lipsa de prețuire a trecutului.

Orientat în cea mai mare parte spre instrucție, sistemul nostru educațional trebuie să facă eforturi spre îndeplinirea unui obiectiv fundamental al reformei şcolare: **accentuarea activității educaționale**. Dacă în instrucție există programe supraîncărcate, în educație există foarte mult loc pentru ele, iar prezenta lucrare se doreşte a fi un proiect de program educațional în domeniul folclorului, aşa cum am precizat deja în fixarea obiectivelor cercetării.

În scrierile psihologilor, sociologilor şi filozofilor români din prima jumătate a secolului trecut se subliniază că însuşirile poporului român se întâlnesc în lumea satelor, mai puțin alterate decât la oraş, dar atunci populația rurală deținea 80% din întreaga populație a țării. La întrebarea dacă mai e posibilă astăzi întoarcerea la tradiții, un răspuns pertinent şi persuasiv ar trebui să-l dea **ştiințele educației** , care au în vedere ameliorarea, prin educație, a societății: “Mai curând cred că putem să pornim de la ceea ce avem acum, făcând să devină mai puternice însuşirile pozitive şi să scadă în intensitate cele ce nu slujesc afirmării capacităților noastre pozitive, creatoare.’’(I. Gh. Stanciu, 2002, p.112)

Multiplele valențe educative care se manifestă în basm sugerează modele de cum trebuie să fie orânduită viața pe pământ. Un exemplu de ierarhizare a valorilor îl reprezintă, fără a absolutiza, basmele create de marii noştri scriitori care, pornind de la structura basmului

popular , se axează pe evidențierea unor valori morale – **eticul** (Slavici), valori artistice - **esteticul (**Creangă), valori filozofice - **adevărul** (Eminescu).

Prin însăşi finalitatea lui, basmul urmăreşte o idealitate iar, personajul central, prin "funcțiile" sale, propune un **model etic**, tentația imitării lui fiind uşor sesizabilă în jocurile copiilor. Toți doresc să joace rolul personajelor pozitive, deşi gândirea lor în formare poate fi marcată şi de alte influențe.

Povestitorul popular sesizează capacitatea de convingere a exemplului din basm. Într-un articol despre fantezie şi realitate în viața povestitoarei Sânziana Ilona, Tony Brill, demonstrază că "ea caută să aleagă povestea care se potrivea acestei situații ca să scoată omul din încurcătură. *Văd omul că lucră, api'i spun. Dacă nu ştie omul ce să facă, api'i i-oi descrie cu povestea*. Astfel aprofundează ea **funcția socială** a basmului prin larga umanitate cu care îmbrățişează necazurile altora". (T., Brill, 1967 p.222)

Alte preocupări didactice în domeniu vizează ''**funcția etică şi estetică** a metaforelor în basmul fantastic'' (A. Olteanu. 1974) sau valori etice şi estetice în baladele noastre populare (S. Radian, f.a.).

Motivul drumului inițiatic, des întâlnit ca nucleu epic popular şi-a modificat dimensiunea cultică în favoarea celei artistice. Reprezentarea simbolică a vieții omului, este o călătorie în labirintul lumii de aici, "dar şi de dincolo".

După un plan riguros întocmit împreună cu elevii de la cerc, am organizat **dezbateri** despre valori etice şi estetice în baladele noastre populare. Un model pentru o astfel de dezbatere l-am găsit în numărul special al revistei "Apostrof "(Cluj, an IX, nr. 7-8 (98-99) din 1998) dedicat temei **Miorița şi Meşterul Manole şi psihologia poporului român**, asupra căreia elevii au avut intervenții deosebite, unele idei fiind legate şi de afirmații ale lui Eugen Lovinescu din studiul **Miorița şi psihologia etnică** vol. Scrieri 3, Bucureşti, Ed. Minerva, 1970, p. 314-319).

Când am studiat basmul **Greuceanu**, chiar şi elevii de clasa a V a C.E. au sesizat următoarele situații: eroul porneşte de la palatul împăratului în căutarea astrelor răpite de zmeu. În călătoria sa, întâlneşte "o pădure şi un pod care marchează punctul terminus al tărâmului pământean. Trecând pe tărâmul celălalt, dă de palatele zmeilor. Restabileşte armonia universală prin eliberarea astrelor şi se reîntoarce acasă, unde, după alte peripeții, se va căsători cu fata împăratului. Este un drum **"orizontal**".

Palatul împăratului Pădure Palatul zmeilor

P_1 ----------> P_2 ----------> P_3

Tărâmul real ---------- < ----------

Am comparat apoi schema cu situația întâlnită în alte basme, unde drumul parcurs e ”**vertical**”, spre “talpa iadului”, printr- o fântână, sau către “înaltul cerului”, urcând într-un copac uriaş. Este o călătorie spre necunoscut :

Cer
▲
Pământ
▼
Iad

“ Parcurgând” drumul alături de erou, elevii au observat că acesta acumulează valorile umanității care se transmit din generație în generație. Dominantă în tot eposul folcloric, **atitudinea etică** iradiază în numeroase componente, toate susținând ideea superiorității morale a celor harnici şi cinstiți. Sinteză a gândirii populare, a idealului colectiv, **omenia** întăreşte credința în evoluția persoanei de la copilul cuminte sau’’ năzdrăvan’’ la tânărul frumos şi fără frică, ajungând un adult destoinic şi apoi un bătrân înțelept şi sfătos, care-şi convinge nepoții şi prin poveşti, căci **“Răul** poate să-l facă oricine, cât de nevolnic ar fi**. Binele** e însă numai pentru sufletele tari şi firile călite” (N. Steinhardt – “Jurnalul fericirii”)

S-a spus că mitologia este la jumătatea drumului dintre magie şi religie. Dispariția (ocultația) şi revenirea ființei inițiate (epifania) prin împlinirea destinului este un scenariu mitico-ritual frecvent în lumea asiatică şi mediteraneană (la noi, în Miorița)

Herodot vorbeşte de credințele dacilor, iar N. Iorga considera că Zamolxis ajunsese profetul vieții fără sfârşit. Despre Deceneu, preotul legendar al geto-dacilor, Iordanes, scria în ***Getica*:** “El i-a învățat **morala** dezbărându-i de moravurile barbare, i-a instruit în **ştiințele fizicii**, făcându-i să trăiască potrivit **legilor naturii**, i-a învățat **logica**, făcându-i cu mintea superiori altor popoare; arătându-le **practica**, i-a îndemnat să petreacă în fapte bune, demonstrându-le teoria celor 12 semne ale zodiacului le-a arătat mersul planetelor şi toate secretele **astronomilor”** (C. Daicoviciu, 1972, p. 283).

Cea mai dezvoltată structură poetică a baladei ***Meşterul Manole*** (824 de versuri) culeasă de G. Dem. Teodorescu de la lăutarul brăilean Petrea Crețu Şolcan (1883) păstrează o istorie cântată despre zidirea unei biserici, al cărei inițiator este îndemnat de trufie şi nu de smerenie să ridice edificiul. Manole este constructorul care se va jertfi, ca şi Isus, pentru zidirea

bisericii, “trup ce reuneşte toți credincioşii”. Femeia creştină nu mai este fiică a Evei, ci a Mariei, iar după legea creştină, Ana şi Manole formează un singur trup. Prefigurare a Mariei, Ana are rol fundamental în absolvirea de păcat. Doamna Despina, soția lui Neagoe Basarab, conform tradiției, şi-ar fi vândut podoabele pentru terminarea construcției bisericii.

Eposul folcloric este un produs al evoluției :

			Inițiatic = basm
Mit ---------->	**rit** ---------->	**ritual**	**eroic** = baladă
memorie	datină		**imaginar** = legendă
populară	obicei	ceremonial	CREAȚIE = epos folcloric
	manifestare a religiozității		

Suntem siguri că partea cea mai surprinzătoare, prin unitatea în diversitate, a acestui **tezaur** o reprezintă eposul folcloric, un argument important fiind acela că finalitatea interpretării eposului folcloric presupune perspective complementare funcțional-structurale, retorice, tematice, deci conexiuni la aceste niveluri cu celelalte genuri folclorice.

Unul din conceptele comune semnificative este acela de a fi **“om de omenie**”. Basmele şi poveştile abundă de exemple de oameni muncitori şi omenoşi, deşi de multe ori poporul, nemulțumit de realitate, visează la o alta, în care evadează prin basm spre o “tinerețe fără bătrânețe şi viață fără de moarte”. Indiferent ce calități ar avea şi ce ar reuşi să înfăptuiască, eroul rămâne OM, iar “basmul nu se ocupă decât de om, chiar dacă vorbeşte de aştri şi monştri” (I.C. Chițimia, 1971, p. 199)

În domeniul **educației civice şi în cel al educației pentru valori**, textele eposului folcloric au posibilități nebănuite, insuficient folosite, prin care în mod firesc şi uneori ludic construiesc identitatea moral-estetică a tinerilor. Slăbirea educației morale se datorează în primul rând faptului că şcoala aşteaptă soluții din partea familiei, (uitând că “cei şapte ani de acasă” sunt făcuți, uneori, la...”fără frecvență” !) iar familia încheie “contracte” cu şcoala, în speranța că îi va transfera acesteia şi o parte din propria responsabilitate (“aşa vă învață la şcoală?!”)

Educația prin eposul folcloric poate iniția elevii în cultura populară, poate satisface unele cerințe de ordin cultural, estetic, etic, îi poate face buni “consumatori” de folclor doar dacă sunt şi cunoscători. Chiar dacă şcoala ar perpetua o **tradiție** culturală, simpla mândrie cu “tezaurul folcloric”, nu este suficientă. Realizarea fondului aperceptiv (prin studiere, receptare, valorificare) permite elevului elaborarea propriilor criterii de apreciere a artei populare. Problema

este cum anume, prin **educație folclorică** s-ar putea dezvolta, cel puțin la elevii cu aptitudini speciale, anumite potențialități creatoare de noi producții culturale inspirate de folclor. **Educația prin şi pentru folclor** devine act de promovare a culturii, nu doar prin difuzarea şi aprecierea folclorului, ci mai ales prin stimularea forțelor creative ale elevilor, pentru sporirea flexibilității compoziționale şi ideatice, a originalității în selectarea şi interpretarea valorilor. Datorită bogăției şi profunzimii exemplelor, n-ar fi lipsită de interes o lucrare care, pornind de la studiile consacrate, (D., Drăghicescu,1995) să aibă în obiectiv particularitățile psihologice ale poporului român reflectate în eposul folcloric. Aceste aspecte sugerează **ipoteze de cercetare** extrem de interesante prin perspective, capabile să ofere multiple răspunsuri la întrebările ce se impun. În orice cultură, orală sau scrisă, arhaică sau modernă, "poveştile" reprezintă aportul didactic afectiv, efectiv şi activ prin care sunt transmise generațiilor viitoare **valorile de bază**. Ele depăşesc contextualitatea imediată prin suportul educațional universal, propus şi nu impus, prin care se formează decizia de a asculta, posibila schimbare a propriului punct de vedere, raportarea la mesaj şi nu la emițător, exprimarea personală a interlocutorului, gândirea divergentă, etc.

Nemărginirile speranței culturale ar putea şi ar trebui să intre în definiția acestui popor care mai crede că singura libertate cu care a fost înzestrat omul este **libertatea de a gândi** şi îşi caută chipul în oglinda aburită de apa vie a creației populare. Câte neamuri au privilegiul ca printr-o baladă, ***Miorița***, un basm, ***Tinerețe fără bătrânețe*** şi o legendă, ***Meşterul Manole***, să-şi revendice libertatea de a gândi despre moarte în termenii unui mariaj cosmic, răspunzând original ("A FI **şi** A NU FI") celebrei întrebări shakespeariane, chiar cu mult înainte ca aceasta să fi apărut?

Este folclorul o religie a popoarelor?

Întrebarea ne-am pus-o asistând la o oră de religie la cl. a Xa C.E., prilej cu care am fost plăcut surprinşi să notăm păreri ale elevilor despre faptul că în folclorul românesc, **crucea** apare adesea ca un semn magic salvator (în basmul **Aripă frumoasă** din colecția lui Ion Pop-Reteganul, eroul face semnul crucii peste capcanele zmeoaicelor şi le neutralizează).

In viziunea folclorică românească, religia este **sacră** prin apărarea datinilor şi **profană** prin lipsa unor dogme rigide, înlocuite cu simple interdicții. Structura pastoral-agrară a creştinismului popular laicizează mituri religioase "în sensul intimizării totale, fără a le anihila misterul şi sfințenia originară" (V. Kernbach, 2004, p.188). După model hristic, omul îşi sacrifică trupul ca să biruie spiritual, readucând iubirea, armonia în comunitate. Elevii au înțeles că violența malefică e curmată de forța benefică prin victima sacrificată, Ana, trup din trupul lui

Manole care ține de pământ, simbol al mamei primordiale. Jertfa clădeşte şi susține prin ea însăşi Biserica, unire sacră întru iubire şi fântâna, prilej de reîmprospătare a forțelor vitale.

Amintindu-şi de "parabola biblică" studiată în clasa a Va, elevii au constatat că transformarea unei povestiri sacre într-o narațiune profană, adică artistică şi nu doar religioasă, duce la apariția basmului, dar nu se poate preciza unde sfârşeşte povestirea şi unde începe basmul. Este un proces asemănător trecerii de la colindul religios la cel laic, idee de care şi-a amintit un fost elev al C.E., acum student, care ne-a trimis din Chile o secvență pe care a filmat-o pe stradă: în fața lăcaşului de cult care nu semăna a biserică, preotul şi enoriaşii, cu microfoane şi instrumente, interpretau cântece populare prin care "țineau legătura" cu Dumnezeu. Se vorbeşte de "criza simbolismului religios" (J. C. Borella, 1995), dar şi despre "arhetipuri creştine în Miorița" (Gh. Geană, p. 71-77, 1995), etc.

e) Efecte ale studierii matematico-informatice a folclorului

Pornind de la modelul numit în folclor "arhetip", "prototip", "pattern" etc., elevii C.E. au descoperit prin studierea bibliografiei că matematicienii oferă jaloane, puncte de reper pentru interpretare comparativă a variantelor, care, practic, sunt o mulțime infinită. (T. Bălănescu, 1973, 1975p.119-133 s i25-49). Folosindu-se şi de un criteriu empiric, asemănările tematice, departajate după împărțirea în episoade, autorul citat alcătuieşte un corpus de 15 variante ale baladei **Miorița**, cu 25 de episoade tematice (E.T.) asemănătoare "funcțiilor" din basmele analizate de V. I. Propp şi întocmeşte o matrice, un "model narativ" sub formă de grafic. Ca elemente tematice, sunt definite:1. descrierea locului acțiunii ; 2. turmele în transhumanță ; 3. descrierea turmelor de oi ; 4. prezentarea celor trei ciobani. Numărul de variante (ocurența 0) şi frecvența în procente (F) a fiecărui element tematic duc la concluzia că ocurența 15 şi frecvența 100% cu care se prezintă elementul tematic 10 "dezvăluirea complotului", şi 11, "dorințele testamentare ale ciobanului", confirmă pe cale statistică afirmația filologică: "între vorbirea dintre cioban şi mioară este sâmburele baladei". (D. Caracostea, 1969, p. 60). Tratarea matematică a limbajului invariant sau studiul algebric al structurilor repetitive se regăsesc în acelaşi volum. (S. Ciubotariu,1975)

Aplicând aceeaşi **metodă a graficului**, I. Filipciuc (2002, p. 148), pe baza analizei altor variante, ajunge la concluzia că un **corpus asistat de calculator** al acestor materiale ar impune o primă compartimenare în: **texte literare** culese cu funcții de colindă sau baladă; **melo-texte** (partituri cu melodii pentru **Miorița**); **meta-texte** (comentarii şi interpretări); **trans-texte** (traduceri); **pre-texte** (valorificări în literatura cărturărească); **pseudo-texte** (contrafaceri în care nu se întâlnesc nici varianta baladă nici colind); **simili-texte** (cu subiecte apropiate în literatura folclorică a altor popoare) .

Corpusul introdus pe calculator simplifică munca de rutină a cercetătorului folclorist, lingvist, etnolog şi oferă material pentru intuiție şi introspecție, reprezintă un teren şi un instrument de verificare a unor ipoteze, ilustrează constantele. Elevii au făcut observația că un corpus mioritic special nu necesită un volum prea mare de echipament tehnic : un calculator Pentium Pro 200 MHz cu capacitate RAM 32 Mb, memorie HDD 2,5 Gb, CD-ROM 8 x Speed şi un monitor 17" ar fi suficient pentru stocarea textelor şi datelor celor aproximativ 2000 de variante ale Mioriței şi că **metodele matematico-informatice** menționate se pot aplica şi studierii celorlalte specii ale eposului folcloric.

În şcoala noastră, **biblioteca virtuală (infoteca)** a devenit suportul didactic însumând, dicționare, demonstrații, documentare, animații, prezentări de carte, filme, etc. Elevii C.E. au asistat, în 2006, la prezentarea, în format electronic, în Festivalul "Gulliver", a unor cărți de poveşti. Opera regizorului clujean Traian Savinescu e parte a unui proiect integrat unui soft preexistent ca sistem individualizat de lectură activă. Fiecare carte are ataşat un fişier electronic ce îi permite transpunerea sonoră şi interacțiunea cu paginile. Există un suport de tip laptop (Pad) în care se introduce cartea, însoțită de un cartuş de memorie personalizat după titlul poveştii, care se introduce în laptop. Fiecare pagină se deschide cu ajutorul unui punct de start. Imaginile devin punct dinamic, de animație. Seria de cărți aflată deja în magazine cuprinde şi o integrală Creangă.

Într-o societate informațională pentru toți, **A E L** (Asistent Educațional pentru Licee) este un sistem integrat, dinamic şi deschis, care ajută profesorii şi elevii în procesul de învățământ, stimulând, prin instrumente moderne, creativitatea şi competiția, gândirea tactică şi strategică, învățarea activă, lucrul individual şi în echipă. Implementarea acestui sistem considerat performant în Europa se derulează în cazul majorității disciplinelor.

Pentru limba şi literatura română, încercăm crearea de software educațional funcțional şi riguros conceput. Participăm anual, alături de elevii C.E., la un concurs organizat de Inspectoratul Județean Galați intitulat **INFOLITERATURA ,** unde reuşita a fost confirmată de numeroase premii. Criteriile pe care le urmăreşte Inspectoratul Şcolar Județean Galați în evaluarea acestor moderne materiale didactice sunt: coerența între proiectare, predare, evaluare, caracterul interdiscilinar, interactiv şi formativ, bibliografia şi trimiterile către alte surse de informare, atractivitatea prezentării. Designul realizat a avut ca model şi CD-ul obținut în vizita de documentare la Muzeul Național al Literaturii Române din Bucureşti intitulat" EURO LITERA TUR", care conține o **expoziție interactivă multimedia:** fotografii, manuscrise, fragmente audio-video, date istorico-literare, cărți electronice şi propune o viziune scenografică modernă a discursului expozițional şi o abordare multilingvală utilizând tehnologia digitală

multimedia. Am putut constata însă că abordarea preponderent analitico-tehnică a textului literar poate îngreuna, în detrimentul elevului, exersarea competenței culturale.

Echipa noastră profesor - elevi a realizat în cursul unui an de studiu, în directă şi permanentă legătură cu specialiştii de la secția de cercetare a Centrului Cultural "Dunărea de Jos", o serie de softuri educaționale. Am început cu un CD obişnuit , intitulat **Tezaur folcloric gălățean, național şi internațional** în care, pe fond muzical original, a fost proiectată **harta meseriilor tradiționale** din județ, imagini ale gospodăriei țărăneşti, biserici, obiecte, modele de țesături. A urmat titrarea unui film documentar **Miorița,** realizat de Inspectoratul Şcolar Județean Vrancea. DVD-ul, al cărui text a fost tradus prin colaborarea cu profesorii de limbi străine, a fost oferit ca mesaj românesc de către elevii care au participat la diferite manifestări în străinătate. Cu această ocazie, am constatat că alții nu prea au ce să ne ofere, dar s-au hotărât să persevereze şi să poarte corespondență pe internet pentru inițierea unei **arhive internaționale de folclor** în liceu. Urmând exemplul elevilor mai mari, care au realizat softurile **Miorița** şi **Meşterul Manole**, cei mai mici, de clasa a VII a, coordonați de colegul lor mai mare, Alexandru Păunoiu, care fusese în gimnaziu în C.E., s-au remarcat la concursul IT-IDEA prin softul "Basm Project". Cei de clasa a V a au pornit de la textul **Prâslea cel voinic şi merele de aur** din manualul lor, pe baza căruia au realizat un joc, un scurt film de prezentare, teste, etc.

Toate aceste aplicații informatice în domeniul eposului popular conțin: un argument, un proiect didactic al unității de învățare şi **software**-ul prezentând conținuturile informative şi interactive (htrul, pdf, Power Point, Word, Flash) sunt utilizabile în biblioteca sistemului A.E.L. şi concepute în conformitate cu succesiunea secvențelor didactice. Am avut în vedere obiectivele, conținuturile, sugestiile tematice şi bibliografice din majoritatea manualelor alternative, conceptele operaționale şi tipurile de activități recomandate de programele şcolare în vigoare (http: // cnc.ise.ro).

Nevoia de a redimensiona actul didactic centrându-l pe activitatea elevului, a dus la crearea unei infoteci conținând, asemenea unui muzeu virtual, date legate şi de eposul folcloric. Am reevaluat cu elevii interesați şi elemente de referință ale învățării programate (Pavel Petroman şi colab., articolul **Optimizarea învățământului asistat de calculator** în "Revista de Pedagogie" Nr. 11/1989, p. 38, unde se face organigrama evoluției personajului Harap Alb), dar şi surse mai recente (ex. Simona Elena-Bernat "Creativitate şi eficiență în elaborarea unui soft educational" : www.didactic.ro) care fac trimiteri la platforma e Learning dezvoltată de compania SIVECO prin seturi de lecții interactive ce servesc deopotrivă profesorului şi elevului ca modele pentru noi aplicații.

f) Încercări de percepere a naratorului popular ca potențial "cititor în stele"

Pornind de la o serie de date din articolul **Zodiac** publicat în 1877 de Franz Cumont în ***Dictionnaire des antiquites Greques et Romaines***, un cercetător român (I., Filipciuc, 1983 p.5) avansează ipoteza că portretul ciobanului "tras printr-un inel" invocă un ritual descins din cultul mitraic răspândit în epoca romanizării Daciei, înscriind ***Mioriţa***, colindă şi baladă, într-un sistem de 12 calende rostite în răstimpul celor 12 nopți dintre Anul Vechi şi Anul Nou. Expresia **"tras" ("trecut" printr-un inel)** poate însemna "născut pentru a fi sortit morții". Unele monumente romanice îl reprezintă pe Mithra născându-se dint-un bloc de piatră pe care sunt însemnate, în jurul trupului, pe inelul ce-i înconjoară trupul, cele 12 figuri zodiacale ale cosmosului: precum Helios, Bachus, Isis, Seraphis, Jupiter, Pan, Niké, Mithra sau Isus Hristos. Despre naşterea din piatră a lui Isus scrie şi Monica Brătulescu în ***Colinda românească***, Bucureşti, Ed. Minerva, 1981, dar şi S. F. Marian (1982, p. 60). Cei doisprezece apostoli corespund celor douăsprezece zodii. În mentalitatea folclorică românească, Apocalipsa se înscrie în coordonatele cosmo-geo-temporale fireşti, nimic nu este rod al hazardului.

După Simion Florea Marian, "colínda şi a colindá" este un cult de soare şi nu înseamnă altceva decât soarele personificat ca un zeu "în curgerea sa giur împregiur prin zodiac". (S. F. Marian, 1882, p. 1-44)

Despre rolul constelațiilor în viziunea țăranul român întâlnim şi alte materiale (F. V. Manoliu, 1998, p. 95-111). Un mic dicționar de astronomie se începe cu o impresionantă… concluzie: "Legați de pământ şi de cer, conjurând ploile vara şi descântând frigul iarna, neştiutori de carte, dar încrezători în Cărțile Sfinte, țăranii români au încercat, de-a lungul timpului, să înțeleagă tot ceea ce există şi înconjoară. Bătuți de vânturile istoriei şi deprinşi cu băjenia în munți sau cu rezistența încăpățânată şi pasivă împotriva încercărilor de a li se pulveriza personalitatea sufletească, ei privesc cerul şi pământul ca alcătuind o structură unitară. În stăruința de a-i descifra tainele şi de a-i utiliza disponibilitățile, agricultorii şi păstorii români şi-au adunat un adevărat **corpus de obiceiuri, credințe şi tradiții** care să le călăuzească paşii în lume". (V., Manoliu, 1998 , p. 8)

Informații pe teme de astronomie populară au obținut elevii C.E. în urma corespondenței cu Biblioteca "Mioriţa"din Câmpulung Moldovenesc, unde există şi filmul "Obiceiuri de naştere din Banat", realizat în satul Zolt, județul Timiş în octombrie 1975, de Facultatea de Filologie a Universității Timişoara. Din el rezultă că, în diferite zone ale țării, botezul copilului se face şi astăzi, la peste două milenii de la naşterea lui Hristos, prin trecerea nou-născutului printr-un **colac de grâu** ornamentat cu însemne astrale: sintagma "**tras printr-un inel**" defineşte semiotic trecerea printr-un inel a ciobanului sortit a se nunti cu "mireasa lumei" printr-un inel-cununie-colac-cerc zodiacal şi poate fi interpretat drept marca săvârşirii

unui ritual-botez-mitraic simulacru al jertfei umane închinate unei divinități cosmice, căci, la nunta ciobanului cu Sora Soarelui şi a Pământului, ”Soarele şi Luna le-au ținut cununa”, iar steaua care a căzut la această hierogamie nu ar fi altceva decât pogorârea miresei celeste la locul desfăşurării ceremoniei nupțiale”. (I. Filipciuc, 2002, p. 220)

Pentru a evidenția rădăcinile folclorice ale poemului “Călin (file din poveste)” de Mihai Eminescu, prin **metoda comparativă,** le-am cerut elevilor cl. a VIIa C.E. la o lecție din 2004 să numească elementele care aseamănă şi care deosebesc “nunta împărătească” şi nunta “mândrului ciobănel”. După studierea bibliografiei, concluziile au fost interesante: nunii le fixează deasupra capului celor doi miri cununa din material celest (cele şapte stele rătăcitoare), adică îi cunună.

În sistemul geometric ptolomeic, cele şapte planete ce se consideră că se rotesc în jurul Pământului erau :

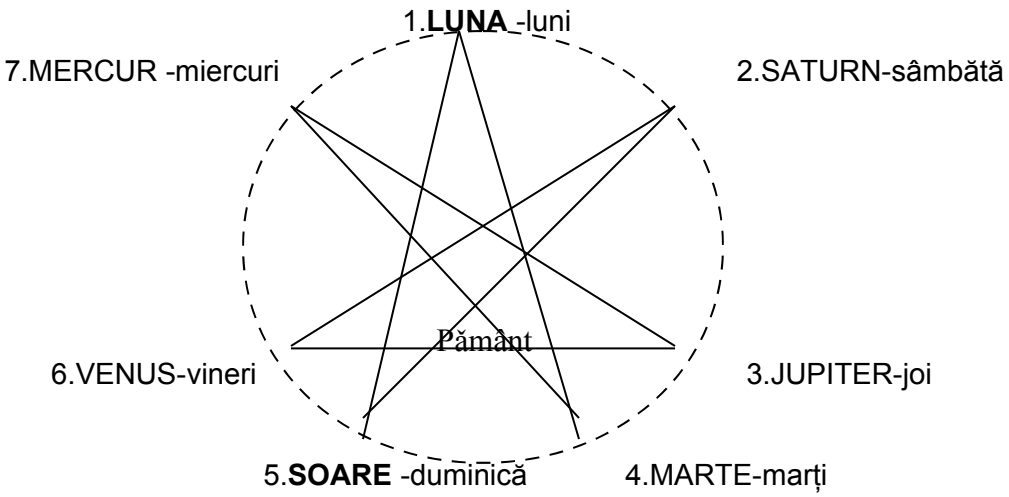

Cu ajutorul unui manual de astronomie, elevii au putut urmări drumul ființei umane prin cosmosul celor şapte planete care, conform textului basmului, începe de la Soare, (Duminică) trece pe la Venus şi Mercur, face un popas de o zi la Lună (Luni), ocoleşte planetele Saturn şi Jupiter pentru a ajunge direct pe Marte (Marți), de unde sare peste planeta Soare şi Venus pentru a se opri în Mercur (Miercuri), face un salt spre Lună şi Saturn spre a se opri în Jupiter, (Joi) de unde calea directă peste Marte şi Soare este la Venus, (Vineri) de la care se ajunge pe lângă Mercur şi Lună la Saturn, (Sâmbătă) pentru ca, în sfârşit să se revină, peste Jupiter şi Marte la Soare, (Duminică) în punctul inițial. Din antichitate, există credința perfectei corelații între microcosmosul ființei umane şi macrocosmosul universal, trupul omenesc având

repartizate capul (pentru Marte) mâna dreaptă (Venus), piciorul drept (Mercur), piciorul stâng (Jupiter), mâna stângă (Saturn), organele genitale (Luna) şi plexul abdominal (Soare). Drumul lui Făt-Frumos sau al sufletului ciobanului spre lumea cealaltă este numai în dreapta: "Gândind legendele Cerului, țăranul român îşi explică lumii sufletul. Trăsăturile definitorii ale acestuia, aşa cum se văd pe cerul țărănesc, sunt curiozitatea şi stăruința, încrederea în şansă, dar şi conştiința caracterului aleator al acesteia. Lecția trasmisă de studierea hărții cereşti a satului românesc este una de răbdare încăpățânată, credință constantă şi **refuz de a-şi uita rădăcinile**". (V. Manoliu, 2001 , p. 9-10).

După vizita la Planetariu, cerându-le elevilor să-şi actualizeze portofoliul cu noile date, aceştia au obținut următoarele rezultate: după ce au remarcat cu uimire că, singur în fața Cerului, țăranul a ştiut întotdeauna "să-l întrebe" şi să-i "citească" răspunsurile în zodii, au căutat texte populare în care se fac referiri directe la zodia în care s-au născut fiecare dintre ei şi au avut satisfacția descoperirii că :

1. Zodia Berbecului se regăseşte în colindele **Berbecuț băluț**, **Miorița** sau în balada Miorița ori **Costea**.
2. Zodia Taurului, a "boului sur" sau negru, cu coarne de aur include imaginea "fetei de maior" (lat. majus – luna mai) în leagănul dintre coarnele taurului sau ale cerbului.
3. Zodia Gemenilor –conturează imaginea celor doi frați ce se luptă în baladele **Mircea Ciobănaşul** sau **Dobrişan**. Şi în basmul **Doi feți cu stea în frunte** regăsim portretul cu însemne cosmice – soare, lună, luceferi.
4. Zodia Racului are semnificații de ordin: etic – balada **Soarele şi Luna**, unde soarele este obligat să se întoarcă din drumul spre nunta cu sora sa, Luna; semiotic – refuzul incestului; etimologic, "rac" (sl.) Zodia Cancerului; astronomic – la solstițiul de vară, Luna este în constelația Racului.
5. Zodia Leului –se referă la animalul care "doarme sub un spin înflorit", imagine din colindele româneşti, pătrunsă odată cu întregul zodiac încă din vremea lui Deceneu.
6. Zodia Fecioarei este cea a fetei cu care se însoară Făt-Frumos din colinde, basme, balade, legende, o mândră "fiară a cerului", "o fată de maior cu roşu baier", căreia frații ciobani îi sacrifică prin nuntă un frate tânăr, fecior, frumos şi înțelept, fata uriaşă şi sălbatică pe care Iorgovan o va înfrunta, o fată de Împărat Roş, o fată de grec adusă între coarnele unui cerb. "Spicul grâului" este semnul Constelației Virgo, Fecioara, "frumoasa frumoaselor", soră a Soarelui în colinda **Soarele şi Luna**.
7. Zodia Cumpenei. În colindul "Sus la vița vinului / La poarta gutuiului", Ion voinic porneşte la vânătoare, hotărât să doboare cerbul şi, ca şi în **Povestea lui Harap Alb**, albina îl

ajută să deosebească cele două fete de împărat. Semnul e “cumpătul”, cumpăna de pe cer, Balanța.

8. Zodia Scorpiei din lat. Scorpionus – cuprinde texte literar-muzicale despre Scorpie sau Şarpe care se suprapun în povestea unui tânăr “subțirel ca un inel” înghițit doar pe jumătate de o jivină vicleană.
9. Zodia Săgetătorului, din lat. Sagittarius, semnificată în folclorul românesc printr-un animal săgetat, cerb sau ciută, cu arcul şi săgeata arcaşului este o fiară a cerului, a codrului, a câmpului înzestrată cu podoabe celeste, rostul de întemeiere a unei case, a unei familii, a unui pod. Metamorfoza cerbului în om şi invers o regăsim în mai multe basme şi legende.
10. Zodia Țapului, discret figurată în textele noastre, are etimologie traco-dacică. Un cioban care şi-a pierdut oile se întâlneşte cu lupul, simbol universal al întunericului, şi-l întreabă dacă nu le-a văzut. Imaginea fetei albe la fântână este a constelației Lebăda, numită de români şi Fata cu cobilița Fântâna de la răscruci şi aflată între Steaua Polară şi Constelația Țapului (Capricornului).
11. Zodia Vărsătorului apare doar în basmul **Tinerețe fără bătrânețe**, unde Făt- Frumos şi Drăgăstos, născut în plină zodie a Vărsătorului, “plânge” înainte de a se naşte şi va fi atras spre moarte îndată ce va călca în Valea Plângerii.
12. Zodia Peştilor este divers reprezentată în texte mai puțin încărcate de elemente epice. Balada **Antofiță a lui Vioară** sau **Vidrosu**, texte despre nişte vânători ce prind un peşte sau un “pui de iudă” acvatică pe care îl chinuie ca să le spună “când îi coada veacului / Sfârşitul pământului”. Pe bolta cerească există doi peşti din Constelația Pisces şi al treilea, Peştele Mare, chiar simbolul Mântuitorului.

Elevii de la cercul de folclor s-au arătat interesați şi de studierea calendarului popular. Din bibliografia recomandată, au aflat că există un grup de 12 colinde “zodiacale” care se rosteau la casa gospodarilor în timpul celor 12 nopți dintre Anul Vechi şi Anul Nou. Transformarea colindelor în **balade** s-a făcut odată cu sporirea încărcăturii epice, în epoca în care s-a produs mutația serbării Anului Nou din primăvară în vară. Inițial sacră, structura colindului a fost impregnată de elemente profane cotidiene.

Un text folcloric precum **Miorița** a fost **cea dintâi cântare închinată calendei** şi fiarei cerului din zodia Berbecului, cu prilejul fast al echinocțiului de primvară din 9/21 martie, ziua intrării Soarelui în această zodie, iar paradigma aceasta cosmologică ne trimite la semnificații mult mai profunde şi mai arhaice decât aşa-zisa “resemnare”, laşitate sau indiferență cu care se încearcă explicarea faimosului (şi falsului) “conflict pastoral”. (I. Filipciuc, 1993 , p39-44). Cei

dornici de cunoaştere şi-au putut explica un element original, apărut în manuale doar ca o afirmație vagă: de ce, în baladele populare româneşti, fondul profund liric domină epicul.

7.7. Date privind amplificarea lecturii elevilor prin inter-influența epos folcloric – literatură cărturărească

7.7.1. Modalități de apreciere a eposului folcloric drept izvor al literaturii scrise

Pornind de la ideea că raporturile existente între folclorul literar şi literatura română scrisă, sunt relații de interdependență, am limitat studierea lor la două niveluri ale textului: **tematic** (motivic) şi **prozodic**. O notă specifică folclorului românesc o constituie pătrunderea elementului liric popular în literatura veche, modernă şi nouă şi în creații structural epice, cum ar fi **basmul, balada sau legenda**. Legăturile s-au accentuat şi prin elemente de limbă, locuțiuni, proverbe, expresii, etc. (A.Gh.Olteanu, 2000). Toate aceste aspecte apar evidențiate practic de 70% dintre cazurile elevilor clasei a VIII a ai C.E., care au avut ca temă "Comparați motivul alegoriei morții din baladele Toma Alimoş şi Miorița". Toți au observat (şi le-am cerut să şi motiveze) faptul că în manualul Ed. Humanitas varianta Alecsandri a celebrei balade păstoreşti este încadrată la ultima unitate de învățare numită " Sinteza genurilor ".

În dezbaterea semnificațiilor unor opere eminesciene, toți elevii cl. a IX a C.E. au fost capabili să explice de ce, în cazul lui Eminescu, nu se confundă culegătorul de basme populare cu creatorul de basm cult. Chiar dacă el foloseşte toate elementele supranaturale ale basmului popular, în aceeaşi măsură adaugă elemente ale unei mitologii personale, cu mare putere de sugestie. Argumentele aduse: Întreg demersul epico-fantastic din ***Făt-Frumos din lacrimă*** porneşte de la o idee magică- tristețea fără leac a împăratului nu e generată de o suferință abstractă, metafizică, ci izvorăşte din drama frustrării instictului patern. "Două creații, ***Luceafărul*** lui Eminescu şi apoi un basm popular, ***Tinerețe fără bătrânețe*** ar putea să ilustreze modelul ontologic în prelungirea sentimentului românesc al ființei. În fapt, cum se va vedea, este în cele două creații mai mult decât o ilustrare a modelului: este o adâncire şi o reliefare, cu Luceafărul învederându-i-se înțelesurile prin neîmplinire, cu basmul popular, prin împlinire. Basmul ***Tinerețe fără bătrânețe*** e un dar nesperat al culturii noastre folclorice adus umanității". (C. Noica, 1996, p. 89)

La întrebarea "De ce credeți că este ocolită opera lui Creangă în subiectele la alegere de la examenul de bcalaureat?", 70% din răspunsurile elevilor cl.a XIIa, C.E. au găsit următoarele motivații: dificultatea compartimentării operei lui Ion Creangă (scrieri didactice, poveşti, povestiri, amintiri) subliniază unitatea şi unicitatea ei, exprimată limpede de acest "Homer al nostru" în ***Prefață la poveştile mele***. Conştient că textele publicate sunt creații personale, individuale, ("poveştile **mele**"**)** scrise nu atât pentru ascultător cât pentru un "iubit cetitoriu"

îndemnat la actul lecturii (“ceteşte, rogu-te şi ceste”) scriitorul integrează firesc în universalitate viziunea românească despre lume. A demonstrat-o, dacă mai era nevoie, Vasile Lovinescu în ***Interpretarea ezoterică a unor basme şi balade populare***.(1993)

Considerat de unii doar ”un scriitor pentru copii”, Creangă nu este nici citit şi nici înțeles suficient; mulți liceeni chiar se miră că (se) mai studiază ***Povestea lui Harap Alb***,

La solicitarea pe care le-am adresat-o celor de cl. a XIIa C.E., să propună pentru studiu un alt basm cult, preferințele lor, motivate estetic, s-au oprit la:

57%	basmul - poem	M. Eminescu	– ***Făt Frumos din lacrimă***
32%	basmul – nuvelă	I. Creangă	– ***Soacra cu trei nurori***
4%	basmul - parodie	I.L.Caragiale	– ***Făt Frumos cu moț în frunte***
2%	basmul - feeric	V. Alecsandri	– ***Sânziana şi Pepelea***,
2%	basmul – idilă	G.Coşbuc	– ***Crăiasa zăpezilor***
1%	basmul ştiințifico-fantastic	I.C.Vissarion	– ***Ber –Căciulă***

7.7.2. Date privind contribuția eposului folcloric la stimularea frecvenței lecturii

“O cameră fără cărți este ca un trup fără suflet”

(G. K .Chesterton)

Literatura populară românească preia cultul pentru învățătură, născocind un splendid erou care se naşte cu cartea în mână, ***Voinicul cel cu cartea în mână născut***. În acelaşi sens, răspunsurile celor 20 de profesori din toată țara la prima întrebare din chestionar referitoare la culegerile de folclor demonstrează că în bibliotecile şcolare există şi sunt folosite la clasă aproximativ 40 de volume, mai des citate fiind**:**

1. Poezie epică: Balade *Miorița*, Ed. Academiei 1964 (A. Fochi), ***Balade populare româneşti*** Ed. Albatros 1977, ***Meşterul Manole***, Ed. Eminescu 1980, (M. Cordoneanu), ***Toma Alimoş*** , Ed. Minerva 1989 (I. Datcu, V. Săvulescu)

2. Sinteze folclorice: *Istoria literaturii române*, I. Ed. Academiei 1964, ***Elogiu folclorului românesc***, E.P.L. 1969, ***Temelii folclorice şi orizont european*** , E.P.L. 1971, I .C. Chițimia ***Folclorul românesc în perspectivă comparată*** **,** Ed. Minerva 1971, M.Eliade, ***De la Zalmoxis la Genghis han***, Ed. Ştiințifică 1980, M. Coman, **I*zvoare mitice*,** Ed. Cartea românească 1980, M. Pop, şi P. Ruxăndoiu, ***Folclor literar românesc,***, E.D.P 1976, Gh. Vrabie, ***Eposul popular românesc***, Ed. Albatros 1983 Gh.Vrabie, ***Proza populară epică,*** Ed. Albatros 1986, V. Kernbach, ***Universul mitic al românilor***, Ed. Ştiințifică 1994, C. Eretescu, ***Folclorul literar al românilor***, Ed. Compania, 2004

Chiar dacă se spune uneori că lectura e o problemă de gust, gustul pentru lectură e o problemă de educație, deloc facultativă, ci esențială pentru formarea elevilor: "Întâlnirea decisivă între copii şi cărți are loc pe băncile şcolii. Dacă acest lucru se întâmplă într-o situație creativă, unde contează **viața şi nu exercițiul**, va putea să izvorască acel gust pentru lectură, cu care nu te naşti, pentru că nu este un instinct" (G. Rodari, 1980, p. 163) .

Rezultate ale metodei **"târgului de carte** "

Pornind de la bibliografia pentru eposul folcloric pe care am stabilit-o împreună, grupurile au realizat **un poster** şi au făcut pentru fiecare carte câte **o reclamă**. Au încercat şi au reuşit să fie convingători în prezentare. Au circulat prin "librăriile" organizate în şcoală (în clase, pe holuri, la bibliotecă), au citit rezumatele cărților, au analizat posterele şi au ales pentru lectură cinci cărți în ordine descrescătoare, conform fişei de evaluare a cărților:

Autorul si titlul cărții	CRITERII (1-5 puncte)				Locul
	Noutate	Potrivită vârstei	Prezentare scrisă interesantă	Prezentare orală atractivă	
1					
2					

Premiul pentru cea mai bună "librărie" l-a obținut "Librăria Harap Alb", iar pentru cea mai solicitată carte "***Cercul mincinoşilor – poveşti filozofice din toată lumea***" de Jean Claude Carrière, urmată la foarte mică diferență de puncte de ***Poveşti corecte politic de adormit copiii*** de James T. Gardner." De când delirul a devenit formă de viață curentă, nici poveştile nu mai sunt ce-au fost …. Zâna vorbeşte ca un preşedinte de ONG, iar Motanul Încălțat are un discurs de lider sindical trimis la specializare peste Ocean. "Dacă aşa arată noua lume a copilăriei pare să ne spună el, singura soluție e refugiul printre amintirile de pe vremea când balaurul era balaur, sirena era sirenă, iar tigrul îşi sfâşia prada fără să dea două cepe degerate pe politica şanselor egale". (din prezentarea de pe coperta cărții)

La **cercul de lectură**, grupați câte patru-cinci, elevii clasei a IXa experimentale au lecturat acelaşi text jucând, prin rotație, rolul de animator, lămuritor (alege şi explică secvențe deosebite) regizor (prezintă personaje) cercetător (documentarist) magicianul cuvintelor, navigator (urmăreşte deplasare spațială a personajelor) sintetizator, etc.

Considerăm că un cerc de lectură riguros pregătit este eficient prin posibilitatea de a interveni în procesul de comprehensiune, nu doar asupra produsului prin transfer de competență de la" lectorul eficient" la cel" inocent" prin vizarea simultană a **ce**-ului (informații) **cum** - ului (strategii de lectură) şi **de ce** - ului (preferințe pentru o anumită strategie). Am putut

astfel realiza “modelizarea” şi prin **inițierea părinților** pentru a continua acasă procesul început la cerc. Evitând didacticismul moralizator, am avut în atenție estetica receptării, faptul că emoția estetică este o experiență personală, o “tranziție “ literară între lector şi text, o “negociere” a sensului cu textul, dar şi cu alți lectori conştienți de propria viziune. În anul şcolar 2004/2005, (excepție făcând vacanțele) la clasa a VII-a C.E. am organizat cercuri de lectură (grupuri) de câte 8 elevi, în 8 întâlniri lunare de 75 de minute.

Obiectivele urmărite au fost:

- îmbunătățirea lecturii în condițiile cooperării între elevi prin activitatea de lectură
- familiarizarea elevilor cu o metodă de interpretare literară adecvată vârstei şi diferită de cele tradiționale
- perfecționarea exprimării orale şi scrise

Pregătirea şi experimentarea au constat în:

- alegerea a trei echipe eterogene şi a liderilor lor
- profesorul a derulat etapele experimentului:

  recitirea textului epic pentru stabilirea secvențelor narative

  redactarea unui jurnal de lectură global

  alegerea rolurilor de lector (sintetizator, animator, regizor, magician, ilustrator, cercetător, lămuritor, navigator)

Rezultate: 24 de jurnale individuale de lectură conțin o descriere a fiecărui rol de lector, spații pentru răspunsuri, ilustrații, grile de evaluare.

Modelizarea: Consemnând pe tablă elementele principale ale experimentului, am jucat succesiv fiecare rol.

Experimentul propriu-zis: la fiecare întâlnire, după lectură şi reflecție, animatorul a dat cuvântul lămuritorului şi dezbaterea a început. Elevii au completat grilele de autoevaluare şi de evaluare a echipei. Prin scriere colectivă, fiecare echipă a compus un text inspirat de logica celui citit, sau o scrisoare către autor. Răspunsurile primite au fost comentate, elevii şi-au exprimat părerea în scris despre această formă de muncă în echipă.

Constatări:

- 10 din 24 de elevi au preferat rolul de animator
- 2 consideră acest rol dificil
-20 din 24 au apreciat ca avantaj posibilitatea formulării ideilor în grup pentru dezbaterea unui subiect de interes comun.
- 21 doresc reluarea experienței
- ameliorarea performanțelor de exprimare orală (18)

- desprinderea de rutina şcolară 19
- dificultăți în aderarea la spiritul de echipă 8
- posibilitatea de întrajutorare 100%

Relevanța acestor rezultate în comparație cu colectivul de control am regăsit-o permanent în **prezentări de carte, jurnale de lectură, compuneri cu caracter creativ**. Chiar dacă s-au menținut unele opinii divergente între profesor şi elevi, şi unii şi alții ne-am schimbat treptat atitudinea față de lectura şcolară, constatând prin angajarea afectivă, estetică şi socială, că în fața textului literar pe care dorim să-l descoperim, toți suntem vulnerabili, iar învățarea nu este doar una de natură şcolară. După lectura textului epic popular, elevii cl.a VIIa C.E. au notat pe bilete nesemnate ce a rămas neînțeles; ele au fost redistribuite, s-au încercat răspunsuri, a început dezbaterea lor, iar în a doua parte a orei elevii au scris în caiete ce-au reținut printr-un răspuns totalizator, răspuns logic (sistematic) sau răspuns implicit (afectiv).

Continuarea creativă a textului a presupus, ca invitați ai colegilor din C.M., **un joc de rol** în echipe de 2- 4 elevi: "scriitorul", "ilustratorul", "tehnoredactorul", "graficianul" (pentru copertă) rezultând zeci de **proiecte** în care autorii au motivat cum au lucrat şi de ce au preferat aşa, ce a făcut fiecare, ce sugestii au pentru continuarea sau îmbunătățirea proiectului de redactare creativă. El conține compoziții variate, texte metaforice şi parabole, eseuri narative, fragmente poematice. Au demonstrat practic posibilitățile de interpretare, completare, demontare a textului epic popular din perspectiva naratorului omniscient. Dintre propunerile făcute de ei, am aplicat, pentru că s-au dovedit eficiente :

- "intrarea" în text cu ajutorul altor opere mai incitante care abordează aceeaşi temă (ex.doina ***Ciobănaş de la miori*** ca "prefață" la balada ***Miorița***).
- apropierea de textul literar prin intermediul altor arte (muzica, pictura)
- "demitizarea" textului", accesibilizarea mesajului prin integrarea textului; fişa de lectură orientată
- mutarea accentului de la lectura - memorare de informații la cea descoperitoare de valori
- restructurarea probei scrise pentru examenele naționale la nivel gimnazial cu deplasarea accentului pe lectura pentru a înțelege şi comunica, iar pentru nivelul liceal lectura pentru a comunica şi a interpreta.

7. 8. Constatări privind efecte ale interferențelor locale, naționale şi universale întâlnite în eposul folcloric românesc

" Să fim naționali, cu fața spre universalitate" (Titu Maiorescu)

Încă de la 1900, în ***Elementele literaturii poporale*** , Coşbuc susținea că "Fondul baladelor şi al basmelor, al colindelor, al bocetelor şi al descântecelor, oricât s-ar părea de felurite este unul şi acelaşi cu fondul poeziei poporale al tuturor indo-germanilor. Toate cântecele şi basmele popoarelor sunt mituri contopite. Miturile au rămas tipice ca fragmente, sau, mai bine zis, ca elemente şi din combinarea lor neamurile şi-au făcut felurite cântece şi basme" (G. Coşbuc, 1979, p.326). În aceeaşi lucrare, privitor la capodopera baladelor populare româneşti, scrie: " Îmi rezerv alt loc unde voi aduce ca mărturii şi obiceiuri şi credințe solare, ca să dovedesc că ***Mioriț*****a** e a noastră, a indo-germanilor. Şi n-am împrumutat-o de nicăieri, ci am avut-o noi totdeauna. Şi sunt convins că şi slavii şi germanii şi francezii şi toți arienii o au. Prea multe rudenii are în basmele noastre, în credințele, în obiceiurile româneşti…" (p. 340).

Părerea lui A. Fochi (1980, p. 80) este că "Nu vom şti niciodată cum s-a născut ***Mioriț*****a,** de la un fapt real petrecut undeva pe drumurile de transhumanță, (Ov. Densusianu) dintr-un bocet, (C. Brăiloiu) dintr-un motiv ritualic universal . (I. Odobescu).

Ideile lui Coşbuc sau Blaga despre **constante folclorice universale** sunt continuate de Basil Munteanu în ***Constantes dialetiques en littérature et en histoire***, Paris, Didier, 1967.

Într-o dezbatere pe care am organizat - o cu clasa a XIa C.E. pe tema "Ion Creangă şi marii povestitori ai lumii", am pornit de la prima monografie "La vie et l'oeuvre de Ion Creangă", al cărei autor, Jean Boutière, compară poveştile acestuia cu ale Fraților Grimm, remarcând că scriitorul humuleştean se situează la intersecția a două surse de inspirație: modelele folclorice şi imaginația originală. Elevii au observat că, spre deosebire de tenebrozitatea visului ca mijloc de introducere a maleficului în operă, procedeu întâlnit în basmele lui H. C. Andersen, Creangă "povesteşte" fantasticul, creându-i o ambianță mai puțin ambiguă. Chiar dacă Boutière exagerează, considerându-l pe Ion Creangă "un folclorist ca frații Grimm", tot el apreciază că povestitorul român este "înainte de toate un artist, ca Perrault". Voluptatea vieții reale îl apropie pe scriitorul humuleştean de Rabelais, cu ale cărui personaje giganteşti se aseamănă, dar se şi deosebesc: uriaşii lui Creangă se caracterizează printr-o exacerbare a dimensiunilor psihologice, în timp ce eroii lui Rabelais sunt doar persoane supradimensionate. Comparațiile au continuat, pentru a stabili şi în basmele altor scriitori influența basmului popular în raportul dintre național şi universal.

Insistăm asupra basmului, specie epică întâlnită în folclorul tuturor popoarelor, pentru că în şcoală este una din puținele creații care oferă copilului posibilitatea de a lua contact cu literatura universală, fiind sinteză de general, stabil, invariant, pe de o parte, şi de particular, specific fiecărui popor şi povestitor, pe de altă parte. Poate doar prin muzică să-i mai putem determina pe elevi să simtă şi să înțeleagă atât de bine ce înseamnă **specific național**. Dar

oare basmul nu este o simfonie a inteligenței şi sensibilității populare în acțiune? Stereotipia construcției (N. Roşianu, 1973) nu reuşeşte totuşi să înăbuşe parfumul atmosferei fataliste din "O mie şi una de nopți", eroicul din basmele ruseşti, gentilețea celor franțuzeşti, barocul basmelor ungureşti, fantezia celor nemțeşti, bufoneria celor italiene sau tradiționala luptă dintre bine şi rău din creațiile româneşti. După cum lupul din ***Scufița Roşie*** e altul decât cel din ***Capra cu trei iezi***, Tom Degețel este altul decât Neghiniță. Eroii aflați în încurcătură rezolvă greutățile în maniera în care ar fi reacționat întreg neamul din care se trag şi care ține de specificul național. Ne-a dovedit-o o fostă elevă, aflată acum la studii în Japonia. La întrebarea dacă şi în eposul popular nipon există un basm de valoarea lui ***Tinerețe fără bătrânețe***, ne-a confirmat că ***Urashima Tarō*** are semnificații asemănătoare, însă, în ținuturi înconjurate de ape, eroul e firesc să caute şi să găsească palatele existenței veşnice pe fundul oceanului, unde este dus de o broască țestoasă fermecată.

O serie de componenți ai ethosului românesc au modificat la nivel morfo-semantic dimensiunile universale ale structurii epice inițiale ale basmului ***Tinerețe fără bătrânețe şi viață fără de moarte***. Lazăr Şăineanu (1978) menționează o variantă italiană, ***L'Isola della Felicita***, în care călătorul, pornit spre Insula fericirii, îşi ocoleşte propria moarte şi primeşte ca dar nemurirea. Pierde însă atributele omeneşti, în primul rând memoria afectivă. Într-o versiune franceză, un învățat caută țara fericită în care oamenii nu mor niciodată. O poveste ruteană are un personaj care găseşte teritoriul nemuririi în lună.

Manualul pentru clasa a IX-a al Editurii Art, la unitatea "Lumi fantastice" "valorifică" interesant răspunsurile date de C. Noica (1978, p. 11 şi urm.) la întrebarea "Ce este universal şi ce este specific românesc în structura basmului ***Tinerețe fără bătrânețe***. În acelaşi studiu, filozoful de la Păltiniş, se întrebase despre acest text unic: "Cine l-a plăsmuit? Unde îşi are echivalent? Căci ar trebui să aibă unul în literatura mondială a basmelor. (p. 104). Eroul basmului e unul din puținele personaje din literatura noastră care nu cunoaşte obişnuita ascensiune, ci străbate drumul **"devenirii întru ființă**", el însuşi fiind "Fiu al Fiiței". După îndeplinirea aspirației specific umane de ieşire din obişnuit, rămâne provizoriu prizonier într-o lume pasivă, fără trecut sau viitor, fără amintiri, în "lumea fără dor" din cântecele noastre de înmormântare, în lumea "unde nu-i nici întristare nici suspin", unde constată că fericirea este o iluzie. Se dovedeşte mai puternic decât nemurirea, îndrăznind să fie, în continuare, un căutător şi, recăpătându-şi memoria şi "dorul de părinți", are puterea de a se va întoarce în "lumea cu dor", dovedind, ca niciun alt erou, că e greu **să te duci**, dar şi mai greu să ai forța eternei autodepăşiri ca **să te poți întoarce**. Oare nu acesta e şi mesajul înălțător al versurilor: "De-ar piere oamenii cu toți, s-ar naşte iarăşi oameni", prin care Demiurgul nu-i compătimeşte pe

muritori, ci îi admiră pentru tenacitatea cu care-şi caută “norocul”, încercând mereu să-şi depăşească limitele “cercului strâmt “ în care a fost închis fără voia lui ?

Schema compoziţională a basmului este universală, dar originalitatea pre-indo-europeană a structurii se transformă, prin actualizarea sa discursivă, în originalitatea autohtonă indiscutabilă: ”Prin reorganizarea unei lumi preexistente lui, o lume a legendelor primitive şi a miturilor, basmul şi-a elaborat încă din epoca de geneză, tipare fundamentale şi un cod al limbii artistic, care au căpătat o mare stabilitate; aşa se explică universalitatea basmului în timp şi spaţiu şi gradul accentuat de stereotipie.” (P. Ruxăndoiu, 2001, p. 421)

Aceeaşi originalitate o sesizăm şi la nivelul personajului exponenţial, asemănător dar şi de diferit, Greuceanu, Aleodor Împărat sau Prâslea cel Voinic. Raportându-l la eroii naţionali, dar şi la cei universali, elevii au constatat că Făt- Frumos “poate să semene cu Ghilgameş, Tezeu sau Apollo, poate fi un cavaler Lancelot du Lac sau un rege Arthur autohton, ca splendid exemplar al clasicităţii, el întruchipează idealul uman elin al Kalokagathei – armonioasă îmbinare de frumuseţe fizică şi morală, înţeleasă însă din perspectiva senbilităţii noastre” (E. Munteanu, 1982, p. 70).

Pe plan local, eposul folcloric, fără să abdice de la poeticitatea originală, care poartă amprenta unor mentalităţi din subconştientul colectiv de mult dispărute, cultivă stereotipa formulelor, a traseelor propuse de eroi. În poveştile din Covurlui, spre exemplu, tipologia formulelor iniţiale şi mediane este mai puţin evidentă, dar stereotipia finală de genul “iar eu încălecai pe o viespe şi vă spusei astă poveste” e bine marcată (C. Ciobanu, 2003, p. 26 – 30)

Studiind arhiva folclorică a Secţiei de Cercetare, Conservare şi Valorificare a Creaţiei şi Tradiţiei Populare a Centrului Cultural “Dunărea de Jos”, elevii au găsit la index CD nr. 37 ***Basmul celor 11 flămânzi*** cules de la moş Iordache Novac, neştiutor de carte, povestitor din Rădeşti, comuna Bălăbăneşti, care începe aşa: ”Într-o pustietate mare era un bordei şi în el 12 flămânzi …” etc. Din analiza transcrierii basmului, reiese că de fapt “rama” ce izola mesajul solemn nu mai este astăzi resimţită ca necesară, sfătoşenia pedagogică şi etica tradiţională a povestitorului se reduce la, cel mult, hâtroşenie, fabulosul migrează în senzaţional, forţa structurantă a arhetipului nu-şi mai exercită controlul etic asupra imaginaţiei, feed - backul moral intracomunitar nefiind astfel posibil. Nu epicul fantastic s-a schimbat prin integrarea în real, ci creatorul basmului, însuşi actantul, cu întregul său complex de mentalităţi în transformare, el este cel care se re-modelează. Folcloristul înregistrează astăzi asonanţa nepoetică dintre arhaicitatea schemelor şi motivelor şi neologicul canalelor de comunicare şi a modalităţilor de transmitere, într-o modernitate ce a distrus vălul misterului.

Prin compararea unor înregistrări făcute acum zeci de ani de specialişti ai Institutului de Folclor "C. Brăiloiu" cu cele realizate în ultimii ani în zona Galaţiului (***Balada Vâlcan***, ***Legenda satului Rădeşti***, ***Basmul Ionică Făt-Frumos***, ***Legend*a ***Şarpelui*** şi chiar legenda toponimică intitulată ***Covurlui***), elevii au sesizat mutaţiile semnificative ce au loc permanent în special în eposul fantastic, în era unor anti-eroi destructuraţi etic şi estetic. O altă constatare se referă la contaminări observate:

a) între specii, ex. ***În codrul Bălţatului*** este un colind pastoral (cu elemente de baladă) ***Balada românului*** (cu elemente de doină)

b) între variante locale sau din zone apropiate. Ex. ***Balada Şarpelui*** şi balada ***Corbea*** (în judeţul Galaţi, dar şi în Vaslui).

Cauzele acestor interferenţe sunt clare: "Aşa cum se ştie, **nimic mai universal decât folclorul**. Nici nu bănuieşti prin ce tainice fire, un motiv dintr-un îndepărtat colţ de lume – fie european, fie extraeuropean – se întâlneşte de mai multe ori aidoma în alte părţi, unde nici nu gândeşti" (Gh. Vrabie, 1970, p. 119).

7.9. Contribuţii ale cercului de folclor la cunoaşterea unor preocupări folcloristice locale

Materialele bibliografice mai jos menţionate au fost "descoperite" şi cercetate în şedinţele Cercului de folclor al Colegiului Naţional "V. Alecsandri", Galaţi.

În ampla monografie intitulată Şcoala gălăţeană, apărută la Galaţi, Editura Geneze, în 1996, autorii prof. univ. dr. Ioan Brezeanu şi prof. Gh. S.Ştefănescu, foşti profesori ai şcolii noastre, au consacrat un amplu capitol contribuţiilor dascălilor gălăţeni la dezvoltarea ştiinţei şi culturii. La loc de frunte se situează preocupările pentru folclor şi folcloristică, considerate îndatoriri patriotice de prim ordin (din păcate, doar în epoca respectivă!).

Adresând învăţătorilor chemarea de a nu lăsa să se piardă comorile artei româneşti, Artur Gorovei îi îndemna să salveze "de la pieire tot ceea ce a făcut poporul în limba sa curată şi neprefăcută" (A. Gorovei, 1949, p. 29). Folcloristul clujean Ion Muşlea era convins că "învăţătorii sunt marea nădejde a salvării folclorului, deoarece învăţătorul îşi petrece viaţa în mijlocul poporului şi poate lua parte la toate serbările lui, fără ca cineva să se teamă sau să se sfiiască"(I. Muşlea, 1928, p. 16). "Ruralişti" n-au înţeles, totuşi, importanţa civilizaţiei ca factor "moderator" al vieţii spirituale, văzând în tehnică, presă şi chiar în comerţ o primejdie pentru creaţia folclorică. La fel de eronată era şi părerea că numai satul este depozitar al culturii populare.

Sincera preţuire pe care învăţătorii gălăţeni, cu toate limitele menţionate mai sus, o acordau folclorului şi etnografiei rezultă şi din promptitudinea cu care au întocmit răspunsurile la

Chestionarele lui Hasdeu (1878 şi1884) şi la acelea ale lui Nicolae Densusianu (1893 şi 1895). La primele chestionare, au răspuns 73 de învățători, din actualul județ Galați, având formulări complete Şt. Vechiu (Lieşti), I. Negrescu (Rogojeni), G. T. Vasilescu (Drăguşeni), C. Melinte (Găneşti), P. Munteanu (Jorăşti), I. Huzum (Mânjina), I. Bejan (Smulți), Th. Coatu (Tg. Bujor), I. Nazare (Nicoreşti) Ioan Tacu (Braniştea), etc.

La chestionarele lui N. Densusianu, au răspuns 76 de învățători dintre care se remarcă răspunsurile lui E. Patriciu (Bursucani), M. Dobreanu (Cudalbi), S. Grigoriu (Satu Costi), G. Murgeanu (Fileşti), P. Braşoveanu (Folteşti), V. Duma (Cavadineşti), N. Andriescu (Slobozia Conachi), I. Predărescu (Şivița), V. Stegaru (Corod) Andrei Pârvan (Bereşti), tatăl istoricului Vasile Pârvan.

Unii au colaborat la revistele de folclor **Şezătoarea**, **Ion Creangă**, **Ghiluşul**, revista locală **Doina** sau au alcătuit culegeri de folclor publicate sau rămase în manuscris. Investigațiile lor s-au îndreptat cu precădere către proza populară, rămasă în urmă față de poezie datorită dificultăților de înregistrare a textelor povestite.

Din corespondența cu Artur Gorovei, aflăm că învățătorul Ene I. Patriciu din Smulți întocmise o valoroasă culegere de proverbe pe care revista Şezătoarea se oferea să o publice. În 1908, Iuliu Zanne, autorul remarcabilei culegeri ***Proverbele românilor***, îi cerea relații asupra unor proverbe ce i-au fost trimise din Smulți şi îi transmitea un chestionar referitor la obiceiuri ale vieții de familie – naştere, nuntă, înmormântare, la credințe şi la alte forme din viața satului. Va apărea apoi o culegere de ***Braşoave*** (Gh.Popescu Ciocănel, Ene I. Patriciu, Gh. P. Salviu, 1905) anecdote scurte, "snoave, jitii, pătăranii, şotii, dodii, poznării, năzdrăvănii", dar şi ghicitori, descântece, proverbe şi zicători.

Învățătorul Dimitrie Popa, prieten şi coleg cu Ştefan Petică, a cules folclor din Buceşti, iar volumul de basme ***Inelul de izbândă***, i-a fost prefațat elogios de Th. Speranția (D, Popa 1877, p. 157). "Basmul cere să fie spus pe larg şi pe-ndelete, să fie spus în grai popular presărat cu deosebite reflecții populare care să trădeze filozofia populară, care trădează felul cum poporul îşi explică lumea cu fenomenele ei şi cu faptele omeneşti" (N. I. Munteanu, 1914-1918, p. 48)

Tot un învățător, Chiriță Mîndru, din comuna Tuluceşti, a realizat o culegere de folclor pe care, împreună cu monografia satului a depus-o la Biblioteca Academiei.

O valoroasă culegere a învățătorului N. I. Munteanu cuprinzând folclor din Jorăşti, în cinci volume, s-a pierdut, şi ca urmare a publicat doar volumul ***Poveşti şi legende***. În revista Şezătoarea a publicat articolul ***Credințe şi superstiții***, iar în revista "Doina" o minuțioasă descriere a Caloianului, incantație prin care se urmărea invocarea ploii în timp de secetă.

Profesorul Ion Licea de la “Liceul Vasile Alecsandri” din Galați (al cărui absolvent şi, în prezent profesor de limba română este şi autorul acestei lucrări) a publicat volumul ***Poezia populară*** şi apoi ***Cântece ostăşeşti din vremea războiului cu o scurtă privire asupra folclorului român*** (I. Licea, 1936, p. 96) . El cerea să se urmărească în decursul veacurilor nu doar capodoperele literaturii populare, ci orice cântec popular din orice regiune locuită de români. Discută valoarea textului popular prin prisma etnopsihologismului: cere studierea folclorului pe baze comparative, “laolaltă cu viața popoarelor balcanice şi învecinate”, pleda pentru aplicarea unei metodologii ştiințifice de culegere şi înregistrare. Propune înființarea unui muzeu de folclor şi etnografie în cadrul liceului. Păstrăm în muzeul liceului lucrarea sa ***Contribuțiuni vechi româneşti la cultura altor popoare*** (1934).

Profesorul Constantin Damianovici demonstrează prin articolul ***Adevăruri şi prejudecăti privitoare la arta populară*** că arta cărturărească găseşte inepuizabile izvoare populare.

G. N. Munteanu – Bârlad - s-a preocupat de folclorul epic din zona Dunării de Jos, generator al bogatului ciclu de balade eroice antiotomane (studiile ***Galații în poezia populară*** şi ***Balada Badiului*** (G. N. Munteanu, p. 213-222, p. 337-343)**.**

Semnificația refrenului “Hai, lerui, doamne!” a fost clarificată de profesorul Dimitrie Dan, care o consideră derivată din latinescul “Alleluia, Domine!”, formulă de invocație întâlnită în psalmi şi în imnurile religioase şi preluată din ebraică de creştinismul primitiv. Pornind de la etimologia propusă de profesorul gălățean, Al. Rosetti găseşte echivalente în folclorul francez şi polonez, unde avea aceeaşi funcție de slăvire a divinității.

Legătura între generațiile de ieri şi de azi o face remarcabilul prof. univ. dr. Ioan Brezeanu, fost profesor al liceului nostru, care s-a dăruit învățământului peste 50 de ani, a întreprins cercetări în teren, în arhive, în fonduri de documentare şi în biblioteci, a predat cursuri de Folclor literar românesc, a investigat folclorul, etnografia, istoria şi învățământul din zona Dunării de Jos. Între anii 1965-1985 a realizat Arhiva de Etnografie şi Folclor care conține 60 de volume cu înregistrări şi transcrieri de pe benzi magnetice. A introdus zona Galațiului în circuitul valorilor folclorice prin cele 21 de cărți de specialitate şi monografii publicate în domeniul etiologiei, folclorului, istoriei locale. Într-un volum recent apărut (I. Brezeanu, 2000) remarcă valențele cercetării zonale pentru cunoaşterea fenomenelor etno-folclorice. Culegerile anterioare avertizează chiar din titlu despre importanța folclorului poetic local. (I. Brezeanu, 1967)

“Cuvântul introductiv” la volumul ***Pe-un picior de plai*** constată că prin regiunea Galați treceau şi unele dintre drumurile oierilor transilvăneni din părțile Braşovului, cel mai important

fiind acela care trecea prin Vrancea spre Balta Brăilei şi împrejurimile Galaților. În zona Dunării şi-a găsit o puternică atestare **balada dunăreană** reflectată în împletirea fanteziei cu istoria. G. Călinescu afirma că baladele dunărene sunt "poezii rupte din viață, cu mare profunzime de culoare locală, picturi pline de detalii, documente care colcăie de realism" (G. Călinescu, 1964, p. 219)**.**

Cântecele despre Badiu şi Chira s-au născut chiar în porturile Galați şi Brăila, de unde au iradiat de-a lungul Dunării în Oltenia şi Banat, până înspre munții Vrancei. Se pare că Badiu, cu tot mitul legendar al figurii sale, a avut o existență reală în schela Galaților (Gh. Vrabie, 1966, p. 344)**.** Gh. N. Munteanu vorbeşte chiar despre o biserică a Badiului de pe malurile Dunării.

Impresionat de frumusețile baladelor, Vasile Alecsandri, care venea adesea în preajma Galaților, la moşia fratelui său, Iancu, din comuna Folteşti sau la Mânjina, la casa prietenului său, Costache Negri, a cules câteva: ***Badiu***, ***Mihu Copilul***, ***Dolca***, ***Vidra***, ***Chira*** şi ***Codreanu*** (N. Densusianu, 1893, ms. nr. 4549).

Alte variante ale cântecelor dunărene, însumând peste **7000 de versuri**, au fost culese de G. Dem Teodorescu de la vestitul lăutar brăilean **Petrea Crețu Şolcan**, pe care l-a cunoscut în 1883, la Lacu Sărat: ***Vâlcan***, ***Iovan Iorgovan***, ***Corbea***, ***Ilincuța Şandrului***, ***Meşterul Manole***, ***Oaia năzdrăvană***, etc. În timp ce ***Badiu*** în varianta lui Alecsandri are doar 150 de versuri, în varianta lăutarului brăilean ea are 1014 versuri. Eroii săi sunt luați din mediul de viață specific portului dunărean. Cea mai autentică reprezentare îşi găseşte frumusețea cântecului brăilean în cele culese de G. Dem Teodorescu de la Petrea Crețu Şolcan (în 1883 şi 1884) lăutar descoperit la Lacul Sărat. Acesta a realizat o sinteză a cântecului din Oltenia (de unde era originar) cu cântecul bătrânesc din zona Munteniei de nord. În numai trei-patru zile, i-a transmis folcloristului 96 de doine, 32 de balade şi 8 cântece, toate însumând cam **15.000 de versuri**, unele părându-i-se culegătorului mai frumoase decât acelea din colecția lui Alecsandri.

Tot în zona gălățeană a luat naştere balada ***Costea Ciobanul***, care s-a răspândit apoi aproape în întreaga arie folclorică a țării. Bine conservat este şi cântecul ***Ghiță Cătănuță***, care dezvoltă epic detaliat tema pedepsirii soției infidele.

Creatorii şi interpretii sunt oameni în vârstă, de aceea părerea specialiştilor este că baladele populare vor fi cântate din ce în ce mai puțin, fiindcă " şi-au pierdut funcția activă prin care menținеau în mase spiritul eroic (M. Pop, 1965, p.1)

Poezia urării (colinda laică), specie viguroasă a folclorului gălățean prezintă interferențe cu cântecul bătrânesc eroic şi chiar cu basmul. Ciclul cel mai important îl constituie colindele legate de căsătorie, apoi "colindele de flăcău" cu tema lupta cu leul, vânătoarea cerbului, "colindele de fată", "colindele de tineri căsătoriți", dezvoltându-se toate până la identitate de

motive şi structură cu colinda din spațiul Munteniei, Olteniei şi Transilvaniei. Au fost studiate comparativ de Ioan Brezeanu (1972 p .115) şi prezentate apoi detaliat într-o teză de doctorat.

Folclorul din nord-vestul județului Galați a fost consemnat în culegerile folcloristului Tudor Pamfile în volumul ***Cântece de țară*** (1913), cuprinzând balade, snoave, legende din satul natal, Țepu.

Zona de nord-est cu Valea Horincii a fost mai puțin cercetată, cu toate că, începând din 1928, a apărut în comuna Jorăşti, revista de limbă, literatură şi artă populară, **Doina**.

Din volumul ***Pe-un picior de plai (1967)*** peste 50 de cântece lirice sunt culese de Gh. Nadoleanu. Culegerea ***În Vadul Brăilei*** (Casa Creației Populare a Județului Brăila, 1970) aparține în cea mai mare parte prof. I. Brezeanu, care consideră că Bărăganul de răsărit a dat tezaurului nostru folcloric bogate şi valoroase creații epice aparținând tuturor ciclurilor: cântece legendar-fantastice: ***Soarele şi Luna***, ***Şarpele***;cântece voiniceşti: ***Novac***, ***Gruia***, ***Vâlcan***, ***Badiu***, ***Doicin***, ***Marcu****;* cântece despre curtea feudală: ***Corbea***, ***Miu haiducul***; cântece păstoreşti: ***Oaia năzdrăvană***, ***Costea***, ***Şalga*** ; cântece familiale: ***Ghiță Cătănuță.***

Cântecul dunărean, numit şi "cântec de margine" (Brezeanu, I., 1967 p. 200) are ca izvor tematic în special şirul de conflicte dintre localnici şi puterea otomană. El reflectă drame ale fetelor şi femeilor răpite de turci: ***Chira Chiralina***, drama mamei Marcului, a sorei lui Doicin, ale unor haiduci trădați (***Vâlcan***, ***Gruia***).

Actuala revistă de cultură Dunărea de Jos continuă tradiția începută la Galați în 1908 "ca să pătrundă literatura împreună cu aviditatea de cultură în pături din ce în ce mai adânci, pregătind mase nouă de cititori" (1909, p.3) .

Peste ani, vechea revistă Orizonturi înmugureşte sub acelaşi titlu în volume, studii apărute la Galați. În 1971, capitolul ***Cercetări folclorice*** conține fragmente din lucrarea profesorului Ioan Brezeanu ***Structura compozițională a colindului laic*** şi ***Vasile Alecsandri, descoperitor al folclorului românesc***, studiu al profesorului C. Tudor. În volumul din 1972, prof. I. Brezeanu tratează ***Tema nupțială în colindele laice dunărene*** (după ***Motivul răpirii în cântecul bătrânesc dunărean*** din 1969) şi împreună cu studenții colaboratori la cercetarea din valea Horincei, sintetizează rezultatele în lucrarea ***Contaminări şi mutații funcționale în creații folclorice din zona Galațiului***.

În culegerea de lucrări metodico-ştiințifice Catedra, Galați, 1982, Virgil- Nistru Țigănuş, în studiul ***Valori etice în balada Meşterului Manole***, porneşte de la ideea că "eposul românesc se susține printr-o prezență cu totul particulară în spiritualitatea europeană". Fost elev şi profesor al Colegiului Național "Vasile Alecsandri" din Galați, actualmente prof. univ. dr. la Universitatea "Dunărea de Jos", publică la Ed. Sinteze, în 2004, volumul ***Lutieri şi sunete –***

semne şi spaţii ale comunicării spirituale, în care un interesant capitol, intitulat ***Pacea sufletească – expresie a comunicării folclorice***, se referă la o cercetare folclorică realizată de studenţi de la Universităţile din Galaţi şi Cahul (Republica Moldova) având ca obiectiv forme de comunicare folclorică în desfăşurarea evenimentelor din viaţa unor colectivităţi săteşti.

Texte descoperite în sudul Moldovei confirmă, prin lexicul preponderent latin, concluzia folcloristului Simion Florea Marian (***Vrăji, farmece, desfaceri***, 1883) că descântecele dovedesc "originea noastră română" La întrebarea dacă a învăţat asemenea practici din vreo carte, "descântătoarea", care avea aproape 90 de ani, răspunde: "noi am moştenit cuvintele de la bunicii noştri".

La Drochia-Soroca, nunta avea şi o măsură creştinească străveche, precizează Angela Gherghelaş, cu decor de "ospeţie" ce apropie cerul de pământ: "Poftiţi, gospodari, de gustaţi, sufletul vi-l bucuraţi!". Imaginea alaiului princiar al mirelui este aceeaşi cu cea conturată de Dimitrie Cantemir în ***Descriptio Moldaviae***.

Până se conving ministerele (culturii, învaţământului, integrării europene) că este nevoie urgentă de un **Program Naţional de Reabilitare a Folclorului**, nu ne împiedică nimeni, indiferent unde s-ar afla şcoala, să-i învăţăm pe elevi pasul horei şi sârbei tradiţionale, să interpreteze un cântec popular, să coase motive tradiţionale sau măcar să cunoască şi să aprecieze costumul popular local. Nu în toate şcolile se pot organiza muzee de etnografie ca la Liceul "Spiru Haret" din Tecuci, dar în sălile de clasă se poate aduce, cu efort minim, o parte din sufletul românesc.

Suntem mândri când străinii apreciază cultura populară românească în manifestări internaţionale în care elevii noştri organizează "seri româneşti", expoziţii, etc. Ca să poată deveni "ambasadori" culturali trebuie să cunoască "acasă" şi de la sursă autorizată ceea ce urmează să prezinte lumii : Gând pentru satul meu, atelier de vacanţă organizat la Şcoala Nr. 1 Piscu i-a familiarizat pe elevi cu noţiunea de "parish-map" = harta comunităţii şi cu motivele care fac necesară realizarea ei, după o serioasă documentare. Fotografiile lucrărilor s-au transformat în cărţi poştale difuzate prin Powerful Information din Marea Britanie, organizaţie invitată la finalizarea acţiunii. Şi elevii gălăţeni de la Colegiul Naţional "Mihail Kogălniceanu" au participat la proiectul internaţional "Forum Europe - Jeunesse", în care au vorbit tuturor despre spaţiul în care existăm, despre Blaga şi Eminescu, au dansat în splendide costume populare, au prezentat obiecte şi obiceiuri şi chiar … mâncăruri tradiţionale româneşti. Un proiect de poarteneriat şcolar Comenius 1, finanţat de Comisia Europeană, se intitulează **"Éducation à la citoyenneté à traverse le folclore**" (educarea pentru cetaţenie in domeniul folclorului) şi are ca obiectiv general promovarea, în rândul elevilor din ciclul primar, a unei dimensiuni europene a

educației prin intermediul folclorului şi in special al dansului popular care, ca şi muzica, sunt mijloace universale de comunicare .Patru tări partenere: Martinica-şcoala coordonatoare, Italia, Spania si România (Şcoala "Mihai Eminescu" din Galați) s-au reunit la Sevilla şi Genova şi-au dezbătut aspecte privind folclorul dar şi sistemul educativ din fiecare țară parteneră. Pe 6 mai 2006, la Galati, s-au prezentat proiectele aflate în program, s-a vizionat spectacolul pregătit de elevii gălațeni, care i-a adus şi pe părinți mai aproape de şcoală, a încurajat competiția, asumarea de responsabilități, a croit un drum al cunoasterii şi al autocunoasterii care, în mod cert, va avea continuitate, după cum considera institutor Ileana Antonescu, coordonator de proiect. Au dovedit-o în schimbul intercultural cu provincia Potenza (Italia), în martie 2008, elevi ai colegiului nostru.

Deschiderea permanentă spre cultura populară se face prin paginile speciale de pe internet. Aşa au aflat şi tinerii noştri că la Paris **Paul H. Stahl** a publicat din 1979, în 29 de volume ***Études et Documents Balkaniques et Mediteranéns*** şi in 18 volume ***Sociétes Europeénnes*** cu multe date despre cultura populară românească, toate distribuite gratuit marilor biblioteci de specialitate. Profesor la École de Hautes Études en Sciences Sociales, membru de onoare al Academiei Române din 1993, a publicat şi studiul ***Evoluție istorică a comunității săteşti euopene***. Paul Petrescu (Stockbridge, SUA) a susținut la Bucureşti teza de doctorat cu tema ***Arhitectura populară românească***, avându-l conducător ştiințific pe acad. George Oprescu. A devenit apoi coordonator al Atlasului Etnografic al României (1977-1987) şi a publicat studii despre Pomul vieții în arta populară din România, costumul popular românesc din Transilvania şi Banat, motive decorative celebre în creația plastică țărănească, scoarțe româneşti, locuința țăranului român. Tratatul său, Arta populară românească, a apărut la Editura Academiei în 1969, iar în 1985, la Editura Ştiințifică şi Enciclopedică a publicat un Dicționar de artă populară. A ținut cursuri, a organizat simpozioane şi expoziții de arta românească în toată lumea.

Un exemplu la fel de elocvent este cel al diplomatului Lucian Blaga, ataşat cultural la Berna, care a luat inițiativa, în 1930, să traducă în limba germană o serie de creații populare româneşti, spre a face cunoscute şi în Elveția valorile culturii poporului nostru. Ascultând muzică rusească, poetul face spontan legătura între expresia melodică şi spațiul stepelor şi, de aici, între doina românească şi spațiul colinar locuit de români, ceea ce şi mărturiseşte apoi în ***Spațiul mioritic*** (L . Blaga, 1969 p125). El va avea în vedere un spațiu imaginar subiectiv: "Cu acest **orizont spațial** se simte solidar ancestralul suflet românesc, în ultimele lui adâncimi şi despre acest orizont păstrăm undeva, într-un colț înlăcrimat de inimă, chiar şi atunci când am încercat a mai trăi pe plai, o vagă amintire paradisiacă: "Pe-un picior de plai / Pe-o gură de rai".

Să numim acest spațiu – matrice, înalt şi indefinit ondulat şi înzestrat cu specifice accente ale unui anume sentiment al destinului: spațiul mioritic” .

La vremea în care trăiau şi creau Brâncuşi, Enescu şi Maria Tănase, care au dus folclorul pe culmile geniului, părerea lui V. Eftimiu era total diferită: “***Miorița*** mi se pare un mostruos exemplu de resemnare laşă, renunțare, de sinucidere. Ar trebui scoasă din toate manualele didactice. Acel păstor moldovean pe care vor să-l omoare – i-a spus oaia – vrânceanul şi ungureanul, în loc să puie mâna pe ciomag şi să le zboare scăfârliile la amândoi, se pune pe un gângurit liric, îşi face testamentul”. (“E. Lovinescu sau blestemul mioritic” în ***Amintiri şi polemici***, Cultura românească, S. A. R., Bucureşti, 1942, p. 238).

Ce mai înseamnă progresul, dacă despre aceeaşi problemă, cu un secol înainte N. Filimon aprecia: “Omer nu a cunoscut mai bine inima omenească ca autorul ***Mioarei***” (Opere I, E.P.L., 1961, p. 580).

Am avut curiozitatea să ne întrebăm, împreună cu elevii, cum e perceput astăzi fenomenul mioritic în lume şi am aflat că la un curs ținut de un profesor român unor studenți americani, aceştia au rămas stupefiați de mesajul “pesimist” al ***Mioriței***. Nici nu-şi imaginau că ar exista în lume un popor cu o astfel de emblemă spirituală. Cum vor fi reacționat oare dacă, în prelungirea “mesajului” li "s-ar fi prezentat în acelaşi stil”, ***Monastirea Argeşului*** şi ***Tinerețe fără bătrânețe***? De vină nu sunt capodoperele, nu pe ele trebuie să ne supărăm că există, ci pe noi înşine atunci când nu ne străduim suficient să le înțelegem, sau când suntem siguri că am înțeles “totul”.

Elevii şi profesorii ar trebui să ştie măcar că există la Câmpulung Moldovenesc Biblioteca”Miorița”, care are ambiția unor manifestări de excepție pentru descoperirea unor noi semnificații ale variantelor. Remarcabilă este antologia intitulată sugestiv ***Miorița străbate lumea*** **.** Aflăm din studiul introductiv, ***Sub zarişte Mioriței*** , aparținând entuziastului îngrijitor al ediției, despre consemnarea, în jurnalul său din 1794, de către căpitanul Ion Şincai, fratele mai mare al lui Gh. Şincai, a celei mai vechi variante a Mioriței, acesteia adăugându-i –se, până în prezent, aproximativ alte două mii. Sub formă de colind sau baladă, “Conflictul pastoral şi asasinatul mioritic îşi află dezlegarea în substratul arhaic şi comun religiei mai multor popoare europene”.

La numai patru ani de la publicarea variantei Alecsandri, Miorița va fi cunoscută în lume prin traducerea făcută de Jules Michelet (1854, p. 342). Interpretarea fatalistă a atitudinii baciului moldovean în fața morții este considerată “o trăsătură națională. Omul nu luptă împotriva morții, n-o respinge, o primeşte cu seninătate”.

În acelaşi an, 1854, Clare Grenville Murray Eustache face şi prima traducere în limba engleză. La 1861, Al. Odobescu realizează comparația cu un text biblic, cu cântecul Linului, invocat de Herodot ca fiind grecesc. G. Coşbuc sesizează la 1900 că "fondul baladelor este acelaşi cu fondul poeziei populare a tuturor indogermanilor", în 1915 Th. Speranția face legătura între Miorița şi "ritualul cabirilor de pe teritoriul dacic", iar în 1931 scrie despre "mioritism francez". În volumul ***De la Zalmoxis la Genghis Han***, Mircea Eliade demonstrează vechimea precreştină a motivului testamentului şi se disociază de teza fatalismului sau a optimismului ciobanului "care reuşeşte să prefacă un eveniment nefericit într-o taină a nunții…. ce îi permite, în cele din urmă, să triumfe asupra propriului destin". (M. Eliade, 1980, p.227)**.**

Etnograful ieşean Petru Caraman (1988 p.54-89) compară "***Alegoria morții în poezia populară la polonezi şi la români*** (studiu apărut postum în 1988). La Craiova, în 1970, George Ivănescu analizează tipologia variantelor din folclorul bulgar, albanez şi constante româno-sârbeşti. Ion Taloş găseşte asemănări între ***Moriția şi epica medievală franceză***, în special cu ***Chanson de Roland*** (1996 p.7)**.**

După citarea a patru variante româneşti: a) ***O mioară zdrăvioară***, 1794, b) ***Berbecel băluț***, 1965, c) ***Fata de maier*** 1975 şi d) ***Miorița*** culeasă de Al. Russo la 1846, antologia ***Miorița străbate lumea*** reproduce 18 traduceri franțuzeşti, 15 italiene, 14 germane, 10 ungureşti, 9 englezeşti, 8 ruseşti, 5 spaniole, câte 4 aromâne, albaneze, latine şi greceşti, 3 rumanşe, poloneze, ucrainene, în esperanto, 2 în japoneză, sârbă, letonă şi câte una în portugheză, cehă, slovenă, bulgară, finlandeză armeană, arabă, idiş, ebraică, hindusă şi rromani. Traducători celebri au "transpus" balada conform talentului şi sensibilității lor: Rafael Alberti, Ramiro Ortiz, Jules Michelet, I. Vulcan, J. Schuller: ***La Petite Brebis***, ***Miorizza***, ***E miorica***, ***Mioritza***, ***A Magic Ewe Lamb***, ***Das Lämmchen***, etc.

Din compararea lor, rezultă că "Folclorul nu exprimă pe toată întinderea lui, particularități exclusiv ale poporului român. O bună parte a tematicii şi tratării aparține folclorului universal prin fondul de idei şi sentimente general-umane, ceea ce determină încadrarea lui în tipologiile internaționale" (Al. Dima, 1967, p.201)**.** Opinii asemănătoare am mai citat, toate axate pe interdependența "local – național – universal ".

Se pare că intuia prea bine C. Rădulescu-Motru, în1939, portretul moral al neamului nostru: "Brav, fără să fie războinic, răbdător la muncă fără să fie un profesionist al muncii, inteligent, fără reuşită în viața practică; gata de sacrificii în politică, dar fără să contribuie prin aceasta la consolidarea Statului politic, acestea sunt, în puține cuvinte, consecințele care decurg din **lipsa de educație** a însuşirilor Românului".

Am încercat să demonstrăm, în acest subcapitol, că există în şcoală şi în afara ei, corelații nebănuite ale folclorului cu artele plastice, muzica, arhitectura, mass-media, istoria, geografia. Am întâlnit , amplu şi clar conturată, o estetică, o filozofie şi o psihologie a folclorului, legături numeroase cu religia, etica, matematica, astronomia, limbile străine, etnografia, biologia şi chiar … filatelia. Exemplele se pot înmulți, pentru a dovedi, prin rezultate, necesitatea abordării interdisciplinare a folclorului.

VALORIFICAREA REZULTATELOR CERCETĂRII

Din perspectivă **teoretică,** am realizat valorificarea rezultatelor cercetării prin elaborarea de:

a) referate: ”Potențialități educaționale ale basmului românesc”, “Proiectul şi eseul - metode alternative de evaluare” (cu aplicații la studiul baladei populare), “Interferențe: jocul de rol-studiul de caz în procesul literar *Meşterul Manole-condamnat la nemurire* ”

b) comunicări ştiințifice: “Perspective şi modalități de valorificare didactică a eposului folcloric”, la Simpozionul Național cu tema: “Valori didactice româneşti, premise pentru un învățământ european”, Galați, 2007 ,” Didactica textului narativ - abordări comparatiste interdisciplinare “

c) activități metodice ale profesorilor: Concursul Național de software didactic, Proiect de implementare a strategiei de instruire asistată de calculator AEL ,Galați, 8-9 iunie, 2006

d) articole în reviste de specialitate: ”Parteneriatele culturale - premisă a dezvoltării unui învățământ modern “(în *Şcoala gălățeană, 2007*); “Fenomenul mioritic în lume” (în *Convorbiri didactice* Bacău, 2005)

e) lucrarea metodico-ştiințifică pentru obținerea gradului didactic I. “Implicații şi aplicații didactice ale studierii basmului fantastic”, Iaşi,1987.

Toate aceste lucrări le-am pus în valoare în activitatea **practică** efectivă, contribuind, prin feed-back-ul obținut, la formularea de noi concluzii şi generalizări ale experienței, menite să amelioreze şi să inoveze activitatea educațională.

CONCLUZII GENERALE SUGESTII ŞI PROPUNERI

CONCLUZII GENERALE

1. Prezenta lucrare se înscrie **în direcția inovării procesului actual de predare-învățare,** justificându-şi, ca structură, statutul de **cercetare ameliorativă,** al cărei punct de plecare l-a constituit sublinierea unor noi modalități de valorificare a eposului folcloric prin restructurarea conținutului manualelor şi a viitorului curriculum.

2.O problemă actuală, în perspectiva fenomenului globalizării, cu atât mai dificilă prin divergența soluțiilor, s-a dovedit abordabilă, deschizând direcții noi de cercetare legate de studierea **locului culturii tradiționale în şcoală şi în afara ei** prin urmărirea similitudinilor, influențelor sau a diferențelor dintre fenomene.

3.Apreciem că tema aleasă prezintă interes pentru o categorie mai largă de practicieni prin dimensiunea sa cognitivă, estetică şi etică, prin impactul ei formativ.

Am considerat abordarea textului epic esențială pentru **deschiderea** orei de limbă şi comunicare către latura practică a educației, prin familiarizarea elevului cu un set unitar şi coerent de finalități generale cu rol reglator de-a lungul întregii şcolarități. În acest scop, depăşind dificultăți legate de delimitarea temei, proiectarea, organizarea şi desfăşurarea activității de cercetare, analiza, prelucrarea şi interpretarea datelor, elaborarea concluziilor finale, lucrarea promovează elemente inedite teoretice, (redefiniri, readucere în atenție, reclasificări cu exemplificări ale unor concepte) dar mai ales didactice, metodologice. Contribuțiile personale la dezvoltarea didacticii folclorului prin difuziune a experienței dobândite, a noului în practica educativă, se concretizează prin:

a) încercări de redefinire a modelului de cultură tradițional din perspectiva fenomenului globalizării şi de reconstrucție a procesului de învățământ din această perspectivă

b) reflecții privind rolul educației prin folclor într-o lume multiculturală

c) aprecieri critice legate de necesitatea unor reconstrucții curriculare

d) reconsiderări privind sistemul metodologic alternativ şi complementar

e) identificarea de noi perspective de investigare profitabile, dar şi unele greşite, ce vor trebui evitate în alte cercetări: abordări unidimensionale, seturi de întrebări incomplete, limitate, erori accidentale specifice cercetării selective, percepția greşită a unor informații de către unii subiecți, neglijarea unor modificări apărute la nivelul participanților, al situației cercetate pe o perioadă mai mare de timp.

4. Am susținut ideea asigurării unei baze conceptuale, teoretice, dar şi metodologice, practice, coerente, în relativă concordanță cu actualele planuri-cadru de învățământ, dar şi în **perspectiva viitoarelor programe şi manuale.**

Datele obținute în cercetare confirmă, în esență, că:

a) Globalizarea şi interculturalizarea nu sunt incompatibile, ci presupun interferențe ale culturii populare locale, naționale şi universale.

b) Studierea concepției populare intuitive despre educație nu a evidențiat, atât cât ne aşteptam, precepte sau teorii ale educației aplicabile şi astăzi.

c) Chiar tratată şi testată interdisciplinar, problematica eposului folcloric contribuie într-o mai mică măsură la transformarea radicală a concepțiilor, la combaterea mentalităților despre caracterul perimat, demodat, al folclorului.

d) Amploarea dezvoltării metodologice nu numai că permite, ci chiar impune necesitatea găsirii unor modalități eficiente de valorificare intra şi extracurriculară a eposului folcloric.

5. Introducerea variabilei experimentale a presupus aplicarea unei metodologii de activizare a elevilor, de transformare a acestora în" actori" ai procesului de învățare prin abordare euristică, problematizare şi învățarea prin descoperire, precum şi a unei metodologii de dezvoltate a capacității de argumentare, a creativității şi a abilităților de lucru în echipă: brainstormingul, dezbaterea , rezolvarea creativă de probleme, jocul de rol, studiul de caz, etc.

6. Din multiplele situații educaționale studiate şi exemplificate, a rezultat că norma pedagogică aplicată în practică nu întâlneşte întotdeauna aceleaşi condiții empirico-experimentale care au stat la baza justificării ei. Pentru o activitate didactică eficace, după ce am depistat problema, **reabilitarea studierii eposului folcloric,** am căutat alternative de rezolvare, am analizat consecințele lor pozitive sau negative şi am ales variantele considerate optime. Decizia am luat-o în funcție de obiectivele deduse din ipotezele formulate, completate, confruntate permanent cu rezultatele şi confirmate de acestea. Simple doar în aparență, obiective ca: reconsiderarea concepției educaționale folclorice, restructurarea unor capitole referitoare la eposul folcloric, alegerea unor metode adecvate, studierea textului epic popular ca posibilitate de formare a competenței de comunicare, identificarea unor efecte de ordin comportamental, diversificarea căilor de percepere directă şi diferențiată a folclorului au fost filtrate rațional, analizate critic şi riguros îndeplinite.

7. În selectarea anumitor strategii, metode sau procedee, am ținut seamă de natura disciplinei (structura logico-tematică a obiectului "limba si literatura română") de tipurile de obiective curriculare şi extracurriculare.

În cursul cercetării, am avut în centrul atenției particularitățile grupurilor (număr de subiecți, nivel de şcolaritate, tipuri de elevi, experiența lor de viață, maturizare psihologică: inteligență, stil cognitiv, natura motivației, factori de personalitate, variabile de referință în stabilirea limitelor de valabilitate ale unei proceduri pedagogice.

Diferențele individuale ale elevilor, sintetizate în câteva tipuri, le-am corelat cu strategii directive, persuasive, de stimulare şi sprijin, nondirective, etc. şi îşi găsesc explicația în specificul structurii lor motivaționale: de exemplu, învățarea prin investigație este valabilă pentru unii elevi; cei de tip extravertit obțin rezultate mai bune în contexte de învățare mai puțin structurate: "Pentru ca elevii **să asimileze un concept** mai abstract în universul lor interior şi

pentru a-l transforma într-un instrument efectiv de cunoaştere, probabil că au nevoie de un efort mai mare de prelucrare independentă a datelor, de autodirijare în evaluarea semnificațiilor care se atribuie conceptului în cauză." (D. Potolea, 1989, p.180)

8. Sublinierea **relației literatură – cultură şi viață** am realizat-o prin prezentarea unor rezultate deduse din aplicarea unor metode şi procedee moderne de receptare a eposului folcloric, a unor modalități de lucru cu elevii integrate experimentului:

- abordări interdisciplinare: textul epic popular şi implicațiile sale filozofice, psihologice, religioase, istorice, artistice.
- abordări comparatiste: literatura populară românească şi literatura altor popoare.
- "comutări" de limbaje estetice : de la textul narativ, către dramă, film, arta plastică.
- combaterea superficialității: de la "copierea" proiectului de pe internet sau a "comentariilor" din cărți, la lectura-studiu explorator.
- selectarea mesajelor din mass-media prin captarea în textul narativ a spiritului parodic, ridiculizant, critic.

9. Descoperirea unor **interferențe** ale elementelor locale, naționale şi universale în eposul folcloric românesc.

În argumentarea concluziilor de mai sus, reamintim câteva dintre **cele mai semnificative rezultate:** am alcătuit, pentru fiecare specie epică studiată, un repertoar bibliografic minimal pentru elevi (gimnaziu/liceu); am realizat compararea întrebărilor referitoare la acelaşi text, aflate în diferite manuale alternative; am detectat posibilități de revigorare a miracolului educativ al "poveştii"; am aplicat eşantioanelor martor şi experimental o evaluare inițială şi o evaluare finală, şi câte un pretest, un test, şi un posttest pentru fiecare specie epică populară studiată (basm, baladă, legendă, snoavă), cu itemi identici, ale căror rezultate le-am analizat comparativ, ca şi în cazul unor unități de conținut referitoare la tema abordată, unități curriculare complementare (adăugate de noi), unități de conținut extracurriculare; am propus şi experimentat un *Proiect de programă pentru opționalul "Eposul popular românesc", clasa a VIIa* colectiv eperimental; am exemplificat metode bazate pe dezvoltarea creativității individuale sau a grupurilor.

Cercetarea noastră pledează, în esență, pentru aplicarea modelului comunicativ-funcțional în studiul limbii române prin intermediul textului epic folcloric şi propune câteva **modele de învățare** necesare procesului de activizare: Modelul "Evocare – Realizarea Sensului – Reflecție" (E. R. R.), Modelul "învățării directe şi explicite", modelul " Ştiu – Vreau să ştiu – Am

învățat" şi modelul "învățării prin explorare şi descoperire": juxtapunerea celor trei E: Explorare, Explicare, Extindere.

După exemplul oferit de Iordan Datcu, personalitate cu care şi corespondează, elevii noştri au intenția să alcătuiască un "**Dicționar al folcloriştilor din zona Dunării de Jos**". Dacă a reuşit prin parteneriatul cu Centrul Cultural Județean să inițieze proiectul unei arhive folclorice locale, naționale şi internaționale, echipa de elevi şi profesori a C.E. din Colegiul Național "Vasile Alecsandri" din Galați, unitate şcolară afiliată UNESCO, nu exclude posibilitatea apariției acestui dicționar. Cei câțiva ani de lucru la proiectul început în 2005 şi intitulat "Prin folclor, în Europa şi...în lume!" au deschis şi perspectivele altui ambițios proiect interdisciplinar: "Satul folcloric mondial".

La a doua ediție a Simpozionului Național cu tema "Valori didactice româneşti, premise pentru un învățământ european", desfăşurat la Galați pe 10-11 iunie 2006, am prezentat un **proiect educațional intercultural:** "*Prin folclor, în Europa şi în întreaga lume!*". Propus Ministerului Educației şi Cercetării pentru implementare în şcoli, Centrul Educația 2000+, Centrul de Resurse pentru Diversitate Extraculturală, Centrul Național pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiționale şi, prin Ministerul Culturii, Institutele Culturale Române din afara țării.

Proiectul consideră esențială **imaginația creatoare**, care o depăşeşte şi o integrează calitativ pe cea reproductivă, susține propunerea de a concepe şi utiliza **o didactică imaginativă** (Al. Toader, 1995), în care intrarea în miezul problemelor nu se face doar direct, prin puterea înțelegerii, ci indirect, prin forța imaginației.

Dacă dorim să transpunem rezultatele în reguli (norme) pedagogice, ele ar avea caracter contextual de tipul:

a) dacă acționăm în condițiile în care populația şcolară e reprezentată de elevii claselor de început de ciclu (a-Va şi a IXa) şi intenționăm creşterea nivelului general la învățătură, cultivarea interesului pentru folclor, stimularea inițiativelor creatoare,a abilităților de analiză a textului epic, atunci variabilele independente moderne cu care am intervenit experimental oferă o posibilitate mai mare de succes, comparativ cu cea a metodelor tradiționale, iar diferențele de performare dintre elevi sunt destul de ridicate.

b) intervenind, în condițiile prezentate în lucrare, în intenția ameliorării performanțelor generale ale elevilor, a dezvoltării interesului cognitiv pentru obiectele în discuție, a inițiativelor lor în actul comunicării didactice, şi atitudinea empatică de recunoaştere şi apreciere a succeselor lor va favoriza, într-un grad mai mare, atingerea obiectivelor propuse.

Nu putem încheia demonstrarea validării ipotezelor fără câteva

SUGESTII pentru autorii programelor şi ai manualelor:

- Să revadă raportul literatură - teoria literaturii şi în privința rigurozității definițiilor, a clarificărilor conceptuale, pentru rezolvarea inconsecvențelor teminologice prin folosirea unui fond de referințe bibliografice unitar, accesibil oricărui elev.
- Să delimiteze foarte clar conținuturile specifice pentru evitarea repetărilor şi a omisiunilor. Interpretarea critică a conținuturilor curriculare legate de eposul folcloric, ne obligă să conluzionăm că, fiind foarte rare cazurile în care institutorii au ore de limba română şi la gimnaziu sau profesorii predau şi la gimnaziu şi la liceu, ei nu cunosc programa ciclului anterior. Mult mai grav este că şi autorii de manuale "suferă de aceeaşi boală", de aceea fiecare curriculum ar trebui să înceapă cu o sinteză a celui anterior, pentru a se evita paralelisme, omisiuni, reluări inutile, etc.
- Manualele şi programele să aibă o prefață şi/sau o postfață ca verigi ale "colierului" didactic.
- Să se reducă discursul critic ("comentarii literare" inutile) şi lungimea sarcinilor de lucru din textul manualelor.
- Să se refacă, la nivelul programei, echilibrul comunicare – lectură şi să se completeze lista celorlalte patru obiective existente în programa gimnazială cu "dezvoltarea capacității de argumentare şi de gândire critică ".
- Să articuleze o "filozofie" didactică" a argumentării care să nu eludeze dimensiunea morală (axiologică) a acesteia.
- Să sugereze metode, activități de învățare adecvate, refăcând legătura dintre curriculum, evaluările naționale şi cultura generală.
- Să se coreleze conținuturile programelor învațământului primar, gimnazial si liceal cu posibilitățile intelectuale ce țin de vârsta şi de experiența de viață a elevilor .
- Să se introducă doar în programele şi manualele de liceu, inclusiv în cea de bacalaureat, capodoperele folclorice cu mesaj şi conținut filozofic profund.
- Reorganizarea curriculară poate avea în vedere şi introducerea unor opționale despre "Culturi, tradiții, obiceiuri, "Educație interculturală", "Miturile esențiale", "Istoria religiilor şi a credințelor religioase".
- Pentru că însuşi folclorul literar reprezintă un orizont de cultură, vom încadra termenii în noțiunile complementare **cultură populară - cultură cărturărească, instituționalizată, scriitoricească** şi sugerăm chiar introducerea lor în viitoarele manuale cât şi

necesitatea reabilitării interpretării celor două tipuri de culturi prin prisma unor principii estetice comune.

PROPUNERI

- Ar trebui ca măcar **bibliotecile Caselor Corpului Didactic să păstreze** fie şi un singur exemplar din **manualele editate**. Mulți profesori sau chiar elevi pot dona acestor biblioteci sau celor din şcoli manuale mai vechi sau mai noi.
- MEC ar putea să organizeze anual Simpozionul Național **Folclorul si şcoala,** iar posturile de radio-tv să acorde spațiu unor emisiuni săptămânale de popularizare a folclorului local.
- Apreciem că e de competența Centrului Național pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiționale **să inițieze un program național de încurajare a păstrării şi popularizării tradițiilor.**
- Pe lângă cabinetele metodice ale Caselor Corpului Didactic județene, să se inaugureze **videoteci folclorice** locale, naționale, şi, unde este posibil, internaționale.

Încercarea permanentă de sporire a interesului pentru învățare ne-a obligat să diversificăm permanent metodologia, tipurile de exerciții, modalitățile de evaluare, pentru a atenua efectele raportului identitate națională - globalizare asupra personalității tinerilor.

Nu ne-a fost greu să observăm că , dacă în etapa inițială a experimentului elevii apelau rar şi foarte rar la culegeri de folclor, la materiale teoretice, în etapa finală ambele colective, ajunse la final de ciclu gimnazial sau liceal, manifestau un interes crescut pentru înțelegerea valorilor epice populare autentice, prin mijloacele tradiționale sau moderne cu care s-au deprins să lucreze.

În ciuda atitudinilor de minimalizare a importanței textului folcloric, valorile acestuia îndreptățesc pe deplin o **abordare complexă**, într-o epocă a divertismentului care invadează şi şcoala, prestigiul acesteia şi personalitatea profesorului fiind marcate de responsabilitățile viitoare. O cale deschisă expansiunii rezultatelor cercetării în lumea şcolii este **demersul transcurricular** pe care, în lucrarea de față, l-am abordat din unghiul "poveştii" numite baladă, legendă, snoavă sau basm popular. De ce? Pentru că **totul este poveste** şi miracolul ei educativ vine de foarte departe. Noi înşine suntem o poveste cu început şi cu sfârşit, sau, cum afirma M. Eliade "suntem ființe umane formate din întâmplări".

Întotdeauna vom avea ce povesti. Pentru toți oamenii, “povestea este un manual despre tot şi despre nimic, legătura noastră cu lumea, în scurtul răgaz al deschiderii unei ferestre unei ferestre între două mentalități pe care îl numim … **VIAȚĂ.”** (Jean Claude Carrière – “Cercul mincinoşilor”)

METHODS AND OUTLOOKS FOR A DIDACTIC EVALUATION OF THE FOLKLORIC EPOS

Our research, which is of experimental (improving) type, is meant to point out some of the didactic strategies capable to render more efficiency to the educational process, meaning to generate and develop the students' communication abilities, as well as to form their general information both by educational activities and extra-educational woks.

The proposed subject is trying to improve the inner nonconformities of the instructive-educational process as regards the study of the literary folklore in our schools.

The first part of the paper is focused on the settlement of the theoretical framework and consists from 3 chapters:

1. Educational dimensions of globalization
2. Conceptual delimitations: the importance of the education by teaching the folklore in an intercultural world
3. Cultural and educational values and perspectives of the folkloric epos – a multi- and interdisciplinary approach

The second part “Defining of the research operational framework” is including four chapters:

Chapter 4 – Research hypotheses and goals
Chapter 5 – Research organization and methodology
Chapter 6 –The experiment design
Chapter 7 – Analysis and interpretation of the research results

The general hypotheses which were permanently checked out within the research paper are as follows:

1. Is the actual development of the research - activity of experimental (improving) type that is focused on a particular problem analyzed under specific conditions - allowing the outlining of some perspectives and also the finding out of some efficient ways for an intra- and extra-curriculum evaluation of the folkloric epos?
2. Are the globalization and the intercultural processes offering the necessary premises for the opening of a national outlook towards a horizon of general views?

The experiment is including the followings:

a) items of formal, curriculum matters
b) complementary and curriculum items (program draft for an optional course)
c) didactic methodology subject to experiment
d) extra-curriculum items

e) tests / evaluations

In the end, the work is synthesizing some conclusions, suggestions, proposals and perspectives and is ending with a rich bibliographic reference list and completed with a large number of annexes.

Referințe bibliografice

I . METODOLOGIA CERCETĂRII PEDAGOGICE

BARNA, A., ANTOHE, G.(2003), Cercetarea pedagogică, în *Curs de pedagogie*. *Teoria instruirii şi evaluării,* Galați, Editura Istru

BĂBAN, A., (2002), *Metodologia cercetării calitative*, Cluj-Napoca, Editura Presa Uiversitară Clujeană

BOCOŞ, M., (2003) *Cercetarea pedagogică. Suporturi teoretice şi metodologice,* Ediția a II a, Editura Presa Universitară Clujeană

BOCOŞ, M., (2005) *Teoria şi practica cercetării pedagogice*, ediția a II a, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Ştiință

MUSTER, D., (1985) *Metodologia cercetării în educație şi învățământ,* Bucureşti, Editura Litera

PĂLĂŞAN , T., (2001), Cercetarea pedagogică, în *Pregătirea inițială psihologică, pedagogică, şi metodică a profesorilor,* coord. R.M.Niculescu, Editura Uiversității "Transilvania", Braşov

RADU, I. coord.(1993*) Metodologie psihologică şi analiza datelor*, Cluj-Napoca, Ed. Sincron

RADU, I., IONESCU, M., (1998), Inovația şi cercetarea psihopedagogică- resurse ale perfecționării şi creativității,în *Educația şi dinamica ei,* coord. M.Ionescu, Bucureşti, Editura "Tribuna învățământului"

II . DOCUMENTARE GENERALĂ

BAUMANN, Z.(2000), *Globalizarea şi efectele ei sociale*, Bucureşti, Ed.Antet

BÂRSĂNESCU, ŞT. (2003) *Politica culturii în România contemporană*, Iaşi, Polirom

BÂRZEA, C. (2001), *Politicile şi instituțiile Uniunii Europene*, Bucureşti,

Editura Corint
BECK, U. (2003), *Ce este globalizarea?* Bucureşti, Ed. Trei
BLAGA, L., (1944), *Trilogia culturii*, Bucureşti, Editura Pentru Literatură
BLAGA, L., (1990) *Zări şi etape*, Bucureşti, Ed.Humanitas
BOGHIU,E.,(2003) *Hermeneutică şi naratologie aplicată,* Iaşi, Ed. Eurocart
BORELLA, J. (1995), *Criza simbolismului religios*, trad. Doina Morărescu, Iaşi, Institutul European
BRÂNCUŞ, GR. (1991), *Istoria cuvintelor*, Bucureşti, Ed. Coresi
BYERS, R., (1970), *Teatrul, izvor de fantezie creatoare*, Bucureşti, E.D.P.
CAZACU, T.S., (1961), *Dialogul la copii*, Bucureşti, E.D.P.
CHELCEA, S., (1995), *Personalitate şi societate în tranziție*, Bucureşti, Editura Ştiință şi Tehnică
CHIMET, I., (1992), *Dreptul la memorie*, Cluj, Ed. Dacia
CIOPRAGA, C., (1973), *Personalitatea literaturii române*,Iaşi, Editura Junimea
DAICOVICIU, C. (1972), *Dacii*, Bucureşti, Ed. Enciclopedică
DÂNCU, S., (2003), *Comunicarea simbolică (arhitectura discursului publicitar* , Cluj, Ed. Dacia, p.140-142
DAVIDTS, J.P., (2004), *Întoarcerea Micului Prinț* , Chişinău, Ed. Cartier
DRĂGHICESCU, D. (1995), *Din psihologia poporului român*, Bucureşti Editura Albatros
DURAND, G., (1998), *Structurile antropologice ale imaginarului, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic*
GOLDU , C., (2007), *Colegiul Național « Vasile Alecsandri »(1867-2007)*, Galați, Ed. Sinteze
HAZARD, P., (1974), *Criza conştiinței europene*, Ed. Univers, Bucureşti
LOTMAN,I.M.,(1974), *Studii de tipologie a culturii*,Bucureşti , Ed.Univers
LYOTARD, J., F. (1993), *Condiția postmodernă*, Bucureşti, Ed.Babel
MAIORESCU, TITU, (1990) *Critice*, Chişinău,
MALIȚA, MIRCEA (1998), *Zece mii de culturi. O singură civilizație*, Bucureşti, Editura Nemira
MARINO, A. (1973), *Dicționar de idei literare*, vol.I., Bucureşti, Ed.Eminescu
MUNTEANU,G. , (1976) , *Introducere în opera lui Ion Creangă*, Bucureşti, Ed. Minerva

NOICA,C., (1978), *Sentimentul românesc al ființei*, Bucureşti, Ed. Eminescu
NOICA, C., (1980), *Povestiri despre om* Bucureşti, Cartea Românească
NOICA,C., (1991), *Pagini despre sufletul românesc*, Bucureşti, Ed. Humanitas
NOICA,C., (1988), *Modelul cultural european,* Bucureşti, Ed. Kriterion
PRINCE .G., *Dictionar de naratologie*,Institutul European,Iasi,2004
SEMENOV, M., (2004) *Dicționar de terminologie literară*, "Convorbiri didactice", Bacău
STĂNILOAE, D., (2004) *Națiune şi creştinism*, Bucureşti, Ed. Elion
STRAUSS, C. L. ,(1978) *Antropologia structurală* , Bucureşti, Ed. Politică
TODOROV,Tz. (1973) *Introducere în literatura fantastică* , Bucureşti , Ed.Univers
TOURAINE, A.,(1998) Putem trăi împreună, egali şi diferiți, în *Jurnalul european de teorie socială, noiembrie*
VLAD, I ., (1970) *Între analiză şi sinteză*, Ed. Dacia,Cluj
VLAD, I., (1977) *Lectura –un eveniment al cunoaşterii* , Ed. Eminescu, Bucureşti

III . ŞTIINȚELE EDUCAȚIEI ; DIDACTICA SPECIALITĂȚII

******Programe şcolare*, (2001) Ária curriculară Limbă şi comunicare, seria Liceu, Ministerul Educației şi Cercetării, Bucureşti, Consiliul Național pentru Curriculum
******Programe şcolare pentru clasa aXa (2004) , Ciclul inferior al liceului, Limba şi literatura română,* Ministerul Educației şi Cercetării, Bucureşti, Consiliul Național pentru Curriculum
AMABILE, T.M., (1997) *Creativitatea ca mod de viață,* Bucureşti, Ed.Ştiință şi Tehnică
ANGELESCU, S. (2000), *Limba si literatura română - Manual pentru cl.a X a* Bucureşti , Ed.All
AUSUBEL, D., ROBINSON, F.G. (1981), *Învățarea în şcoală, O introducere în psihologia pedagogică*, Bucureşti , Editura Didactică şi pedagogică
AVASÂLCEI, N., BUTNARU,ST.,CRISTEA ,I.(2000), *Programe şcolare pentru învățământul primar*, MEN, nr.31.016 din18.04. 2000, Bucureşti, Ed.As's
BREAZ, G., ERDEI, C. (2005), "Fenomenul <<Harry Potter>> între respingere şi acceptare –motivația lecturii extraşcolare" , în revista *Perspective*, Cluj, nr.1, p.110-118
CERGHIT, I. (1983), *Perfecționarea lecției*, Bucureşti, E.D.P.

CERGHIT, IOAN (2002) *Sisteme de instruire alternative şi complementare (Structuri, stiluri şi strategii)* , Bucureşti , Editura Aramis

CERGHIT, I. (2006), *Metode de învățământ*, ediția a IVa, Iaşi, Polirom

CHIPRIAN, C., CIUPERCĂ, L. (2002), *Alternative didactice*, Iaşi, Editura "Spiru Haret"

CHITIC, L., CIUBOTARU, G., BRĂILESCU, M. (2004), *Limba si literatura română- auxiliar didactic pentru cl. a V a şi a VI a,* Galați, Ed. Europlus

COHEN, L., MANION, L.,(1998), *Research Methods in Education*,Routledge, London and New-York

COLUMBAN, M., (2004), *Răspuns la Ancheta* din revista "Perspective", Nr. 8, Cluj-Napoca

CORNAIRE, C., LAUDE,G. (1993), *Le point sur la lecture*, Paris, CLE International

CORNEA, P. (1968), "Conceptul de concordanță în literatura comparată şi categoriile sale" în *Studii de literatură comparată* , Bucureşti, Editura Academiei

COZMA, T. (1998), *Şcoala şi educațiile paralele* , Iaşi, Polirom

COZMA, T., (1999), *Educația interculturală* , Iaşi, Polirom

COZMA, T.,(2001) coordonator, *O nouă provocare pentru educație-_interculturalitatea*, Iaşi, Polirom

CUCOŞ, C., (2001), *Educația .Dimensiuni culturale şi interculturale*, Iaşi, Polirom

CREȚU, C.,(1995), *Politica promovării talentelor. Dreptul la o educație diferențiată*, Iaşi,Editura Cronica

CRIHANĂ, L., (2002), *Eseul şcolar-ghid metodologic*, Galați, Ed. Şcoala gălățeană

CRIHANĂ, L., CIUBOTARU, G., SCARLAT, J.M., NICOARĂ, A. (2006), *Limba română -Ghid de învățare rapidă -DOOM 2 între teorie şi practică*, Bucureşti, E.D.P.

DELORS, J.,, (2000), *Comoara lăuntrică*, Iaşi, Editura Polirom

DRISCOLL, W.(2002), *Manual de dezbateri academice* , trad. Viorel Murariu, Iaşi, Polirom

DULAMĂ, M.E., (2002), *Modele, strategii şi tehnici didactice activizante*, Cluj-Napoca, Ed. Clusium

DUMITRU, AL. I., (2000), *Dezvoltarea gândirii critice şi învățarea eficientă*, Timişoara, Editura de Vest

GARDNER, H. (2005), *Mintea disciplinată*, Bucureşti, Ed.Sigma

GIASSON, J., (1990), *La comprehension en lecture*, Bruxelles De Beck Westmael,
GIURCĂNESCU, C. ADĂMUȚ, Z. (1962), *Excursia şcolară*, Bucureşti, E.D.P.
GÂLCĂ, M., ‘’Evaluarea- un nou tip de parteneriat ‘’în revista *Perspective,* Cluj nr.6/2003
GOIA, V. (2002) *Didactica limbii şi literaturii române pentru gimnaziu şi liceu* , Cluj-Napoca, Ed. Dacia
GROSS - MEDAN, G., (2005), *Calea lecturii*, Cluj, Editura Maria Montesorri
HANDOCA, M. (1971), *Excursia literară*, Bucureşti , E.D.P.
IONESCU, M., RADU , I. *(2001) Didactica modernă , ed. a II a,Cluj*,Ed.Dacia
LANDSCHEERE, G., (1995), *Istoria universală a pedagogiei experimentale*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică
LEBRUN, M., (2001),”Cercul de lectură şi perspectivele cooperării” , în revista *Perspective* , Cluj , numărul 2
LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ pentru cl. a-X-a, Bucureşti, Ed.Corint, f.a., coord. E. Simion
MANOLIU, DABIJA – A., (2001), *Context si interferențe în lectura activă .Modele teoretice şi cercetări experimentale. Studiu de psihologie cognitivă si psiholingvistică , ediția română-engleză* , Bucureşti ,S.C.Ştiintă şi Tehnică
MARGA, A., (1999), *Educație şi tranziție* Cluj-Napoca, Ed.Dacia
MARGA, A., (2003), *Filosofia uniformizării europene*, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene
MEC-CNC (2002), *Ghid metodologic - aria curriculară limbă şi comunicare liceu*, Bucureşti,S.C.Aramis
MEN – CNC (1999), *Curriculum Național pentru învățământ obligatoriu – cadru de referință*, Bucureşti, Editura Corint
MEYER, G., (2000). *De ce şi cum evaluăm*, Iaşi, Ed. Polirom
MUREŞAN, M. (2005), “Epic sau narativ?– inerții didactice”, în revista *Perspective* , Cluj-Napoca, numărul 1, p. 55
NEACŞU, IOAN (1999*), Învățare şi instruire*, Bucureşti, E.D.P.
NICOARĂ, A., SCARLAT, J. M., (2004), *Limba română, Ghid teoretico-aplicativ de realizare a unui opțional cl.aV-VIIIa, Galați*, Editura Şcoala gălățeană

NOVICOV,M., (1969) ”Studiul literaturii ca serie de fapte specifice” în *Metodologia criticii şi istoriei literare*, Bucureşti, Ed.Academiei

OGLE, D., (1986), K-W-L: A Teaching Model that Develops Active Reading of Expository Text in “The Reading Teachers” nr. 39

OLTEANU, A. GH. (1974), Articolul cu acelaşi titlu din revista *Limba si literatura română*, vol. I

OLTEANU, A. GH. (2000), *Reflexe folclorice în literatura scrisă*, Bucureşti, Ed. Humanitas Educațional

Apud. PAMFIL, A., (2000). *Eseul - o formă a neliniştii*, Cluj, Ed. Dacia

PAMFIL, ALINA (2003), *Limba şi literatura română în gimnaziu – structuri didactice deschise*, Cluj-Napoca, Editura Paralela 45

PAMFIL, A., TĂMĂIAN ,I., (2005) *Studiul limbii şi literaturii române-paradigme didactice*, Cluj-Napoca, Ed.Casa Cărții de Ştiință

PARFENE. C., (1980). *Compozițiile în şcoală*, Bucureşti, E.D.P.

PĂCURARI, OTILIA,(2002) în Abordarea textului,,suport de curs, Educația 2000+,Sinaia

PĂUN, E., (2002). O “lectură” a educației prin grila postmodernității, în volumul *Pedagogie - Fundamente teoretice şi demersuri aplicative*, Ed. Polirom, Iaşi

PETEAN, ANCA şi MARIUS,(1996). *Ocolul lumii în 50 de jocuri creative*, Ed. Dacia, Cluj

PINTILIE,M., (2002) *Metode moderne de învățare- evaluare*,Cluj-Napoca, Ed. Eurocard,

POPENICI,ŞT.,(2001)*Pedagogia alternativă: imaginarul educațional*, Polirom,Iaşi

POPESCU, I. (1934). Şcoala care ne trebuie, în revista *Lămuriri şcolare*, Bucureşti

POTOLEA, D., (1989) ”Profesorul şi strategiile conducerii învățării” în vol.*Structuri, strategii şi performanțe în învățământ* (coord.I.Jinga, L.Vlăsceanu) , Bucureşti , Ed.Academiei , p.180

RADIAN, S., (1974) *Sinteze de istoria literaturii române*, Bucuresti, E.D.P.

RADIAN, S., (1977) *Corelații între literatura română şi literatura universală*, , Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică

RAWLINSON,G., (1998) *Gândire creativă şi brainstorming*, Bucureşti, Ed. Codex

RODARI,G., (1980) *Gramatica fanteziei*, Bucuresti, E.D.P.

RUSU, M.M., (2006) *Limba si literatura română –Ghid pentru pregătirea concursurilor şi olimpiadelor şcolare*, Ed.Nomina, 2006

SAVA, N., (2000)" Lectura particulară şi creativitatea", în revista *Perspective* , Cluj , numărul 1

SĂLĂVĂSTRU, C., (1996) *Modele argumentative în discursul educațional,* Bucureşti, Ed. Academiei

SCHWARTZ, B., (1976) *Educatia mâine*, Bucureşti, E.D.P., p.183

SIEBERT,H., (2001) *Pedagogie constructivistă*, Iaşi, Editura Institutul European

SILISTRARU, N., (2003) *Etnopedagogie*, Chişinău, Univ.de Stat din Moldova

SIMION, EUGEN (1994) Cuvânt - înainte la volumul *Folclor şi literatura cultă*, de A. Gh. Olteanu, Braşov, Editura Orientul Latin

SIMION, E (2001), Cuvânt înainte la *Manualul de limba şi literatura română* cl.a X a, Bucureşti, Ed.Corint

SNEE (2001) - *Ghid de evaluare-limba şi literatura română*, Bucureşti ,Ed. Aramis

SPERANTIA, E., (1967) Basmul ca mijloc educativ, în volumul *Studii de folclor şi literatură*, Bucureşti, Editura Pentru Literatură

STANCIU, I. GH., (2002) "Pentru o educație adecvată a particularităților psihologice ale poporului român "în vol. *Pedagogie.Fundamentări teoretice si demersuri aplicative*, Iaşi, Polirom

STEELE, J., L., MEREDITH, K.,S. (1988/1989), Un cadru pentru dezvoltarea gandirii critice la diversele materii de studiu,Ghidul I ,*Ghiduri pentru proiectul L.S.D.G., nr 1-8,* trad. Codruța Bălimaru

STOIAN, S., ALEXANDRU, P.,(1978). *Pedagogie şi folclor*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică

ŞERBĂNESCU, A., (2002) *Întrebarea;Teorie şi practică*, Iaşi, Ed. Polirom.

ŞOITU, L., (2000) *Pedagogia comunicării*, Iaşi, Institutul european

TĂUTU, CORNELIA-MIHAELA,TĂUTU, MIHAI,G.(2002)."Autoscopia-tehnică de evaluare alternativă",*Tribuna Învățământului* nr. 555, 11-17 sept.2000 , p.7

TEODORESCU, I.S., (2000) *Stil şi compoziție-disciplină opțională –auxiliar didactic pentru învățământul primar anul I de studiu*, Caiet de lucru al elevului, Bacău , Ed.Corgal Press

TOADER, AL. (1995) *Psihologia schimbării şi educația*, Bucuresti, E.D.P.
ULRICH, C., (2002) ”Reforma la nivelul şcolii – provocări şi posibilități” în volumul *Pedagogie. Fundamentări teoretice şi demersuri aplicative*, Iaşi, Editura Polirom
UNGUREANU, D., (1999) *Fundamentele educației-note de curs*, Timişoara, Ed. Mirton
VĂIDEANU, G.*.,(1988) Educația la frontiera dintre milenii*, Bucureşti, Ed. Politică
VLĂSCEANU, L. *Curriculum National*
ZLĂTIOR, TITIANA “ Portofoliul – metodă alternativă de evaluare”, în rev. *Perspective*, Cluj, an II, nr. 1 (2)

IV . EPOSUL FOLCLORIC

*** *Antologie de proză populară epică*, vol. I, (1966), Bucureşti, Editura Pentru Literatură
ADĂSCĂLIȚEI,V.(1983),” Folclorul literar în programele şi manualele scolare” în *Convorbiri literare*,Iaşi,nr.51,53
ALECSANDRI,V. (1969), “Românii şi poezia lor” în vol. *Elogiu folclorului românesc*, Bucureşti, E.P.L.
ALEXANDRU, I. (1974), Prefața la *Nunta la români*, Bucureşti, Ed. Minerva
BALAZS, L., (2003) *Folclor. Noțiuni generale de folclor şi poetică populară*,Cluj-Napoca, Ed Scientia
BĂLĂNESCU,TH. (1973), “Studiul matematic comparativ al unor variante ale baladei Miorița”, *Revista de etnografie şi folclor*, an XVIII , nr.2
BĂLĂNESCU,TH.(1975),”Utilizarea metodelor matematice pentru studierea baladelor populare”, în vol.*Semiotica folclorului-abordare lingvistico-matematică*, Bucureşti, Ed.Academiei
BĂRBULESCU, C.(1967), Prefața la vol. *Făt-Frumos-basme populare româneşti* , Bucureşti, Ed.Tineretului
BERNEA, E.,(1985) *Cadre ale gândirii populare* , Bucureşti, Ed. Cartea românească
BÂRLEA, Ov., (1956). “Cercetarea poeziei populare epice” în *Revista de folclor* I, nr. 1, 2
BÂRLEA,Ov.,(1974) *Istoria folcloristicii româneşti,* Bucureşti, Ed. Ştiintifică

BÂRLEA,Ov., (1976) *Mica enciclopedie a poveştilor*, Bucureşti, Ed. Ştiintifică
BOLOCAN, C., (1997)," Realizarea semantică a cuvântului <<miel>> în perspectiva biblică", în vol. *Limbaje şi comunicare* II). -lucrările Colocviului Internațional de Ştiinte ale limbajului, Suceava, 1995, Iaşi, Institutul european
BONTÉ, P., IZARD, M. (1992), *Dictionnaire de l'Ethnologie et de l'Anthropologie*, P.U.F.
BREZEANU,I., (1967), "Dunărea în poezia epică populară" , vol. *Lucrări ştiințifice I* , Institutul Pedagogic Galați , 1967 p.200
BREZEANU,I., (1967), *Pe-un picior de plai-culegere de folclor poetic din regiunea Galați* , Casa Regională a Creației Populare
BREZEANU,I., (1972), "Tema nupțială în colindele laice dunărene" , volumul *Orizonturi* , Galați, I.S.J., C.C.D.
BREZEANU,I., (2000),*Valori ale culturii populare din zona de sud a Moldovei* , Galați , Ed. Fundației Universitare" Dunărea de Jos"
BRILL,T., (1967),"O povestitoare din Hațeg" în vol.*Studii de folclor şi artă literară*, Bucureşti, E.P.L., p.222
CAILLOIS, R., (1970), "De la basm la povestirea ştiințifico-fantastică", în volumul *Antologia nuvelei fantastice*, Bucureşti , Editura Univers
CARACOSTEA, D., (1969). Miorița în Moldova, în vol. *Poezia tradițională română*, Bucureşti, E.P.L.
CARAMAN, P., (1988) *Studii de folclor* II, Bucureşti, Ed. Minerva
CARTOJAN, N., (1974), *Cărțile populare în literatura română* vol .II, Bucureşti, Ed.Enciclopedică
CARRIÈRE, J.C., (2003), *Cercul mincinoşilor*, Bucureşti, Ed. Humanitas
CĂLIMAN, I., BULZA , M. (1973)," Fantasticul în basm", Baia Mare, vol. *Lucrări ştiințifice*
CĂLINESCU, G. (1964), *Istoria literaturii române*, volumul I, Bucureşti, Ed. Academiei
CĂLINESCU, G. (1965), *Estetica basmului*, Bucureşti, Editura Pentru Literatură,
CĂLINESCU, G. (1968), *Istoria literaturii române.Compendiu*, Bucureşti Editura Pentru Literatură
CĂLINESCU, G. (1970), *Istoria literaturii române* I, Bucureşti, Editura Academiei

CHIȚIMIA, I. C.(1971), *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, Bucureşti, Editura Minerva

CIOBANU, C., (2003)," Basmul sud-moldovenesc , parte integrantă a mythosului românesc" , în vol.*Tudor Pamfile -120 de ani de la naştere*, Galați , Ed. Centrului Cultural "Dunărea de Jos "

CIUBOTARIU, S., (1975)," O tratare matematică a limbajului invariant "în vol. *Semiotica folclorului*, p. 182-242; în acelaşi vol., GORUN, I., " Structurile repetitive ale folclorului în lumina algebrei omologice" p. 103-116

COCCHIARA,G., (1962) *Istoria folclorului european* , Budapesta, Ed.Gondolat

COMAN, M., (1980), *Izvoare mitice*, Bucureşti, Ed. Cartea Românească

CONSTANTINESCU, M., (1979), *Triumful lui Făt - Frumos*, Bucureşti, Editura Albatros

CONSTANTINESCU, N., (1986), *Lectura textului folcloric*, Bucureşti, Ed.Minerva

CONSTANTINESCU, N., (1992) , "Dezbatere despre predarea folclorului în universitătile americane" în *Limbă şi literatură* vol.III-IV

COTTERELL , A. (2002), *Oxford Dictionar de mitologie*, Bucureşti, Ed. Univers enciclopedic

COŞBUC, G., (1979), *Opere alese* IV, Bucureşti, Ed. Minerva

CREȚU, V., (1980), *Ethosul folcloric-sistem deschis*, Ed. Facla,Timişoara

CULEA, A. D., (1923), *Literatura copiilor şi şezătorile cu copii*, Bucureşti, Casa Şcoalelor

DAMIANOVICI, C. (1913), în "Vieața nouă", Galati

DATCU, I., "Ecouri mioritice în poezia românească", în revista *Mioriția* nr. 1, 1992 – fragment din studiul *Balada românească*, teză de doctorat despre balada cultă românească, susținută în 1979 la Universitatea Bucureşti, conducător ştiințific Ovidiu Papadima

DENSUSIANU, N. (1893), *Chestionarele despre tradițiunile istorice şi antichităților țărilor locuite de români*, Partea I, Bucureşti, 1893, Partea a II-a 1895, în Biblioteca Academiei, mss.nr. 4549, 4551, 4558, 4560

DENSUSIANU, Ov., (1920), *Flori alese din cântecele poporului român*,p. 39, Bucureşti

DENSUSIANU, Ov. (1966), "Folclorul -cum trebuie înteles" in vol. *Viața păstorească în poezia noastră populară*, Bucureşti, E.P.L.

DIMA, AL. (1967)," Specificul național al literaturii române în volumul*Conceptul de literatură universală şi comparată*, Bucureşti, Ed. Academiei,

" DUNĂREA DE JOS" , (1908) Anul I, numărul 1

DURAND, G., (1998), *Eliade ou l'anthropologie profonde*, în Mircea Eliade, Paris, L'Herne

EFTIMIU, V. (1948), "Mioriţa" în "Adevărul", Bucureşti, an 62, nr. 17.175 din 2 iunie

ELIADE, M., (1943), *Insula lui Euthanasius*, Bucureşti , Editura Fundațiilor Regale

ELIADE, M., (1992), "Comentarii la legenda Meşterului Manole" în vol. *Meşterul Manole*, Iaşi, Ed. Junimea

ERETESCU, C. (1970), " Noțiunea de metamorfoză în folclor " în *Revista de etnografie şi folclor*, nr.25

ERETESCU, C., (2004), *Folclorul literar al românilor*, Bucureşti, Editura Compania

FILIMON, V. (1982), " Prefață" la *Poveştile lui Făt-Frumos*, Bucureşti, Ed. Minerva

FIILIPCIUC, I.,(1983), " XXIV de contrapropoziții despre Mioriţa", în revista *Cronica* , Iaşi, an XVIII nr. 34 (917) 26 august

FILIPCIUC, I., (1983), "Portretul ciobănaşului tras printr-un inel", în revista *Steaua* ,Cluj-Napoca , an XXXIV, nr. 8 (435), septembrie

FILIPCIUC, I., (1989) "Noi lecturi ale Mioriței", în revista *Viața românească*, Iaşi, an LXXXIV, nr. 5, mai

FILIPCIUC, I., (1993), "Mioriţa şi calendarul astral", în revista *Izvoraşul* Râmnicu -Vâlcea,nr. 4

FILIPCIUC , I., (1998), "Constante stilistice şi semnificații arhaice" în *Mioriţa*, Teză de doctorat, Iaşi

FILIPCIUC, I., (2002), *Mioriţa şi alte semne poetice*, Biblioteca Mioriţa, Câmpulung, Bucovina

FLORESCU, E., CHEVALIER, A. (1993),*Valea Bistriței-tradiții populare* Complexul Muzeal Județean Neamț

FOCHI, A., (1964*), Mioriţa-tipologie, circulație, geneză, texte*, Bucureşti, Ed. Academiei

FOCHI, A., (1980), *Mioriţa, texte poetice alese*, Bucureşti, Ed.Minerva

FOCHI, A., (2004), *Estetica oralității*, Bucureşti, Editura Minerva

GASTER, M., (1983), *Literatura populară română*, Bucureşti, Editura Minerva

GĂLUŞCĂ-CRÂŞMARIU,T., MILICESCU,E.,ŞT.,SARAMANDU,N.,TUDOR, D.(1992), *Miorița la dacoromâni şi aromâni*, Bucureşti, Ed. Minerva

GEANĂ, GH (1995), "Arhetipuri creştine în Miorița", în *Viața românească*, Bucureşti, an XC, nr.1,2

GOROVEI, A. (1949), Învățătorii folclorişti, Bucureşti

HASDEU, B. P.(1878), *Obiceile juridice ale poporului român*, (1884), Cestionar lingvistic, în Biblioteca Academiei mss. nr. 3437, 3470, 3420

HOLBAN , E., (2005) ," Portul țărănesc" - articole publicate in revista *Dunărea de Jos*, nr.37 si 40

HUSAR , Al. (1999), *Miorița (de la motiv la mit)* Iaşi, Ed. Universității "Al.I.Cuza"

IORGA, N. (1992),"Frumosul în concepția poporului" în vol. I, *Dreptul la memorie,* Cluj, Ed.Dacia

ISPAS, S., (1981)," Sugestii privind conceptul de "sintagmă nucleu narativ" în cercetarea actuală a epicii populare versificate", Bucureşti, *Anuarul Institutului de Cercetări Etnologice şi Dialectale*, Seria A, an 3

ISPAS, S., (2001), *Povestea cântată*, Bucureşti, Ed. Viitorul românesc

ISPIRESCU , P. (1984), *Legende sau basmele românilor*,Timişoara, Ed. Facla

JUDE, V., (2002)" Valorificarea folclorului în ciclul primar",în revista *Învățământul primar*, nr.2-4

KERNBACH, V.(2004), *Universul mitic al românilor*, Bucureşti, Ed.Lucman

LAZĂR, ST.I., (1988), *Recurența în procesul creatiei populare-o introducere în gramatica toposurilor folclorice* - teză de doctorat, Facultatea de filologie ,Universitatea Bucureşti ,1988 , conducător şt. prof.univ.dr.Mihai Pop

LICEA , I . , (1936) *Poezia populară română* , Galați , Cântece ostăşeşti

LONGIN - POPESCU, I. (2006)" Interviu cu Sever Ursa", *Formula AS*, an XVI, nr. 716 mai p.3

LOVINESCU,V.,(1993), *Creangă şi creanga de aur* , Bucuresti, Ed.Cartea Românească

MANOLIU –FURNICĂ,VL.(1998), "Despre stele , în care apar constelațiile aşa cum le-a văzut şi le mai vede țăranul român", în *Scara*, revista de oceanografie ortodoxă Treapta a III a, Bucuresti, an II, febr. p.95-111

MANOLIU,VLAD (2001), *Mic dicționar de astronomie*, Bucureşti, Ed.Paideia
MARIAN,S.F.(1882),*Calendariu iulian, gregorian şi poporal român pe anul 1883*, Braşov, Biserica Albă
MARIAN, S. F.(1982), *Naşterea la români-studiu etnografic*, Bucureşti, Ed. Academiei
MARIAN, S. F., (1984), *Basme populare române*, Bucureşti, Ed.Minerva
MICHELET,J. (1980), *Legendes democratiques du Nord* , Paris , 1854 , p.342 , apud M.Eliade (1980) *De la Zamolxis la Genghis - Han*, Bucureşti, Ed.Ştiintifică, p.227
MIHĂESCU, N.(1972), *Carte despre limba românească* , Bucureşti, E.D.P.
"Miorița, Meşterul Manole şi psihologia poporului român ‘', (1998) în revista *Apostrof* ,Cluj-Napoca, an IX, nr. 7-8 (98)
" Miorița versus Dracula " (1994), – anchetă inițiată de revista *Eufrion* ,Sibiu, an V, nr. 1 (40-42)
"Miorița versus Dada" (1996). – răspuns la ancheta literară în revista "Miorița" , Câmpulung, Bucovina, an VI, nr. 2 (12), 23 decembrie
MODORCEA, G. (1979), *Miturile românesti şi arta filmului*", Bucureşti, Ed. Sport-Turism
MUNTEANU, N .I. (1914,1918), *Povestiri şi legende* , Bârlad
MUNTEANU,GH.N.(1939),în revista *Orizonturi* ,Galați, an II , numărul 4-5
MUNTEANU, ELISABETA (1982), *Motive mitice în dramaturgia românească*, Bucureşti, Ed.Minerva , 1982
MUŞLEA,I. (1928), *Învațătorii şi folclorul* , Cluj
MUŞLEA,I. (1972), " La mort marriage, une particularitée du folklore balcanique" (1925) în *Cercetări etnografice şi de folclor* ,Bucureşti , Ed. Minerva,vol.II
NEGRUȚIU, S.(2004), "Valorificarea folclorului în învățământul primar ", în revista *Educația 21* ,nr.1
NICULESCU, RADU (1977), "Problematica actuală a folclorului "în *Revista de etnografie şi folclor*, vol. 22 nr.1
NICULIȚĂ-VORONCA, ELENA (1903), *Datinele şi credințele poporului român*, Cernăuți
NICULIȚĂ-VORONCA , E. (1912), *Studii de folclor* II, Cernăuți
OIŞTEANU, A. (1989), Motive şi semnificații mito - simbolice în cultura tradițională românească, Bucureşti, Ed. Minerva
OLINESCU, M. (2004), *Mitologie românească*, Bucureşti, Ed. Saeculum visual

OLTEANU, ANTOANETA (2001) – “Calendarele poporului român”, Bucureşti, Col.Paideia, sau” Istoria calendarului popular”, în revista *Dunărea de Jos*, Galati, nr.36 , p.22

ONESTA, GERARD (2005),” Interviu “în revista *Formula AS* anul XV, nr. 675, Iulie

PAPADIMA, Ov., (1941), *O viziune românească a lumii*, Bucureşti, p. X

PAPADIMA, Ov., (1966), *Idei şi funcţii educative în folclorul românesc*, ("Din istoria pedagogiei româneşti") Bucureşti E.D.P.vol. II

PAPADIMA, Ov., (1968). Literatura populară română, Bucureşti, Editura Pentru Literatură

PAVELESCU, GH.,(1971). "Despre culegerea folclorului prin elevi"în vol.*Studii şi cercetări de folclor*, Bucureşti, Ed.Minerva

PĂUN, O., (1969) . Prefață la volumul *Elogiu folclorului românesc* , Bucureşti, Editura Pentru Literatură

PĂUN,O., ANGELESCU,S.(1989).Introducere la *Basme*, Bucureşti,Minerva

PĂUNESCU, A., (1914) *Basmul in cultura integrală, Conținutul graiului*, Bucureşti

PILLAT,I., (1934). *Tradiție şi inovație*, Bucureşti, Casa Şcoalelor

PIVERT, E., (2005) Interviu în revista “Formula AS”, anul XV, nr. 662, aprilie

POP, M., (1964).“Originea orală a basmului Călin Nebunul” în *Viața românească*, an XVII, aprilie-mai, 1964 , p.207-213

POP, M., (1965) Studiu introductiv la antologia *Folclor poetic nou*, Bucureşti

POP, M.,(1971).’’Folclorul în contemporaneitate ‘’ în *Revista de etnografie si folclor*,vol.16,nr.5

POP, M., (1976) *Obiceiuri tradiționale româneşti*, Bucureşti, ICED

POP, MIHAI; RUXĂNDOIU, P., (1991) *Folclor literar românesc*, Editura Pentru Literatură, Bucureşti

POPA, D., (1897) *Inelul de izbândă –poveşti* cu o prefață de Th.Sperantia , Bucureşti , Ed.Librăriei Stainberg ,

POPESCU, C., (1905). ENE P., SALVIU GH. *Braşoave* , Bucureşti , Ed.Librăriei Stainberg , 1905

POPESCU, D. R.(1984) *Galaxia Grama*, Bucuresti, Ed.Cartea Românească

PROPP , V. I. (1973) *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, Bucureşti, Editura Univers

RĂDULESCU-MOTRU, C.(1939) *Romanismul – catehismul unei noi spiritualități*, Bucureşti , Fundația pentru Literatură si Artă , Editia a II-a ,

RĂDULESCU-MOTRU, C. (1990) *Sufletul neamului nostru*, Bucureşti, Ed.Anima

ROŞIANU, N. (1973) *Stereotipia basmului* , Bucureşti , Ed.Univers

RUSSO, A. (1967) "Poezia poporală" în vol. *Piatra teiului*, Bucuresti, E.P.L.

SCHLATTNER, E., (2005) Interviu publicat în revista *Formula AS*, anul XV, nr. 668, mai. 14

SLAVICI, IOAN, (1883) . *Literatura poporană*, Bucureşti, în" Educatorul" I, nr. 8, 20 februarie

SORESCU, M., (1973) Prefața la *Novac si zâna*, Bucureşti , Ed.Minerva

STROESCU, S., (1965). "Cu privire la sistemul de clasificare a snoavei populare româneşti", în *Revista de etnografie şi folclor* nr. 10 şi în capitolul *Snoava,* în *Istoria literaturii române*, volumul I, Bucureşti, Editura Academiei

ŞĂINEANU, L.(1978) *Basmele românilor*, Bucureşti, Editura Minerva

ŞEITAN,,GH., (2003) *Zalmoxis în cântecul bătrânesc*,Tulcea, Editura Cronicarul

ŞPAN, P. (1905) *Poveştile în educația şcolară* , Sibiu

TALOŞ, I . (1996) "Miorița şi epica medievală franceză" în *România literară* , an, XXV , numărul 18 din 20- 26.05.1996 , p. 7

TĂNASE, ST., (2005) Interviu în revista *Formula AS* anul XV, nr. 670, iunie , p. 3

TODORAN , EUGEN (1962)."Timpul în basmul fantastic"- în *Limba si literatură* nr.6.p.402

ȚIGĂNUŞ,V .N. (1982)Valori etice în balada Meşterul Manole, în vol.*Catedra*,Galați

ȚOIU, C., (1974) Prefața la *Miorița,balade păstoreşti*, Bucureşti, Ed.Minerva

URSACHE, P., (1980) *Prolegomene la o estetică a folclorului*, Bucureşti, Ed. Cartea Românească

VIANU,T.,(1956) *Literatură universală şi literatură națională*, Bucureşti, E.S.P.L.A.

VINTILĂ, P.,(1974) *Eminescu-roman cronologic*, Bucureşti, Ed. Cartea Românească

VLĂDUȚESCU, GH. (1982) *Filozofia legendelor cosmogonice românesti*, Bucureşti, Ed.Minerva

VRABIE,GH.(1966) , Bucureşti,Albatros, *Balada populară românească*

VRABIE,GH. (1968). *Folcloristica română*, Bucureşti, E.P.L

VRABIE,GH. (1970). *Folclorul-obiect, principii, metode, categorii*, Bucureşti, Ed. Academiei

VRABIE, GH. (1984) *Poetica Mioriței*, Bucureşti, Ed.Academiei

VRABIE,GH.(1990) *Din estetica poeziei populare române*,Bucureşti,Ed.Albatros

VRÂNCEANU, A., (2002) *Modele literare în narațiunea vizuală* , Bucureşti, Ed.Cavaliotti

VULCĂNESCU, ROMULUS (1985) *Mitologie română*, Ed. Academiei, Bucureşti

VULCĂNESCU,M., (1991). *Dimensiunea românească a existenței*, Bucureşti, Ed.Fundației Culturale Române

ZAMFIRESCU,ION,(1972) "Național şi universal" în volumul *Studii de literatură universală*, Editura Academiei, Bucureşti

ZANNE, I. A. (1959) *Proverbele Românilor*, Bucureşti, Editura Tineretului ZUGUN, P. (1997) "Ponderea grupelor lexicale etimologice în balada populară "Miorița" în vol. *Limbaje şi comunicare*, citat mai sus, p.348-352

V . WEBOGRAFIE

http:// www.biblacad . ro/
http:// www. curriculum.edu.ro/
http:// www.didactic.ro
http:// www.lettres.net/cours/txt_argu.htm
http:// www.persuasiune.ro/
http:// www.unibuc.ro/
http://folklore.fpage.org.
www.folclor.info

ANEXE

A. Rolul modelelor în comprehensiunea şi interpretarea textului epic popular

"Fiece text este o maşină leneşă care-i cere
cititorului să facă o parte din munca ei."
(Umberto Eco)

1. Modelul Evocare - Realizarea sensului – Reflecții (E R R)

Plan de lecție

Obiectul: Literatură

Clasa: a V-a

Tema: Prâslea cel voinic şi merele de aur

Subiectul lecției: **Caracterizarea personajului principal Prâslea**

Motivația :

- Din perspectivă educațională, lecția contribuie la consolidarea unor atitudini şi deprinderi prinvind combaterea laşității, a minciunii, promovarea spiritului de dreptate, al curajului, modestiei şi perseverenței
- Din perspectivă instructivă, elevii aprofundează modurile de expunere şi modalitățile de caracterizare a personajelor.
- Lecția dezvoltă gândirea critică, dând posibilitatea elevilor să interpreteze în viziune personală modelul oferit de personajul de basm şi să realizeze caracterizarea lui.

I. Obiective. La sfârşitul activității elevii vor şti:

- Să povestească subiectul basmului
- Să motiveze comportamentul lui Prâslea
- Să identifice efectele asupra celor cu care intră în contact
- Să realizeze caracterizarea personajului principal

II. Condiții prealabile

- Informații privind conținutul educativ al basmelor populare din volumul lui Petre Ispirescu
- Deprinderi de a lucra în grupuri, de a utiliza brainstormingul, diagrama personajului, rețeaua de discuții
- Timp de lucru – 50 minute

- Resurse materiale: volumul" Basme" de Petre Ispirescu, fişe de lucru, caiete de notițe, tabla.

III. Desfăşurarea lecției

Evocarea

Metode folosite : a) Lectura individuală b) Brainstormingul în grup

După ce elevii vor citi individual basmul, vor selecta din text , în perechi, elementele care îl caracterizează pe Prâslea şi le vor scrie întâi pe caiete, apoi pe tablă. Regrupați câte patru, pe baza elementelor de caracterizare descoperite şi transcrise pe tablă, elevii vor selecta din text citate corespunzătoare fiecărui element de caracterizare (timp de lucru: 20 de minute).

Realizarea sensului

a) Bulgărele: constituiți în grupul inițial, elevii vor face schimb de informații şi, în final, vor alcătui pe tablă" harta" persoanjului (elemente de portret fizic şi moral).
b) Ciorchinele: se realizează în colectiv, profesorul scriind pe tablă, iar elevii pe foi,schema arborescentă pe care au conceput-o împreună(timp de lucru: 20 de minute)

Reflecția

Elevii vor fi capabili:

a) să rețină modalitățile de caracterizare a personajului principal (Prâslea)
b) să îmbine elemente ale vocabularului propriu cu cele ale povestitorului popular
c) să sublinieze scopul moralizator al basmului.

Printr-o activitate de scriere liberă (scurtă) elevii pot să-şi exprime opiniile răspunzând la întrebare: Este Prâslea un model pentru voi? (cinci minute).

IV. Extensia

Se cere:

Indicați trei ipostaze care ilustrează trăsături diferite ale personajului.Acasă, elevii vor realiza o altă" hartă" a personajului în care vor adăuga şi alte trei trăsături ale eroului popular întâlnite în alte basme populare.

Apropiate de cel ilustrat mai sus sunt şi alte **modele configurative** care îşi propun explicitarea procesului de învățare. Pentru motivarea elevilor, am prezentat procedura pornind de la o nevoie reală a lor. Exemplu: "Vom încerca să studiem textul pornind de la cele mai mici secvențe logico-semnatice, chiar de câteva rânduri, unități minimale care vor fi repartizate individual sau în perechi, după care veți alcătui scurte referate, planşe, veți căuta înregistrări audio, fotografii, etc."

După activitatea de repartizare a secvențelor, în activitatea frontală, am scris pe tablă răspunsurile elevilor la întrebarea "La ce este utilă această procedură"?

- pentru a cunoaşte direct textul.
- pentru a trece de la un “comentariu general” care există şi în manual, la o autoexplicare a problemei.
- pentru a fi creativi şi originali prin îndepărtarea de modelele cunoscute,etc.

Am discutat apoi cu elevii dacă procedura este aplicabilă doar obiectului nostru de învățământ sau poate fi utilizabilă şi în alte domenii de activitate.

Descompusă în etape, procedura a fost descrisă şi aplicată într-o situație concretă: Au găsit, prezentate grafic, cele 22 de subsecvențe în care am împărțit texul, în tot atâtea planşe realizate de elevii unei clase a VIII-a, când aceştia l-au studiat pentru a răspunde la numeroasele întrebări din manual. Elevii clasei aI X a au formulat întrebări asupra aspectelor descoperite pe planşe, apoi au aplicat procedura, ghidați şi monitorizați de profesor.

Modelul propus pentru învățarea cunoştințelor procedurale specifice studierii eposului folcloric ajută la:

- ❖ demonstrarea şi descrierea procedurii print-un demers transparent, în care aceasta este descrisă etapizat, direct şi explicit de către profesor apoi este aplicată de către elevi sub supravegherea acestuia.
- ❖ efectuarea corecțiilor şi repetițiilor pentru consolidarea procedurii.
- ❖ aplicarea procedurii în contexte noi.

Am constatat că discuția cu clasa este necesară nu doar pentru justificarea importanței învățării, ci şi pentru a lega activitatea din clasă de realitatea de dincolo de ora de română. Pentru învățarea propriu-zisă a strategiei, după definirea modului în care ea acționează, am demonstrat funcționarea ei prin metoda “gândirii cu voce tare”: pe un text foarte scurt, am evidențiat algoritmul paşilor demersului didactic opus, prin transparența procesului de învățare, demersului tradițional, care ecrana paşii parcursului şi orientarea lor. Prin demonstrare, am constatat că modelul “învățării directe şi explicite” oferă o posibilitate eficientă de structurare a lecțiilor orientate spre formarea unor strategii atât de comprehensiune cât şi de producere de text.

Aplicându-le in studierea basmului, am urmărit :

1. Comunicarea sarcinii de lucru: Scrieți timp de un minut o listă cu ideile pe care le aveți despre basmul popular.

Activitate individuală

Activitate frontală pentru completarea rubricii 1 (cu idei luate din caiete, cu condiția ca întregul grup să fie de acord cu ideile scrise)

2.. Activitate în perechi. După lectura lecției din manual, elevii au avut câteva minute să consemneze la rubrica 4 răspunsuri la întrebările din rubrica 3.

Activitate frontală de citire a întrebărilor de la rubrica 3 şi a răspunsurilor din rubrica 4.

3.. Etapa se structurează în jurul întrebărilor:

Care sunt cunoştințele nou dobândite? Cum răspund ele întrebărilor inițiale? Există întrebări fără răspuns? Unde am putea găsi,totusi, o soluție?

4. Am organizat grupe de cercetare, am stabilit alte întrebări, am căutat noi surse de informare (dicționare, reviste, CD-uri, enciclopedii). Spre deosebire de tradiționala "fixare", am corelat rezultatele învățării cu aşteptările specificate la începutul lecției. Pe parcurs, au apărut întrebări interpretative pentru eposul folcloric legate de:

a) intrigă:
   - Ce a vrut acest personaj cu adevărat? Ce nu a vrut?
   - Ce l-a făcut să poată obține ce a vrut?
   - La ce a trebuit să renunțe pentru a-şi atinge scopul?
   - Cum era la început? Dar la sfârşit? Cum explicăm schimbarea?
   - Ce am învățat pe parcurs?

b) imagine şi simbol
   - Ce înseamnă imagine şi simbol în text?
   - Ce reprezintă ele în viața noastră?
   - Ce înseamnă imagine şi simbol pentru condiția umană?

c) elemente contrastante
   - Ce personaje sau elemente contrastante apar în text?
   - Cum sunt puse ele în contrast?
   - Dar în viața noastră? Dar în general?

d) etică
   - A avut dreptate personajul când a acționat aşa?
   - Ar fi corect să procedăm şi noi la fel?
   - Cu cine credeți că a vrut autorul să simpatizați? Dar să nu simpatizați?
   - Sunteți de acord cu punctul de vedere al autorului?

2. De la modelul tradițional la modelul "învățării prin explorare şi descoperire"

După etapele pe care le cuprinde, acesta constă în juxtapunerea celor trei **E: E**xplorare, **E**xplicare**, E**xtindere.

1. Explorarea este etapa în care elevii au emis ipoteze, au experimentat idei, i-am provocat să compare, să explice, să prezică; au cules informații despre apariția, variantele, împrejurările producerii unui text folcloric, iar observațiile le-au notat într-un caiet.

2. Explicarea a avut drept scop sprijinirea elevilor în identificarea cauzelor, prin conversație euristică . Printre intrebările pe care le-am pus, au fost şi :

- Ce elemente lirice întâniți în textul epic al baladei?
- Ce observați în legătură cu titlurile creațiilor populare?
- Dacă acestea nu există, de ce în culegeri sunt înlocuite cu primul vers din text?
- Şi în ***Tinerețe fără bătrânețe*** binele învinge răul?

3. Extinderea a fost faza în care elevii au legat descoperirile lor de cunoştințele anterioare, au rezumat şi comparat ce au învățat cu ceea ce ştiau dinainte, au revizuit răspunsurile la întrebări, au formulat altele, au aplicat noile cunoştințe, au interpretat şi argumentat.

Modelul sintetizat mai sus l-am intâlnit mai des în manualele alternative ale Ed. Humanitas, chiar dacă etapele, la clasa a V a, se numesc "Observarea textului", "Explorarea" şi "Interpretarea textului", "Invitație la lectură" (suplimentară).

Pentru specia legendă, de exemplu:

Explorarea conține: 1. etapele narațiunii; 2. personajele; 3. limbajul

Explicarea (interpretarea): Exprimați-vă părerea

- Cum explicați dorința boierului de a fi păcălit de Păcală?
- Ce reprezintă de fapt "păcălitorul"?
- Argumentați, comentați, rețineți (p. 299)

Extinderea este o invitație la lectură – fragment din ***Întâmplările şi faptele de pomină ale năzdrăvanului Till Buhoglindă*** (cunoaşterea celebrului personaj din cultura populară germană). Structurarea manualului este asemănătoare şi la celelalte specii ale eposului folcloric: basmul, legenda, balada populară (la clasa a VIa).

Am constatat că toate cele trei etape sunt urmărite în paralel şi de caietele speciale care au aceiaşi autori şi aceeaşi viziune ca şi manualele.

În cel destinat clasei a V a, la unitatea"Legenda", fragmentul ***Venirea lui Galaad***, extras din ***Romanele Mesei Rotunde***, completează textul din manual de la pagina 268.

Se cer: identificarea în text a aspectelor care îl apropie de basm, reconstituirea celor cinci etape ale narațiunii, identificarea personajelor, evidențierea rolului secvențelor descriptive, a elementelor care creează suspansul, simbolistica unor culori.

Cunoştințele se extind apoi asupra legendei ***Daniel Sihastru*** de Dimitrie Bolintineanu.

B. Fişă de urmărire individuală a competenței scripturale

Clasa a VII a– semestrul I

CRITERII	Punctaj	Activități Tipul activității; data
I.Criteriul conținutului Elevul ştie: 1.să structureze un mesaj dens 2.să formuleze idei, imagini, exemple clare	30 puncte	
II.Criteriul discursiv Elevul ştie: 1.să-şi structureze mesajul în funcție de situația de comunicare 2.statutul emițătorului şi cel al destinatarului sunt 3.scopul textului este clar şi în conformitate cu cerințele	10 puncte	
III. Criteriul textual Elevul ştie 1. să **compună**: a)un text cu dominantă informativă (cu prezentarea unui eveniment cultural) b)un text cu dominantă descriptivă (portrete autonome integrate unei narațiuni) c)un text cu dominantă narativă d)un text cu dominantă argumentativă 2.să **recompună** un text în funcție de secvențele canonice 3.să **completeze** secvențele absente unui text 4.să **construiască** un text narativ prin expansiune sau restrângere 5.să **rezume** un text narativ	20 puncte	
IV.Componenta lingvistică Elevul ştie 1.să folosească un lexic nuanțat şi adecvat problematicii textului, să facă apel la tropi pentru a spori expresivitatea		

2.să utilizeze corect flexiunea nominală şi verbală 3.să structureze propoziții şi fraze corecte din punct de vedere sintactic 4.să aplice corect regulile de ortografie şi punctuație	20 puncte	
V.Aspecte formale 1.să formuleze titlul în acord cu substanța textului 2.să structureze corect paragrafele 3.să scrie citeț şi ordonat	10 puncte	

C. Alte posibilități de valorificare interdisciplinară a sincretismului artei populare

Sincretismul text – muzică - dans

Valabilitatea afirmației lui Vasile Alecsandri : "Mie mi-e drag românul şi ştiu a prețui bunătățile cu care l-a dăruit natura… . Îmi plac obiceiurile sale patriarhale, credințele sale fantastice, danțurile sale vechi şi voiniceşti, portul său pitoresc care la Roma se vede săpat pe coloana lui Traian, cânticele sale jalnice şi melodioase şi mai ales poeziile sale atât de armonioase!''(1969,p.26) va fi confirmată într-o diversitate de exemple:

T. Brediceanu va publica în volumul" Scrieri", Editura Muzicală, Bucureşti, 1976, p. 229-280'' Miorița – studii de folclor muzical-literar.'' Sub aspect melodic, structura muzicală a baladei" Miorița" împrumută şi adaptează melodii ale altor cântece, cum a stabilit Ileana Sznik în lucrarea "Semnificția etnomuzicologică a Mioriței" – teză de doctorat, conducător ştiințific prof. univ. dr. Romeo Ghircoiaşu., Conservatorul Gh. Dima, Cluj-Napoca, 1980, dactilografiat 182 pagini, cu 494 surse text-melodie româneşti.

În 1993, Constantin Catrina evidențiază'' Câteva ipostaze poetic-muzicale arhaice ale baladei Miorița ''în volumul ''Simpozionul Miorița,'' Câmpulung Bucovina, p. 104-107.

Coregrafa Anca Giurchescu îşi intitulează un studiu '' Danse et transe: les calusari -interpretation d'un ritual valaque" în "Dialogue" – Revue d'Ètudes Roumaines et des Traditions Orale Mediterannéennes, nr. 12/13. 1984, Montpellier, p. 81-118.

Influențe mitologice asupra eposului folcloric

Interesul crescut pentru mitologie dovedeşte o recunoaştere a forței poveştilor mitice cu o importantă încărcătură poetică. Ar fi surprinzator dacă o legendă sacră n-ar conține şi aspecte luate din viață, sau dacă basmele populare nu s-ar deosebi de mituri prin accentuarea supranaturalului, care, în contrast cu interesul pentru narațiune, reflectă o preocupare pentru

problemele esențiale ale vieții. Într-o societate primitivă, mitul nu era doar o poveste spusă, ci o realitate trăită.

Pentru reconstituirea unei mitologii autohtone, Mihai Coman (1980, p.9-10) propune o modalitate inteligentă de lectură, fixează existența unor toponime comune, decisive pentru înțelegerea de profunzime a rădăcinilor culturii populare româneşti. Rostul ei este punerea în lumină a unor **structuri narative tipice pentru cultura indo-europeană** aşa cum s-au concretizat ele în perimetrul folclorului românesc şi care ar trebui introduse, pentru valoarea lor culturală, în orice manual liceal. Volumul al doilea pătrunde în "peştera cu mituri", coroborând informația nudă din credințe, materialul literar prelucrat, mitologia vechilor popoare, documente istorice, date etnografice şi ajunge la concluzia că nu există rețete universal-valabile pentru abordarea şi decodarea faptului folcloric.

Păstrate în toată originalitatea lor, miturile noastre esențiale au doar **corespondențe tematice** cu alte mitologii: "chiar şi atunci când s-ar putea admite că unele au fost preluate prin contaminare sau inducție folclorică (***Meşterul Manole***), ele se deosebesc prin faptul că față de familia tematică universală, sunt regândite original şi reconstruite ca mituri".

V. Kernbach (2004, p. 101) considera "Miorița" formula ontologică esențială în mitosfera poporului român iar invaziile migratoare cauza pentru care din cele peste o mie de variante nu s-a putut constitui un epos care să reprezinte întreaga formulă antică a neamului nostru.

În reconstituirea unei mitologii pre - şi proto-române, lipsa izvoarelor scrise autohtone a obligat la reconstituirea credințelor mitice şi a practicilor rituale ale geto-dacilor, la o abordare inter şi pluridisciplinară a problemelor cu ajutorul datelor arhelogice, antropologice, istorice, lingvistice, paleontologice. (A.,Oişteanu, 1989) sistematizate după câteva principii :

a. Principiul Cosmos şi Haos, model arhaic universal de gândire mitică, se referă la participarea activă a omului la "spectacolul" de regenerare a Cosmosului prin credințe şi practici mito-folclorice: colinde tip "Furarea astrelor" legate şi de legenda ebraică a căderii îngerilor, "Prădarea raiului" , au pătruns în eposul folcloric românesc, generând un bogat ciclu de legende adunate şi publicate de Tudor Pamfile în 1913 , în ***Povestea vieții de demult după credințele poporului roman".*** Unele legende preiau tema schimbării anului din colinde. Pentru menținerea Cosmosului (univers armonios) pe spirala ontologică infinită, e nevoie de un act ritual de regresiune în Haos a Cosmosului "bătrân" şi de regenerarea unui Cosmos nou, capabil de perpetuarea existenței. Nu e un eveniment nedefinit ca timp, ca în basm ("a fost odată"), ci unul permanent, "căci toți se nasc spre a muri şi mor spre a se naşte" (M. Eminescu). Tema e citată de N. Cartojan (1974, p.73), care exemplifică prin ''***Povestea lui Satan*** cum s-a trudit împotriva ziditorului Dumnezeu.''

b . Principiul Mesei în timp şi spațiu sacru, “când cerurile se deschid” în “Centrul lumii”, “la mijlocu-acestor curți”. Principalele evenimente din viața omului sunt serbate sau prăznuite (ex. finalul oricărui basm).

c . Principiul Somnului malefic: interdicția somnului e atestată în ritualuri de inițiere”. ***Prâslea cel voinic şi merele de aur*** (Aarne – Thompson tip 301), preia aproape toate motivele din colinda ***Furarea astrelor***: apariția zmeului, somnul falşilor eroi, furarea merelor, lupta cu zmeul, victoria eroului. V. I. Propp (1973, p. 76 şi 277) precizează că “Eroul adoarme aproape întotdeauna înaintea luptei, situație deosebit de frecventă în basmele în care fata de împărat este dată zmeului spre a fi mâncată”(P., Ispirescu, 1984) şi în ***Cele trei rodii aurite***, la apariția balaurului, sau pentru că pătrunde în tărâmul acestuia. Acelaşi topos mitic se întâlneşte şi în alte basme populare româneşti: ***Povestea lui Grigoraş şi Vasilică***, dar şi în legende bogomilice, mongole, uralo-altaice, etc. (Marian, S. F.1984p.283). Nu sunt străine de el nici basmele culte moderne: eroii din “basmul” ***Vrăjitorul din Oz*** de Frank Baum cad şi ei într-un somn adânc, pe un câmp cu maci ucigători, aflat în apropierea ținutului vrăjitorului.

d . Principiul potopului – mit universal biblic se regăseşte şi în legendele populare româneşti. **Arca** este “arhetipul liniştitor al găoacei protectoare, al vasului închis, al habitaclului”. Monastirea Argeşului e casa lui Dumnezeu, făcută la dorința şi după planurile sale.Studierea materialelor oferite de Biblioteca județeană le-a permis elevilor să afle despre cea mai veche atestare documentară a unei astfel de legende care se află în ***Codex Bandinus*** 1646, tradus din latină la 1895 de V. A. Urechia. “Cât lucra la arcă Noe, ajutat de 100 de oameni pe zi, diavolul dărâma într-o noapte, până ce spiritul sfânt i-a insuflat lui Noe să bată o scândură răsunătoare”. Despre acelaşi eveniment aminteşte şi Tudor Pamfile: “Pentru a înfrunta diavolul care îi distrusese arca, Noe e sfătuit de Dumnezeu a se duce la primul copac pe care l-a folosit la construcție, un paltin, şi a face din el o scândură şi două ciocănele şi a începe a toca la rădăcina lui (apelativul <<ucigă-l toaca!>>) “ O atestare mai veche decât variantele europene se află într-o reprezentare iconografică, o pictură pe peretele vestic al naosului (naus = navă, naos = templu) bisericii de lemn din Bârsana-Maramureş. Legenda românească a potopului a fost contaminată cu motive proprii legendelor despre Meşterul Manole.

e . Principiul construcției ca jertfă. Principiul Haosului se opune oricărei creații, iar demiurgul, prin om, încearcă un act magic de răpunere, alungare sau îmbunare a stihiei haotice. Pornind de la numele eroului eponim, Părintele Stăniloae rezolvă hermeneutic această aventură spirituală extraordinară: “Emanuel sau Manole nu poate întemeia Biserica decât prin jertfa trupului Său, care în limba greacă este de genul feminin (sarx). Dar poporul român a generalizat această idee, cunoscând faptul că oricine îşi dedică viața unei mari opere pentru alții

uită de grija celor apropiați." (D., Stăniloae, 2004, p.13) Jertfa nu e înțeleasă ca echivalent juridic pretins de Dumnezeu pentru iertarea păcatelor oamenilor, cum o consideră creştinismul occidental, ci ca un act care are forța zidirii întru nemurire.

Privitor la legenda cetății Poenari-Corbeni, Argeş, la 1747, mitropolitul Neofit I Cretanul în mss. 2106 B. A. R. menționează că "un Manole, vătaf, surpându-se zidul, şi-ar fi zidit muierea lui în zid ". Bătutul în lemn pentru alungarea duhurilor rele se întâlneşte în legende despre Mănăstirea dintr-un lemn (Oltenia), Schitul dintr-un brad (Moldova) Altarul Mănăstirii Putna (ulm). Într-o excursie documentară în județ, am întâlnit la o veche biserică din Bereşti o masă de altar dintr-un singur lemn. Cu putere de neînvins, lemnul e întâlnit şi în "Stejarul din Borzeşti", "Gorunul lui Horea", dar şi în legende greceşti, sumero-akkadiene, credințe şi practici şamanice finlandeze, pukkul lui Ghilgameş, trunchiul sacru din Odiseea, etc. Detalii privitoare la acest principiu sunt destul de numeroase în eposul popular.

f . Principiul labirintului – ca ordine superioară, stare a lipsei constrângerilor,a libertății totale. Labirintul a fost construit în Creta de Dedal pentru a închide Minotaurul (apărarea Cosmosului de Haos). Firul (ghemul desfăşurat) devine Logosul şi Legea. Şi în basmele româneşti (Iovan Iorgovan) monstrul-şarpe este încolăcit ca şi cochilia melcului. Arhitectul legendar Dedal, închis în labirint alături de fiul său, Icar, va inventa şi primul sistem artificial de zbor, reuşind să parcurgă drumul din Creta în Sicilia. Şi meşterii lui Manole încearcă a-şi confecționa "aripi zburătoare / din şindrili uşoare " Principiul acesta este o însumare a diverselor ipostaze sub care se prezintă un traseu labirintic inițiatic de la concret la abstract, de la formă la idee, de la tip la arhetip.

Urmând firul Ariadnei, elevii descoperă firul vieții tors de "măicuța bătrână cu brâul de lână" țesut tot de ea, căci "țesătura a fost întotdeauna un model pentru structură şi ordine".

Ca sinteză originală, printre foarte puținele de acest gen din cultura română, "**manualul** acesta **de mitologie românească** are singurul scop de a da putință artei noastre … să fie, într-adevăr, ceea ce s-a vrut dintotdeauna: a altoire a formelor de artă apuseană pe trunchiul tradiției autohtone" (M., Olinescu, 2004 p.7)

Pentru afirmarea structurii noastre latine în lumea contemporană, este necesară educarea "sufletului" poporului nostru spre renunțarea la vechile deprinderi dăunătoare, nu doar semnalate, ci adesea combătute în operele populare epice, în special în proverbe şi snoave: "Românului îi este greu să se apuce de lucru, că pe urmă uşor se lasă".

Eposul folcloric include străvechi şi autentice documente de cultură şi civilizație. Ele reliefează o formă de conştiință etică a omului şi a popoarelor, de autodefinire şi de afirmare a superiorității omului, o posibilitate de pătrundere în tainele universului spiritual.

Publicitate

Forma atât de prolifică şi actuală a publicității uzează şi de coduri narative consacrate sau simulante pentru a obține mai multe tipuri de efecte: crearea de atmosferă inductoare de sensuri, încadrarea unui mesaj într-o clasă de obiecte sau evenimente, construcția unei scheme diegetice. Structura narativă a basmului oferă multe şanse de argumentare publicitară.(S.Dancu , 2004 p.140-142). Exemplificăm prin rezumarea unei forme de publicitate făcute unei brutării franceze:

"…Când prințul a terminat de mâncat, s-a simțit mult mai bine. Vestea cea mare s-a răspândit în tot regatul. Poporul s-a înveselit şi a ajuns la o concluzie: pâinea este un aliment bogat şi sănătos, ale cărui virtuți sunt, cel mai adesea, necunoscute.

Pâinea este sarea vieții !!!

IOWA SA – brutăria MIGROS"

D. Perspective formative de re-creare

Basmul povestit la grădiniță, de educatoare sau copii, care conține embrionul viitorului spectacol de teatru. Copilul se străduieşte să afle de unde vine miracolul. Îi plac la început basmele "în bucățele", pentru că trebuie să ghicească cum se îmbină acestea. Dacă speculăm ideea şi când sunt mai mari, îi vom ajuta să-şi închipuie singuri poveşti sau basme. Nu pentru a deveni toți scriitori, ci pentru a nu rămâne nimeni" rob". Trebuie să eliberăm imaginația şi s-o instaurăm în locul binemeritat de **regină a educației**. Şi prin lecții, dar şi prin activitățile cercului literar, un profesor avizat poate complini faptul că în şcoală fanteziei (imaginației creatoare) îi sunt încă preferate atenția şi memoria.

Receptarea unor basme şi crearea altora noi face ca mintea şi sufletul fiecărui individ să se adape de la acele "fermecate izvoare de apă vie" cum le numea Sadoveanu, care sunt atitudinile psihice colective. "Copilul care a ascultat o poveste veche, moştenită din generație în generație e imposibil să mai fi rămas cu totul identic cu ceea ce fusese el cu câteva minute mai înainte". (E.Speranția, 1967, p. 154)

Basmul îl invită pe copil la o substituire imaginară, îl îndeamnă să adopte scopurile eroului şi să participe fictiv la acțiune, să-l intereseze puterea şi victoria asupra răului, îi educă simțul logic, îi organizează atenția. Iată cum se explică dorința nesățioasă de a asculta poveşti. La fel ca şi antrenamentul prin exerciții, antrenarea prin lectură sistematică îi căleşte calitățile intelectuale.

Crezând că e un arid tratat de lingvistică, mulți profesori au ocolit o carte plină de sugestii minunate, ***Gramatica fanteziei*** de Gianni Rodari (1980). Cartea este utilă în primul

rând pentru că ideile conținute nu se pot copia, ci trebuie aplicate creator. Mai interesante ni se par:

a) "Jocul de-a povestea": în fața clasei un copil spune o poveste inventată de el şi o ilustrează cu o pictură proprie. Colegii pun cât mai multe întrebări "autorului" şi încearcă să modifice anumite părți ale poveştii (eventual s-o transforme în basm).

b) "Binomul fantastic". Deoarece gândirea copilului se formează prin perechi, din două cuvinte cât mai diferite poate țâşni un basm. Ex. "Acvariu şi pantofi", "Cal şi pijama", etc.

c) "Ce s-ar întâmpla dacă….." Elevii pot veni cu idei cât mai trăsnite: Ex. Apa s-ar transforma în lapte; ar dispărea toți nasturii, etc.

d) Greşirea intenționată a unui basm consacrat (fără să vrea, ei refac analiza basmului respectiv). Ex. Scufița Roşie este rea, iar lupul bun.

e) Un basm întors pe dos (prin schimbarea caracterelor personajelor princicpale). Ex. "Vulpea păcălită de urs", "Iedul cu trei capre" (parodie de O. Pancu-Iaşi)

f) "Ce se întâmplă după….? Continuarea unui basm tradițional şi alcătuirea unui alt final. Ex. Tom Degețel nu moare , ci călătoreşte în lumea furnicilor, unde el este uriaş.

g) "Salată" de mai multe basme. Ex. o combinare între basmul Scufța Roşie" şi "Capra cu trei iezi", pornind de la acelaşi personaj – lupul -.

h) "Cărțile" lui Propp: un set de cărți de joc este confecționat după "funcțiile îndeplinite de personaje în basm (vezi Morfologia basmului de V.I. Propp, ed. Univers, Bucureşti 1970). Din cele peste douăzeci de cărți de joc (fiecare incluzând denumirea funcției şi ilustrarea ei) copiii extrag câteva şi construiesc pe baza lor un basm complet.

i) Basmul cu omul de ciocolată, oraşul de hârtie, pădurea de fum, etc.

j) Călătorie în jurul casei mele (cu ajutorul unui obiect care a căpătat însuşiri neobişnuite, să zicem mătura sau, mai modern, aspiratorul)

Aceste aparente "jocuri" , completate cu numeroase sugestii ale copiilor, reprezintă o "introducere" în arta de a inventa basme şi poveşti. Drumul cel mai scurt spre interpretarea performantă a literaturii trece prin redactarea de text literar, al cărei efort conduce la dezvoltarea unor competențe reale de lectură "participativă", nemediată, personală. Principiile didacticii redactării presupun diversificarea contextelor şi **extinderea tipologiei textului scris**, concentrarea asupra substanței şi coerenței mesajului, conştientizarea etapelor redactării şi evaluarea dublă a scrierii, ca proces şi ca produs.

E. Preocupări folcloristice cunoscute şi dezbătute la cercul de folclor

Dacă paşoptiştii veneau înspre folclor, scriitorii din epoca următoare vin dinspre el (Eminescu, Creangă, Slavici). Filimon şi Odobescu deschid seria culegerilor şi a prelucrărilor de proză populară, urmați de Ispirescu, Sbiera, Fundescu, Pop-Reteganul. Lambrior pune problema culegerilor totale, Odobescu, Slavici şi Hasdeu scriu primele cercetări comparatiste.

Într-un raport întocmit la 15.XI.1875, ministrul T. Maiorescu menționa: "Pentru a continua impulsul puternic ce l-a dat dl. Vasile Alecsandri prin neprețuita sa adunare de cântece populare din toate provinciile române, am crezut că este un mijloc foarte potrivit a se însărcina învățătorii rurali, ca unii ce trăiesc în sânul poporului, de a culege de pretutindinea poesiele şi poveştile, scriindu-le şi descriindu-le cu credință aşa cum le aud. Spre uşurarea şi asigurarea unei **culegeri credincioase** se lucrează un cestionar simplu". Demn de reținut este că Eminescu şi Creangă vor fi cei care vor alcătui chestionarul.

Datorită lui Creangă şi altor autori de manuale şcolare, studiul creației populare pătrunde în cărțile de şcoală, în antologii, culegeri: ***Făt Frumos din lacrimă***, ***Ileana Cosânzeana*** (M.Pompiliu) ***Zâna Zorilor***, ***Soacra cu trei nurori*** ,citite la Junimea şi apărute în Convorbiri literare, inaugurează cariere de scriitori şi deschid direcții în proza românească.

Într-un studiu din 2004, ***Creații culte căzute în anonimat***, Iordan Datcu semnalează că în volumul "Folclor din Țara Fagilor" (Chişinău, Editura Hyperion, 1999, p. 279) texte ca ***Ştefan Măria-ta*** şi ***Din Boian la Vatra Dornii*** sunt fragmente modificate din" Doina" de Eminescu. Poezia lui C. Conachi ***Din a patriei dulci visuri*** apare în culegerea Elenei Niculiță- Voronca ***Datinile şi credințele poporului român*** Cernăuți, 1903 ca fiind poezie populară, la fel ca şi ***Şoldan Viteazul*** de Vasile Alecsandri. Textul ***Mama Angheluşa*** al "bardului de la MIrceşti" apare în volumul Ştefaniei Cristescu ***Descântece din Cornova***, Basarabia Ed. Hiatus – Providence, 1984, p. 129) Petru Ştefănică semnalează" Două variante basarabene la basmul Harap Alb al lui Creangă" (Chişinău, 1937) şi "Două variante la basmul Dănilă Prepeleac al lui Creangă" (în revista" Şcoala basarabeană" an V nr. 2-3 februarie – martie 1937, p. 73-83).

În aceste condiții, nu ne mai miră că, în ***Poeți romantici*** (1999) N. Manolescu face afirmații radicale: "***Poezii populare ale românilor*** nu sunt folclor, ci creații ale lui Alecsandri. "Miorița" şi celelalte <<poezii populare>> sunt opera lui Alecsandri. Aceasta nu înseamnă inexistența unor texte populare sau nuclee populare, ci doar : că operele, aşa cum se prezintă ele acum, sunt culte". În replică, prof. Al. Husar propune (1999) o lectură de la motiv la mit, urmărind în volumul ***Miorița (de la motiv la mit)*** etapele prin care "un nucleu narativ se îmbogățeşte şi înfloreşte".

Ov. Papadima este coordonatorul admirabilei sinteze ***Temelii folclorice şi orizont european*** (Bucureşti, Ed. Academiei, 1981), care evidențiază rolul folclorului în substratul literaturii vechi, infuzia latentă a literaturii populare în iluminism şi clasicism, preluarea

folclorului ca temă şi forme de expresie în romantism, folclorul ca substanță a creației poetice originale în epoca marilor clasici, itinerarii şi sinteze folclorice la începutul secolului al XXlea, cultura populară ca parte a creației literare moderne în perioada interbelică şi prezența multiplă a culturii populare în literatura română contemporană şi universală.

Creație epică întâlnită la toate popoarele lumii**,** **basmul** a putut fi clasificat tocmai datorită universalității sale, în catalogul tipologic elaborat inițial de Anti Aarne (1910) şi completat ulterior de Stith Thompson – The Types of the Folktales, 1964. Adolf Schullerus identifică în această clasificare 142 de tipuri de basme româneşti, dintre care 49 sunt specifice poporului nostru, iar Ov. Bârlea afirmă că "în repertoriul nostru s-au înregistrat până acum circa 600 de tipuri de basme propriu-zise, dintre care vreo sută sunt nuvelistice (Ov. Bârlea, 1976, p. 73) **.** Catalogul Aarne-Thompson demonstrează însă că între literaturi, pe lângă contacte şi relații există şi **paralelisme**, cum ar fi cel dintre basmele lui Creangă şi cele ale culegătorilor sau autorilor de basme români sau străini. Jean Boutière, autorul primei monografii despre opera lui Creangă, compară poveştile acestuia cu ale Fraților Grimm, remarcând că scriitorul humuleştean se situează la intersecția a două surse de inspirație: modelele folclorice şi imaginația originală. În raport cu tenebrozitatea visului ca mijloc de introducere a maleficului în operă, procedeu întâlnit în basmele lui H. C. Andersen, Creangă "povesteşte" fantasticul, creându-i o ambianță clară.

F. Alte contribuții extracurriculare la cunoaşterea folclorului local

Fişe realizate de membrii Cercului de folclor pentru un dicționar al folcloriştilor gălățeni

1**. AMELIAN CHIRILĂ**, învățător din Tuluceşti, a înființat în 1974 Muzeul comunei Tuluceşti, județul Galați, iar în 2000 i-a apărut volumul ***Mărturii de la Brateş*** (Editura Geneze, 2000, 240 p.) realizat sub îndrumarea Departamentului de Cercetare Creație Populară din cadrul Centrului Cultural "Dunărea de Jos" Galați. Conține 26 de legende (între care legenda toponimică ***Tulusceştii*** unde este citat la bibliografie şi manualul ***Geografia județului Covurlui*** pentru clasa a IIa primară, 1888 al lui Gh. Mihăilescu) ***O, Tătarcă***: Ajunsă la noi în multiple variante, legenda mai spune ca Rareş, într-o noapte cu lună plină, plimbându-se cu tânara pe apele liniştite ale Brateşului, i-ar fi declarat:

<<O Tătarcă cu Şiviță Frumuşică Tu luceşti şi Sânteieşti ca o zână din poveşti>>

Mai spune legenda că satele din jurul Brateşului şi-ar fi luat numele de la această frumoasă poveste de dragoste: Tătarca, Şivița, Frumuşița, Tuluceşti şi Scânteieşti. Interesante sunt şi ***Legenda stânjenelului***, ***Legenda florii de bujor***, etc. Capitolul ***Folclor de la Brateş*** se deschide cu ***Interferențe etnografice în zona Prutului de Jos***. Capitolul ***Amintiri*** include,

extras din arhive şi un ***Răspuns la chestionarul lui Odobescu***, urmează capitolele ***Chemarea pământului*** şi ***Haz de necaz***, care conţin proverbe şi zicători, colinde, cântece bătrâneşti însoţie de partitura muzicală, toate dovedind un profesionalism demn de orice cercetător în ale etnografiei, folclorului şi istoriei moderne.

2. **VASILE PLĂCINTĂ** – originar din Slobozia Mare, judeţul Cahul, Republica Moldova, tipăreşte în 1996 cea mai importantă contribuţie a sa în culegerea şi valorificarea creaţiei populare: volumul ***Slobozia Mare prin fereastra istoriei***, o amplă monografie etnofolclorică a localităţii natale, apărută la editura Geneze din Galaţi. Cele 334 de pagini conţin date etnografice, elemente de toponimie şi antroponimie, dar în special obiceiuri legate de sărbătorile de iarnă, primăvară şi vară, precum şi obiceiuri ale vieţii de familie, de nuntă şi de înmormântare. Cântecele de război, bătrâneşti, folclorul copiilor, proverbele şi zicătorile, descântecele şi mai ales folclorul muzical (însoţit şi de partituri). În 2001, la Editura Danubius din Galaţi, sub egida Centrului Cultural Dunărea de Jos, îi apare volumul de folclor muzical ***Lăutare, zi-i mai tare*** (167 p.)

3. **AURICĂ TOTOLICI** realizează prima culegere de folclor local în perioada1983-1984, când era membru al ansamblului folcloric Colindătorii al Clubului Tineretului din Galaţi. El include în propriul repertoriu balada ***La Siret, la Nămoloasa***, piesă originală, învăţată de la coregraful ansamblului din acea vreme, Dina Gela, şi doinele ***Stau pe prispă, mă gândesc*** şi ***Pelin beau, pelin mănânc***.

Cariera artistică de peste 20 de ani cuprinde 28 de albume muzicale în 7 piese fiind acompaniat de orchestra ansamblului folcloric “Doina Covurluiului”, al cărui membru este din 2001. Apare în emisiuni de folclor realizate de Televiziunea Română ,Tele Europa Nova ,Etno TV ,Tele 7 ABC , TVRM ,Alpha TV şi pe posturile locale Mega TV, TV Galaţi, Express TV.

Şi-a familiarizat elevii de la cercul de canto-muzică-populară al Şcolii de Arte din cadrul Centrului Cultural “Dunărea de Jos” să caute direct la sursă, la purtătorii de folclor, ţărani de la care culege piese autentice pentru zona folclorică a sudului Moldovei: ***De ştiam mamă că n-am noroc*** (informator Natalița Petrea 69 de ani) ***Dac-aş şti când am să mor*** (informator Maria Ioveanu, 38 de ani).

Din acelaşi spaţiu culege şi imprimă cu Orchestra Radio piesele ***Când eram copil în sat***, ***Mărioară din Iveşti***, ***În casă la moş Boboc***, ***Eu cu toţi vreau să petrec***, ***Măi nevastă-i sărbătoare***.

Interpretările sale dovedesc respect faţă de satul moldovenesc, de dulcele său grai, de portul popular şi revigorează un climat cultural urban poluat, îmbogăţindu-l spiritual.

4. **STERIANA FRIGIOIU** în 1959 era profesor suplinitor în satul Ariciu, comuna Salcia Tudor, pe atunci în raionul Lieşti, regiunea Galați, în prezent în județul Brăila. În casa gazdei sale, e întrebată, de săteni de moş Petrache Vătămanu, vestit hoț de cai din Pechea, localitatea ei de origine. De la doi dintre ei (Aurel şi Ion Baciu) a auzit ***Balada lui Vătămanu***, prima ei culegere aşternută pe hârtie, învățată şi cântată. Până în anul 2000 îşi face datoria de dascăl la Şcoala Nr. 3 din Pechea. 1972 este anul primelor contribuții mai importante la culegerea şi valorificarea folclorului local. Acum ia ființă "Societatea Culturală Suhurlui" (sat unde şi-a făcut stagiatura didactică în aceeaşi perioadă şi autorul lucrării de față). Culegerea de folclor literar ***Suhurlui, apă de şes***, apărută în acelaşi an, poartă titlul unui cântec de-al Sterianei Frigioiu. Începând din 1968, este prezentă la numeroase festivaluri, concursuri şi emisiuni de folcor televizate: Festivalul rapsozilor "Petrea Crețu Şolcan" (Brăila, 1989, 2000, 2001), Festivalul "Rapsozii Moldovei" (1992), Festivalul "Maria Tănase" (Craiova, 1986), emisiunile Dialog la distanță, Antena vă aparține. Participă cu articole şi referate la simpozioane şi sesiuni de comunicări cu temă etnofloclorică: "Datini şi obiceiuri de Crăciun şi de Anul Nou în comuna Pechea" (articol în ***Studii de folclor***, vol. I, Galați, Ed. Geneze, 1997) ***Motivul mioritic pe plai gălățean*** (referat prezentat la Simpozionul Internațional de Folcor, Târgovişte 1995) ***Folclor de pe valea Suhurluiului*** (studiu prezentat la Festivalul "Vasile Lucaciu", Cicârlău, 1996). În 1992, culege de la Adriana Stroiu de 68 de ani balada ***Miorul*** publicată în volumul ***Miorița – 150 de ani de la descoperirea unei capodepere***, Târgovişte, Ed. Macarie, 1996. Articolul ***Aspecte metodologice privind valorificarea folclorului în cadrul activității didactice*** apare în 1985 ,în revista Casei Corpului Didactic din Galați. În anul 2004, Centrul Cultural "Dunărea de Jos" îi conferă Premiul de excelență pentru întrega sa carieră de culegător de folclor, rapsod popular şi conducător al unui grup vocal de prestigiu.

5. **NECULAI STAICU- BUCIUMENI** face primele culegeri de material folcloric din anul 1939, când era elev în clasa a VIIa şi sunt descântece din Buciumeni. În 1948, culege ***Conăcăşia*** – orație de nuntă. Înființează în localitate un muzeu legat de istoricul aşezării şi de fii ai satului. În 1952, culege descântece de la Pachița Voicu, balada ***Dragoş Haiducul*** de la Afina Taşcă, în 1988 de la Lionora Cobzaru descântece, în 2000 teatru folcloric ***Jienii*** de la Neculai Matcaşu, 2004 colinde, pluguşor şi cântece de stea de la Neculai David, Monica Rădulescu şi Vasile Cârcei. Realizează cu acestea din urmă volumul ***Buciumeni – vatră etnofolclorică*** (115 p. publicat la Bucureşti, Ed. Făt-Frumos, 2004) după ce în 2000 inclusese descântece din zona Buciumeni în volumul ***Practici străvechi la sfârşit de mileniu***, autoare Cati Motea, publicat sub egida Centrului Cultural "Dunărea de Jos" la Galați, Editura Dominus. Publică materiale de specialitate în aproape fiecare număr din revista "Colinda".

6. **GRIGORE BĂCANU**. După trei volume de folclor coregrafic, intitulate ***Jocuri populare din sudul Moldovei***, apărute în 1965 (134 p.) 1969 (164 p.) 1971 (269 p.) publică în 2003 culegerea de datini şi obiceiuri de Crăciun şi Anul Nou ***Urare din străbuni*** (117 pagini) conținând colinde, cântece de stea, orații agrare, volum important pentru domeniul folclorului obiceiurilor.

7. **BĂLAŞA FRUMUŞANU** porneşte de la premise că "Folclorul toți îl cântăm, unii sunt norocoşi că-l găsesc mai repede, alții se îndârjesc scotocind şi încercând să nu obosească până când nu scot la lumină câte un cântec, câte o snoavă, câte o istorioară". Realizează prima culegere de folclor în 1992 înregistrând în satul natal, Piscu, de la Petru Năvodanu de 84 de ani trei piese ***Colea-n vale la Rezină***, ***Fă, Ileană*** şi ***Spune-mi Leano când să vin***. Înființează grupul vocal "Colindița" şi mai culege de la Neculai Ioniță ***Balada haiducului Goga*** şi cântecul ***De-aş avea fântână-n curte***, în anii următori descoperind alte cântece lirice şi colinde, dar şi ***Cântec de cătănie*** (de la Anton Catinca de 70 de ani) şi ***Caloianul***.

În sate ca Gohor şi Şivița va găsi ***Balada lui Ştefan cel Mare*** (1995) şi ***Miorița*** (1993).

Proiectul **Prin folclor, în Europa şi în lume** a pornit de la următorul argument: într-o societate în care valorile tradiționale sunt din în ce mai puțin cunoscute, conservarea şi promovarea creațiilor folclorice autentice devine o adevărată provocare pe care tânăra generație ar tebui s-o accepte, atât pentru păstrarea, pe plan local, a legăturii spirituale între generații, cât şi pentru deschiderea unor căi de popularizare internațională a capodoperelor artei populare naționale.

În parteneriat cu Centrul Cultural "Dunărea de Jos", Casa Corpului Didactic, Inspectoratul de Cultură, Inspectoratul Şcolar Județean are datoria de a implementa în şcolile județului Galați un program de popularizare a unor tradiții ca: Sărbătoarea Bujorului (Roşcani), Sărbătoarea Salcâmului (Bereşti), Stâna din deal (Tuluceşti) Sărăbâtoarea cântecului şi jocului horincean (Cavadineşti), Focul din Sâmedru şi La Dunăre la Sânziene (Braniştea).

Multe din aceste sărbători sunt prezentate detaliat în monografiile săteşti publicate de învățător A. Chirilă, ***Mărturii de la Brateş***, prof. Gh. I. Ionică ***Valea Mărului***, prof. Flori Iacomi Moscu – ***File de cronică***, etc.

Cercetarea etnofolclorică Pomul vieții a continuat la Vârlezi, Crăieşti, Ghidigeni, Rădeşti, dar popularizarea creației locale se face şi prin participarea la manifestări folclorice interjudețene Flori de pe Prut la Bereşti, Vetrişoara – Vaslui, naționale Festivalul Național Comoara Vrancei. La Sibiu, în 2005, a avut loc prima ediție a Festivalului Folcloric Național pentru Copii.

Deosebit de utilă ar fi realizarea şi popularizarea în şcoli **la lecțiile de dirigenție** a unui film documentar care să includă Grupul de bătrâni de la Piscu, alături de fiicele sau nepoatele din grupul Colindița, dar şi obiceiuri cum ar fi Caloianul (la Pechea, Măstăcani şi Rădeşti), obiceiuri de Anul Nou (Urşii din Ciorăşti, Mocanii din Brăhăşeşti), Dragobetele, istoria calendarului popular.

Până se conving ministerele (culturii, învațământului, integrării europene) că este nevoie urgentă de un **Program Național de Reabilitare a Folclorului**, nu ne împiedică nimeni, indiferent unde s-ar afla şcoala, să-i învățăm pe elevi pasul horei şi sârbei tradiționale, să interpreteze un cântec popular, să coase motive tradiționale sau măcar să cunoască şi să aprecieze costumul popular local. Nu în toate şcolile se pot organiza muzee de etnografie ca la Liceul "Spiru Haret" din Tecuci, dar în sălile de clasă se poate aduce, cu efort minim, o parte din sufletul românesc.

Suntem mândri când străinii apreciază cultura populară românească în manifestări internaționale în care elevii noştri organizează "seri româneşti", expoziții, etc. Ca să poată deveni "ambasadori" culturali trebuie să cunoască "acasă" şi de la sursă autorizată ceea ce urmează să prezinte lumii: Gând pentru satul meu, atelier de vacanță organizat la Şcoala Nr. 1 Piscu i-a familiarizat pe elevi cu noțiunea de "parish-map" = harta comunității şi cu motivele care fac necesară realizarea ei, după o serioasă documentare. Fotografiile lucrărilor s-au transformat în cărți poştale difuzate prin Powerful Information din Marea Britanie, organizație invitată la finalizarea acțiunii. Şi elevii gălățeni de la Colegiul Național "Mihail Kogălniceanu" au participat la proiectul internațional "Forum Europe- Jeunesse" în care au vorbit tuturor despre spațiul în care existăm, despre Blaga şi Eminescu, au dansat în splendide constume populare, au prezentat obiecte şi obiceiuri şi chiar … mâncăruri tradiționale româneşti. Un proiect de poarteneriat şcolar Comenius 1, finanțat de Comisia Europeană, se intitulează "Éducation à la citoyenneté à traverse le folclore" (educarea pentru cetațenie in domeniul folclorului) si are ca obiectiv general promovarea, în rândul elevilor din ciclul primar, a unei dimensiuni europene a educatiei prin intermediul folclorului si in special al dansului popular care, ca si muzica, sunt mijloace universale de comunicare. Patru tări partenere: Martinica-scoala coordonatoare, Italia, Spania si Romania (Scoala "Mihai Eminescu" din Galati) s-au reunite la Sevilla si Genova si-au dezbatut aspecte privind folclorul dar si sistemul educativ din fiecare tara partenera . Pe 6 mai 2006, la Galati, s-au prezentat proiectele aflate in program, s-a vizionat spectacolul pregatit de elevii galateni, care i-a adus si pe părinti mai aproape de scoala, a incurajat competitia, asumarea de responsabilitati, a croit un drum al cunoasterii si al autocunoasterii care, in mod

cert, va avea continuitate, după cum considera institutor Ileana Antonescu, coordonator de proiect.

Cunoaşterea "laboratorului", a "fabricii de poveşti" e posibilă prin excursii literare. Bojdeuca în care a locuit marele povestitor Ion Creangă şi complexul muzeal păstrează acte şi obiecte care vorbesc despre viața şi opera scriitorului. Manualele elaborate de el, abecedarul scos în peste 20 de ediții, pe care a învățat şi Sadoveanu, amintesc de truda lui Creangă de a compune poveşti, povestiri şi basme.

Edificatoare pentru munca de creație a fost comentarea cu elevii, chiar în curtea bojdeucii, a episodului în care se relatează cum a început elaborarea povestirii ***Inul şi cămeşa*** sau, mai ales mărturia tipografului S. Ionescu: " Îmi spunea Creangă că în 1877 avea concediu de la şcoală, fiind bolnav. El neputând sta în casă degeaba, s-a apucat să scrie ***Povestea lui Harap Alb***. A început-o pe la jumătatea lui april şi a isprăvit-o cam pe la începutul lui iunie, când mi-a şi cetit - o în cancelaria tipografiei de pe nişte târfăloage de hârtie cu fel de fel de ştersături, adăugiri, mutări, strămutări încât abia le putea da de rost. În tot timpul de **două luni** cât a scris el Harap Alb, nu s-a îmbrăcat măcar cu hainele şi nici nu a ieşit din casă. El habar nu avea că se declarase război de români şi că trecuseră împăratul Rusiei şi oştile lui, că erau răniți din război". (P. Vintilă,1974, p. 369)." Războiul" căutărilor literare fusese pentru el mult mai important.

G. **Exemplificarea unor modalități eficiente de abordare a eposului folcloric**

1. Procesele literare - forme complexe de receptare creatoare şi sensibilizată a literaturii

Procesele literare au posibilități formative încă ignorate sau insuficient practicate. Lecțiile centrate pe proces, de o mare varietate tematică, ajută la fixarea unor cunoştințe abstracte, dezvoltă spiritul de observație, perspicacitatea, gândirea critică, prin construcția unei noi tipologii, în care învățarea este luată drept "participare la proces". Efectul constă în producerea simulată, "jucată", a unor schimburi interpersonale de idei în jurul unei situații-problemă: studierea unui caz, luarea unei hotărâri, arbitrarea unui conflict, inventarea unui univers care se construieşte progresiv prin coerență narativă (logica acțiunilor) şi discursivă (gradarea complexității enunțurilor) căci copiii se dezvoltă prin exercițiile pe care ei **le fac** şi nu prin orele care **se fac** în fața lor.

Prin **rolul** jucat, elevii, aflați indirect în situația de învățare, trăiesc cu intensitate şi rețin mai uşor şi mai bine ceea ce intenționează să le transmită profesorul. Utilizată de la grădiniță şi

până la la terminarea claselor liceale, metoda euristică bazată pe folosirea adecvată a mijloacelor şi procedeelor artei dramatice poate realiza combinații între:

Expunerea cu oponent este o metodă expozitivă orală care realizează un "spectacol didactic" cu efect dramatic de identificare prin care un al doilea "cadru didactic" (elev, student) cere lămuriri, simulează un dialog (ex. articolul profesorului Iuliu Pârvu, ***Dialog imaginar între profesor şi elevul său*** în revista clujeană" Excelsior", nr. 12 / 1999) sau dezvoltă abilități de comunicare orală (ex. articolul Dianei Cantacuz ***Proces intentat unui cuvânt***, in revista" Perspective", Cluj, nr. 1 / 2002)

Proces literar :"Meşterul Manole – condamnat la nemurire"

Ideea procesului a pornit de la o părere a profesorilor şi elevilor că prezentarea baladei populare ***Monastirea Argeşului*** la unitatea de învățare I, Lumea Cărților, la subcapitolul "Exemple, modele de peronalități" din manualul pentru clasa a IX a al Editurii All 2000 este necorespunzătoare: după reproducerea textului, fără alte precizări strict necesare (ce variantă este, cine a cules-o, când a publicat-o, etc.) apar şase "sugestii pentru orientarea lecturii", de fapt întrebări şi exerciții şi o "ofertă de interpretare", un fel de "comentariu", în care se găsesc răspunsuri la întrebările de mai sus, dar dacă elevilor le sunt indiferente sau nu agreează răspunsurile, zadarnic ne mai străduim să le punem întrebări. În loc să-i învățăm să (se) întrebe, e mai comod să le dăm răspunsuri chiar şi atunci când nu le cer?

Am pus la dispoziția tuturor cu câteva luni înainte, o bibliografie generală despre balada **Monastirea Argeşului**. Pe măsură ce o parcurgeau, fiecare încerca să-şi formeze o părere despre vinovăția sau nevinovăția lui Manole pentru zidirea Anei. Argumentarea opiniilor s-a făcut sub forma referatelor (dar nu copiate de pe internet, pentru că fiecare a avut o sarcină de lucru foarte precisă). O clasă a dorit să fie "apărarea", cealaltă "acuzarea". S-au format două echipe care permanent s-au interesat de "dovezile" şi "pledoariile" celorlalți şi care, abia în final au înțeles că sunt doar un singur grup de cititori entuziaşti , aflați într-un permanent schimb de idei, oral sau scris, conştient sau involuntar.

Tipurile de pledoarii s-au conturat prin organizarea şi desfăşurarea unor dezbateri de tip Karl Popper:

a) constructive (afirmatorii şi negatorii au prezentat şi au demonstrat argumentele)

b) de desfăşurare şi reconstruire (afirmatorii şi negatorii au respins şi au refăcut argumentațiile)

c) sumative (afirmatorii şi negatorii au rezumat cazurile prezentate, evidențiind punctele forte ale fiecărei echipe).

Dacă sunt organizate metodic, indiferent de tematica lor, procesele literare “învață elevii să învețe, oferindu-le modele de receptivitate artistică, spirit de observație, imaginație, gândire deschisă, nuanțată, orizont cultural vast, interdisciplinar, gust estetic pronunțat, formulări clare şi concise.

Prin interferența joc de rol-studiu de caz, procesul literar devine o cale modernă de interpretare a operei, care îi educă pe “lectorii inocenți” şi îi ajută să devină “lectori eficienți”, cu speranța de a ajunge, cândva,şi “lectori competenți”.

Pentru profesori, pregătirea acestei activități complexe înseamnă şi autoinițiere fiindcă: “Învățând pe alții te instruieşti, povestind observi, afirmând examinezi, arătând priveşti, scriind gândeşti, pompând îți aduci apă în fântâna ta.” (H. F. Amiel).

2. Etape pe care le-am urmărit în practica jocului de rol:

a) Stabilirea obiectivelor concrete ale activității prin discuții cu elevii.
b) Identificarea situației ce urmează a fi simulată
c) Precizarea rolurilor implicate de situația reală.
d) Alegerea modului de desfăşurare: povestire cu narator şi personaje; scenetă în care personajele inventează; proces literar
e) Conceperea scenariului jocului (prezentarea subiectului, a unor situații de joc)
f) Alegerea “actorilor “ şi a observatorilor (după aspirații, aptitudini, preferințe)
g) Familiarizarea elevilor cu fişele cu indicații.
h) Crearea, interiorizarea, învățarea rolurilor.
i) Momente de analiză a situației (cum ai reacționa dacă…).
j) Derularea jocului, urmărit de observator şi consemnat în fişe de observație pentru asigurarea feed-backului.
k) Reflectarea la experiența de învățare (analiza jocului de rol prin intervievarea actorilor, audierea comentariilor observatorilor).

Prin jocul de rol, elevii se transpun în diferite ipostaze ale vieții reale, cu scopul de a exersa diverse comportamente şi de a dobândi abilități: acționarea conform unei poziții sociale, adecvarea comportamentului în situații similare. Identificându-se cu personajele ale căror roluri le interpretează, vor fi capabili să le (se) înțeleagă, să-şi evalueze propriile acțiuni şi să învețe din situația simulată.

Metoda jocului de rol stimulează dialogul, acțiunea şi interacțiunea indivizilor, facilitează formarea spiritului de echipă, răspunsul spontan şi reacția adecvată într-o situație neaşteptată, căci “Jucându-se, copiii reuşesc să asimileze realitățile intelectuale” (J. Piaget)

În capitolul ***Jocul didactic – o constantă a didacticii alternative*** (Chiprian, C., Ciupercă, L., 2002, p. 25-32) sunt trecute ca variante ale jocului de rol "interviul simulat", "scaunul autorului", "procesul", "dezbaterea". Pentru că în programe şi în manualele clasei a X-a sunt consemnate inteviul, interviul de selecție, am recomandat elevilor să citească din reviste literare sau din volume interviuri cu personalități culturale.

Argumentând de ce au ales un anumit interviu sau un fragment dintr-o carte, elevii au remarcat rolul întrebării în provocarea confesiunii şi în structurarea textului, ordonarea lor logică vizând debutul scriitorului, formarea literară, receptarea critică a operelor sale, perspective, etc. Ca temă pentru a doua oră le-am cerut realizarea a două interviuri, unul imaginar cu personajul Păcală (după lectura volumului de snoave şi vizionarea filmului) şi altul cu un folclorist sau un rapsod cunoscut. Dificultatea consta în faptul că elevii urmau să redacteze şi răspunsurile. Pentru unii, tema a constituit un excelent exercițiu de stil şi de imaginație, care a dovedit o înțelegere atentă a genezei operei folclorice sau a muncii cercetătorului. Ora a putut deveni astfel un spațiu de intersectare a întrebărilor elevilor adresate profesorului, colegilor, operei sau autoadresate, căci nu mai este suficient ca ora de literatură să-l "activizeze" pe elev prin întrebări oricât de problematizante, ci trebuie să-l şi formeze în aşa fel încât să poată "interoga" singur textul.

O tehnică de învățare prin colaborare este interviul în trei trepte. După lectura basmului ***Prâslea cel voinic şi merele de aur***, fiecare elev se gândeşte la întrebarea de mai jos, notându-şi şi opinia, răspunsul:"Dacă ai fi în situația unuia din fiii împăratului, cum ai proceda pentru a izbuti? Formați grupe de trei, discutați, stabiliți câte un plan şi prezentați-l în fața colegilor. Alegeți-l pe cel mai bun dintre ele.

Trei dintre voi citiți în fața clasei, pe roluri (povestitorul, împăratul şi unul din fii) fragmentul din textul basmului ales pentru discuții. Ceilalți ascultați, discutați şi evaluați lectura colegilor în funcție de de reperele de mai jos, apreciind jocul lor cu calificative foarte bine (f.b), bine (b) satisfăcător (s) şi alegând "chipul" care v-ar putea exprima cel mai bine reacția la ceea ce ați văzut şi ați auzit".

Fluența	Mimica	Tonul	Poziția corpului	Privirea
☺ 😐 ☹	☺ 😐 ☹	☺ 😐 ☹	☺ 😐 ☹	☺ 😐 ☹

Avantajele metodei: toți elevii expun şi ascultă idei, învață să formuleze întrebări clare, să răspundă prompt şi să evalueze răspunsurile primite.

Scaunul autorului. După o secvență de redactare liberă, acest procedeu de evaluare şi feed-back presupune folosirea unui scaun aflat în fața clasei, pe care se aşază "autorul". El va răspunde întrebărilor clasei legate de activitatea de redactare şi de produsul acesteia. Am

folosit procedeul pentru a evidenția deosebirile dintre balada ***Monastirea Argeşului*** şi drama ***Meşterul Manole*** de L. Blaga. “Autorul” a fost întrebat: Ce şi-a propus să realizeze? Ce surse de inspirație a folosit? Ce modificări ale mitului original şi-a propus şi de ce? Ce fragment îi place mai mult? Crede că a realizat ce şi-a propus? etc.

3. Studiul de caz– metodă aplicativă de stimulare a gândirii şi creativității, de evaluare a competențelor

Bazat pe cunoaşterea inductivă, studiul de caz, spre deosebire de metoda lecturii, are la bază utilizarea descrieiii unor situații specifice, cu intenția de a-i ajuta pe cei interesați să descopere şi să dezvolte un cadru propriu şi unic pentru rezolvarea de probleme. Datele şi informațiile sunt prezentate într-o formă narativă pentru a încuraja rezolvarea activă a problemelor, identificarea surselor de informare, gândirea critică şi activitatea de grup.

Cazul, ca suport al cunoaşterii intuitive este o situație-problemă particulară, autentică sau ipotetică, modelată sau simulată şi care necesită diagnostic sau decizie. Sunt cazuri de viață, din literatură sau din cinematografie, sau cazuri fictive, imaginate de profesor, care permit găsirea unei soluții cu şanse generatoare.

În capitolul ***Strategii şi tehnici de realizare a sensului bazate pe investigație şi rezolvarea situațiilor-problemă*** (Dulamă,M.,E., 2002, op. cit.),metodei studiului de caz i se adaugă “minicazurile”, investigația de grup”, investigația comună”, “sinectica”, “explorarea interdisciplinară”, etc.

Model de fişă de lucru:

Aspectul principal reflectat în citatul ales
❖ FATALISM DA ☐ NU ☐
❖ OPTIMISM DA ☐ NU ☐
❖ ENIGMĂ INDIVIDUALĂ DA ☐ NU ☐
❖ ABORDARE ETNOLOGICĂ DA ☐ NU ☐
Numele autorului şi punctul de vedere din care citezi
Pasajul selectat
Scurte observații: argument forte …….. argument slab pentru că…

După terminarea fişării, elevii au recitit “dosarul” pregătit, şi conturat într-un discurs argumentativ (disertație) ce conține propriul punct de vedere.

Prin intermediul metodei studiului de caz, elevul se autoinstruieşte, se educă şi se autoevaluează. Pornind de la întrebări convergente sau divergente (Cine are dreptate? Cine

este vinovatul? Cum poate fi apărat sau acuzat? Cu ce argumente?) Cazul va fi detaliat de elevi prin întocmirea unor mape documentare (portofoliul) sau prin conceperea unei bănci de studii de caz specifice literaturii.

4. Jocurile de simulare şi utilizarea lor în instruirea şcolară

"Copilul râde:
<<Înțelepciunea şi iubirea e **jocul**!>>
Tânărul cântă:
<<**Jocul** şi înțelepciunea mea-l iubirea!">>
Bătrânul tace:
<<Iubirea şi j**ocul** meu e înțelepciunea!>>

(L. Blaga – Trei fețe)

Montaigne observa că: "Jocurile copiilor nu sunt deloc jocuri şi este mai corect ca ele să fie considerate drept cea mai importantă şi mai profundă preocupare a acestei vârste".

Cele mai cunoscute **jocuri de simulare** ca modele de explorare şi formare educațională pentru atingerea unor obiective prestabilite sau doar anticipate sunt **jocurile de rol**: jocuri cu roluri structurale, jocuri de previziune, de competiție, de strategie, cu inversări de roluri, de scenarii, etc.

AVANTAJE:

1. Jocurile de simulare au efecte benefice asupra calității procesului de învățământ, asupra personalității profesorului şi a elevilor.
2. Dezvoltă spontaneitatea şi fantezia, pregătesc premisele gândirii divergente, ale creativității (prin varietatea căilor de rezolvare, originalitatea soluțiilor, bogăția asociațiilor, fluiditate)
3. Amplifică memoria vizuală, a raporturilor spațio-temporale şi a combinațiilor de semne, numere şi simboluri.
4. Accentuează funcțiile perceptive – înțelegerea cunoştințelor, a raporturilor şi structurilor, planificarea paşilor de rezolvare, întrezărirea soluțiilor.
5. Dezvoltă noi competențe în învățare, abordarea unui domeniu prin soluții extrametaforice şi extralingvistice.
6. Favorizează apariția unor atitudini prosociale (receptarea unor situații problematice noi, ameliorarea atitudinii față de parteneri, interes şi motivație în realizarea unor situații.)
7. Deplasează accentul compensator extern, conjunctural, punitiv, spre situații automotivante, recompensatoare sau sancționabile prin conținutul lor modelator.

Pentru ca dezbaterea să fie bine pregătită**, moțiunea** a fost anunțată chiar cu două săptămâni înainte. “Jucătorii’’, neştiind ce rol vor avea ,s-au pregătit pentru ambele ipostaze. “Deoarece fiecare candidat este conştient că are punctele sale slabe de care un oponent va încerca să profite ….. membrii echipei se pot pregăti reciproc, asumându-şi rolurile oponenților în şedințele de pregătire” (W. Driscoll, 2002, p. 64).[41]

Inițial, s-a aprobat un regulament al dezbaterii, dar, pe parcursul pregătirii, numărul “afirmatorilor” a crescut direct proporțional cu al “negatorilor”. Obişnuiți toți cu rigorile comunicării sociale, cu respectarea tehnicilor dialogului, dezbaterea a câştigat valențe formative în plan civic, învățându-i să practice toleranța, să rezolve conflictele prin dialog civilizat, fără atac la persoană, toate acumulările regăsindu-se în redactarea lucrărilor tip disertație.

În volumul ***Învățarea activă***, (MEC 2001) jocul de rol este trecut alături de dezbatere la “metode de înțelegere a conceptelor, în timp ce “studiul de caz” este considerat “metodă care stimulează gândirea şi creativitatea” alături de rezolvarea de probleme, exercițiu şi jocul didactic.

Modalitate alternativă conturată de didactica ultimului deceniu, **portofoliul folcloric** a subliniat drumul parcurs de elev prin colectarea textelor elaborate într-o perioadă mare de timp. Remarcabile au fost propunerile de copertă pentru portofoliu, ilustrații pentru texte, benzi desenate reprezentând episoade ale textului, întrebări pe marginea textului, texte rescrise prin parodiere sau prin modificarea perspectivei, a personajelor, interviuri imaginare cu personajele, monologuri imaginare ale personajelor, scrisori adresate acestora.

5. Proiectul individual sau colectiv

PLANUL PROIECTULUI cu tema **Structura baladei *Mioriţa*** (varianta V. Alecsandri)

Clasa a VIII a

Durata: ultimile patru săptămâni ale anului şcolar

Obiective de referință din programă: 1.5, 2.3, 3.1, 4.3

Etape:

I. Stabilirea unor criterii de apreciere a proiectului:Vom realiza un proiect colectiv despre structura capodoperei literaturii populare româneşti.

II. Alcătuirea listei de subiecte pentru referate. Cei 22 de elevi ai clasei şi-au ales pentru studiu apecte legate de:

1. ***Mioriţa*** – geneza operei (varianta Alecsandri) şi aspecte legate de:
2. Semnificația titlului baladei
3. Cadrul ocultației: “picior de plai”, “gură de rai” (spațiul mioritic)

4. Timp mioritic
5. Componența inițiatică a grupului (“trei turme de miei cu trei ciobănei”)
6. Opoziția doi-unul
7. Moartea creatoare şi compensatorie
8. Oaia năzdrăvană
9. “Postul” recuperator
10. Mesajul mioarei
11. Lipsa numelui “stăpânului”
12. Moartea posibilă – caracterul ei liber-consimțit
13. Dezmembrarea corpului
14. Fluierele – determinante postexistențiale
15. “ Măicuța bătrână” – personaj recuperator
16. “Mândrul ciobănel” – păstorul-zeu
17. Eros şi Thanatos – “un dublu testament”
18. Lamentația liturgică – prolog al “reînvierii”
19. “A fi **şi** a nu fi tot cu voi”
20. ***Miorița*** – oglindă etică, estetică şi filozofică a neamului
21. Sinteza genurilor literare
22. Asemănări şi deosebiri cu romanul ***Baltagul***

III . Programarea etapelor de lucru

În prima etapă, toți elevii vor studia ca bibliografie generală:

-Alecsandri, V. ***Poezii populare ale românilor***, Bucureşti, Ed. Minerva, 1971

-Brânda, N. ***Mituri ale antropocentrismului românesc***, Bucureşti, Ed. Cartea Românească, 1991

-Eliade, M. ***De la Zalmoxis la Genghishan***, Bucureşti, Ed. Humanitas, 1995

IV. Monitorizarea procesului prin discuții cel puțin săptămânale cu elevii, observarea modului de lucru, a stadiului parcurgerii bibliografiei, alegerea unor variante de rezolvare

V. Evaluarea rezultatelor – prezentarea şi discutarea referatelor, planşelor, etc.

Proiect **de tip învățare** pentru îmbunătățirea unei tehnici sau proceduri de instruire:

- cercetarea semnificațiilor unor obiceiuri –ex. transhumanța
- căutarea unei bibliografii speciale pentru o temă

Etapele urmărite în demersul proiectiv sunt: (Dulamă,M.E., op. cit. p. 158)

Unde suntem? Unde **am vrea** să fim? Cum ajungem?

1.Diagnoza stării actuale (SWOT) puncte tari, slabe opurtunități, amenințări	1.Descrierea stării dorite	1.Precizarea obiectivelor (CE?)
2.Identificarea nevoilor	2.Stabilirea motivelor (DE CE?)	2. Identificarea rezultatelor (CU CE?)
3.Identificarea problemelor	3.Stabilirea scopurilor (CE?)	3. Stabilirea strategiei (CUM?)
	4.Stabilirea rezultatelor	4. Succesiunea acțiunilor (CE VOM FACE?)
		5. Responsabilități (CINE?)
		6.Termene (CÂND?)

Proiectul cultural Dor de tradiții ,literatură şi alte arte s-a desfăşurat din 2004 pe parcursul a trei ani,, având ca grup-țintă elevi din liceele gălățene : ‘‘Dunărea’’, ” Mihail Kogălniceanu” , ’’Liceul Pedagogic ‘’, Grupul Şcolar ‘’Sf.Maria’’. Coordonator de proiect este prof.Mariana Anton, de la Liceul cu Program Sportiv, colaborator Bogdan Lupaşcu de la Centrul Cultural ‘’Dunărea de Jos’’.

6. Metoda eseistică este ipotetică, provizorie, alternativă, individuală. Pentru definirea ei, Montaigne foloseşte termenii: “căutare”, “probă”, “invenție”, etc.

Cu trimitere etimologică la cuvântul latinesc “exagium”- “eseu’’ înseamnă “cântărire” la figurat, examen, probă, verificare. Un alt sens trimite la “assagiare” – a gusta, eseul devenind o hrană spirituală prin care “autorul tratează sau atinge un subiect particular fără pretenția de a-l epuiza” (A. Pamfil, 2000, p. 50).

La noi, termenul a apărut pentru prima dată într-o notă a lui Octavian Goga, care anunța publicarea volumului ***Eseuri,*** iar primul eseu valoros îi realizează Al. Odobescu, în anul 1894. Parafrazându-l pe C. Noica, putem spune că istoria acestui gen se confundă la noi cu însăşi “istoria culturii noastre”.

În 1997, a fost publicată o ***Enciclopedie a eseului***, coordonată de Tracey Chevalier.

Tipologia eseului şcolar şi reforma conținuturilor

Numit de şcoala franceză “dissertation, essai”, eseul şcolar este o compoziție specifică pe o temă dată, pornind de la premise indicate în formularea subiectului.

Încadrat în categoria itemilor cu răspuns deschis (SNEE-Ghid de evaluare, 2001 p. 49-66) după dimensiunile răspunsurilor, eseul şcolar poate fi:

a) cu răspuns restrâns (cu număr limitat de cuvinte, rânduri sau paragrafe)

b) **cu răspuns extins** (este limitat doar timpul de rezolvare)

După tipul răspunsului aşteptat pot fi:

a) eseul **structurat** (**semistructurat**) în care răspunsul aşteptat este "ordonat" şi "orientat"

b) eseul **liber** (conform obiectivelor care vizează gândirea, scrierea creativă şi imaginativă, creativitatea).

Definirea eseului şcolar presupune atenție acordată metodologiei şi nu e doar o chestiune de terminologie lămurirea diferențelor față de "comentariu", "referat", "paralelă, "analiză", etc. Eseul îmbină "metodele de creație" tocmai fiindcă nu are o "metodă", sau metoda şi obiectul, în cazul său, se substituie reciproc"(A.Marino, 1973,Dictionar de idei literare, Ed.Eminescu, p. 8)

Din exces de zel, unii profesori solicită redactarea de eseuri chiar şi la ciclul gimnazial, considerând un răspuns de câteva rânduri la o întrebare ca fiind "eseu cu răspuns restrâns".

În ciclul liceal, proiectarea conținuturilor urmăreşte încă din clasa a IX a exerciții de redactare a unor eseuri privind modul de reflectare a unei idei, ele devenind obligatorii în clasa a X a, când sunt studiate alte forme ale prozei: eseul, discursul oratoric, prelegerea. În clasa a XI a şi a XII a redactarea de compoziții referitoare la texte literare sau nonliterare (**eseul critic**) ocupă un loc important.

Eseul şcolar este un tip de compunere, un "exercițiu de realizare a educației formale funcționale … o comunicare structurată în conformitate cu o viziune şi într-un anumit scop, având o logică internă, integratoare, "un text bine organizat care comunică un fapt de natură intelectuală şi, implicit, un coeficient de natură subiectivă" (C. Parfene, 1980, p. 28-29)

În manualele alternative, este definit prin raportare la:

a) **învățare**: eseul este "scriere în proză de dimensiuni variabile", "mesaj în stil artistic", "compunere şcolară care tratează o temă dată"

b) **evaluare**: eseul desemnează "o probă de evaluare care are în vedere tratatrea unei probleme dintr-o perspectivă originală, creatoare, fără a presupune rigoarea unui studiu cu mijloace care să se adreseze şi sensibilității" (S.Angelescu, 2000, p. 201)

În metodici, figurează doar ca probă globală, în tipologia testelor, în lista comentariilor literare sau a compozițiilor libere.

După criteriul strict cantitativ, întâlnim **minieseu (microeseu**), eseu **cu răspuns extins** şi chiar **macroeseu.**

Orientarea generală a subiectului face ca eseurile să fie:

I. de tipul **analiză / reflecție critică** (discutați, comentați, explicați)

II. de tipul **comparației şi paralelei** (comparați, alegeți, apreciați)

III. cu subiect implicând **explorarea unui domeniu** (definiți, explorați)

IV. cu subiect implicând **căutarea cauzelor** şi consecințelor unui fapt (studiați cauzele)

7. Lectura dramatizată a unor poveşti începe cu audierea unor interpretări celebre. Seri de basm, carnavaluri, serbări tematice pot fi organizate atât în şcoală cât şi în atmosfera prielnică a unui teatru, muzeu, anticariat, librărie sau bibliotecă. Concursurile Recunoaşteți personajul?, Parada măştilor, Travesti pot fi şi improvizații fără scenariu ,(teatru nescris, după modelul teatrului popular) fără repetiție prealabilă, după fragmente din opere epice sau dramatice.

Scrisă pentru a fi jucată, opera dramatică solicită implicarea spectatorului, face legătura între textul dramatic şi propria experiență de viață. Interpretarea productivă a textului dramatic, citirea "scenică" a unui text "prelucrat" urmăreşte obiective educative ca: regăsirea elevului în personaj, transpunerea în gândirea personajului, înțelegerea relațiilor dintre personaje, argumentarea schemei comportamentale, cunoaşterea comportamentului social, perceperea conflictului dramatic, motivarea acțiunii lui, etc.

Am studiat trei dintre motivele folclorice ale fondului mitic românesc transpuse în dramaturgie: Soarele şi Luna, Făt- Frumos şi Meşterul Manole. Liantul între" Miorița," "Legenda lui Bucur" şi" Legenda"Vârfului cu Dor "îl realizează Adrian Maniu în piesa ***Păstorul***, o "baladă dramatică", ***Pe-o gură de rai***, publică în 1972 Vasile Rebreanu şi Mircea Zaciu, o "baladă tragică" este ***Dansul urâților*** de V. Nicorovici (1974) iar despre basm şi balade se vorbeşte în ***Muzică şi poezie***, revista" Filarmonica ", an I, nr. 3, 1936 p. 5.

Într-unul din cele opt "acte" ale surghiunului lui Ovidiu (câte unul pentru fiecare an de solitudine) în piesa ***Dumnezeu s-a născut în exil*** (1960) de Horia Vintilă, Geta îi cântă lui Ovidiu balada Mioriței, însoțindu-şi cântecul cu următorul comentariu: "E-o poveste veche, de pe la noi, balada mioriței. Le e frică de moarte, acolo, la Roma, nu-i aşa? Pe noi nu ne înfricoşează". Valeriu Anania dezvoltă înțelesuri luminoase în acord cu filozofia creştină a vieții în două reuşite întâlniri ale folclorului cu teatrul, **Meşterul Manole** (1969) şi ***Miorița*** (1999). Urmând exemplul acestor dramatizări-model ale unor capodopere epice folclorice, se pot pune în scenă basme populare, snoave cu Păcală, ***Povestea vorbii*** de Anton Pann, etc. Se poate ajunge chiar la conceperea integrală a unui spectacol de teatru prin colaborare interdisciplinară, pentru realizarea decorurilor, afişelor, programelor de sală, ilustrării muzicale, costumelor, cronicii dramatice, filmării, etc.

"Festivalul poveştilor"

Ediția I, Bucureşti, 3 -5 iunie 2005 a acestei manifestări s-a constituit în trei zile de petrecere "ca-n poveşti", în care s-au implicat ca organizatori: Comisia Națională a României

pentru UNESCO, Uniunea Scriitorilor, Muzeul Literaturii Române. Scriitorul Iuliu Rațiu aprecia că: "Festivalul are ambiții mari, dar este începutul unei tradiții pentru stimularea imaginției şi creativității copiilor, dar şi a scriitorilor pentru cei mici".

Din iunie 2006, MEC, Asociația "Inteligent" şi Editura Nomina au lansat o invitație în "Labirintul fanteziei", concurs național la care am participat cu elevii de gimnaziu, care a constat în două probe: rescrierea unui basm stabilit pentru fiecare clasă (ex. ***Dănilă Prepeleac*** pentru clasa a Va, ***Făt Frumos din lacrimă*** pentru clasa a VIIIa) prin redefinirea personajelor şi prin schimbarea finalului, dar şi alcătuirea unui slogan pentru un produs. Din păcate nu li s-a sugerat nicio legătură între cele două cerințe, dar,dacă există un cititor ideal, acesta este, fără nici un dubiu , copilul, care trăieşte la temperatură ridicată cele lecturate şi se implică total în actul lecturii prin imaginația sa vie, nepoluată de prejudecăți. Examenul pe care îl are de trecut scriitorul în fața unui astfel de cititor ideal nu este deloc uşor, mai ales pentru cei care, ratând în domeniul literaturii "pentru cei mari", se refugiază în "creații pentru cei mici".

H. Impactul cunoaşterii eposului folcloric asupra exprimării elevilor

"Limba este cel dintâi poem al unui popor" (Lucian Blaga)

. În ***Cuvânt împreună despre rostirea românească*** , un alt filozof, C. Noica, remarcă: "Toată viața şi toată societatea, laolaltă cu toată cultura, sunt o chestiune de **comunicare**, dar sunt totodată **cuminecare** … Comunicarea e de date, de semnale sau chiar de semnificații şi înțelesuri, cuminecarea e de subînțelesuri".

Noile programe precizează că: "Scopul studierii limbii române în perioada şcolarității obligatorii este acela de a forma un tânăr cu o **cultură comunicațională** şi literară de bază, capabil să înțeleagă lumea, să comunice şi să interacționeze cu semenii…. Se propune un nou model, cel comunicativ-funcțional, adecvat … şi modalităților propriu-zise de structurare a **competenței de comunicare** a elevilor."(Programa pentru cl.a V-VIII a,1999, p.9).Aceasta este o abilitate de participare la discursul vorbit sau scris prin corelarea a patru capacități fundamentale: a asculta (rol de **auditor**) a citi (**lector**) a vorbi (**locutor**) a scrie (**scriptor**).

Reconsiderarea locului şi rolului profesorului şi elevului se face prin modificarea direcțiilor comunicării de la**: P** (profesor) **E** (elev)

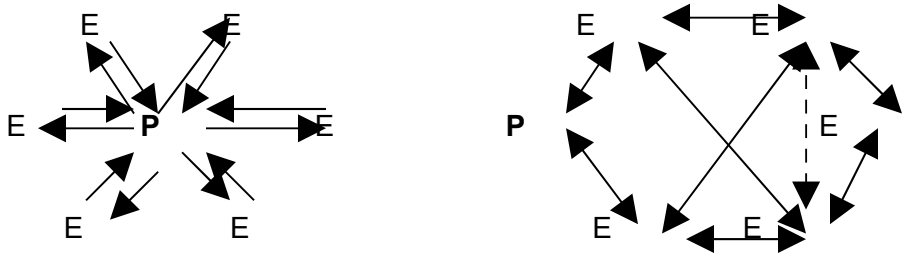

(revista" Perspective",Cluj 1/2001 p. 9)

Valoarea modelului comunicativ constă în centrarea procesului educativ pe competența de comunicare, aflată în corelație cu competența literară şi cu cea culturală.

Un subcapitol al unei cărți recent apărute se intitulează ***Comunicarea ca disciplinare a gândirii*** (H.Gardner, 2005)

Sintetizând într-o diagramă tabele din cartea Alinei Pamfil (Op. cit., 2003, p. 57-67) obținem:

COMPETENȚA DE COMUNICARE are:						
SPECIFIC	MODUS OPERANDI					
RESURSE	Cunoştințe (a şti) capacități (a şti să faci) atitudini (a şti să fii)					
ARII	Comprehensiune şi producere de text oral şi scris					
COMPONENTE	Verbală Lingvistică Textuală Discursivă (Limba ca problemă autonomă)	Cognitivă Limba şi gândirea	Literară Limba şi arta	Enciclopedică Limba şi cunoaşterea	Ideologică Limba şi ideile	Socio-afectivă Limba şi sentimentele

:

O particularitate interesantă a dialogului copiilor (pe care nu o întâlnim şi în discuțiile cu adulții) este utilizarea imperfectului pentru a indica o acțiune fictivă (“eu eram … tu erai …). “Era odată” prelungeşte timpul trecut aducându-l aproape de prezent. O explicație ar exista în cuvintele lui Proust, foarte mare “producător” de imperfect, ca şi Flaubert: “Mărturisesc că o anumită utilizare a imperfectului indicativ, a acestui timp care ne prezintă viața ca pe ceva în acelaşi timp efemer şi pasiv care, în momentul când ne evocă acțiunile le face şi iluzorii fără a ne lăsa, ca perfectul, consolarea activității, a rămas pentru mine un izvor nesecat de triste misterioase”.(Tatiana Slama Cazacu,1961, p.98)

Miorița, în interpretarea lui Petrea Crețu Şolcan, se încheie cu un mod des întâlnit în eposul românesc, participiu prezent sau gerunziu: “oile plângând / câinii tot lătrând / pe stăpân chemând”. Farmecul rezultat nu se datoreşte invenției, ci expunerilor naturale şi alegerii timpurilor şi modurilor verbale impuse de un ritm al povestirii spontane: “Limba vorbită de povestitorii populari este limba vie pe care o înțeleg toți ascultătorii, de aceea basmele au circulat pe tot teritoriul țării noastre, în Transilvania, Moldova, Muntenia, fără nici un fel de oprelişte, exprimând şi, în acelaşi timp, contribuind la **unificarea** simțămintelor şi năzuințelor poporului nostru” (C.Bărbulescu, 1967p.6).

Astfel, în cazul basmului, ca "artă prin limbaj" observăm procesul de transformare, prin difuzare, din fenomen personal, subiectiv, în bun colectiv, important izvor de coeziune morală, culturală.A nu se intelege că basmul popular reprezintă un caz singular. Gh.Vrabie demonstrează, că, prin retorică, se deschid noi perspective folcloristicii. Latura discursivă a creațiilor orale nu înseamnă o mimare după mai vechi sau mai noi precepte retorice, ci are în vedere descrierea stratului lingvistic sonor, prin ce **fapte de limbă** şi tehnici discursive obține creatorul popular efecte stilistice precum muzicalitatea, plasticitatea, conciziunea.

Reevaluând vechiul concept despre "ars dicendi", structuralismul francez, formalismul rus sau nou criticism anglo-american descoperă alte căi de înțelegere a creațiilor populare. Ele încearcă a corecta lipsa totală a preocupărilor folcloriştilor de a pune în lumină **mediul lingvistic**, o coordonată fundamentală, ce face parte din însăşi poezia populară, mult mai bogată în "material expresiv" decât "limba scrisă a intelectualilor", după cum afirma Ch. Bally. Există un limbaj cu trăsături comune creațiilor folclorice epice, altul specific doinelor, colindelor, etc., de aceea rezultatele obținute de retorică sunt altele decât cele ale criticii folclorice.

În **didactica redactării** textului scris practicăm, ca modalitate de lucru cu elevii: diversificarea contextelor de redactare, extinderea tipologiei textului scris, centrarea activității de scriere pe substanța şi coerența mesajului.

Cu elevii cl a VII a ,C.E., am alcătuit o listă de întrebări privind structura minimală a operei epice (ne)folclorice.

1. CINE ? Naratorul a) neimplicat în acțiune ("voce" narativă)
   b) implicat ca - martor
   - personaj

2. CE? Acțiune (subiectul, momente)

3. CUI? se adresează indirect cititorului (auditorului) prin personaje principale / secundare / episodice; eroi / antieroi, reale/ fantastice,

4.CUM? discurs bazat pe conflict principal / secundar

Atmosferă - spațiu: real, imaginar, închis, deschis, obiectiv, subiectiv

Temporalitate - internă – cronologică

- externă - timpul trăirii ≠ timpul povestirii

Modalități narative – povestirea în povestire, inserția, etc.

Didactica oralului urmăreşte formarea exprimării orale fluente şi coerente prin comprehensiune de text (dezvoltarea capacităților de receptare a mesajului oral) şi prin inițiere în tehnica monologului (informativ, expozitiv, demonstrativ), a rezumatului oral, descrierii orale, a dialogului cu accent pe componenta **verbală,** dar şi **nonverbală(** poziție, aspect, spațiu de

comunicare) şi **paraverbală** (timbru, ton, ritm, mişcare, etc). Din reproducerea unui text, exprimarea orală câştigă termeni noi, un nou mod de construcție a frazei. Expunerea orală capătă amprenta personală atunci când elevul se poate desprinde de textul literar, când subiectul îl obligă să retrăiască momente din propria-i viață.

Prin lectura expresivă, recitare, dramatizare, îi deprindem pe elevi să întrevadă posibilitatea de a închega într-un tot unitar şi armonios o sumă de fapte, să caracterizeze un personaj.

Întrucât dreptul popular "datina, rânduiala, obiceiul, legea pământului" este ceea ce cunoaşte şi apără orice erou popular, am propus elevilor o **investigație în istoria acestui termen** pe baza textelor populare epice. Cu "descoperirile" lor, am alcătuit un disc sistematizator, folosit apoi, ca model şi pentru demonstrarea originii şi evoluției altor cuvinte. Din inventarul lexical realizat, rezultă că eroul este întotdeauna un "om drept" (cinstit, sincer) care cere sau face, "după sfânta dreptate", o judecată dreaptă.

Prin metodele pe care le folosim pentru receptarea eposului folcloric, contribuim la dezvoltarea limbajului copilului şi implicit, la dezvoltarea gândirii lui creatoare. Abia prin însuşirea limbii copilul îşi poate desăvârşi şi experiența acumulată de generațiile trecute şi prezente.

Completând simbolistica modelelor, o altă "cheie" este **numerologia**. După Platon, "numărul reprezintă cel mai înalt grad de cunoaştere". Intrate, prin semnificația lor, în structuri narative similare cu descântecele şi vrăjile, numerele reconstituie în mitologie un cod magic de cunoaştere esoterică a universului, de transformare a haosului în cosmos (lumea armonioasă).

Încă din clasa a V a , elevul trebuie ajutat să descopere că în basm numărul apare ca reflex al trinității sacre: împăratul are trei copii, trec prin trei încercări, călătoresc trei zile şi trei nopți, au trei însoțitori, întâlnesc trei sfinți, călătoresc peste nouă mări şi nouă țări până ajung în al nouălea cer după ce au parcurs şi alte două spații: pământul şi "celălalt tărâm". După ce Făt-Frumos aşteaptă trei zile, pleacă în călătorie la 15 ani (tot multiplu de 3) şi trece trei obstacole :

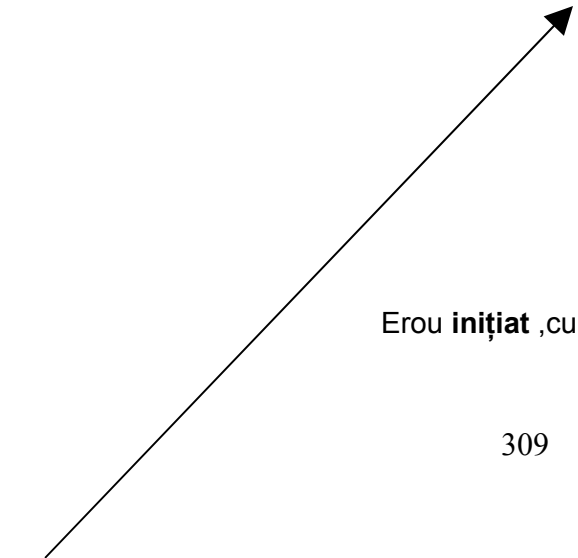

Erou **inițiat** ,cunoscător al

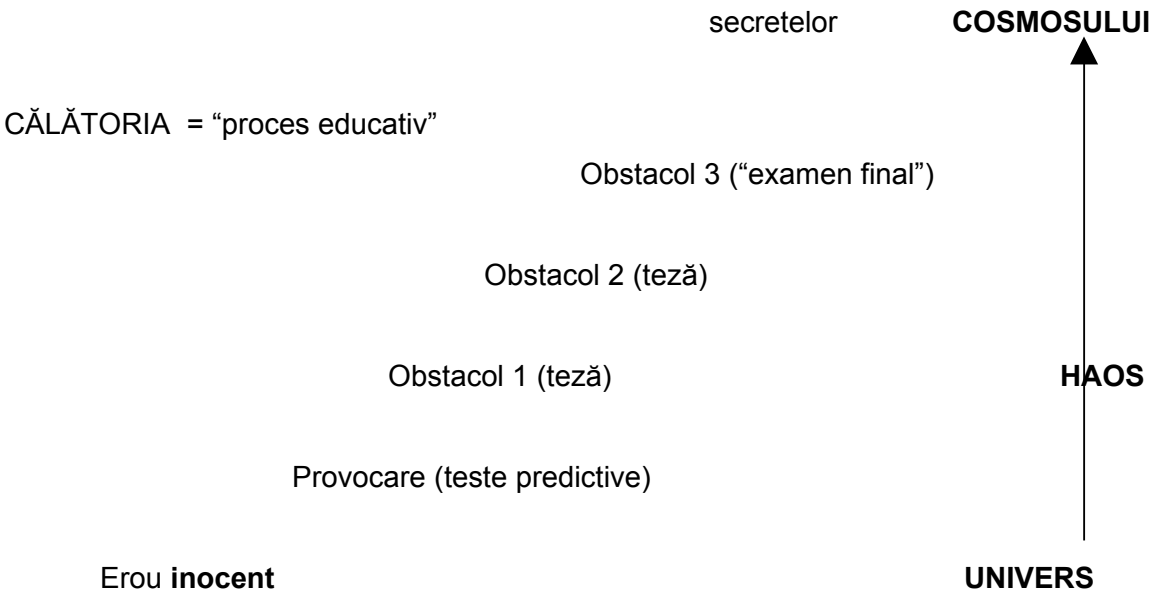

Personajele negative subliniază şi ele perspectiva educațională a basmului ca ipostaze ale umanului decăzut, pentru că nu au ascultat sfaturile, au furat merele de aur sau soarele şi luna , lăsând oamenii în întuneric. Zmeii au 3, 6, 12 capete, 3 ochi sau 12 aripi, reprezentanți ai forței brute şi ai violenței învinse de supremația intelectului.

Riturile de trecere din eposul folcloric presupun o moarte inițiatică rituală, urmată de o "înviere". După ce călătoreau în lumea morții, tinerii (Făt- Frumos, Meşterul Manole, ciobănaşul moldovean) treceau încercări care îi propulsau într-o ordine superioară, dată de noul statut de învingător, care , prin autosacrificare, îşi pune în slujba unui principiu moral, Binele, calități ca: inteligență, efort, ingeniozitate, hărnicie, etc. Nu de puține ori "trimis pe la şcoli şi filozofi", dascălii nu mai au ce să-l învețe, căci "învățăturile pe care alți copii le aflau într-un an, el le învăța într-o lună"(actualul concept de învățare diferențiată, pe bază de "credite", etc.)

Deşi corespondentele textului românesc "***Tinerețe fără bătrânețe şi viață fără de moarte***" se pot identifica în catalogul internațional Aarne Thompson "***The Types of the Folktale***" la subtipul "The land where no one does AT 470 B", se vehiculează ideea că "sub forma integrală, pare a fi necunoscut în literatura folclorică europeană" (L. Şăineanu, 1978, p. 247). Am propus elevilor să-l traducă şi să-l introducă în pagina web. La fel ar putea proceda orice editură cu extrem de interesanta monografie a lui M. Constantinescu ***"Triumful lui Făt-Frumos".***

În acest text, elevii au observat apropierea etapelor călătoriei de **traseul educației şcolare** prin şansa trăirii experiențelor unice, a posibilităților aplicării şi transmiterii reperelor axiologice. Şi nu este un exemplu singular . În **"Basmul feciorului de împărat cel cu noroc la vânat"** citat de Al. Odobescu în "Pseudo kinegeticos" , împărăteasa îşi dă mai întâi copilul la

carte şi abia apoi îl trimite în lume: “De micuț îl dase Doamna la carte şi când abia începuse tuleiele bărbii să-i umbrească pielița copilărească, el vorbea pe de rost toate limbile de pe lume, ba încă înțelegea graiurile tăinuite ale paserilor şi ale fiarelor.

Atunci Doamna, cu inima îngânată între dor şi bucurie , îi vorbi aşa : “Fătul meu, cartea, câtă a fost, ai învățat-o toată din scoarță-n scoarță,acum , ca să te faci om pe deplin, şi voinic cu temei, precum se cade unui bărbat,şi mai ales unui fecior de împărat, toți de toate părțile îmi spun că trebuie să te duci , lumea s-o colinzi ca să încerci şi să ispitesti viața prin tine însuți şi să afli multe şi mărunte ale lumei care se vede că în carte nu se pot scrie.” Viziunea **tradițională** despre educație separă şcoala dascălilor de şcoala vieții încă din vremuri când “oamenii de pe lumea asta ştiau şi puteau mai mult decât ce pot şi ştiu cei de acum.”

Şcoala **modernă** încearcă să lege cele două trepte (“a şti să fii şi a şti să devii”) prin valoarea modelului comunicativ de spațiu de acomodare cu şcoala lumii. Circumstanțele începutului de mileniu impun şcolii o nouă paradigmă educațională, un nou curriculum care să introducă metode şi tehnici concrete de prezentare a cunoştințelor într-o modalitate accesibilă elevilor.

Între acestea, **“povestea**” rămâne cea mai importantă invenție, **cel mai puternic instrument de învățare şi de educație**, un model de organizare a informațiilor şi a mesajului. Ea reactualizează elemente şi structuri naturale prin readucerea emoției şi trăirii active a narațiunilor în care este implicat elevul în spațiul şcolar. Este un text inițiatic-educativ, care implică participanții afectiv şi imaginativ , prin caracterul său interactiv.

Din compunerea realizată de elevii C.E. ai cl a V a cu tema **“Eşti şi tu un Făt-Frumos?**, a reieşit că **mesajul educativ** al eposului folcloric are un suport didactic eficient, interactiv, demonstrând că, în traseul dezvoltării umane, forțele individuale nu sunt suficiente. Elevii au constatat că “traseul “ urmat de ei în procesul instructiv-educativ comportă numeroase asemănări cu cel parcurs de eroul eposului folcloric:

- etapa inocenței = intrarea în comunitatea de învățare (moment prezentat detaliat şi emoționant în 88%din compuneri)
- acceptarea “provocării” = teste predictive
- încercări inițiatice = activitatea de predare-învățare
- ultimul obstacol = evaluarea sumativă
- împlinirea misiunii = absolvirea
- schimbarea nivelului ontologic = integrarea într-un nivel şcolar superior

Modelul educațional al eposului folcloric oferă spații de creare a competențelor, abilităților şi capacităților dorite în diferite arii curriculare, datorită perspectivei globale şi

integratoare a informațiilor incluse, depășirea aparențelor facile, sugerând posibilitatea unui proiect cross-curricular. Din răspunsurile la intrebarea 3 a chestionarului pentru elevii de gimnaziu , reiese că se accentuează permanent eroarea fundamentală a şcolii de a neglija frumosul şi afectivitatea, valori pe care elevul le caută în afara şcolii în modele impuse de muzică, filme, grafitti, jocuri pe calculator, etc.

Astăzi , programele TV pentru copii prezintă **violența în context amuzant** (Tom şi Jerry şi Popeye Marinarul sunt poveşti - tip, edificatoare în acest sens).

Nimeni nu-l ajută pe elev să-şi dezvolte capacitatea de a alege singur prioritățile axiologice, căci şi în şcoală, încă multe "opționale" sunt… obligatorii. Cel în care–şi pune speranța elevul pentru ieşirea din impas este profesorul, pe care are răbdarea să-l aştepte să întinerească. Cel puțin aşa rezultă din 78% din răspunsuri la întrebarea 3 din Chestionarul 1.

Confluențe inter, trans şi intradisciplinare

Eposul folcloric este un domeniu ideal de demonstrare şi aplicare a acestor interferențe. Pe de o parte opera folclorică este deschisă interpretărilor etnografice, poetice, stilistice, retorice şi semiotice, de pe altă parte, încercăm să demonstrăm că există **interferențe trans şi intradisciplinare** cu aproape toate obiecte de învățământ.

Corelația specific, artistic, etnic este permanentă, deoarece: "Folclorul există în unități organice care nu pot fi decât cele etnice." (O.Papadima,, 1941, p. X)

"Mutația valorilor estetice" contemporane (E. Lovinescu) se resimte astăzi în ciuda teoriei permanenței susținute de unii folclorişti (V. Adăscăliței) şi este o preocupare frecventă: Mihai Pop (1971, p.35) constată: "Cântecul epic cu tematică legendară şi eroică, realitate poetică şi muzicală bine conturată şi până de curând vie în toată Câmpia Dunării, dispare astăzi odată cu decesul ultimilor lăutari".

Din ele reiese că, neținând seamă de avertismentul: "Consumul excesiv de TV dăunează grav sănătății!", în ciuda măririi permanente a numărului de programe, telespectatorul nu are prea multe de ales în domeniul culturii populare, atât timp cât subcultura este ridicată la rang de "divertisment' în emisiuni în care "vedete cu mare priză la public" nu cântă pe note, ci pe multe bancnote. Emisiunile de "folclor" sunt, în mare parte, dialoguri agramate, cu interprete sumar şi foarte "stilizat" îmbrăcate. Un joc de completare numit, nu se ştie de ce, "GARITO" oferea ca premiu 400 de milioane lei, contra unor mesaje telefonice la care să se menționeze literele care lipsesc. O prezentatoare superdecoltată, într-un monolog interminabil în ritm de agent de bursă, încerca să convingă telespectatorii postului Prima TV, pe 14 XI 2005, să învețe câmpul lexical format din:

BASM HARAP ALB

ÎMPĂRAT **PO … STE**

NUNTĂ

Profilul absolventului demonstrează gândire critică, creativă, înțelegerea specificului cultural al comunității de care aparține, dovedeşte capacități de adaptare la diferite situații de învățare prin investigare, îşi conturează un set de valori în funcție de care îşi orientează comportamentul.

Am participat cu elevi şi părinți la inaugurarea Teatrului Național de Copii , cu stagiuni de vară în taberele de vacanță, unde micii actori sunt antrenați în "Jocul de-a teatrul", spectacol interactiv, în care cei din sală sunt invitați pe scenă să continue singuri propunerile actorilor, se ataşează direct de magia teatrului şi devin – dacă nu chiar viitori actori, cel puțin buni spectatori. Prin basme şi legende dramatizate, am sensibilizat sufletul copilului, aprizându-i în ochi scânteia atitudinii în fața vieții. Cu un basm de Andersen, ***Țara lui Abuliu***, modernizat de Dumitru Solomon, Horațiu Mălăele a realizat cel mai bun spectacol premiat la Festivalul Național de Dramaturgie de la Timişoara. E un basm pentru spectatori maturi la care am invitat părinții elevilor. Doi actori de la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț au colindat liceele gălățene cu un decor improvizat cu ajutorul spectatorilor, atrăgând tinerii prin piese scurte, având la bază texte folclorice. ***Fetița cu chibriturile*** a adus în scenă remarcabila replică a şoriceilor: "Noi nu avem niciodată bani : nu sunt buni de rontăit şi, pe deasupra, nu vrem să ne certăm de la ei, cum am mai văzut că fac, de cele mai multe ori, oamenii". Păpuşile le-au dat prilej celor mici să adreseze nenumărate întrebări adulților care-i însoțeau.

Prin bogăția motivelor, uimitoarea fantezie, ideatica subtilă, polimorfismul construcțiilor şi universalitatea, legendele etiologice (explicative) sunt piese de mare valoare care au, ca subspecii, miturile: "Prin mituri se înțeleg legendele popoarelor antice care relatează isprăvile zeilor şi eroilor semizei cu privire la facerea lumii, suma lor alcătuind mitologia"(Bârlea,O.1976,p.214)

Nu întâmplător, în legendele cosmogonice româneşti există o **complementaritate** şi nu o respingere între monism şi dualism, se afirmă existența unui principiu material şi a altuia formal, Dumnezeul legendelor, altul decât al religiei, e mai uman, se supune operei. În ***Povestea lumii de demult*** , (colecția Tudor Pamfile) puterile demiurgice ale diavolului se înfruntă ce cele ale lui Dumnezeu.

Deşi la noi primul filozof, Dimitrie Cantemir, e şi primul folclorist, opera sa filozofică preferă autohtonizării **europenizarea**, nevalorificând fondul tradițional de înțelepciune populară, ci doar menționându-l. O bibliografie bogată vine în sprijinul acestei idei. Citățm câteva opere în directă legătură cu tema lucrării noastre: , Liviu Rusu, "Viziunea lumii în poezia noastră

populară", Bucureşti, EPL, 1967, Petru Comarnescu, ," Pozitivitatea Mioriței", în volumul " Calokagaton", Bucureşti, Ed. Eminescu, 1985, Theodor Codreanu, , "Mesianismul mioritic", în revista"Miorița", Câmpulung, Bucovina, an II, nr. 2, (4) 23 septembrie, 1992, Adrian Suştea, " Sphaera mundi – Paradigma filozofică a cosmogoniei populare româneşti" , Bucureşti, Ed.Meta , "Miorița, o hermeneutică ontologică" , Constanța, Ed. Pontica, 2002.

!!!

În 1992, în vremea manualului unic, doi profesori gălățeni de la şcoli diferite am reunit într-un proces literar o echipă de gimnaziu şi alta de liceu. Stilul de lucru al dascălilor, dar şi pregătirea şi vârsta elevilor de clasa a VIIa şi a IXa au făcut ca activitatea să se desfăşoare total diferit de cea prezentată mai înainte.

Gimnaziştii şi-au luat în serios "apărarea", cu argumente textuale concrete. Cărțile aduse ca "probe" au alcătuit o interesantă vitrină literară deschisă. Şi-au construit cu meticulozitate "rolurile" în consultare permanentă cu "regizorul" şi au făcut chiar repetiții. Un elev "arhitect" a ajuns chiar la concluzia că trei biserici sunt construite de aceeaşi echipă de meşteri care a ridicat şi Monastirea Argeşului.

Liceenii, mai poetici, au ales o cale mai "romantică", scenariul lor, în totalitate imaginar, s-a îndepărtat de textul baladei şi de aceea ei nu au putut răspunde decât foarte evaziv întrebărilor concrete ale "adversarilor".

PRETEST – balada populară "Monastirea Argeşului"

aplicat ambelor clase a IXa – colectivelor- martor şi experimental

Timp de lucru: 2 ore

Nivel minim acceptat

1. Rezumă, în maxim 20 de rânduri, subiectul baladei populare "***Monastirea Argeşului***", **15p.**

2. Numeşte obstacolele, probe ale iubirii şi devotamentului Anei, care nu reuşesc "s-o-ntoarcă din cale". **5p.**

3. Subliniază care dintre următoarele motive poetice sunt prezente în textul baladei: căutarea, zidul părăsit, zidul instabil, visul, jertfa, jurământul, probele, sacrificial, conflictul ctitor-meşteri, pedepsirea meşterilor, zborul, metamorfoza. **5p.**

4. Prezintă acele momente ale subiectului corespunzătoare celor cinci părți ale baladei. **15p.**

Nivel mediu acceptat (adăugat nivelului anterior)

5. Demonstrează, în cel mult 15 rânduri, că ***Monastirea Argeşului*** este o baladă populară. **10p.**

6. Precizează minim 4 elemente care o diferențiază de balada cultă. **5p.**

7. Explică de ce Manole poate fi considerat un erou dilematic. **10p.**

8. Stabileşte ce deosebire există între moartea sa şi cea a celorlalți meşteri. **5p.**

Nivel superior (se adaugă celor două niveluri anterioare)

9. Subliniază, cu exemple, de ce textul poate fi considerat o sinteză a genurilor literare. **10p.**

10. Interpretează câte un exemplu pentru fiecare procedeu de caracterizare directă şi indirectă a personajului. **10p.**

Nota: Se acordă **10** puncte din oficiu.

TOTAL **100p.**

100p.

Pretest pentru clasa a V-a

(cu scop de identificare a nivelului achiziţiilor elevilor şi de asigurare a premiselor atingerii obiectivelor propuse)

1.Evidenţiază în 3 – 5 rânduri semnificaţia titlului basmului ***Sarea în bucate***. **10p.**

2.Numeşte două personaje care apar deseori împreună în snoavele româneşti. **10 p.**

3.Răspunde, în cel mult zece rânduri la întrebarea "Ce ţi-ai dori să fii, zmeu sau Făt-Frumos?", motivând alegerea. **20 p.**

4.Indică titlul unei legende despre o plantă, un animal sau un fenomem al naturii. **5 p**.

5.Precizează ce obiect fermecat întâlnit în basme ai dori să-l ai şi de ce? **10 p.**

6.Explică la ce crezi că se referă cuvintele "a fost odată ca niciodată" şi "pe tărâmul celălalt"? **15p.**

7.Alege varianta care marchează răspunsul corect: Nastratin Hogea este un personaj de a) legendă b) snoavă c) poveste **5p.**

8.Găseşte un personaj din basmele româneşti care ţi se pare că seamănă cu Cenuşăreasa. **10 p**.

9. Marchează răspunsul corect: ***Legendele Olimpului*** este:a) operă populară b) opera unui autor român c) opera unui autor străin. **5p.**

Notă: Se acordă **10 puncte** din oficiu .

TOTAL 100p.

TESTELE DE EVALUARE

au însoţit întregul parcurs didactic al clasei a V a, cu efecte ameliorative, oferind posibilitatea de raportare permanentă la obiectivele propuse şi au evidenţiat progresul înregistrat la următoarele secvenţe ale instruirii :

A . Basmul

1. Subliniază cuvintele care corespund definiţiei basmului popular: **12p.**
   a) operă epică / lirică de mare întindere
   b) naraţiune în versuri / proză
   c) are final enigmatic / fericit
   d) predomină realul / supranaturalul
   e) învinge protagonistul / antagonistul
   f) semnificaţia drumului este să câştige avere / experienţă
2. Dezvoltă, în câteva rânduri, urmarea faptului că, în drumul său, eroul cruţă viaţa unui peşte, a unui corb şi a unei furnici". **10p.**

3. Precizează înțelesul expresiei întâlnite în basm "îngână verzi şi uscate"? **8p.**
4. Numeşte trei caracterisitici ale folclorului literar întâlnite şi în basmul popular. **9 p.**
5. Conturează o hartă imaginară a "tărâmului tinerețe fără bătrânețe", plasând în acest spațiu 10 valori morale pe care le consideri "nemuritoare". **11p.**
6. Numeşte procedeul prin care naratorul comunică cu cititorul în propoziția "şi apoi **mi-ți**-l trânti"? **5 p**.
7. Motivează modul de adresare al unui personaj: "Făt-Frumos, decât să-ți învenini sufletul cu mine…." **10p.**
8. Scrie o continuare a formulei "A fost odată ca niciodată" sau "Şi-am încălecat pe-o şa …." **10p.**
9. Explică sintagma "foamea de basm, firească vârstei" (L. Blaga). Este ea valabilă şi pentru tine? **15p.**

Se acordă **10 puncte** din oficiu.

TOTAL 100p.

B. Legenda populară

1. Subliniază cuvintele potrivite pentru definiția legendei: **10p.**
   a) specie lirică / epică în versuri / proză
   b) acțiune scurtă / amplă, desfăşurată pe un singur plan / pe mai multe planuri.
   c) timp şi spațiu riguros / neriguros precizate
   d) prezența fantasticului / miraculosului
   e) explică exact / fantezist aspecte ale lumii reale / imaginare
1. Alege litera corespunzătoare răspunsului corect **9p.**

   Legendele populare pot fi: a) mitologice b) istorice c) etiologice (religioase)
2. Identifică într-o legendă populară două trăsături ale genului epic şi două trăsături ale literaturii populare. **12 p.**
3. Explică înțelesul cuvintelor subliniate: "Mircea Vodă merse de se întâlni cu craiul Lehiei şi cu domnitorul Moldocei şi se legară acolo cu slove negre pe piele albă că vor fi buni prieteni" (***Condeiele lui Vodă***). **15p.**
4. Precizează în ce altă specie populară ai mai întâlnit metamorfozarea unor ființe? **4p.**
5. Enunță tema legendei populare despre Traian şi Dochia. **10p.**
6. Explică termenul de "poveste" folosit de autorul anonim în titlurile "***Povestea Vrancei***" şi"***Povestea ciocârliei***". **10p.**

7. Subliniază, într-un enunț, diferența/diferentele dintre sfârşitul unui basm şi cel al unei legende. **10p.**
8. Numeşte un scriitor care a prelucrat în versuri sau în proză legende populare şi titlul operei sale. **10p.**

Se acordă **10 puncte** din oficiu

TOTAL **100p.**

C. Snoava

1. Subliniază cuvintele care se potrivesc definiției snoavei: **10p.**
   a) specie lirică / epică
   b) în versuri / proză
   c) de mică / mare întindere
   d) relatează o întâmplare hazlie / tristă
   e) are / nu are final moralizator
2. Găseşte un sinonim actual pentru adjectivul derivat de la substantivul "Păcală". **10p.**
3. Menționează două trăsături care să justifice apartenența snoavei la genul epic. **10p.**
4. Numeşte o specie moralizatoare cu personaje animaliere cu care nu trebuie confundată snoava. **10p.**
5. Precizează numele autorului supranumit de Eminescu "finul Pepelei, cel isteț ca un proverb" şi titlul operei sale subintitulate "De prin lume adunate / Şi iarăşi la lume date" **10p.**
6. Alege cea mai importantă trăsătură a lui Păcală este: **10p.**

   a) şiretenia b)hărnicia c) ingeniozitatea
7. Stabileşte procedeul de caracterizare a personajelor principale din "Boierul şi Păcală". Păcală şi Tândală" **10p.**
8. Subliniază epitetele potrivite cu portretul moral al lui Păcală: egoist, inflexibil, perspicace, arogant, altruist, credul, naiv, intuitiv, sociabil, tenace. **10p.**
9. Numeşte autorul unor prelucrări în proză ale unor snoave despre Păcală şi titlul operei sale. **10p.**

Se acordă **10 puncte** din oficiu.

TOTAL **100p.**

Posttest pentru clasa a V a aplicat colectivelor-martor şi experimental

1. Rezumă în 5 -7 rânduri textul de mai sus (un fragment la prima vedere din ***Legenda rândunelelor***) **10p.**

2. Transcrie din text cuvinte (structuri) care se referă la: a) spațiul b) timpul în care se petrece întâmplarea povestită. **10 p**.

3. Descrie într-un text de 8 -10 rânduri "tărâmul celălalt" aşa cum ți-l imaginezi. **10p.**

4. Continuă povestirea aventurilor lui Prâslea, imaginand o cale de ieşire pe tarâmul oamenilor. **15p.**

5. Numeşte cele trei specii învățate ale epicii populare şi exemplifică prin câte un titlu din lectura suplimentară. **10p.** 6.Transcrie câte un adjectiv care să surprindă trăsătura dominantă a fiecarui personaj din snoava studiată. **5p.**

7. Precizează : a) situatia initiala dintr-un basm popular; b) cauza actiunii (intriga) dintr-o legenda populară c) situatia finală dintr-o snoavă **10p,**

8. Argumentează în 3-4 rânduri de ce este hazlie o situatie aleasa de tine dintr-o opera epica populară. **10p.**

9. Stabileste trei trasaturi ale basmului popular pe care le-ai regasit in creatia unui scriitor cunoscut. **10p.** Nota: Se acordă **10** puncte din oficiu

TOTAL **100p.**

Relațiile dintre eposul folcloric şi pedagogie se regăsesc în valențele folclorului ca material educativ , cât şi în normative pedagogice care adună, selectează şi coordonează concepția poporului despre procesul educațional.

Idealul educativ popular, **omenia**, se atinge prin evoluția stadială a personalității umane, de la copilul cuminte sau neastâmpărat la tânărul frumos şi curajos, (Făt-Frumos şi Ileana Cosânzeana) cel care se jertfeşte (Manole şi Ana) sau va ajunge un unchiaş înțelept şi sfătos.

Componentele idealului educațional popular urmăresc educația pentru valori morale, estetice, pentru munca de calitate, pentru sănătate, etc.Originea experienței pedagogice colective este un subiect actual în ştiințele educației. Empirismul si practicismul creației pedagogice populare se manifestă strălucit în practica educațională. Continuitatea şi consecutivitatea pedagogică realizează transmiterea din generație in generație a celor mai valoroase concepții, forme experiențiale educaționale.

Numind aceste valori "Cuvintele Fundamentale", Nicolae Iorga se ocupă în studiul cu acest titlu de:

Frumosul folcloric (latinescul "formosus" = formă) ține de construcția spiritului, de simțul estetic, de gust: frumosului natural i se integrează cel uman, subiectiv: "Nu-i frumos ce-i frumos, ci-i frumos, ce-mi place mie".

Binele înseamnă echilibru, armonie, măsură: "Obişnuita întrebare "Ce mai faci?" presupune obligatoriu o acțiune, dar şi o atitudine, ca în "Fă bine şi împrumută-mă cu…". "În nici o limbă din lume nu se găseşte o expresie asemănătoare".

Rostit pe diferite tonuri, "bine" poate sugera o amânare, ironie, amenințare, pedeapsă morală. Regulă firească a vieții e "să-ți meargă bine".

Mintea e necesară în toate domeniile vieții.Tot N. Iorga consideră că sintagma "copil cuminte" este introdusă de o anumită pedagogie care a deformat multe generații, tăindu-le îndemnul la faptă şi citează replica populară "Copilul cuminte este care nu face nimic în cursul lecției" şi concluzionează : "Mintea s-a aşezat acum pe catedră, dar nu are catalog în care să scrie note, catalogul este însăşi viața". Numeroase expresii şi paremiologii româneşti se referă la: "ținere de minte ", "a lua aminte", "în minte", mintea cea de pe urmă"," cap ai, minte ce-ți ai trebuie?", etc.

Într-un număr apreciabil de creații epice populare se afirmă **necesitatea educației**, deşi cea a educației prin instrucție este mai dificil de exemplificat, fiind pătrunsă în conştiința populară mai recent şi în mai mică măsură. Chiar dacă în eposul folcloric nu întâlnim termenul "educație", aceasta nu înseamnă că nu există noțiunea, desemnată prin sensul inițial al latinescului "educatio" – "creştere şi învățătură". Din folclor, ca şi din pedagogia cultă, rezultă două atitudini față de posibilitatea educației: optimism pedagogic bazat pe afirmarea forței educației şi pesimism pedagogic. Fără a fi adepții "liniei de mijloc", pledăm pentru **luciditate pedagogică**.

Eternitatea "spațiului mioritic" blagian nu exclude transformările antropologice şi psiho-sociologice. Localismul educativ folcloric îşi păstrează integral calitățile în cuprinsul unui spațiu unitar intim şi de permanent contact. Eposul folcloric dovedeşte cu prisosință legătura dintre orizontul spațial psihic al poporului şi spațiul fizic obiectiv: relieful, fauna, flora, întreaga natură umanizată. Ca şi în balada" Toma Alimoş", în balada Vidrei culeasă de Alecsandri, Păunaşul Codrilor îi cere socoteală lui Stoian Şoimul pentru că i-a călcat poienile şi fânețele, dar acesta-i răspunde: "Doar pământul nu-i al tău / Nici al tău şi nici al meu, / Ci-i tot al lui Dumnezeu".

Parte a culturii naționale, arta populară este un domeniu fundamental pentru educația estetică şi poate deveni model valoric şi iconic în completarea culturii generale.Tradițiile pedagogiei populare constituie obiectul de studiu al etnopedagogiei . Potențialul ei educativ îl

reprezintă principiile integralității si independenței, democratismului şi umanismului, diferențierii, dezvoltării istorice.

Din sursele bibliografice studiate , reiese că mediul educogen social-uman oglindit în folclor este vast şi variat. Prin basmele culese de Petre Ispirescu intrăm în lumea pre şi protoistorică a neamului, adusă în timpuri mai apropiate de balade şi legende: Român Grue Grozovanul, Dragoş, Meşterul Manole, Constantin Brâncoveanu, Cântecul lui Mihai Viteazul, Visul lui Tudor Vladimirescu , multe figurând în manuale sau în lectura suplimentară. Materialul documentar studiat demonstrează că familiei țărăneşti i-au fost dedicate numeroase studii. Copilăria e lumea jocului şi a folclorului literar copilăresc. Folclorul satului include folclorul familiei şi pe cel al copiilor, căci "veşnicia s-a născut la sat". (L. Blaga)

Conceptul ruralismului folcloristic bazat pe credința că, prin cultură ,poporul îşi poate îmbunătăți condiția de viață a avut un puternic ecou în rândul învățătorimii gălațene . Ion Popescu , învățător de la Podul Turcului , afirma că: "În afară de şcoala oficială exista o **şcoală a tradiției** , o şcoală a poporului fără carte , fără scriere , şcoala orală , a obiceiurilor şi folclorului , transmisă din generație în generație , ceea ce numim noi clăci , şezători , sfaturi şi taclale , vorbe de duh , de glume , de dragoste , povestiri cu tâlc, fantastice , basme , legende istorico-geografice , igienă , medicină populară "(I. Popescu , 1934 , p.16) . Concepția despre viață surprinsă permanent în folclor nu uită de "gura lumii", "gura satului".

"Când omul uită să se întrebe în ce parte stă izvorul
mântuirii lui, se ofilesc câmpurile şi se întristează păsările.
Ce admirabil simbol al solidarității omului cu întreg Cosmosul!"
(M.,Eliade, 1943, p. 200)

Pentru popor , învățătura e o muncă serioasă, căci se poate învăța singur, din proprie experiență, şi de la sau pe altul: "toată lumea e o şcoală". În didactica populară, există un complex de **reguli, principii şi metode** neconstituite într-un sistem, în care ideea de educator care "dă o lecție" apare alegoric. În popor, copilul învață în familie, de la părinți şi apoi din mediul social extrafamilial intenția de a transforma ceva în bine.

Adaptarea la împrejurări presupune, ca metode: arătarea (prezentarea, demonstrarea, sfatul, deşi "mai bine o pildă bună decât zece sfaturi") şi întrebarea. Aprobarea presupune răsplata, iar dezaprobarea – pedeapsa.

În triada **tradiție – folclor – educație,** se pot descoperi numeroase interferențe ale conținuturilor unor reguli :

a)învățătura este **muncă** , efort.

b) ea are în centru pe cel ce trebuie învatat în legatură cu **experiența** sa de viață.

c) roadele învățăturii se obțin **treptat**.

d) pentru a deveni temeinic,ceea ce se învață trebuie fixat prin **repetare.**

e) învățătura trebuie să fie **practică** .

În concepția populară, **"meşteşugul educației"** priveşte educația prin instrucție. Prin intermediul folclorului, educația este, în bună parte, tradiție bine înțeleasă.

În pedagogia (folclorică) tradițională **regulile de educație** nescrise, care se moştenesc şi demonstrează că educația este o funcție esențială a vieții omeneşti. Misiunea socială a pedagogiei (folclorice) tradiționale este îndeplinită de familie şi de şcoală, instituții care au apărat spiritul popular: "Pedagogia populară este o ramură a cunostintelor empirice acumulate de popor, in care-si gasesc oglindirea scopurile educatiei precum si totalitatea mijloacelor, procedeelor si deprinderilor folosite de masele largi ale omenirii in scopul educarii generatiilor tinere." (N.Silistraru, 2003, p.174). Chiar traducătorul ***Mioriței***, Jules Michelet , se declară un mare partizan al educației în familie.

Deşi pedagogia orală tradițională nu s-a putut fixa, trăsăturile ei se păstrează şi pot fi studiate: scopurile, principiile, tehnicile şi procedeele procesului educativ. Ele se regăsesc în materialul paremiologic şi în speciile eposului folcloric. Hasdeu considera că proverbele sunt concluzii, idei de bază ce se desprind din analiza basmelor sau a legendelor, iar Ov. Papadima (1968, p. 598) aprecia că "Proverbele – şi alături de ele zicătorile – distilează înțelept situații de viață. Ca atare, nu sunt învățături, dar pot duce foarte bine la înțelepciune".

Constatăm că şi manualele şcolare de la sfârşitul sec. al XIX lea, în special cele pentru cursul primar, s-au inspirat din folclor.

Pedagogi şi folclorişti au studiat valoarea educativă a folclorului, în general şi viziunea populară asupra educației. Profesorul de pedagogie Petru Şpan (1905 p. 10) a fost interesat de utilizarea folclorului în acțiunea educativă, prin povestiri populare : "Poveştile au fost factorul cel mai însemnat, dacă nu unic în educația estetică, practică şi națională pentru toate generațiile poporului român …. . O bună povestire este o comoară pedagogică". Şi, ca exemplu, selectează şase creații româneşti, arată cum ar trebui predate, încadrate în "treptele formale" ale didacticii herbartiene : analiza (pregătirea), sinteza (predarea şi aprofundarea) asociația, sistematizarea, aplicarea.

Învățătorul gălățean Apostol D. Culea, în lucrarea ***"Literatura copiilor şi şezătorile cu copii"*** (1923, p. 7) preciza: "Şcoala noastră, de 50-60 de ani de zile de când e, n-a făcut aproape nimic pentru acea foame a sufletului ce se simte la şezători. În loc să capteze spiritul

acestei şcoli seculare de cultură, adaptându-l, ea l-a ucis cu uscăturile noastre de prin cărți didactice".

Lucrarea teologului Atanasie Păunescu (1914, p. 7-8) ***"Basmul în cultura integrală***. ***Conținutul graiului***" avertizează că "Basmul nu e numai o podoabă a vremurilor trecute …. Pentru pedagog, mai ales, studiul basmului va fi de un interes capital. Într-adevăr, nu pot să cunoască sufletul copilului acei care nu cercetează această producțiune".

Învățătorul Ion Pop-Reteganul a încercat chiar o clasificare (în optsprezece volume!) a folclorului: a) cântece bătrâneşti, voiniceşti şi ostăşeşti, b) cântece de bucurie, de jale, de dor, de urât, de mânie şi necaz, c) cântece satirice şi chiuituri, d) diverse (Gh. Vrabie, Op. cit. p. 204)

Dacă Hasdeu aprecia mult caracterul de "enciclopedie ştiințifică" al folclorului drept o programă a unui învățământ popular, un remarcabil folclorist (Ov. Papadima p. 22-23) concluziona "cea mai complexă oglindire a felului cum vede poporul nostru rolul educației şi normele pedagogice legate de ea se află în proverbe şi zicători. … Desigur nu vom găsi în aceste caracterizări ale înțelepciunii populare un sistem închegat de idei, asemănător unui tratat de pedagogie în nucleu. ".

Este eposul folcloric şi o pedagogie a imaginarului arhetipal , bazat pe modele de comportament? Răspunsul parțial ni-l dă proverbul "Ca să cunoşti ceea ce eşti, trebuie mai întâi să cunoşti ceea ce trebuie să fii". (I. Zanne , 1959, p. 509) El a constituit tema multor activități (dezbateri, eseuri) completat cu exemple alese de elevi din culegeri, dar şi din propria experiență.

Ni se pare semnificativ faptul că omul este atras de modelul eroului , este un potențial ce trebuie recuperat de educație prin implicarea elevilor într-un proces global interactiv, corelat cu experiența lor de viață: **"Modelul** este norma perenă aflată în sufletul şi în mintea celui care cântă: este singura cale de explicare a proceselor creatoare în folclor, aduse după o << ars combinatoria>> în desăvârşirea fie a basmului, a baladei, sau a cimiliturii, etc" (Gh.Vrabie, 1984, p. 7)

Între speciile epice, **basmul** este la fel de veche ca şi specia umană, şi născocitorul său este omul matur, care se întoarce în sine pentru a redobândi viziunea "vârstei de aur" a copilăriei dornice de cunoaştere a evenimentelor imaginare ce prefațează destinul real al unei vieți pline de evenimente care, oricât de nefericită ar fi, rămâne un spațiu al fascinației liniştite, capătă energiile imaginației, transformându-le în traseu al purificării, al catharsisului. Deschizand o carte de poveşti , orice om se opreşte la titlu, la text, la ilustrații, fiecare făcându-l să-şi amintească nostalgic de versul eminescian: "Unde eşti, copilărie, cu pădurea ta cu tot…?".

Dornică de evenimente, copilăria îşi satisface cu adevărat impulsul în faptele imaginare ale basmului, prefațând în acest fel destinul real al unei vieți pline de evenimente.” Repovestind sau inventând, naratorul sau cititorul de basme îşi revizează copilăria, inoculând **ascultătorului-copil** reveria primordială a basmului. Ca reverie a reveriei, basmul este trăit de fiecare ca **un vis al eternității** (V. Filimon, 1982, P. XVII)

Metoda anchetei

Din cei 30 de profesori de gimnaziu şi 70 de elevi de clasa a VIII-a supuşi **sondajului** , la întrebarea : “Ce personaj de baladă populară vi se pare potrivit în cazul în care subiectul de la testarea națională ar propune o astfel de caracterizare ?” Au răspuns : “baciul moldovean - 23 de profesori şi 37 de elevi; Toma Alimoş, Pintea Viteazul, etc.-7 profesori şi 33 de elevi”.

Am sugerat ca la simularea testului național să propunem, ca subiect, această compunere-caracterizare. Rezultatele au dovedit că 72% din numărul elevilor care au ales să caracterizeze eroul baladei studiate în clasa a VI-a au obținut note peste 8 şi numai 47% din cei care au ales caracterizarea “mândrului ciobănel” s-au situat la acelaşi nivel, în condițiile în care balada Mioriţa se studiase cu puțin timp înaintea testării. Rezultate asemănătoare am obținut într-un sondaj similar în 1975, în perioada manualului unic, la specia “basm popular”. Neavând posibilitatea să aleagă, tuturor elevilor claselor a V a li se cerea să caracterizeze personajul principal sau să interpreteze semnificațiile basmului “Tinerețe fără bătrânețe”. Depăşind capacitatea de înțelegere a elevului, acesta refuză să priceapă de ce Făt –Frumos “a fost neascultător”.

Aprecierea activității colectivelor martor şi experimental ale claselor a IX a în urma probei de evaluare inițială

Grafic nr.1 **Basmul popular - (pretest)**

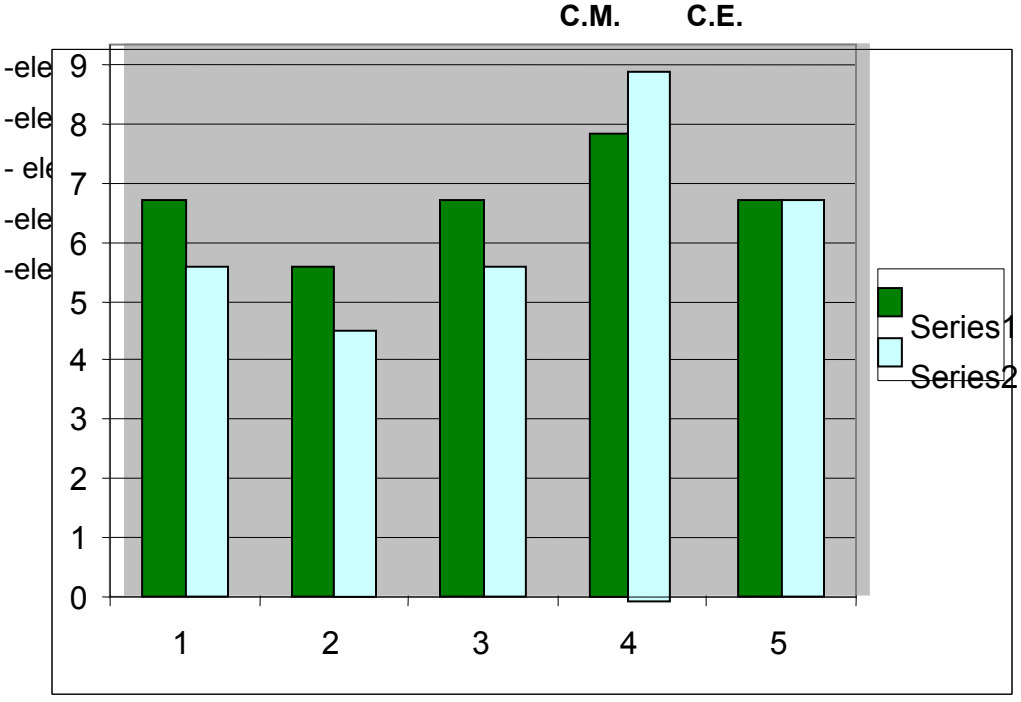

-

70-75 75-80 80-85 85-90 90-100

Aprecierea activității colectivelor martor şi experimental ale claselor a IX a în urma probei de evaluare sumativă (posttest)

	C.M. 30	**C.E. 30**
• elevi între 65-70 puncte (nota 6,50-7)	5	0
• elevi între 70-80 puncte (nota 7-8)	7	8
• elevi între 80-85 puncte (nota 8-8,50)	7	6
• elevi între 85-90 puncte (nota 8,50-9)	6	9
• elevi peste 90 puncte	5	7

Grafic nr.2 -posttest

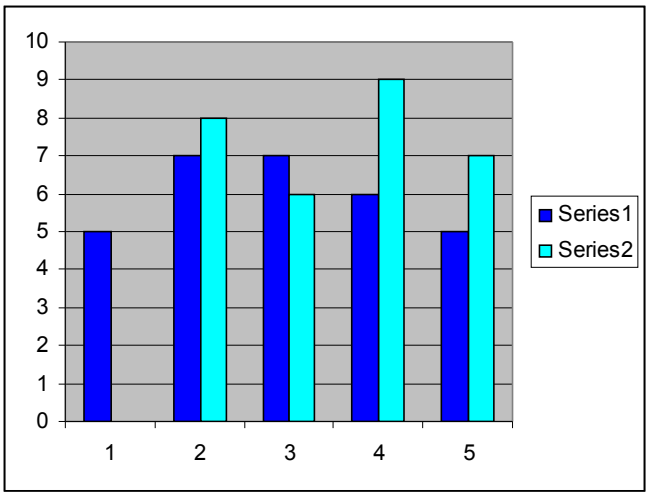

65-70 70-80 80-85 85-90 90-100

❖ .

7.5.1. Opinii rezultate din chestionare privitoare la rolul mass-mediei, al teatrului şi al filmului în promovarea / nepromovarea eposului folcloric

Reproducem câteva din constatările elevilor şi ale profesorilor ca răspuns la întrebarea **2.** din chestionar.

//////////////////////////CONSTATARI?????????????????????

Rezultate privind realizarea unor"excursii mitice" .....

Când se joacă, avem impresia că mulți copii "vorbesc singuri". De fapt, în şoaptă sau doar mişcând din buze, ei povestesc păpuşii, se confesează jucăriilor, pun întrebări cui cred că-i ascultă. Cu cât li s-au povestit mai multe basme, cu atât este mai dezvoltat "monodialogul", un "limbaj pentru sine", căci vorbeşte un singur copil, dar el se adresează altcuiva.

Sistem de prelucrare- analiză şi interpretare a datelor obținute din aplicarea testelor la cl. aVa –a , aIX a

CLASA a-V-a

A . BASMUL POPULAR

Basmul popular – pretest

– text - suport „Prâslea cel voinic" –

Itemul 1

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 382,5 puncte, adica 80,5 % , iar cei din C.M. 315 puncte, deci 70% , cu o diferenta de 10,5 % in favoarea C.E

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 210 puncte, adica 70 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Itemul 5

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 100 puncte, adica 66,66 % , iar cei din C.M. 110 puncte, deci 73,33% , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.M

Itemul 6

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 190 puncte, deci 63,33 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.M

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 220 puncte, deci 73,33 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 300 puncte, deci 100 % , fără nicio diferență.

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la basm, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

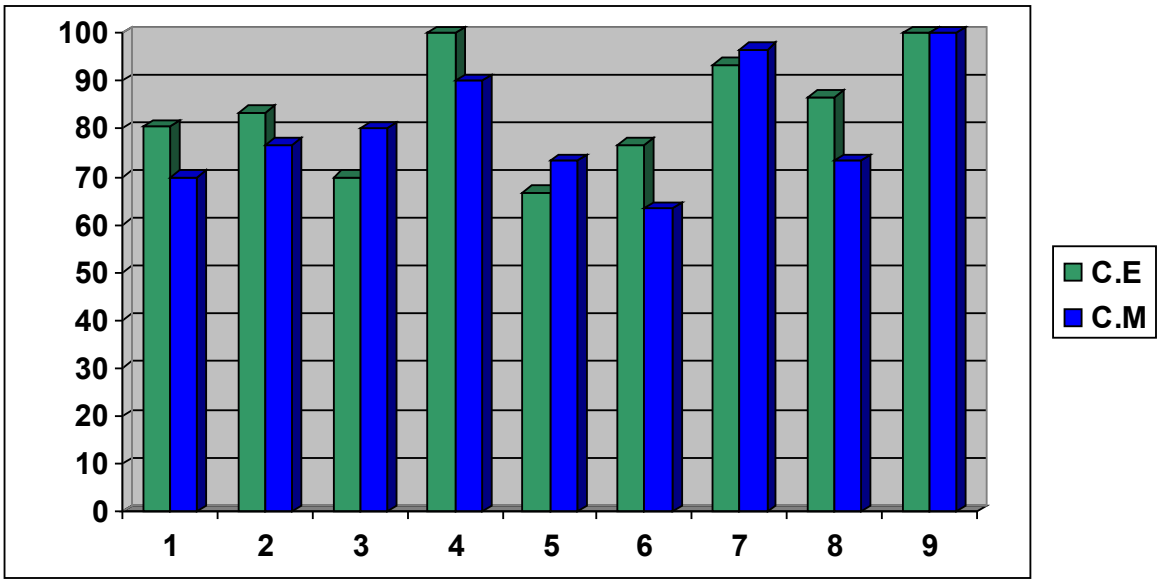

Grafic nr 1 Diferența procentelor pe itemi / basm - pretest

Basmul popular – test

– text - suport „Greuceanu” –

Itemul 1

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 375 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 405 puncte, deci 90% , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.M

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.E

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 180 puncte, adica 60 % , iar cei din C.M. 150 puncte, deci 50 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Itemul 5

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 125 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 105 puncte, deci 70 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E

Itemul 6

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 200 puncte, adica 66,66 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 20 % in favoarea C.M

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 180 puncte, adica 60 % , iar cei din C.M. 220 puncte, deci 73,33 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.M

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , fără nicio diferență.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 16,67 % in favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la basm, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

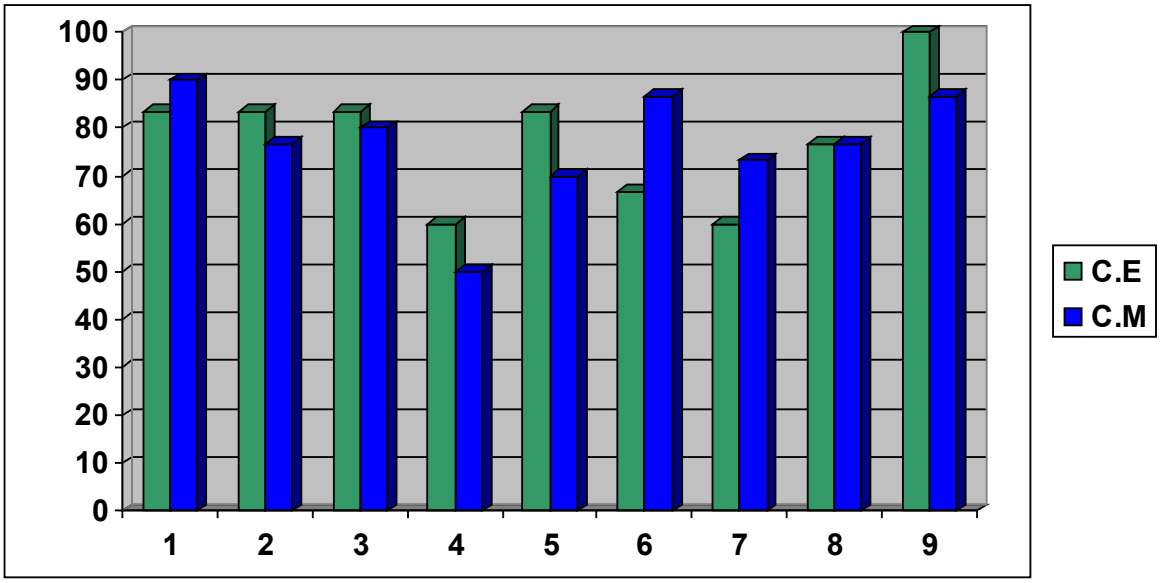

Grafic nr 2 Diferența procentelor pe itemi / basm - test

Basmul popular – posttest

– text - suport „ Aleodor Împarat ” –

Itemul 1

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 66,66 % , iar cei din C.M. 300 puncte, deci 66,66 % , fără nicio diferență.

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 210 puncte, adica 70 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33 % , fără nicio diferență.

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 160 puncte, adica 53,33 % , iar cei din C.M. 200 puncte, deci 66,66 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.M

Itemul 5

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 140 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 120 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E

Itemul 6

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33 % , cu o diferenta de 16,67 % in favoarea C.E

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 220 puncte, deci 73,33 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.E

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 270 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90 % , fără nicio diferență.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 210 puncte, adica 70 % , iar cei din C.M. 190 puncte, deci 63,33 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la basm, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

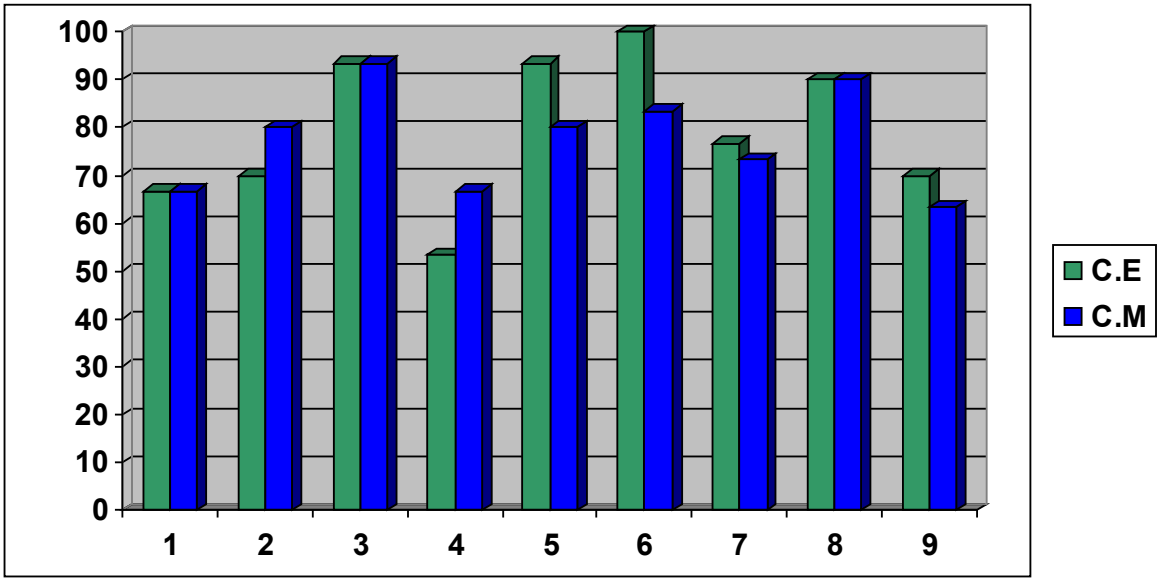

Grafic nr 3 Diferența procentelor pe itemi / basm - posttest

Clasa a-V-a

B) LEGENDA POPULARĂ

Legenda populară – pretest

– text - suport „ Povestea Vrancei ” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 200 puncte, deci 66,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Itemul 2

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 95 puncte, adica 63,33 % , iar cei din C.M. 115 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.M

Itemul 3

20 puncte x 30 elevi = 600 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 560 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 500 puncte, deci 83,33 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E.

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 300 puncte, deci 100 % , fără nicio diferență.

Itemul 5

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Itemul 6

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 145 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 140 puncte, deci 93,33 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.E

Itemul 7

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 345 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 285 puncte, deci 63,33 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E

Itemul 8

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 135 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E.

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la legenda, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

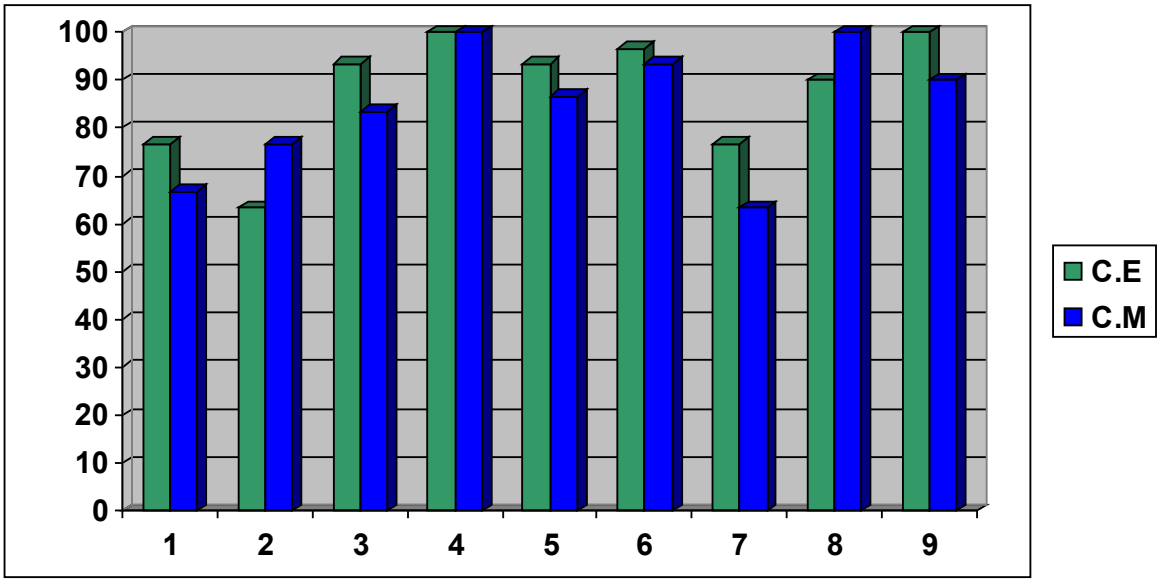

Grafic nr 4 Diferența procentelor pe itemi / legendă - pretest

Legenda populară – test

– text - suport „ Povestea Ciocârliei ” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.E

Itemul 2

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 120 puncte, adica 80 % , iar cei din C.M. 110 puncte, deci 73,33 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Itemul 3

20 puncte x 30 elevi = 600 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 520 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 540 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.M.

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 140 puncte, adica 46,66 % , iar cei din C.M. 180 puncte, deci 60 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.M.

Itemul 5

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % ,iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33 % , fără nicio diferență.

Itemul 6

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 150 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100 % , fără nicio diferență.

Itemul 7

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 330 puncte, adica 73,33 % , iar cei din C.M. 360 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.M

Itemul 8

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 140 puncte, adica 93,33 % ,iar cei din C.M. 140 puncte, deci 93,33 % , fără nicio diferență.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 290 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 20 % in favoarea C.E.

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la legenda, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

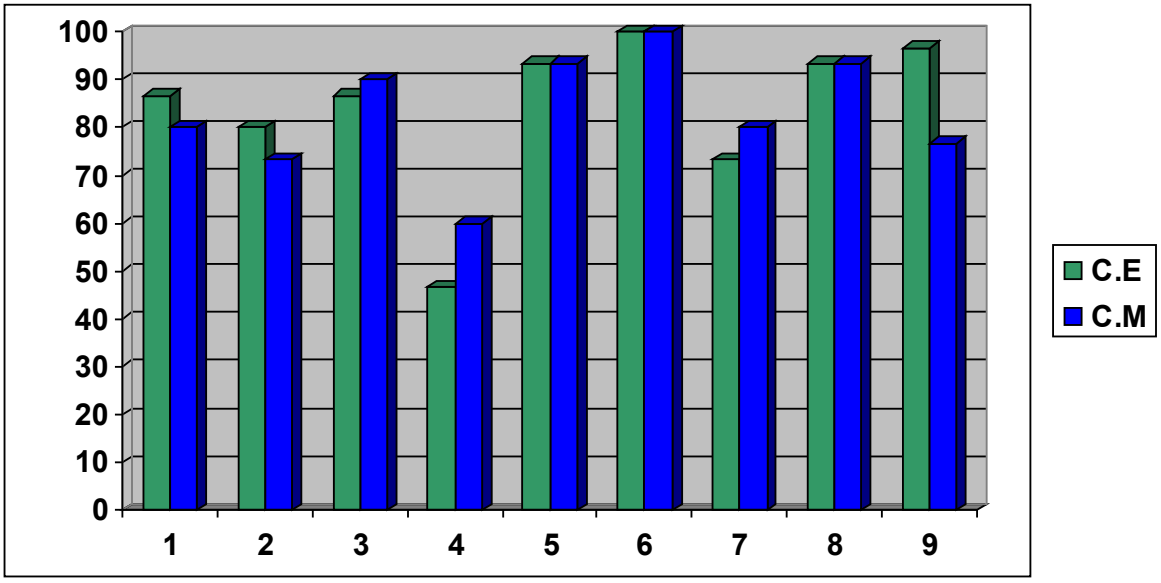

Grafic nr 5 Diferența procentelor pe itemi / legendă - test

Clasa a-V-a

Legenda populară – posttest

– text - suport „ Dreptatea lui Țepeş ” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 210 puncte, adica 70 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.M

Itemul 2

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 85 puncte, adica 56,66 % , iar cei din C.M. 100 puncte, deci 66,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M

Itemul 3

20 puncte x 30 elevi = 600 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 600 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 560 puncte, deci 93,33 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E.

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 %, iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , fără nicio diferență.

Itemul 5

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % ,iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 16,67 % in favoarea C.E.

Itemul 6

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 120 puncte, adica 80 % , iar cei din C.M. 85 puncte, deci 56,66 % , cu o diferenta de 23,34 % in favoarea C.E.

Itemul 7

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 420 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 345 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 16,67 % in favoarea C.M

Itemul 8

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 130 puncte, adica 86,66 % ,iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100 % , cu o diferenta de 13,34 % in favoarea C.M.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 270 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 13,34 % in favoarea C.E.

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la legenda, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

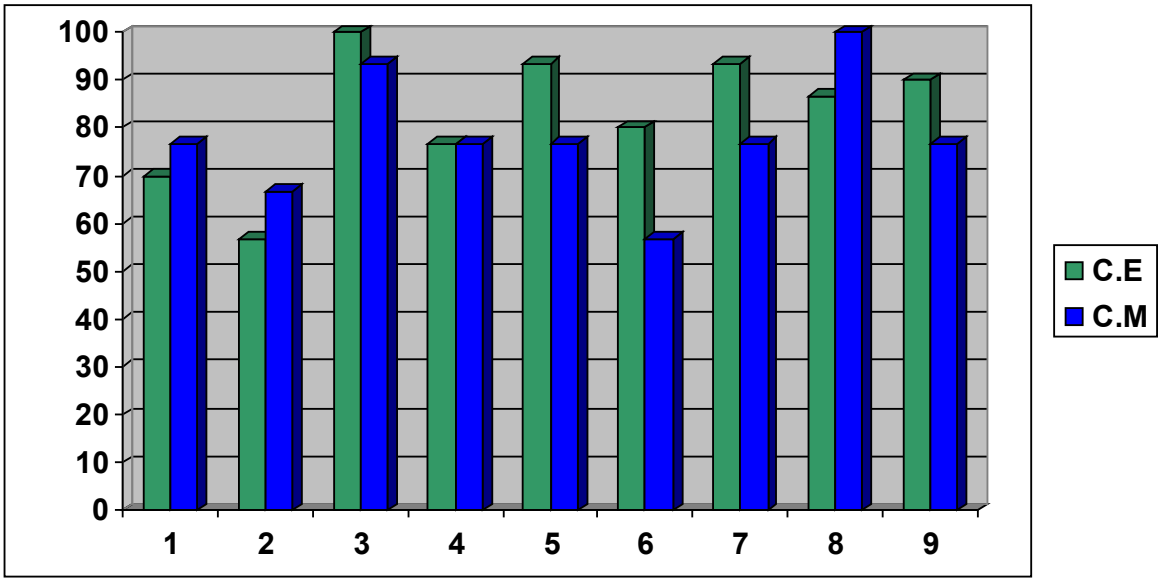

Grafic nr 6 Diferența procentelor pe itemi / legendă - posttest

C) SNOAVA POPULARĂ

Snoava populară – pretest

– text - suport „Boierul şi Păcală” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 210 puncte, adica 70 % , iar cei din C.M. 200 puncte, deci 66,66% , cu o diferenta de 3,37 % in favoarea C.E

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33 % , fără nicio diferență.

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 3,37 % in favoarea C.M

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 270 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66% , cu o diferenta de 13,37 % in favoarea C.E

Itemul 5

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 390 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 390 puncte, deci 86,66% , fără nicio diferență.

Itemul 6

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 150 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 125 puncte, deci 83,33 % , cu o diferenta de 16,67 % in favoarea C.E

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.M.

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33% , fără nicio diferență.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,6 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66% , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la snoava, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

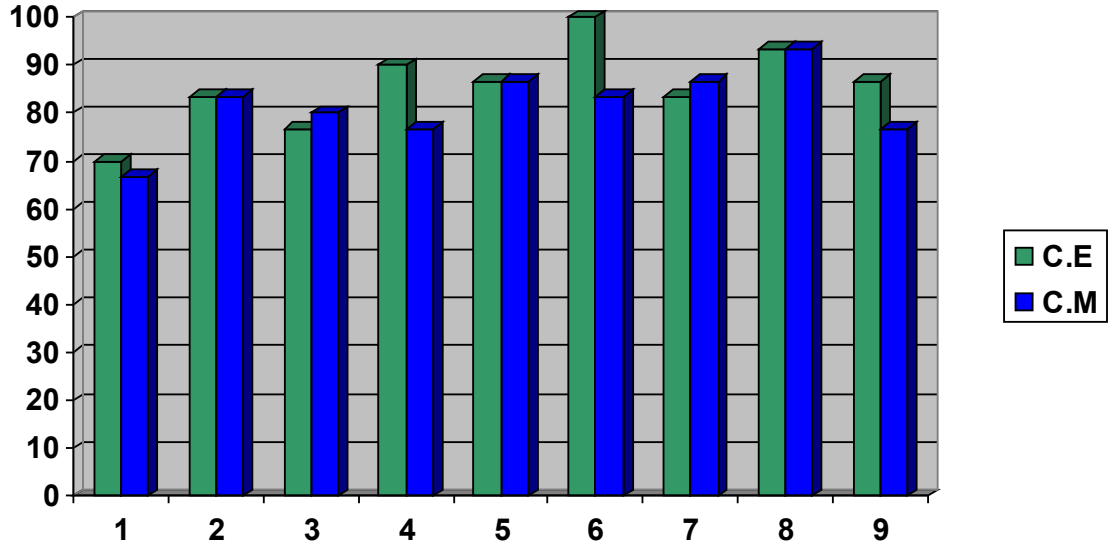

Grafic nr 7 Diferența procentelor pe itemi / snoava - pretest

Snoava populară –test

– text - suport „Păcală şi Tândală” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 240 puncte, adica 80 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66% , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.M

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.E

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 290 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66% , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66% , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Itemul 5

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 420 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 365,5 puncte, deci 81,22% , cu o diferenta de 12,11 % in favoarea C.E

Itemul 6

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 130 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 130 puncte, deci 86,66 % , fără nicio diferență.

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M.

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33% , fără nicio diferență.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 290 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90% , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la snoava, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

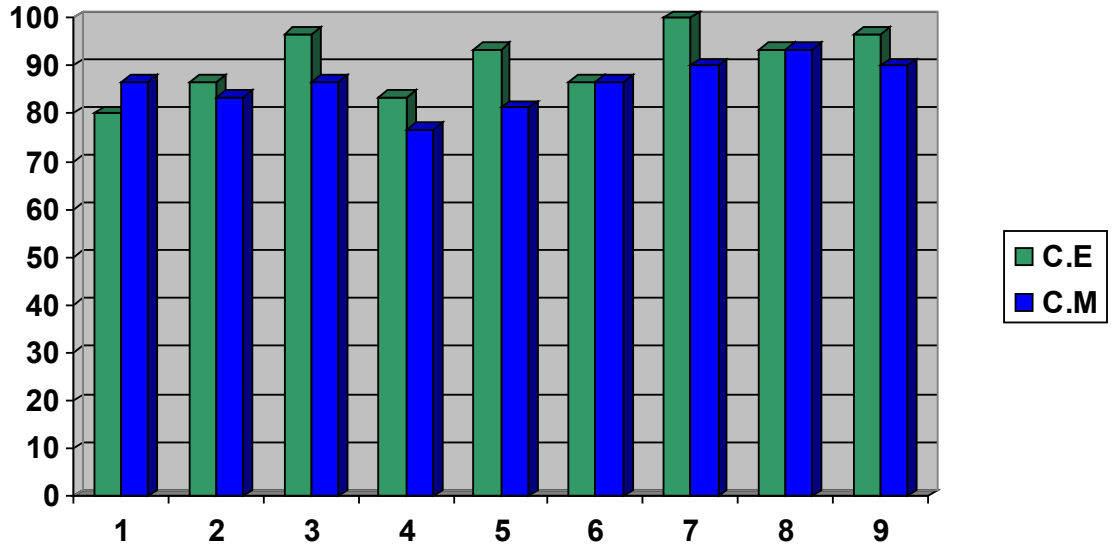

Grafic nr 8 Diferența procentelor pe itemi / snoava - test

Snoava populară – posttest

– text - suport „Păcală avocat” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 220 puncte, adica 73,33 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66% , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.M

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33 % , fără nicio diferență.

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 270 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66% , cu o diferenta de 3,34 % in favoarea C.E

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33% , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.M

Itemul 5

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 420 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 420 puncte, deci 93,33% , fără nicio diferență.

Itemul 6

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 145 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100 % , cu o diferență de 6,66 in favoarea C.E.

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 300 puncte, deci 100 % , fără nicio diferență.

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 240 puncte, adica 80 % , iar cei din C.M. 210 puncte, deci 70 % , cu o diferență de 10% in favoarea C.E.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la snoava, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

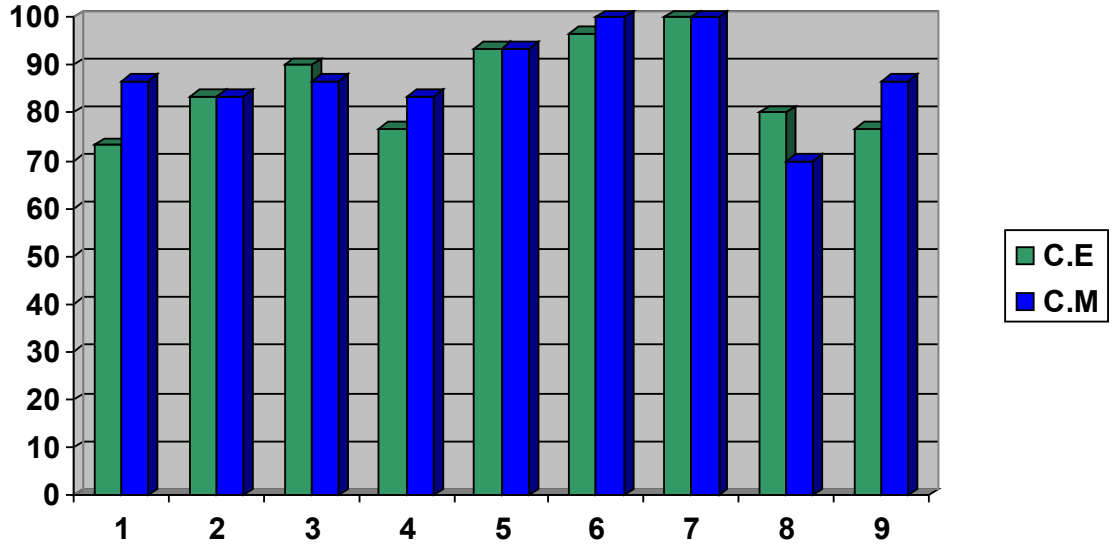

Grafic nr 9 Diferența procentelor pe itemi / snoava - posttest

CLASA A – VI - A

D) BALADA POPULARĂ

Balada populară – pretest

– text - suport „Toma Alimoş” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 220 puncte, deci 73,33% , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33 % , fără nicio diferență.

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 270 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 200 puncte, deci 66,66% , cu o diferenta de 23,37 % in favoarea C.E

Itemul 5

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 290 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33% , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.E

Itemul 6

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.M.

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 270 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90 % , fără nicio diferență.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la balada, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

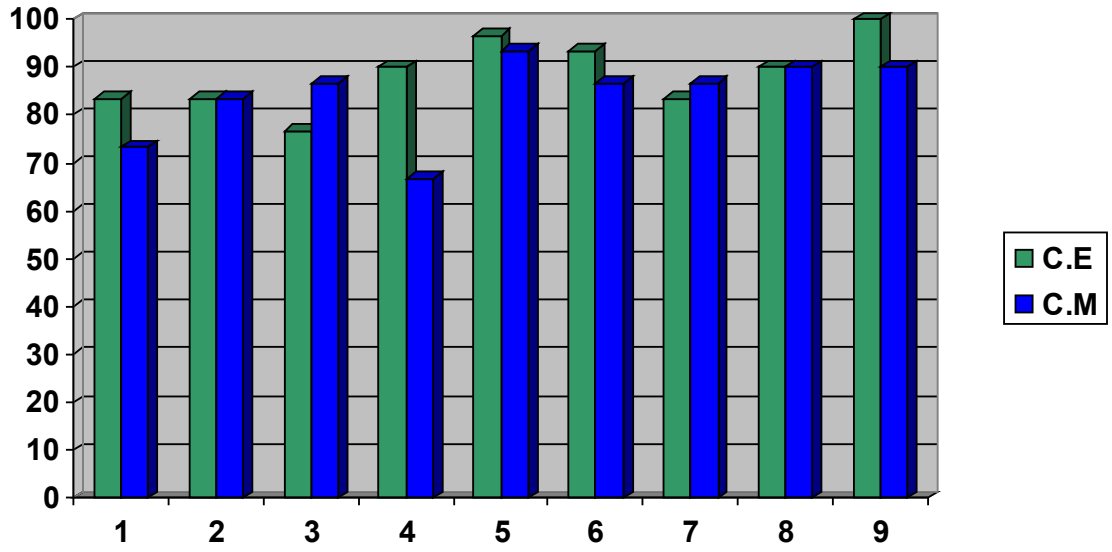

Grafic nr 10 Diferența procentelor pe itemi / balada - pretest

Balada populara –test

– text - suport „Pintea Viteazul” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33% , fără nicio diferență.

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 210 puncte, deci 70 % , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.E

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 270 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 13,34 % in favoarea C.E

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66% , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M

Itemul 5

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33% , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Itemul 6

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 240 puncte, adica 80 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33 % , cu o diferenta de 3,33% in favoarea C.M

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 290 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.E.

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33 % , fără nicio diferență.

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la balada, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

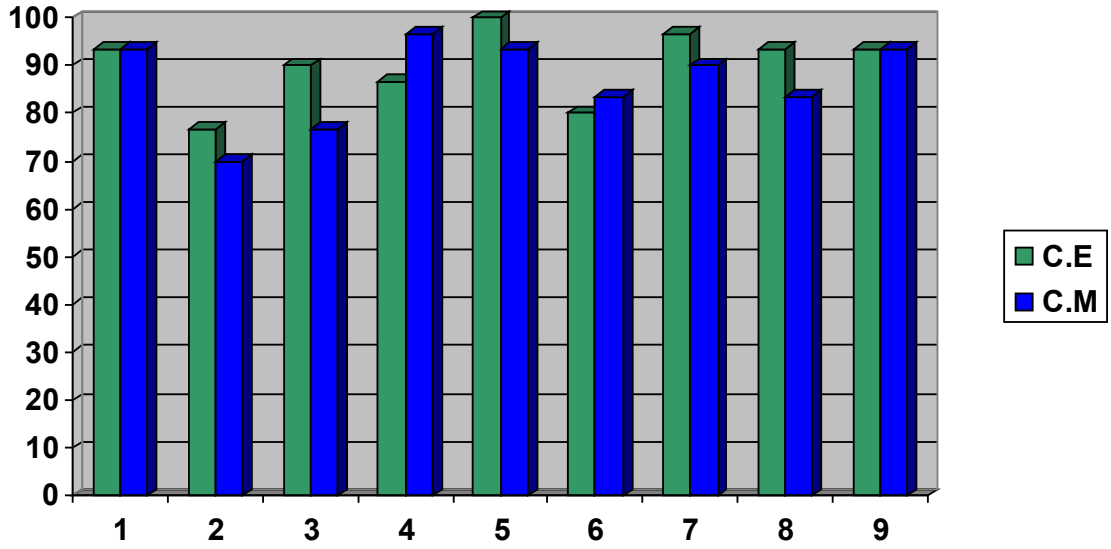

Grafic nr 11 Diferența procentelor pe itemi / balada - test

Balada populară – posttest

– text - suport „Novac şi corbul” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M.

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 290 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 6,66% in favoarea C.E

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 290 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66% , fără nicio diferență.

Itemul 5

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 300 puncte, deci 100 % , cu o diferenta de 13,34 % in favoarea C.M

Itemul 6

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66 % , cu o diferenta de 3,33% in favoarea C.M

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E.

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 3,34 % in favoarea C.M.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E.

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la balada, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

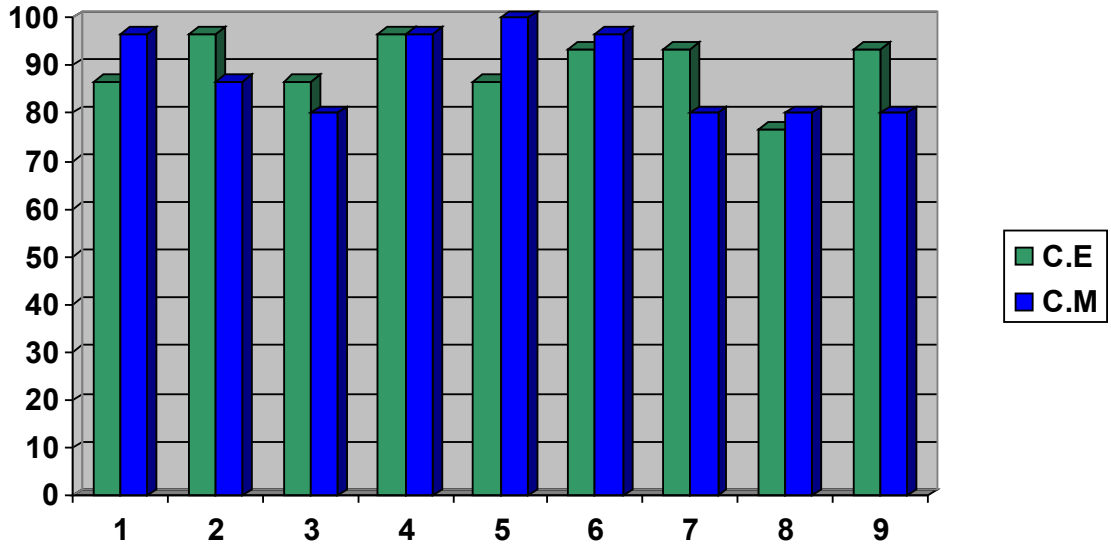

Grafic nr 12 Diferența procentelor pe itemi / balada - posttest

CLASA a-IX-a

E) BALADA POPULARĂ

Balada populară – pretest

– text - suport „ Miorița” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 270 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33% , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Itemul 2

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 420 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 390 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.M

Itemul 4

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 140 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 130 puncte, deci 86,66% , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.E

Itemul 5

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 125 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 145 puncte, deci 96,66 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E

Itemul 6

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 135 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M

Itemul 7

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 435 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 390 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E.

Itemul 8

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 405 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 405 puncte, deci 90 % , fără nicio diferență.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33 % , cu o diferenta de 16,67 % in favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la balada, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

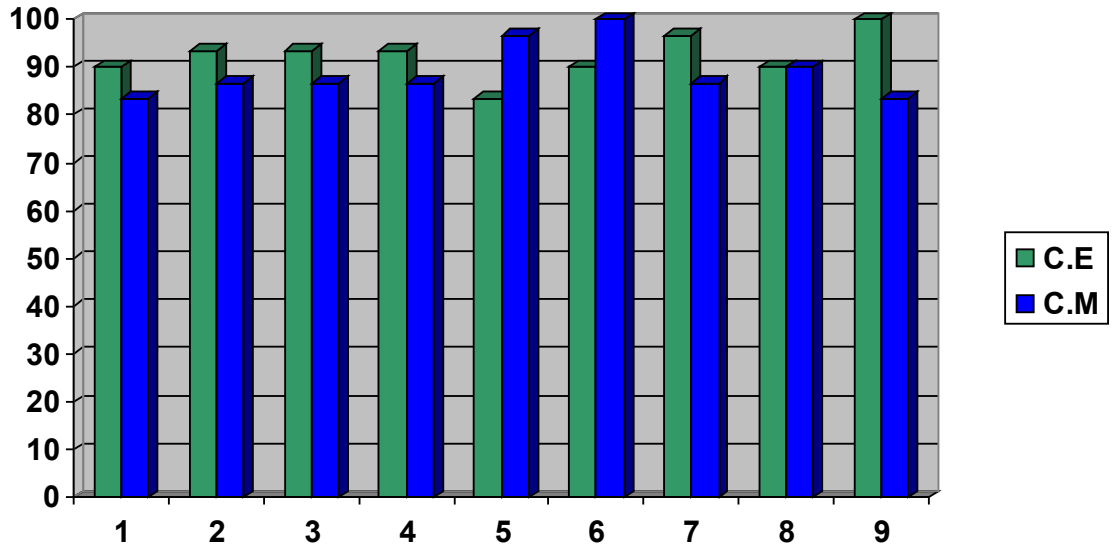

Grafic nr 13 Diferența procentelor pe itemi / baladă – pretest

Balada populară –test

– text - suport „Gruia lui Novac” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 240 puncte, adica 80 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33% , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.M

Itemul 2

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 405 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 375 puncte, deci 83,33 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E

Itemul 4

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 110 puncte, adica 73,33 % , iar cei din C.M. 120 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.M.

Itemul 5

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 135 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 140 puncte, deci 93,33 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.M.

Itemul 6

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 150 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 150 puncte, deci 100 % , fără nicio diferență.

Itemul 7

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 450 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 405 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E.

Itemul 8

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 405 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 390 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 3,34 % in favoarea C.E.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 210 puncte, deci 70 % , cu o diferenta de 16,66 % in favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la balada, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

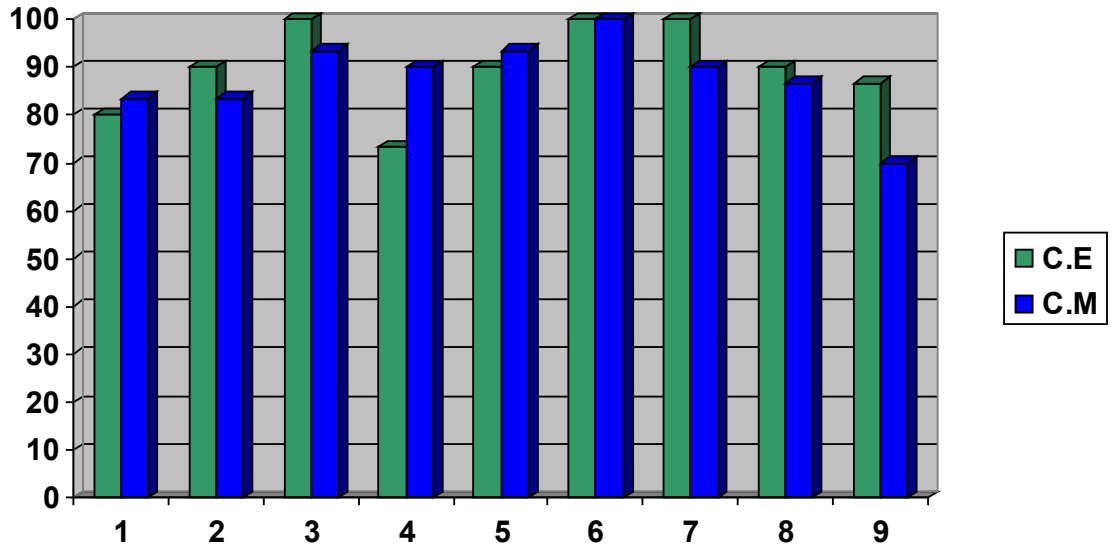

Grafic nr 14 Diferența procentelor pe itemi / baladă - test

Balada populară – posttest

– text - suport „Monastirea Argeşului” –

Itemul 1

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E

Itemul 2

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 420 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 420 puncte, deci 93,33 % , fără nicio diferență.

Itemul 3

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 290 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.E

Itemul 4

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 115 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 125 puncte, deci 83,33 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.M.

Itemul 5

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 140 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 140 puncte, deci 93,33 % , fără nicio diferență.

Itemul 6

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 130 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 115 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E.

Itemul 7

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 435 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 405 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.E.

Itemul 8

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 420 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 420 puncte, deci 93,33 % , fără nicio diferență.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 270 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la balada, pe itemi identici, rezultă un tabel comparativ concretizat în :

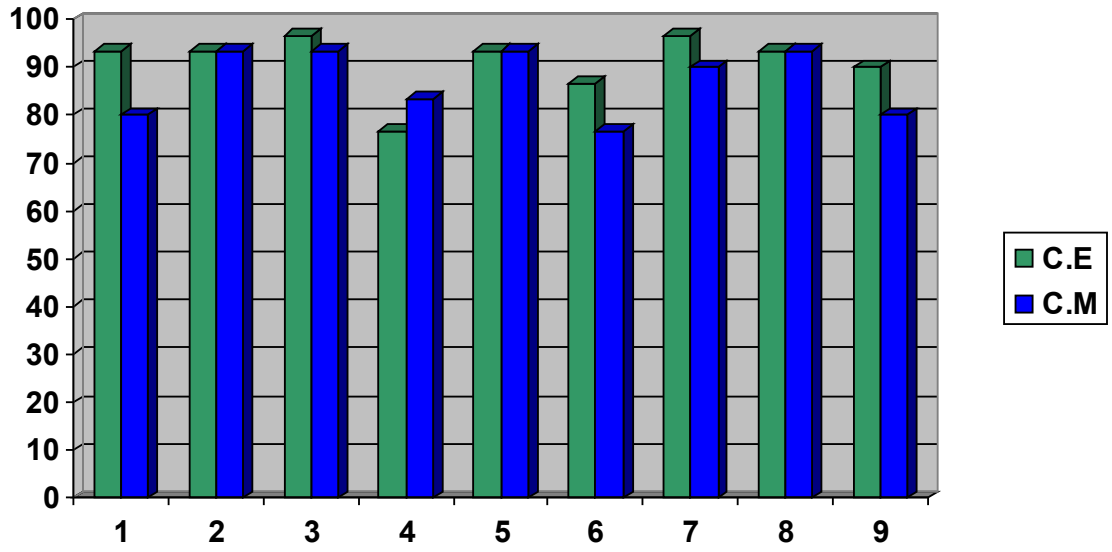

Grafic nr 15 Diferența procentelor pe itemi / baladă - posttest

F) BASMUL POPULAR

Basmul popular – pretest

– text - suport „ Tinerețe fără bătrânețe şi viață fără de moarte” –

Itemul 1

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 420 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 420 puncte, deci 93,33% , fără nicio diferență.

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M.

Itemul 3

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 140 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 120 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 240 puncte, adica 80 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66% , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.E

Itemul 5

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Itemul 6

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 270 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33 % , cu o diferenta de 16,67 % in favoarea C.E

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.E.

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 300 puncte, adica 100 % , iar cei din C.M. 290 puncte, deci 96,66 % , cu o diferenta de 3,34 % in favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la basm, pe itemi identici, rezulta un tabel comparativ concretizat în :

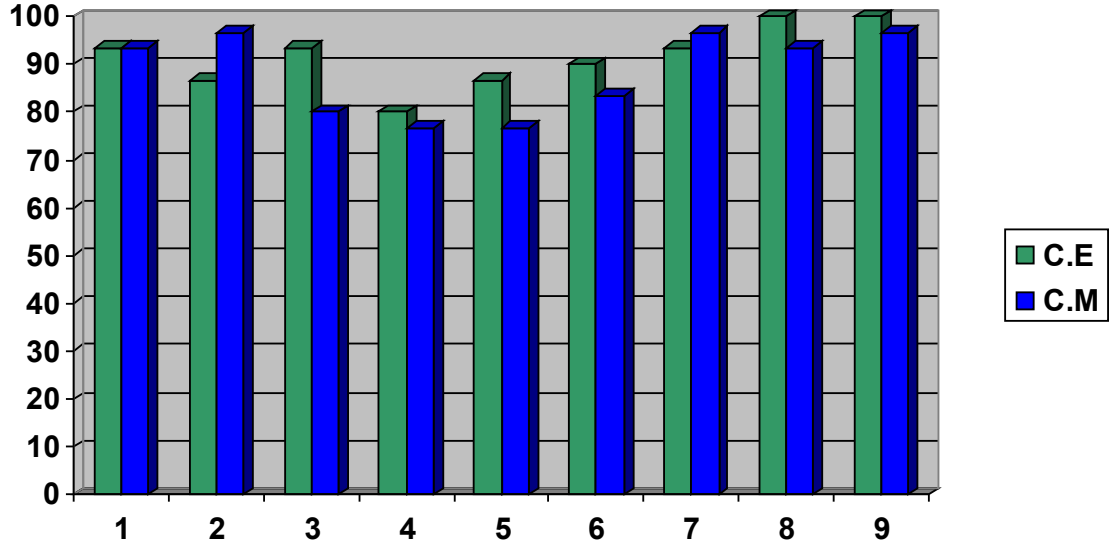

Grafic nr 16 Diferența procentelor pe itemi / basm - pretest

Basmul popular – test

– text - suport „ Sarea în bucate” –

Itemul 1

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 435 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 405 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.E.

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 260 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E.

Itemul 3

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 120 puncte, adica 80 % , iar cei din C.M. 145 puncte, deci 96,66 % , cu o diferenta de 16,66 % in favoarea C.E

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 3,33 % in favoarea C.E

Itemul 5

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 290 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.E

Itemul 6

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 280 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 280 puncte, deci 93,33 % , fără nicio diferență.

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E.

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 270 puncte, deci 90 % , cu o diferenta de 3,34 % in favoarea C.E.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 290 puncte, adica 96,66 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la basm, pe itemi identici, rezulta un tabel comparativ concretizat în :

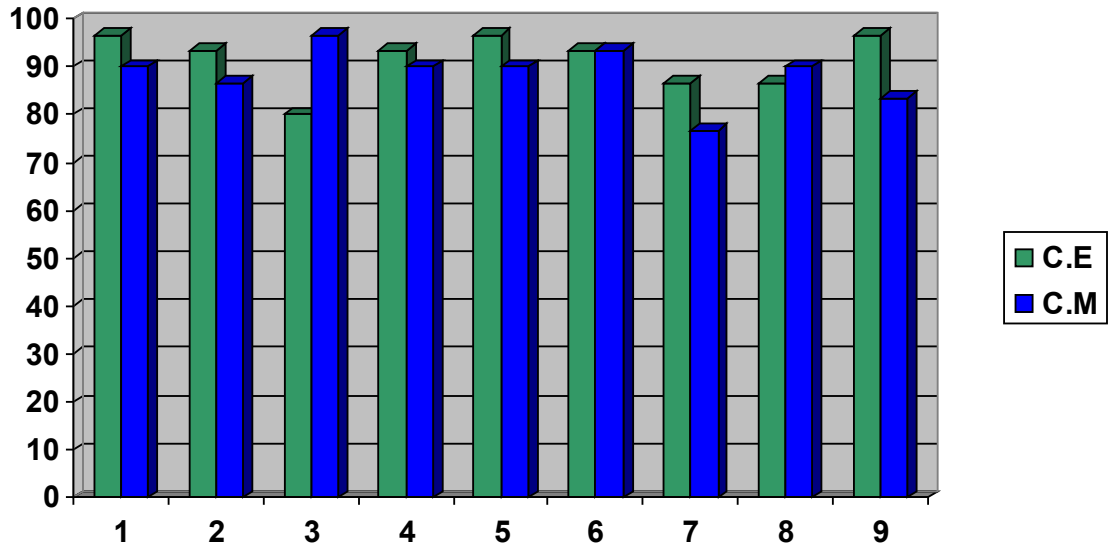

Grafic nr 17 Diferența procentelor pe itemi / basm - test

Basmul popular – posttest

– text - suport „ Ileana Sânziana” –

Itemul 1

15 puncte x 30 elevi = 450 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 420 puncte, adica 93,33 % , iar cei din C.M. 390 puncte, deci 86,66 % , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.E.

Itemul 2

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 220 puncte, deci 73,33 % , cu o diferenta de 13,33 % in favoarea C.E.

Itemul 3

5 puncte x 30 elevi = 150 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 100 puncte, adica 66,66 % , iar cei din C.M. 115 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.M.

Itemul 4

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 240 puncte, adica 80 % , iar cei din C.M. 210 puncte, deci 70 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Itemul 5

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 230 puncte, adica 76,66 % , iar cei din C.M. 210 puncte, deci 70 % , cu o diferenta de 6,66 % in favoarea C.E

Itemul 6

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 260 puncte, adica 86,66 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Itemul 7

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 250 puncte, deci 83,33% , fără nicio diferență.

Itemul 8

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 250 puncte, adica 83,33 % , iar cei din C.M. 230 puncte, deci 76,66 % , cu o diferenta de 6,67 % in favoarea C.E.

Itemul 9

10 puncte x 30 elevi = 300 puncte

În urma aplicării testului, cei 30 de elevi ai C.E. au obtinut 270 puncte, adica 90 % , iar cei din C.M. 240 puncte, deci 80 % , cu o diferenta de 10 % in favoarea C.E

Traduse in grafice, în finalul analizei rezultatelor la basm, pe itemi identici, rezulta un tabel comparativ concretizat în :

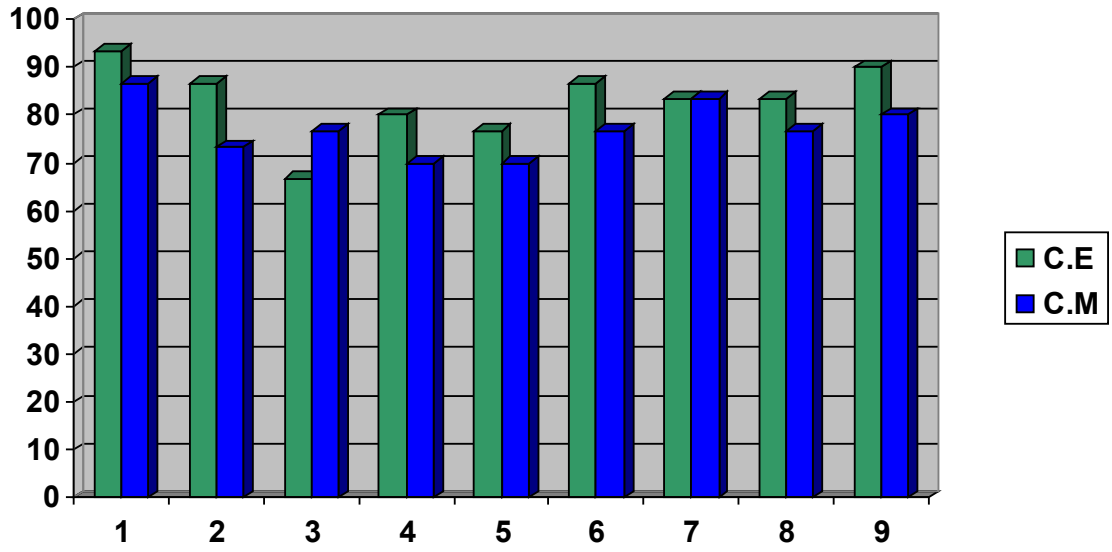

Grafic nr 18 Diferența procentelor pe itemi / basm - posttest

Deşi modernele state-naţiuni sunt concepute a fi omogene din punct de vedere cultural, există un risc posibil ca un grup etnic dominant să îşi impună propria "idee de naţiune" asupra restului societăţii. Unii renunţă la propria cultură, dobândind o nouă identitate şi o nouă conştiinţă naţională sau sunt obligaţi să se adapteze la norme şi tradiţii străine.

"Matricea stilistică" (L. Blaga) a culturii populare trebuie privită din multiple perspective:

Perspectiva semiotică face ca "una şi aceeaşi expresie să capete un conţinut diferit la niveluri diferite ale sistemului, iar artistul să fie doar un om dinamic, ce joacă rolul de intermediar cu ajutorul căruia tâlcurile veşnice şi prestabilite trebuie să se înfăţişeze lumii " (I.M.Lotman, 1974, p.18). Formaliştii ruşi constată că, prin codul ce stă la baza comunicării literare orale, folclorul selectează şi păstrează doar formele care sunt funcţionale pentru o comunitate. În folclorul tradiţional, se disting două categorii de creaţii :cele legate de viaţa practică (obiceiuri, credinţe, superstiţii) şi cele privitoare la idealul uman (basme, legende, poezii). Miezul lor, textul, (relaţiile intertextuale) e raportat la realitatea extratextuală, iar lectura, încercând transformarea

semnificantului în semnificat, poate deveni informație, distracție, refugiu, plăcere, cultură, existență şi se poate transforma chiar în "eveniment al cunoaşterii" , doar dacă cititorii specializați dețin o scară de valori la care să fie raportat textul individual" (I., Vlad, 1977, p.24)

La diferite petreceri, erau apreciați interpreții cântecelor epice, la hora duminicală lăutarii îşi valorificau repertoriul, cântecele de dor, de jale, de dragoste sau de înstrăinare, îi încântau pe toți, indiferent de vârstă.

Un exemplu de identificare şi analiză a constantelor poetice îl constituie capitolul III al lucrării ***Miorița şi alte semne poetice*** (I., Filipciuc, 2002), în care autorul identifică patru constante:"miorița", "măicuța bătrână", "mireasa lumii", "mândru ciobănel".

"Observație căreia nu-i scapă nici o nuanță a realității, interpretare deseori definitorie a existenței, spirit ce se joacă cu relativitatea valorilor, imaginație care fixează pentru eternitate o icoană grăitoare, toate acestea le găseşti din plin în înțelepciunea acumulată, în acea miraculoasă memorie a poporului numită **tradiție**" (L., Blaga, 1944, p. 263).

Din perspectiva culturii populare, O. Densusianu (1966 p. 342) apreciază că "folclorul trebuie să ne arate cum se răsfrâng în sufletul poporului de jos diferitele manifestări ale vieții, cum simte şi gândeşte el sub influența ideilor, credințelor, superstițiilor moştenite din trecut, fie sub aceea a impresiilor pe care i le deşteaptă împrejurările de fiecare zi."

Sistemul celor 12 semne zodiacale reuneşte colinde, balade, legende, credințe, icoane, motive pe scoarțe, pe cusături, pe ouă încondeiate, un sistem ce trebuie investigat pornind de la principiul că acelaşi "semnificat" este exprimat prin "semnificanți" variabili de spațiu, timp, materiale, etc. de către emitenți ("destinatori") pentru receptori ("destinatari") diferiți, variabilitatea formelor neputând altera sensurile oferite de paradigma sistemului.

Pentru înțelegerea acestor valori, I. Filipciuc (2002, p. 324) sintetizează puncte de vedere diferite într-un tabel sinoptic (op. cit. p. 343) pe care îl prezentăm în anexe.

În dubla ipostază a integrării europene şi a globalizării, reorganizarea identităților individuale sau colective printr-un proces de obiectivare pune sub semnul întrebării prezentarea lor ca entități abstracte şi face posibilă trecerea **de la identitate "pentru sine" la identitate "în sine şi pentru alții**".

Cercetarea-acțiune nu are în vedere un depozit de cunoştințe generalizabile, ci o permanentă căutare focalizată pe o problemă specifică, analizată cu mijloace şi în condiții specifice. De aceea, accentul cade, în egală măsură, atât pe rezultate sau produse cât şi pe procesul continuu al obținerii lor, de unde şi necesitatea dezvoltării capacității exploratorii de învățare, a gândirii critice, a lucrului în echipă, a disponibilității la schimbare, etc.

Toate au urmărit evidențierea firească a rolului elementelor de folclor literar în procesul instructiv-educativ pentru formarea unor atitudini, trăiri, comportamente, prin organizarea unor vizite în sate pentru cunoaşterea directă a mediului în care iau naştere creațiile populare, elaborarea de produse ale activității didactice, ale parteneriatului profesor-elev, stimularea

reflecției personale a elevilor şi a părinților lor asupra relevanței educaționale a eposului folcloric.

Experimental, am folosit :

a) **Lectura textului dramatic** de către elevi: pe un scaun separat, "regizorul" dă indicații; fiecare scaun poartă numele unui personaj, iar elevii se mută de pe un scaun pe altul pentru a citi fragmente din diferite roluri.

b) **Redactarea unei scene cu propriile cuvinte** după interpretarea rolului , pentru motivarea conflictului dramatic.

c) **Întocmirea biografiei personajului** doar la persoana I, cu precizarea numelui, vârstei, naționalității, funcției, îmbrăcămintei, staturii, aspectului fizic, vocii, mimicii, meseriei, aspirațiilor.

d) **Analiza atitudinii personajului** prin selectarea unui fragment reprezentativ şi interpretarea lui în funcție de datele de mai sus.

e) **Exprimarea verbală liberă a personajului,** a adevăratelor intenții.

f) **Interogarea unui personaj** al cărui interpret, aflat pe scaun în fața clasei, răspunde la persoana I.

g) **Interpretarea aceleiaşi scene** în diferite variante de către doi-trei elevi şi înlocuirea lor, din mers, cu alții care se oferă să continue altfel.

h) **Constituirea unei scene în tablou static –** elevii rămân nemişcați câteva minute, într-o poziție reprezentativă, iar colegii îi observă şi le corectează poziția.

i) **Rescrierea productivă a textului** – cu personaje având altă vârstă, alt statut social, etc.

Lucrare complementară materialului didactic tradițional, proiectul dezvoltă creativitatea, pasiunea pentru lectură, abilitățile de creare a softului educațional.

În cadrul reformei învățământului, la limba şi literatura română, o modalitate validă de verificare şi evaluare a pregătirii va rămâne **testul de compoziție, scris şi oral** fie în lecțiile curente, fie în evaluarea sumativă, sau în situații speciale precum olimpiadele şi examenele, un loc important ocupându-l algoritmul activității profesorului de corectare, discutare şi evaluare a eseurilor şcolare, în cazul cărora evaluatorul nu măsoară competențele în sine, ci doar rezultatele lor, nu actul de a redacta, ci doar produsul acestui comportament. Dacă, în evaluare, obiectivul-cadru vizat în cazul eseului este, de exemplu, "dezvoltarea capacităților de a recepta şi a produce texte scrise şi orale, de a combina elemente ficționale şi nonficționale, producând texte "de graniță", obiectivul operațional poate fi exprimat astfel: elevul trebuie să fie capabil să redacteze, în 2-4 pagini, un eseu structurat, respectând toate categoriile de norme cunoscute.

La Concursul Național “Mihai Eminescu”, probele sunt de obicei eseuri care exprimă diversele posibilități ale participanților: documentare, spirit critic, exprimare elevată, creativitate şi originalitate. Dacă obiectivul-cadru vizat în cazul eseului este, de exemplu, “dezvoltarea capacităților de a recepta şi a produce texte scrise şi orale, de a combina elemente ficționale şi nonficționale, producând texte “de graniță”, obiectivul operațional poate fi exprimat astfel: elevul trebuie să fie capabil să redacteze, în 2-4 pagini, un eseu structurat, respectând toate categoriile de norme cunoscute.

Lista deschisă a metodelor şi procedeelor de mai sus are ca numitor comun interdisciplinaritatea, reliefarea conexiunilor dintre discipline, prin dramatizare, sonorizare, scenografie, etc. care se completează fericit cu deschiderea obiectului predat spre domenii învecinate

Ocazional, elevii au participat şi la vizitarea altor muzee şi obiective recunoscute în țară şi peste hotare, la Hobița, Horezu, Săpânța, dar şi la şezători (la Şcoala Branişte a).

Fin psiholog, bun analist, Şolcan, înzestrat cu un excepțional spirit de observație a creat un stil interpretativ nou, bazat pe sistemul complex al repetiției, pe succesiunea în “cascade” a secvențelor, unele poeme depăşind chiar 1000 de versuri. Înregistrările făcute de prof. I. Brezeanu în vara anului 1967 cuprind o parte din repertoriul familiei Tatu, care, după spusele lui Ştefan Tatu, se înrudea, prin Tudorică Tatu, cu Petrea Crețu Şolcan, precum şi de la valorosul rapsod Costică Drogeanu din Şuțeşti (peste 100 de cântece epice şi lirice).

Simbolul cardinal a fost **casa,** reşedință a inimii, iar reperul moral – pacea sufletească. Cu toate că, în spațiul basarabean, timp de mai multe decenii, bisericile au fost închise (ca la Crihana Veche) sau dărâmate (Vadul lui Isac), credința reînnoită le-a înălțat spre cer ca pe nişte cruci înflorite.

Şi cadențele ***Mioriței*** mai însoțesc ***Marea Trecere***. Mai ales în abordarea temei “marelui drum al veşniciei”, studenților comunicatori li s-a solictat din partea profesorului V. Țigănuş “sincronizarea sufletească” cu cel intervievat. Spre deosebire de Maramureş, în Moldova există o altă concepție asupra morții, mai dramatică, “mai cu jele”. Nu se improvizează bocetele, nu se plătesc “bocitoarele” iar pe cruce se scriu numai semnele creştine şi numele răposatului. La căpătâiul tinerilor răposați se plantează pomi fructiferi: “Pomenirile – explică Victoria Eliade, satul Sălcuța, județul Tighina – ilustrează ideea că sufletul se hrăneşte după moarte cu coliva de grâu sau de fructe. Cele 12 “poduri” trecute cu lumânare, ştergar, colac dovedesc nevoia de lumină şi se împart blide de pământ şi linguri de lemn la trei, şase, nouă luni şi la un an. “Pâinea cea de toate zilele” va fi dusă şi în toate nopțile morții, ca şi cum viața ar trece întreagă, dincolo de morminte. “**Pâinea** e sărbătorită la Drăgaică, de Sânziene: “La masă, mama face cruce pe rotundul pâinii să ne fie de folos. Ştim că Isus este “Pâinea vieții”. **Apa** vine din taina Creației

dumnezeieşti. Sfințită la Bobotează, e păstrată pentru binecuvântare şi tămăduire. Apa fântânilor, mijloc şi de curățenie sufletească, se sfințeşte măcar o dată pe an. Confirmarea, prin folclor, a păstrării obiceiurilor străvechi dovedeşte că adevărul romanității a îndurat cu demnitate amarul nedreptății. Oare întâmplător, un student a caligrafiat ca motto al anchetei folclorice din vechile teritorii ştefaniene dintre Nistru şi Prut: “Vai de omul care are / Suflet mic în casă mare”?

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI

FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ŞI ŞTIINȚELE EDUCAȚIEI

TEZĂ DE DOCTORAT

Doctorand, CORNELIU GOLDU **Conducător ştiinţific,**
Prof. univ. dr. IOAN CERGHIT

2008

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI

FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ŞI ŞTIINȚELE EDUCAȚIEI

TEZĂ DE DOCTORAT

PERSPECTIVE ŞI MODALITĂȚI DE VALORIFICARE DIDACTICĂ A EPOSULUI FOLCLORIC

Doctorand, CORNELIU GOLDU **Conducător ştiințific ,**
Prof. univ. dr. IOAN CERGHIT

BUCUREŞTI 2008

PERSPECTIVE ŞI MODALITĂȚI DE VALORIFICARE DIDACTICĂ A EPOSULUI FOLCLORIC

Structura lucrării cuprinde o introducere despre modalitatea de punere a problemei , urmată de două macrosegmente:

PARTEA ÎNTÂI

DETERMINAREA CADRULUI TEORETIC AL CERCETĂRII

Capitolul 1 *Dimensiuni educaționale ale fenomenului globalizării*

1. 1. Globalizarea-un concept multidimensional între modernitate şi necesitate

1. 1. 1.Educația globală: conceptualizări, evoluții şi modele contemporane

1. 1. 2. Redefiniri ale modelului de cultură tradițional din perspectiva fenomenului globalizării

1. 2. Influențe ale comportamentului prosocial asupra psihologiei comunității

1. 3. Efecte ale raportului identitate- globalizare asupra personalității tinerilor

1. 4. Schimbări atitudinale etnice şi ale reprezentării identității naționale

1. 5. Prin accentuarea relației eposului folcloric local – național, spre un nou umanism planetar 19

1. 6. Reflecții şi atitudini personale implicate în lucrare

Capitolul 2 *Delimitări conceptuale:* **Rolul educației prin folclor într- o lume multiculturală 27**

2. 1. Considerații critice şi reconstrucții curriculare pentru argumentarea actualității temei cercetate

2. 2. Locul eposului folcloric în tabloul general al folclorului literar românesc; caracteristici şi elemente structurale

2.3. Evoluții conceptuale în cercetarea valorificării didactice a potențialului educațional al eposului folcloric

2.3.1.Pledoarie pentru o abordare sistemică a eposului popular

2.3.2.Stadiul atins în cercetarea problemei didacticii eposului folcloric

Capitolul 3 *Valori şi potentialități cultural-educaționale ale eposului folcloric - o abordare multi şi inter-disciplinară*

3.1. Dimensiunea metaculturală a şcolii actuale

3.2.Pentru o pedagogie a imaginarului folcloric

3. 3. Relația om –cosmos de integrare armonioasă a părții în întreg – coordonată specifică a eposului folcloric românesc

PARTEA A DOUA

DETERMINAREA CADRULUI OPERAȚIONAL AL CERCETĂRII

Capitolul 4 *Ipotezele si obiectivele cercetării*

4. 1. Concepția (filozofia) cercetării prefigurate: valorificarea speciilor eposului popular ca "structuri didactice deschise

4. 2. Ipoteze ale cercetării

4. 3.Obiective cognitive, afectiv-atitudinale şi comportamentale (acționale) ale cercetării

4. 4. Criterii şi indicatori de validare a ipotezelor şi de realizare a obiectivelor

Capitolul 5 *Organizarea şi metodologia cercetării*

5. 1. Modul de organizare a cercetării

5. 2. Metode şi tehnici de investigare

5. 2. 1. Sistemul metodelor de culegere a datelor:

a) metoda studierii materialului bibliografic;

b) metoda documentări i;

c) metoda comparativă ;

d) metoda cercetării experimentale : eşantionare , etapizare, elemente de conținut

e) metoda observației

f) metoda analizei conținutului produselor activităților şcolare şi extraşcolare

g) metoda sondajul de opinie, a anchetei pe bază de chestionare scrise ; metoda convorbirii (contactul direct)

h) metoda testelor

5. 2. 2 . Sistemul metodelor de prelucrare statistico- matematică a rezultatelor cercetării

Tehnici de organizare, sistematizare şi prezentare a rezultatelor cercetării

Capitolul 6 *Design-ul conținutului experimentului*

6.1. Unități de conținut formale, curriculare

6.2. Unități curriculare complementare: Proiect de programă pentru opționalul "Eposul popular românesc" clasa a VII-a colectiv experimental

6.3. Metodologie didactică supusă experimentării: de la demersul didactic tradițional, la "structuri didactice deschise"

6.3.1.Metode de dezvoltare a creativității: analiza de text, lectura activă

Metode bazate pe creativitatea grupurilor

6.3.2.Utilizarea **studiului de caz** ca metodă aplicativă de stimulare a gândirii şi creativității, de evaluare a competențelor

6.3.3.**Procesul literar -** originală dezbatere problematizată a universului operei populare

6.3.4.**Dramatizarea- modalitate interactivă de studiere a eposului folcloric în şcoală**

6.3.5.**Jocul didactic:** Eficiența jocului de rol,"spontaneitate originală în asimilarea realului"

Jocurile de simulare şi utilizarea lor în cunoaşterea folclorului literar

6.3.6.**Metoda dezbaterii**

6.3.7.**Metoda portofoliului** (mapa elevului pasionat de folclor)

6.3.8.**Miniproiectul de cercetare-** o provocare adecvată posibilităților elevilor

6.3.9.**Eseul şcolar –** joc al fanteziei şi inteligenței cultivate

6.3.10.**Întrebarea problematizantă** cale esențială de acces spre textul epic popular

6.3.11.**Aspectul lingvistic al experimentului**

6.4. Unități de conținut extracurriculare: cercul de lectură, "târgul" de carte, tehnica imprimării textelor, târgul de carte, jurnalism şcolar, chestionare, ancheta folclorică

6.5. Testări / evaluări

Capitolul 7 *Analiza şi interpretarea rezultatelor cercetării*

7.1.Rezultate privind reflectarea concepțiilor populare despre educație în miracolul modelator al " poveştii"

7.2.Constatări privitoare la prezența modelului educațional al eposului folcloric în conținuturile curriculare (programe, manuale)

7.3. Date comparative, pe itemi specifici repetați, privind analiza rezultatelor obținute de elevii claselor a V a şi a IX a

7.4. Analiza unor opinii exprimate în sondajul privind necesitatea introducerii unui proiect de programă şi de manual pentru un curs opțional de folclor

7.5.Rezultate deduse din experimentarea unor metode moderne; analiza produselor activității subiecților educației (albume folclorice, culegeri, softuri educaționale, jurnale de lectură, portofolii, etc.)

7.6. Implicații şi aplicații educaționale ale perceperii directe şi diferențiate a eposului folcloric

Posibilități de receptare a esteticii eposului popular prin dialog interdisciplinar :

g) **Inițiative de identificare a unei "filozofii " a epicii populare**

h) **Rolul cunoaşterii "rădăcinilor istorice" ale creației populare**

i) **Importanța influențelor mitologice asupra eposului folcloric**

j) **Posibilități de descoperire a profilului psihologic, etic, religios al neamului în eposul popular**

k) **Efecte ale studierii matematico-informatice a folclorului**

l) **Încercări de percepere a naratorului popular ca potențial "cititor în stele" .**

7.7. Performanțe ale amplificării lecturii elevilor deschise de interinfluența epos folcloric - cultură cărturărească

7.7.1.Modalități de apreciere a eposului folcloric drept izvor al literaturii scrise

7.7.2.Date privind contribuția eposului folcloric la stimularea frecvenței lecturii

7.8. Constatări privind efectele interferențelor culturale locale, naționale şi universale întâlnite în eposul folcloric românesc

7.9.Contribuții ale cercului de folclor la cunoaşterea unor preocupări folcloristice locale

În final, sunt precizate modalități de valorificare a datelor cercetării, concluzii, sugestii , propuneri, perspective, referințe bibliografice.

Anexele lucrării includ:

A. Rolul modelelor în comprehensiunea şi interpretarea textului epic popular

B. Fişă de urmărire individuală a competenței scripturale

C. Alte posibilități de valorificare interdisciplinară a sincretismului artei populare

D. Perspective formative de re-creare

E. Preocupări folcloristice cunoscute şi dezbătute la cercul de folclor

F. Alte contribuții extracurriculare la cunoaşterea folclorului local

G. Exemplificarea unor modalități eficiente de abordare a eposului folcloric

Capitolul 1

Cercetarea noastră de tip experimental (ameliorativ) vizează reliefarea unor modalități diverse de valorificare didactică a eposului folcloric şi a perspectivelor deschise de acestea; actualitatea şi utilitatea temei se regăsesc în schimbările din domeniul educației prin:

a) accentuarea fenomenului globalizării societăților, a economiilor şi a practicilor culturale (inclusiv educaționale)

b) avansul către societatea cunoaşterii opus creşterii ignoranței şi indiferenței tinerilor față de valorile naționale originale

c) educația permanentă şi consecvența cu care ar trebui tratat folclorul în şcoală şi în afara ei

Modelul schimbării va fi centrat la noi, în următorii ani, pe **instituția şcolară de educație publică**, în care ceea ce rămâne **încă** determinant la sfârşitul unui ciclu de învățământ este, în unele cazuri, "elementul de conținut", nu competența sau abilitatea ce urmează a fi dezvoltate având ca suport cunoştințele.

Tema aleasă reprezintă rezultatul unor îndelungi preocupări teoretice şi practice personale în domeniul metodologiei folclorului literar.

Pentru stabilirea cadrului teoretic al cercetării, a fost nevoie de o subliniere a conceptului cultural tradițional, a educației multiculturale, a efectelor globalizării asupra identității naționale şi culturale. În acest scop, am adus în discuție evoluția noțiunilor de "patriotism", "identitate şi alteritate", "unicitate", etc. Considerăm că şi accentuarea relației eposului folcloric local – național - universal poate contribui la conturarea unui nou umanism planetar.

Capitolul 2.

Chiar dacă perspectivele reformei nu au fost pe măsura aşteptărilor, noile apariții în domeniul didacticii speciale au deschis direcții de cercetare aplicate chiar de manualele alternative în realizarea modelului comunicativ-funcțional prevăzut de programă.

Cursurile şi publicațiile dedicate dezvoltării gândirii critice se bazează pe strategii interactive, proiectarea personalizată a demersului didactic, diversificarea posibilităților de evaluare.

Completarea profilului moral al elevului se face şi prin transformarea lui "a învăța să comunici" în "**a comunica pentru a învăța**".

Aspectele educaționale urmărite de cercetarea noastră sunt, în esență, concepția educațională folclorică şi valențele educative ale eposului popular, ambele elemente dovedindu-se utile în egală măsură istoricului literar, lingvistului şi pedagogului ce se reunesc în personalitatea profesorului de limba română.

Caracteristicile eposului folcloric se recunosc în constante semiotice, culturale, lingvistice şi poetice întâlnite în: estetica oralității, caracterul colectiv, tradițional, anonim şi sincretic.

În evoluțiile conceptuale, un loc important îl ocupă complementaritatea noțiunilor de **cultură populară** şi **cultură cărturărească**, scriitoricească, definirea eposului folcloric în proză sau în versuri. Complexitatea genului presupune o obordare sistemică a celor patru specii studiate în şcoală: **basmul, balada, legenda şi snoava**.

Stadiul atins în cercetarea problemei este cel al **perspectivei interdisciplinare**, remarcarea specificității locale, completarea metodologiei studierii eposului folcloric cu analize şi sinteze originale.

Capitolul 3.

Şcoala de astăzi revalorifică dimensiunea metaculturală, determinând elevul la "co-naissance", a cunoaşte, a se recunoaşte (sau re-cunoaşte!) şi a se autocunoaşte cu ajutorul culturii.

Capodoperele eposului folcloric românesc reprezintă o originală dovadă a libertății de a gândi a neamului nostru.

Mesajele educaționale actuale pe care le transmit operele populare sunt încă prea puțin studiate şi aplicate.

Dezvoltarea imaginarului arhetipal (bazat pe modele) este frânată de manipularea făcută de imaginarul ideologic al mass-mediei şi al industriei publicitare.

Urmărirea simultană a planului sincronic şi diacronic ne ajută la descifrarea structurii (temă, eroi, poetică) speciilor epice populare, dar şi a interferențelor lor.

Calul, spiritul eroului, îşi regăseşte funcționalitate diferită în călătoria lui Făt- Frumos, în caloianul, în căluşarii, etc.

Relația om-cosmos este subliniată în eposul folcloric printr-un limbaj ritualic specific unui moment sacru. Sunt evidențiate astfel valori literar - poetice, cultural - etnografice, documentar - istorice şi ritual - mitologice.

Prin educația pentru schimbare se poate propune diversitatea culturală, opusă etnocentrismului, care încearcă să impună o standardizare culturală.

Capitolul 4.

Diversificarea, în ritm accelerat, a strategiilor de instruire presupune o nouă pragmatică bazată pe ideea de acțiune, pe ”**a şti să faci**” şi a trăi afectiv, pe competențe demonstrate de performanțe.

Concepția cercetării pe care o realizăm urmăreşte dezvoltarea competenței de comunicare lingvistică, textuală, discursivă şi culturală prin aprecierea valorilor populare epice ca “structuri didactice deschise” înțelegerii şi interpretării.

Obiectivelor–cadru din programa gimnazială le-am mai adăugat unul, referitor la dezvoltarea capacității de argumentare şi de gândire critică, pe care l-am şi exemplificat, credem, corespunzător.

Ca modalitate de cercetare, am ales-o pe cea operațională, cu accent pe **“cercetarea-acțiune**” prin care, corelând permanent ipotezele cu o varietate de obiective, evaluăm curriculumul intenționat, în timp ce pe alte căi (ex. examene) se apreciază doar curriculumul atins

Ipotezelor generale legate de punerea în evidență a superiorității unor modalități de valorificare intra - şi extracurriculară a eposului folcloric, le-am adăugat câteva ipoteze particulare, conturate pe parcursul cercetării, în directă legatură cu obiectivele acesteia, în raport de care am stabilit criteriile şi indicatorii de validare a ipotezelor şi de realizare a obiectivelor.

Capitolul 5.

Procesul cercetării noastre s-a derulat în următoarele secvențe:

Etapa I Delimitarea temei , a problemei de cercetat:

- identificarea şi formularea operațională a temei de cercetat (prin evitarea alegerii unei probleme vaste, a repetării unor cercetări finalizate deja)

– realizarea informării şi documentarea bibliografică asupra problemei de cercetat (fundamentarea teoretică, studiul documentelor curriculare oficiale, valorificarea unor surse software)

Realizarea design-ului cercetării: formularea ipotezelor, stabilirea obiectivelor, elaborarea unui proiect al cercetării unitar şi coerent.

Etapa a II a Organizarea şi desfăşurarea cercetării: stabilirea timpului, locului, metodologiei de investigare, a modalităților de culegere a datelor, a resurselor umane (eşantioane experimentale şi de control, colaboratori), şi materiale.

- etape, activități specifice, modificări în derularea fenomenelor educaționale

Etapa a III a Analiza, prelucrarea şi interpretarea datelor, cu prezentarea parțială a rezultatelor experimentului.

- Elaborarea concluziilor finale; sugestii, propuneri, anexe

Etapa a IV a - Redactarea, definitivarea formei şi prezentarea lucrării.

- Valorificarea rezultatelor cercetării prin difuziunea în practica educativă a experienței dobândite

Capitolul 6 studiază:

1. Unități de conținut formale, curriculare
2. Unități curriculare complementare: Proiect de programă pentru opționalul “Eposul popular românesc” clasa a VII-a colectiv experimental
3. Metodologie didactică supusă experimentării; de la demersul didactic tradițional, la “structuri didactice deschise”:

Metode de dezvoltare a creativității: analiza de text, lectura activă; Metode bazate pe creativitatea grupurilor

Utilizarea **studiului de caz** ca metodă aplicativă de stimulare a gândirii şi creativității, de evaluare a competențelor

Procesul literar - originală dezbatere problematizată a universului operei populare

Dramatizarea - modalitate interactivă de studiere a eposului folcloric în şcoală

Jocul didactic: Eficiența jocului de rol, ”spontaneitate originală în asimilarea realului”

Jocurile de simulare şi utilizarea lor în cunoaşterea folclorului literar

Metoda dezbaterii

Metoda portofoliului (mapa elevului pasionat de folclor)

Miniproiectul de cercetare - o provocare adecvată posibilităților elevilor

Eseul şcolar – joc al fanteziei şi inteligenței cultivate

Întrebarea problematizantă cale esențială de acces spre textul epic popular

Aspectul lingvistic al experimentului

4. Unități de conținut extracurriculare: cercul de lectură, “târgul” de carte, tehnica imprimării textelor, târgul de carte, jurnalism şcolar, chestionare, ancheta folclorică
5. Testări / evaluări

Capitolul 7 sintetizează:

Rezultate privind reflectarea concepțiilor populare despre educație în miracolul modelator al “poveştii”

Constatări privitoare la prezența modelului educațional al eposului folcloric în conținuturile curriculare (programe, manuale)

Date comparative, pe itemi specifici repetați, privind analiza rezultatelor obținute de elevii claselor a V a şi a IX a

Analiza unor opinii exprimate în sondajul privind necesitatea introducerii unui proiect de programă şi de manual pentru un curs opțional de folclor

Rezultate deduse din experimentarea unor metode moderne; analiza produselor activității subiecților educației (albume folclorice, culegeri, softuri educaționale, jurnale de lectură, portofolii, etc).

Implicații şi aplicații educaționale ale perceperii directe şi diferențiate a eposului folcloric

Posibilități de receptare a esteticii eposului popular prin dialog interdisciplinar: inițiative de identificare a unei ”filozofii“ a epicii populare; rolul cunoaşterii ”rădăcinilor istorice” ale creației populare; importanța influențelor mitologice asupra eposului folcloric; posibilități de descoperire a profilului psihologic, etic, religios al neamului în eposul popular efecte ale studierii matematico-informatice a folclorului; încercări de percepere a naratorului popular ca potențial ”cititor în stele” .

Performanțe ale amplificării lecturii elevilor deschise de interinfluența epos folcloric - cultură cărturărească .

Modalități de apreciere a eposului folcloric drept izvor al literaturii scrise.

Date privind contribuția eposului folcloric la stimularea frecvenței lecturii .

Constatări privind efectele interferențelor culturale locale, naționale şi universale întâlnite în eposul folcloric românesc.

Contribuții ale cercului de folclor la cunoaşterea unor preocupări folcloristice locale.

În lucrare, îşi găsesc ecou cuvintele lui O. Densusianu: ”Cercetătorul trebuie să cuprindă în câmpul lui de observațiune şi actualitatea, şi trecutul…pentru că nimic nu poate fi pătruns în toate tainele lui dacă e izolat în timp, ca şi în spațiu”. (Istoria folcloristicii româneşti, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1974, p. 317)